

Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Никола В. Радосављевић

Акценатска дублетност именица у савременом
српском стандардном језику

Докторска дисертација

Београд, 2019

University of Belgrade

Faculty of Philology

Nikola V. Radosavljević

ACCENT DOUBLET PATTERNS OF NOUNS IN
MODERN SERBIAN STANDARD LANGUAGE

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2019

Белградский университет
Филологический факультет

Никола В. Радосавлевич

Вариативность ударений имен
существительных в современном сербском
литературном языке

Докторская диссертация

Белград, 2019

Ментор:

др Ана Батас, доцент

Филолошки факултет

Универзитета у Београду

Чланови комисије:

проф. др Весна Ломпар, ванредни професор

Филолошки факултет

Универзитета у Београду

др Марина Спасојевић, научни сарадник

Институт за српски језик САНУ

Датум одбране: _____

УДК:

811.163.41'342.8(043.3)

811.163.41'34(043.3)

Никола В. Радосављевић

АКЦЕНАТСКА ДУБЛЕТНОСТ ИМЕНИЦА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ СТАНДАРДНОМ ЈЕЗИКУ

РЕЗИМЕ

У раду се са синхронијског становишта испитује акценатска варијантност именица у стандардном српском језику.

Према корпусу акценатских варијаната именица ексцерпираних из до сада завршених речника стандардног српског језика, акценатска варијантност именица се анализира с типолошког, теоријског и лексикографског аспекта.

Утврђују се типологије акценатских варијаната према следећим критеријумима:

1) прозодијским варијаблама: квантитету слогова, квалитету акцента и месту акцента у односу на ултиму, пенултиму и антепенултиму прозодијске речи;

2) дериватолошким категоријама варијаната у творби речи: творбеним начинима, типовима, основама и афиксима;

3) морфолошким категоријама варијаната у флексији именица: парадигматској врсти, падежу и граматичком броју;

4) акценатским алтернацијама у домену прозодијско-творбеног интерфејса код варијаната у творби речи: односу акцента облика мотивне речи који даје основу у датом творбеном начину и акцента творенице;

5) акценатским алтернацијама у домену прозодијско-морфолошког интерфејса код варијаната у флексији: односу акцента генитива једнине и датог варијантног облика.

У једном поглављу рада, акценатска варијантност се разматра у оквиру теорије оптималности, која граматички систем види као деривацију излазних од улазних

компоненти помоћу процеса одабирања оптималног кандидата евалуацијом преко хијерархијски постављених запрека на граматичкој структури, а варијантност у једном језику као резултат пермутације тих запрека код различитих говорника тог језика. На основу изложеног теоријског и методолошког апарата, у раду се поставља концепт прозодијске организације савременог српског језика на нивоу прозодијске речи и њених репрезентација који би био компатибилан с теоријом оптималности. Преко општих тенденција указује се на главне запреке и њихова рангирања који могу изазивати акценатску варијантност у излазној компоненти.

У раду се указује на недоследности и неуједначености у акцентовању речничких одредница, и на основу њих и резултата истраживања из претходних поглавља предлажу се конкретна решења која би се могла применити у лексикографској пракси. Посебно се скреће пажња на уочене акценатске феномене који су присутни у узусу а традиционално не улазе у речнике. У таквим случајевима се залаже за њихово бележење. Излаже се класификација варијаната према њиховој равноправности у стандарду уз могући вид лексикографског формализовања разлике међу тим групама, предлаже се другачији редослед навођења варијаната тамо где је то сматрано важним и указује на варијанте чије би присуство у стандарду ваљало експериментално проверити.

Кључне речи: савремени српски језик, акценатски дублети, именице, варијантност, варијација, варијабла, прозодија, прозодијска реч, творба речи, флексија, лексикографска обрада.

Научна област: савремени српски језик.

Ужа научна област: фонетика, фонологија и акцентологија српског језика.

UDK:

811.163.41'342.8(043.3)

811.163.41'34(043.3)

Nikola V. Radosavljević

ACCENT DOUBLET PATTERNS OF NOUNS IN MODERN SERBIAN STANDARD
LANGUAGE

A B S T R A C T

This aim of this research was to examine the accent variability of nouns in the standard Serbian language from the synchronic point of view.

Based on the corpus of noun accent variants extracted from standard Serbian language dictionaries completed to this date, accent variability of nouns was analyzed from typological, theoretical and lexicographic points of view.

The typologies of accent variants were identified based on the following criteria:

1) prosodic variables: syllable quality, accent quality and place of accent related to the ultima, penultima and antepenultima of a prosodic word;

2) derivational categories of variants: derivational patterns, types, stems and affixes;

3) morphological categories of variants in inflection of nouns: paradigm type, case and grammatical number;

4) accent alternations in the area of prosodic-derivational interface in derivational variants, i.e. the relation between accent quality of the source word whose stem is used in a given derivational pattern and the accent of the derived word;

5) accent alternations in the area of derivational-morphological interface in inflectional variants, i.e. the relation between genitive singular accent and a given variable form.

In one chapter of the thesis, the accent variability is investigated using the Optimality Theory framework, which sees the grammatical system as derivation of input and output components through the process of choosing the optimal candidate by evaluating it against hierarchically ranked constraints to the grammatical structure, as well as considering

variability in a given language to be the result of re-ranking of these constraints by different speakers of the language. Based on the presented theoretical and methodological apparatus, the research identifies the concept of prosodic organization of the modern Serbian language as one being related to the prosodic word and its representations, which could be compatible with the Optimality Theory. Having identified common tendencies, the main constraints and their rankings capable of triggering accent variability were identified.

This research points out inconsistencies regarding accenting of dictionary items, and based on these suggests concrete solutions which could be applied in lexicographic practice. A special attention is given to prosodic phenomena present in the standard which are not traditionally reflected in dictionaries. It is suggested that such cases should be recorded. A classification of variants based on their equal status in the standard is presented, as well as a possible attempt of lexicological formalization of differences between these groups. A different arrangement of presentation of variants in cases where that might be important is suggested. Variants whose possible existence in the standard should be experimentally confirmed were identified.

Key words: modern Serbian language, accent doublets, nouns, variability, variation, variable, prosodic word, derivation, inflection, lexicographic analysis.

Scientific field: modern Serbian language

Specific scientific field: phonetics, phonology and prosody of modern Serbian language

САДРЖАЈ

0. УВОД	2
0.1. ПРЕДМЕТ РАДА	3
0.2. ИСТОРИЈАТ ПИТАЊА	5
0.3. МЕТОДОЛОГИЈА	22
0.4. ЗАДАЦИ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА	25
0.5. КОМПОЗИЦИЈА РАДА	27

I ТИПОЛОГИЈА АКЦЕНАТСКИХ ВАРИЈАНАТА ИМЕНИЦА ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ ВАРИЈАБЛАМА

1.0. УВОД	29
1.1. ТИПОЛОГИЈА ПРОЗОДИЈСКИХ ВАРИЈАБЛИ У АКЦЕНАТСКОЈ ВАРИЈАНТНОСТИ ИМЕНИЦА	31
1.2. СПЕЦИФИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ ВАРИЈАНТНОСТИ	38
1.2.1. АКЦЕНАТСКИ ТРИПЛЕТИ	38
1.2.2. АКЦЕНАТСКИ КВАДРУПЛЕТ	40
1.2.3. ВАРИЈАБЛА: БРОЈ АКЦЕНАТА У РЕЧИ	40
1.2.4. ОСТАЛА ПИТАЊА	40
1.2.4.1. СИЛАБИФИКАЦИЈА	40
1.2.4.2. ОРТОГРАФСКА РЕШЕЊА.....	41

II АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТВОРБИ РЕЧИ

2.0. УВОД43

2.1. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ПРЕФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ.....45

2.1.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА 45

2.1.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА 47

2.1.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА 47

2.1.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА..... 52

2.2. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ53

2.2.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПО ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА 53

2.2.1.1. Суфикс *-ø*..... 53

2.2.1.2. Суфикс *-а* и сродни суфикси..... 53

2.2.1.3. Суфикс *-ава* 54

2.2.1.4. Суфикс *-ад*..... 54

2.2.1.5. Суфикс *-(j)aj*..... 55

2.2.1.6. Суфикс *-(a)к* 55

2.2.1.7. Суфикс *-ак* и сродни суфикси..... 55

2.2.1.8. Суфикс *-ало* 57

2.2.1.9. Суфикс *-аљ* 57

2.2.1.10. Суфикс *-ан* и сродни суфикси..... 57

2.2.1.11. Суфикс *-ана* 57

2.2.1.12. Суфикс *-анин* и сродни суфикси..... 58

2.2.1.13. Суфикс *-(a)њ* и сродни суфикси 58

2.2.1.14. Суфикс *-ања* 58

2.2.1.15. Суфикс *-ар* и сродни суфикси..... 59

2.2.1.16. Суфикс *-ара* 59

2.2.1.17. Суфикс *-(a)џ* и сродни суфикси..... 60

2.2.1.18. Суфикс *-ача* и сродни суфикси..... 61

2.2.1.19. Суфикс *-аш*..... 62

2.2.1.20. Суфикс *-ба* 62

2.2.1.21. Суфикс *-га* 62

2.2.1.22. Суфикс *-е* 62

2.2.1.23. Суфикс *-еж* 63

2.2.1.24. Суфикс *-ел* 63

2.2.1.25. Суфикс <i>-ељ</i>	63
2.2.1.26. Суфикс <i>-ер</i>	63
2.2.1.27. Суфикс <i>-ет</i>	63
2.2.1.28. Суфикс <i>-еш</i>	63
2.2.1.29. Суфикс <i>-и</i>	64
2.2.1.30. Суфикс <i>-ија</i>	64
2.2.1.31. Суфикс <i>-оција</i>	64
2.2.1.32. Суфикс <i>-ик</i> и сродни суфикси	64
2.2.1.33. Суфикс <i>-ика</i>	66
2.2.1.34. Суфикс <i>-ин</i>	66
2.2.1.35. Суфикс <i>-ина</i> и сродни суфикси	66
2.2.1.36. Суфикс <i>-иње</i>	68
2.2.1.37. Суфикс <i>-ит</i>	68
2.2.1.38. Суфикс <i>-ић</i> и сродни суфикси	68
2.2.1.39. Суфикс <i>-иц</i>	70
2.2.1.40. Суфикс <i>-ица</i> и сродни суфикси	70
2.2.1.41. Суфикс <i>-иштица</i>	74
2.2.1.42. Суфикс <i>-ич</i>	74
2.2.1.43. Суфикс <i>-иш</i>	74
2.2.1.44. Суфикс <i>-иште</i> и сродни суфикси	74
2.2.1.45. Суфикс <i>-ја</i>	75
2.2.1.46. Суфикс <i>-је</i> и сродни суфикси	75
2.2.1.47. Суфикс <i>-ка</i>	76
2.2.1.48. Суфикс <i>-аљка</i>	77
2.2.1.49. Суфикс <i>-(ач)ка</i>	77
2.2.1.50. Суфикс <i>-ко</i>	77
2.2.1.51. Суфикс <i>-ујко</i>	78
2.2.1.52. Суфикс <i>-лама</i>	78
2.2.1.53. Суфикс <i>-ле</i>	78
2.2.1.54. Суфикси <i>-лија</i> и <i>-ајлија</i>	78
2.2.1.55. Суфикс <i>-ло</i>	78
2.2.1.56. Суфикс <i>-лук</i>	79
2.2.1.57. Суфикс <i>-ља</i> и сродни суфикси	79
2.2.1.58. Суфикс <i>-ња</i>	79
2.2.1.59. Суфикс <i>-(и)ња</i>	80
2.2.1.60. Суфикс <i>-иња</i> и сродни суфикси	80
2.2.1.61. Суфикс <i>-ње</i> и сродни суфикси	80
2.2.1.62. Суфикс <i>-ов</i>	82
2.2.1.63. Суфикс <i>-она</i>	82
2.2.1.64. Суфикс <i>-оња</i>	82
2.2.1.65. Суфикс <i>-ор</i>	82
2.2.1.66. Суфикс <i>-ост</i>	82

2.2.1.67. Суфикс <i>-ош</i>	83
2.2.1.68. Суфикс <i>-арош</i>	84
2.2.1.69. Суфикс <i>-ство</i> и сродни суфикси	84
2.2.1.70. Суфикс <i>-тељ</i>	85
2.2.1.71. Суфикс <i>-ура</i>	85
2.2.1.72. Суфикси <i>-уша</i> и <i>-(ар)уша</i>	86
2.2.1.73. Суфикс <i>-ца</i>	86
2.2.1.74. Суфикс <i>-це</i> и сродни суфикси	86
2.2.1.75. Суфикс <i>-ција</i>	87
2.2.1.76. Суфикс <i>-ча</i>	87
2.2.1.77. Суфикс <i>-че</i>	87
2.2.1.78. Суфикс <i>-чија</i> и сродни суфикси	88
2.2.1.79. Суфикс <i>-ша</i>	88
2.2.1.80. Суфикс <i>-штија</i>	88
2.2.1.81. Суфикс <i>-штина</i> и сродни суфикси	89
2.2.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СУФИКСАЦИЈИ	89
2.2.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	89
2.2.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА	126
2.3. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ПРЕФИКСАЛНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ.....	134
2.3.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	134
2.3.1.1. Суфикс <i>-а</i>	134
2.3.1.2. Суфикс <i>-(а)к</i>	134
2.3.1.3. Суфикс <i>-(а)њ</i>	134
2.3.1.4. Суфикс <i>-ача</i>	134
2.3.1.5. Суфикс <i>-ењак</i>	135
2.3.1.6. Суфикс <i>-ар</i>	135
2.3.1.7. Суфикс <i>-(а)ц</i>	135
2.3.1.8. Суфикс <i>-е</i>	135
2.3.1.9. Суфикс <i>-ије</i>	135
2.3.1.10. Суфикс <i>-(ен)ик</i>	135
2.3.1.11. Суфикс <i>-ина</i>	136
2.3.1.12. Суфикс <i>-бина</i>	136
2.3.1.13. Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ница</i>	136
2.3.1.14. Суфикс <i>-је</i>	137
2.3.1.15. Суфикс <i>-ка</i>	138
2.3.1.16. Суфикс <i>-киња</i>	138
2.3.1.17. Суфикс <i>-ња</i>	138
2.3.1.18. Суфикс <i>-ство</i>	138

2.3.1.19. Суфикс <i>-це</i>	138
2.3.1.20. Суфикс <i>-че</i>	138
2.3.1.21. Суфикс <i>-ша</i>	139
2.3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ПРЕФИКСАЛНО- СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ	139
2.3.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	139
2.3.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА	142
2.4. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТВОРБИ С ПРЕФИКСОИДИМА И СУФИКСОИДИМА	144
2.4.1. ТВОРБА С ПРЕФИКСОИДИМА	144
2.4.1.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	144
2.4.1.1.1. Префиксоиди уз <i>-литар</i> , <i>-метар</i> и <i>-тона</i> са значењем мерних јединица	144
2.4.1.1.2. Префиксоид <i>аеро-</i>	144
2.4.1.1.3. Префиксоид <i>архи-</i>	144
2.4.1.1.4. Префиксоид <i>веле-</i>	145
2.4.1.1.5. Префиксоид <i>евро-</i>	145
2.4.1.1.6. Префиксоид <i>крипто-</i>	145
2.4.1.1.7. Префиксоид <i>надри-</i>	145
2.4.1.1.8. Префиксоид <i>обер-</i>	145
2.4.1.1.9. Префиксоид <i>пара-</i>	146
2.4.1.1.10. Префиксоид <i>полу-</i>	146
2.4.1.1.11. Префиксоид <i>псеудо-</i>	146
2.4.1.1.12. Префиксоид <i>теле-</i>	146
2.4.1.1.13. Префиксоид <i>хидро-</i>	146
2.4.1.1.14. Префиксоид <i>чукун-</i>	147
2.4.1.1. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ТВОРБИ С ПРЕФИКСОИДИМА	147
2.4.1.1.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	147
2.4.1.1.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА	149
2.4.2. ТВОРБА СА СУФИКСОИДИМА	149
2.4.3. СЛАГАЊЕ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊЕ) ПРЕФИКСОИДА И СУФИКСОИДА .	150
2.4.3.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	150
2.4.3.1.1. Суфиксоид <i>-бус</i>	150
2.4.3.1.2. Суфиксоид <i>-грам</i>	150
2.4.3.1.3. Суфиксоид <i>-граф</i>	151
2.4.3.1.4. Суфиксоид <i>-дром</i>	151
2.4.3.1.5. Суфиксоид <i>-ман</i>	151
2.4.3.1.6. Суфиксоид <i>-метар</i> (у именицама са значењем мерног уређаја)	151

2.4.3.1.7. Суфиксоид <i>-скоп</i>	151
2.4.3.1.8. Суфиксоид <i>-стат</i>	152
2.4.3.1.9. Суфиксоид <i>-фил</i>	152
2.4.3.1.10. Суфиксоид <i>-фоб</i>	152
2.4.3.1.11. Суфиксоид <i>-фон</i>	152
2.4.3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ) ПРЕФИКСОИДА И СУФИКСОИДА.....	152
2.4.3.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	152
2.4.3.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА.....	153
2.4.4. ПРЕФИКСОИДАЛНО-СУФИКСАЛНА ТВОРБА	154
2.5. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ)	155
2.5.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	155
2.5.1.1. Именичка прва основа	155
2.5.1.2. Придевска прва основа	155
2.5.1.3. Заменичка прва основа	155
2.5.1.4. Глаголска прва основа	155
2.5.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ).....	156
2.5.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	156
2.5.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА.....	156
2.6. СЛАГАЊЕ С ИНТЕРФИКСОМ.....	158
2.6.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	158
2.6.1.1. Именичка прва основа	158
2.6.1.2. Заменичка прва основа	158
2.6.1.3. Придевска прва основа	159
2.6.1.4. Бројевна прва основа	159
2.6.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ С ИНТЕРФИКСОМ	159
2.6.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	159
2.6.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА.....	161
2.7. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ У СЛОЖЕНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ	163
2.7.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА	163

2.7.1.1. Суфикс <i>-а</i>	163
2.7.1.2. Суфикс <i>-ан</i>	163
2.7.1.3. Суфикс <i>-аник</i>	163
2.7.1.4. Суфикс <i>-анин</i>	163
2.7.1.5. Суфикс <i>-ар</i>	164
2.7.1.6. Суфикс <i>-(а)ц</i>	164
2.7.1.7. Суфикс <i>-ин</i>	164
2.7.1.8. Суфикс <i>-ина</i>	164
2.7.1.9. Суфикс <i>-ица</i>	165
2.7.1.10. Суфикс <i>-ја</i>	165
2.7.1.11. Суфикс <i>-је</i>	165
2.7.1.12. Суфикс <i>-ка</i>	166
2.7.1.13. Суфикс <i>-овић</i>	166
2.7.1.14. Суфикс <i>-ство</i>	166
2.7.1.15. Суфикс <i>-че</i>	166
2.7.1.16. Суфикс <i>-ø</i>	166
2.7.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛОЖЕНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ	167
2.7.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА.....	167
2.7.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА.....	170
2.8. ОСТАЛЕ ПОЈАВЕ ВАРИЈАНТНОСТИ У ТВОРБИ ИМЕНИЦА	172
2.8.1. КОНВЕРЗИЈА	172
2.8.2. ПОЛУСЛОЖЕНИЦЕ	172
2.8.3. ТВОРБА АКРОНИМА (енгл. <i>clipping</i>)	173
2.8.4. УНИВЕРБИЗАЦИЈА	173
2.9. НЕМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ	174
2.9.1. ПСЕУДОМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ	174
2.9.2. ПОЛУМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ	176

III АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ФЛЕКСИЈИ

3.0. УВОД	179
------------------------	------------

3.1. ВАРИЈАНТНОСТ ОБЛИКА У ОКВИРУ ИСТЕ АКЦЕНАТСКЕ ПАРАДИГМЕ	180
--	------------

3.1.1. Ia ПАРАДИГМА	181
----------------------------------	------------

3.1.1.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	181
---	-----

3.1.1.2. КОМЕНТАРИ	190
--------------------------	-----

3.1.2. Ib ПАРАДИГМА	202
----------------------------------	------------

3.1.2.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	202
---	-----

3.1.2.2. КОМЕНТАРИ	205
--------------------------	-----

3.1.3. Ib ИЛИ II ПАРАДИГМА: ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ	208
--	------------

3.1.3.2. КОМЕНТАР	209
-------------------------	-----

3.1.4. II ПАРАДИГМА: МНОЖИНА	210
---	------------

3.1.4.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	210
---	-----

3.1.4.2. КОМЕНТАРИ	211
--------------------------	-----

3.1.5. III ПАРАДИГМА	213
-----------------------------------	------------

3.1.5.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	213
---	-----

3.1.5.2. КОМЕНТАРИ	219
--------------------------	-----

3.1.6. IV ПАРАДИГМА	223
----------------------------------	------------

3.1.6.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	223
---	-----

3.1.6.2. КОМЕНТАРИ	228
--------------------------	-----

3.1.7. ОСТАЛИ СЛУЧАЈЕВИ	231
--------------------------------------	------------

3.1.7.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА	231
---	-----

3.1.7.4. КОМЕНТАРИ	233
--------------------------	-----

3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ ПАРАДИГМИ	234
--	------------

3.2.1. Ia парадигма	234
----------------------------------	------------

3.2.1.1. Варијантност <i>хле̂б, -а / сло̂г, сло̂га</i>	234
--	-----

3.2.1.2. Варијантност <i>гра̂д, -а / мо̂ст, мо̂ста</i>	234
--	-----

3.2.1.3. Варијантност <i>гра̂д, -а / кљу̂ч, кљу̂ча</i>	235
--	-----

3.2.1.4. Варијантност <i>гра̂д, -а / во̂д, во̂да</i>	235
--	-----

3.2.1.5. Варијантност <i>мо̂ст, мо̂ста / во̂д, во̂да</i>	235
--	-----

3.2.1.6. Варијантност <i>кљу̂ч, кљу̂ча / во̂д, во̂да</i>	235
--	-----

3.2.1.7. Варијантност <i>пòток, -а / жìвот, -òта</i>	235
3.2.1.8. Варијантност <i>ј̀унāк, -āка / б̀елōв, -òва</i>	236
3.2.1.9. Варијантност <i>ј̀унак, -āка / водòпōј, -оја</i>	236
3.2.1.10. Варијантност <i>в̀етар, -тра / Даничићева акценатска парадигма св̀екар, св̀екра</i>	236
3.2.2. II парадигма	236
3.2.2.1. Варијантност <i>áшовче, -ета / д̀ете, д̀етета</i>	236
3.2.2.2. Варијантност <i>áшовче, -ета / акценат једине парадигми пр̀асе, пр̀асета и б̀уре, -ета</i> ...	237
3.2.3. IV парадигма: варијантност р̀еч, -и / н̀òћ, н̀òћи	237
3.2.4. Квантитетске варијације:	237
3.3. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ФЛЕКСИЈИ ИМЕНИЦА	246
3.3.1. Чување акцента основе или акценат пред наставком	246
3.3.1.1. Ia парадигма	246
3.3.1.2. Ib парадигма	247
3.3.1.3. II парадигма – множина наспрам једине	247
3.3.1.4. III парадигма.....	247
3.3.1.5. IV парадигма	247
3.3.1.6. Хибридна парадигма: ном./акуз./вок. јд. Ib врсте и остали облици IV врсте	248
3.3.2. Акценат основе или силазни (неутрализација)	248
3.3.2.1. Ia парадигма	249
3.3.2.2. III парадигма.....	249
3.3.3. Силазни због неутрализације или пред наставком	249
3.3.3.1. Ia парадигма – генитив множине.....	250
3.3.3.2. Ib парадигма – генитив множине	250
3.3.3.3. Ib или II парадигма – генитив множине.....	250
3.3.3.4. III парадигма – генитив множине.....	250
3.3.4. Чување акцента основе, силазни због неутрализације или акценат пред наставком	250
3.3.5. Различити начини адаптације	250
3.3.6. Квантитетске алтернације	251
3.3.6.1. Ia парадигма – генитив множине.....	251
3.3.6.2. Ib или II парадигма – генитив множине.....	251
3.3.6.3. III парадигма:	251
3.3.6.4. IV парадигма:	252

3.3.7. Алтернација акценатске парадигме	252
3.3.7.1. Ia парадигма	252
3.3.7.2. Ib парадигма – квалитет кратких и дугих акцената на првом слогу	252
3.3.7.3. II парадигма – квантитет и квалитет акцента на првом слогу	253
3.4. СПЕЦИФИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ ВАРИЈАНТНОСТИ: АКЦЕНАТСКИ ТРИПЛЕТИ.....	254

IV АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТЕОРИЈИ ОПТИМАЛНОСТИ

4.0. УВОД	256
4.1. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ ОТ	257
4.2. ПРОЗОДИЈСКА ОРГАНИЗАЦИЈА САВРЕМЕНОГ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ РЕЧИ У ОТ.....	263
4.3. АНАЛИЗА АКЦЕНАТСКЕ ВАРИЈАНТНОСТИ ИМЕНИЦА У ОТ: ОДАБРАНИ ПРИМЕРИ.....	272
4.3.1. ПРОТИВВЕРНОСТ (ANTIFAITHFULNESS).....	272
4.3.2. КОНКУРЕНЦИЈА ВИСОКИХ ТОНОВА	274
4.3.3. СПЕЦИФИЧНИ ПРОЦЕСИ У ВЕЗИ СА СУФИКСИМА	279
4.3.4. „OUTPUT-TO-OUTPUT” КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.....	283
4.3.5. УТИЦАЈИ РИТМА	288
4.3.6. ВАРИЈАНТНОСТ УЛАЗА	290

V ЛЕКСИКОГРАФСКА ОБРАДА АКЦЕНАТСКЕ ВАРИЈАНТНОСТИ ИМЕНИЦА

5.0. УВОД	293
5.1. О ПОСЕБНИМ ПРОБЛЕМИМА АКЦЕНАТСКЕ НОРМЕ У РЕЧНИЦИМА	295
5.1.1. СИЛАЗНИ ВАН ПРВОГ СЛОГА	295
5.1.2. ДВА АКЦЕНТА.....	299
5.1.3. ПОСТАКЦЕНАТСКЕ ДУЖИНЕ	302
5.2. СТАТУС И РЕДОСЛЕД ВАРИЈАНАТА У РЕЧНИЦИМА	304
5.2.1. СТАТУС ВАРИЈАНАТА.....	304
5.2.1.1. I КЛАСА	304
5.2.1.2. II КЛАСА.....	307
5.2.1.3. III КЛАСА	308
5.2.1.4. IV КЛАСА	309
5.2.1.5. V КЛАСА.....	309
5.2.2. РЕДОСЛЕД ВАРИЈАНАТА	310
5.3. НЕУЈЕДНАЧЕНОСТИ У РЕЧНИЦИМА	315
5.3.1. МОТИВНА РЕЧ : МОТИВИСАНА РЕЧ И ПРОБЛЕМИ У ТИПОЛОШКОЈ АНАЛИЗИ	315
5.3.2. РЕДОСЛЕД НАВОЂЕЊА	318
5.3.2.1. Варијабла: квантитет постаценатског слога	318
5.3.2.2. Варијабла: квантитет силазног акцента	320
5.3.2.3. Варијабла: квантитет акцентованог и постаценатског слога	320
5.3.2.4. Варијабла: квантитет узлазног акцента	321
5.3.2.5. Варијабла: квалитет кратких акцената.....	322
5.3.2.6. Варијабла: квалитет дугих акцената	323
5.3.2.7. Варијабла: место акцента.....	324
5.3.2.8. Варијабла: место и квалитет кратких акцената.....	328
5.3.2.9. Варијабла: место акцента и квантитет слогова	329
5.3.2.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената	331
5.3.2.11. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет постаценатског слога	333

5.3.3. ВАРИЈАНТЕ У ЗАГРАДИ	334
5.3.3.1. ДУБЛЕТ ПО ОБА РЕЧНИКА, АЛИ РСЈ2011 У ЗАГРАДИ	334
5.3.3.1.12. ТЕТРАПЛЕТИ.....	340
5.3.3.2. ЛЕКСЕМА САМО У ЈЕДНОМ РЕЧНИКУ, И ЈЕДНА ВАРИЈАНТА У ЗАГРАДИ	340
5.3.4. ДУБЛЕТ У РСЈ2011, А НИЈЕ У РМС6.....	341
5.3.4.1. РМС6 ДАЈЕ САМО ПРВИ ЛИК ИЗ РСЈ2011	341
5.3.4.2. РМС6 ДАЈЕ САМО ДРУГИ ЛИК ИЗ РСЈ2011	351
5.3.4.3. РМС6 ДАЈЕ ДРУГАЧИЈЕ РЕШЕЊЕ НЕГО РСЈ2011	358
5.3.4.4. У РСЈ2011 ДУБЛЕТ, АЛИ ЈЕДАН У ЗАГРАДИ, А РМС6 ЈЕДАН АКЦЕНАТ	362
5.3.5. ДУБЛЕТ У РМС6, А НИЈЕ У РСЈ2011.....	364
5.3.5.1. РСЈ2011 ДАЈЕ САМО ПРВИ ЛИК ИЗ РМС6	364
5.3.5.2. РСЈ2011 ДАЈЕ САМО ДРУГИ ЛИК ИЗ РМС6	375
5.3.5.3. РСЈ2011 ДАЈЕ ДРУГАЧИЈЕ РЕШЕЊЕ НЕГО РМС6	382
5.3.5.4. ОБРАДА ТРИПЛЕТА	386
5.3.5.5. ЈЕДНА ИЛИ ДВЕ ЛЕКСЕМЕ У РЕЧНИКУ	390
5.3.5.6. ВАРИЈАНТЕ У ЛИТЕРАТУРИ КОЈИХ НЕМА У РЕЧНИЦИМА	399
5.3.5.7. ОСТАЛЕ ПОЈАВЕ.....	400
5.3.5.7.1. Број акцената	400
5.3.5.7.2. Ортографска решења	400
6. ЗАКЉУЧАК.....	402
7. ЛИТЕРАТУРА.....	415

УВОД

0. УВОД

0.1. ПРЕДМЕТ РАДА

0.1.1. Предмет рада чине акценатске варијанте именица у савременом српском стандардном језику.

Узимајући у обзир да се лингвистичка варијантност у најширем смислу односи на било које разлике у лингвистичкој форми (Вокер 2010: 5), акценатске варијанте се, најшире гледано, свакако могу схватити као било какве разлике засноване на прозодијским параметрима на нивоу прозодијске речи. Међутим, тако конципирану варијантност очигледно не би имало пуно смисла проучавати.

Под *акценатским варијантама* овде подразумевамо различите говорне реализације једне лексеме или једне морфосинтаксичке речи у истом језичком контексту према прозодијским параметрима реализованим на нивоу прозодијске речи тако да силабичка структура и семантика остају непромењени. Процес који се одвија између акценатских варијаната називамо *акценатском варијацијом* или *акценатском варијантношћу*, за прозодијске параметре које учествују у варијацији/варијантности користимо термин *варијабла*, а за јединицу с једном вредношћу варијабле термин *варијанта*.

Наведену дефиницију уже концепције варијантности је потребно рашчланити на неке аспекте и анализирати како би се схватила неопходност одређених прецизирања:

- 1) говорне реализације *једне* лексеме: не бавимо се хомографима;
- 2) говорне реализације *једне морфосинтаксичке речи*: акценатски однос између две морфосинтаксичке речи исте лексеме не гледамо као акценатску варијантност, већ као *акценатске алтернације* (в. т. 0.3.3); не можемо, наравно, акценатским варијантама сматрати ни две морфосинтаксичке речи различитих лексема;
- 3) у истом језичком контексту: ова констатација искључује нпр. разлике у прозодијским параметрима на нивоу прозодијске речи који би се могли јавити под утицајем интонације (Ивић – Лехисте 1996) или било који вид контекстом условљене варијације форме (Вокер 2010: 7, 10), а које не убрајамо у акценатске варијанте;
- 4) силабичка структура мора остати непромењена: не сматрамо акценатским варијантама примере као што су *гусак*, *-ка* према *гусџк*, *-џка*, затим *прџтац*, *-џца* према

п̀рстац, *-сца* или *п̀рстац*, *-сца* и др., где различита акценатска слика иде уз различиту силабичку структуру суфикса – с непостојаним /a/ или без њега;

5) семантика мора остати непромењена: у акценатске варијанте не убрајамо примере које је забележио М. Стевановић типа *у том поглѣду* (= „с те стране гледајући, што се тиче тога”) према основном значењу *у њеном поглѣду* (в. т. 0.2.3), које Д. Брозовић назива „псеудодублетима” (Брозовић 1952), а М. Дешић „непотпуним акценатским дублетима, јер се дублетизам не односи на сва значења” (Дешић 2000), али само под условом да говорник акцентом *потпуно* и *увек* диференцира полисемична значења једне лексеме (в. т. 0.2.10 за још примера).

Последњу ставку је потребно додатно објаснити, будући да се у лексикологији и лексичкој семантици на случајеве полисемије гледа као на манифестације једне лексеме (Лајонс 1995), те се може потегнути аргумент да полисемија не може укинути акценатску варијантност. И то је, начелно, сасвим тачно. Међутим, није полисемија *per se* оно што у датим примерима неутралише варијантност, већ комплементарна дистрибуција прозодијских параметара у два различита семантичка контекста унутар те полисемије. Не треба изгубити из вида да варијаната *нема без употребе у идентичном језичком контексту*, што је иначе кључна разлика између њих и алофона:

„важна разлика је у дистрибуцији: док се различити алофони фонеме не смеју појавити у истом контексту, варијанте варијабле се могу (заиста, морају) појавити у истом контексту [наше истицање]” (Вокер 2010: 10)

Док су термини варијантност и варијанта релативно познати у домаћој лингвистичкој литератури, па и у радовима о акценатским дублетима (уп. т. 0.2) и стога не захтевају даљу елаборацију, остаћемо још мало на поменутом термину *варијабла*, као једном од кључних елемената у изучавању сваке варијантности, а који је у извесном смислу остао изван акцентолошких радова о овом питању. Посебно је битно нагласити да варијабла није конкретна јединица:

„Као и фонема, варијабла је апстрактни конструкт, не нешто што икада заправо чујемо. Оно што чујемо су њене манифестације: код фонема чујемо алофоне; код варијабли чујемо варијанте” (*idem*: 9).

Ова апстрактност варијабле донекле може бити очигледнија у акценатској варијантности, будући да се прозодијска средства ионако не могу јавити изоловано од

јединица инхерентног нивоа (Фокс 2000) – не можемо изговорити нпр. акценат без неког слога на којем би се тај акценат реализовао. Треба само имати у виду да сâм акценат није прозодијска варијабла. Прозодијска варијабла би могла бити један од акценатских елемената: квантитет слога, квалитет акцента или његова позиција, односно било које прозодијско обележје (*idem.*), све док се различитим вредностима тог прозодијског параметра у систему реализују најмање две конкретне варијанте. Нпр.: јављање варијаната *брòдић* и *брòдйћ* показује да је једна од *варијабли* у савременом српском језику – *квантитет финалног слога*, а да су њене *варијанте* у датом примеру – *кратак финални слог* и *дуг финални слог*.

0.1.2. Акценатске варијанте именица се у србистици традиционално обрађују као *акценатски дублети*, а акценатска варијантност као *акценатска дублетност* или *акценатски дублетизам*, што је оправдано када се узме да се варијанте, нарочито у стандардном језику, у огромној већини јављају само у паровима, али треба имати на уму да се варијантност може испољити и кроз триплете (в. т. 1.8.1), а у једном примеру из грађе који налазимо (мада сумњивом) и кроз квадруплете (в. т. 1.8.2). Све такве варијанте предмет су нашег рада.

0.2. ИСТОРИЈАТ ПИТАЊА

0.2.1. Колико год да се сложенем њихова проблематика представљала у србистичкој литератури – што она свакако јесте – а и с обзиром на, чини се, вечну актуелност лаичких недоумица око „правилног” изговора неке речи и места њеног акцента у односу на „чист” и „узорни” изговор књижевног/стандардног језика као показатеља разних нијанси друштвеног престижа, укључујући порекло, образовање, бригу о култури и сличне статусне карактеристике, акценатски дублети су изненађујуће слабо систематично разматрани у литератури. Врло је мало студија које би макар самим насловом имплицирале да су потпуно посвећене тој теми, а још мање је оних које захватају шири спектар од две-три групе примера који не припадају истој акценатској појави. Кажемо изненађујуће, јер је у теми у пуној мери оличена, могло би се рећи, застрашујућа разноврсност нашег прозодијског система, а и због тога што се број акценатских реализација и даље повећава, отежавајући кодификацију, чиме оне бивају непожељне за стандардни језик (Ћорић 2005); оба та разлога требало би да буду довољна да се на њих усмери далеко интензивнија пажња – први због занимљивости и

изазова лингвистима, а други због суште потребе нормативиста да се заведе ред у иначе хаотично стање.

0.2.2. Радовима о овом питању доминирају појединачне појаве, па се деси да то буде и само једна лексема која је аутору привукла пажњу. Тако А. Белић средином прошлог века посвећује један немали део свог чланка томе како се изговара једна именица: *задруга* (Белић: 1952). Наводи да је Вуково *зáдруга*, а да се чује као обично и *зáдруга*, да Броз и Ивековић иду „слепо” за Вуком, а Кангрга и Ристић у свом речнику бележе и једно и друго. Констатује да су оба изговора у границама правилности (ово ће бити алузија на силазне ван првог слога, в. т. 5.1.1), а да постоји, такође у границама основних правила, чак и акценат *зǎдруга*, који није редак, и пита се како поступити у таквим случајевима. Важно је што Белић одбацује историјски критеријум као примарни (који би захтевао *зǎдруга*), јер би требало да постане „општом цртом *оно што већина народа говори* [наше истицање.]” Но, основни проблем била је слаба испитаност четвороакценатских говора тога времена, и он оставља могућност да се, ако би се доказала његова шира распрострањеност, таквом облику да предност у односу на Вуков (који би се исто наводио). Иако је предмет незнатан, дати критеријум је оно што је битно.

0.2.3. Прва значајнија студија насловом посвећена у целини дублетима, и то исте године кад и Белићев чланак, долази нам од М. Стевановића (1952). Она заправо представља одговор на два чланка и питања која су му упућена поводом штампања граматике у којима су доведени у питање следећи Вук–Даничићеви акценатски ликови:

- 1) зависни падежи од *со̀кѡ*: *со̀кѡла*, *со̀кѡлу*...;
- 2) ген. мн. *д̀ругѡвѡ*, *б̀регѡвѡ*, *сѝнѡвѡ*, *сл̀учајѡвѡ*, *гра̀дѡвѡ*, *го̀лубѡвѡ*, *пра̀менѡвѡ*;
- 3) *млѝна̀рица* (јер се говори *млѝна̀рица*);
- 4) *сѐдѡлѡ* (јер се говори *сѐдѡлѡ*);
- 5) лок. јд. *до̀гађѡју*, *мла̀дѡсти*, за који се тврди да се нигде не чује;
- 6) акуз. јд. *вѝсину*, *д̀убину* и сл., који су све ређи у односу на *вѝсину*...;

затим постављена питања да ли су бољи облици *лѝјекови* и *вѝјекови* или *љекови* и *вјекови* (екавски *лѐкови* и *вѐкови* према *лѡкови* и *вѡкови*), и зашто није навео акценат ном. мн. *ра̀дови* и *нѝзови*, па се стиче утисак да се они понашају као већина, нпр. *гра̀дови*. Примери су битни зато што ће се приметити да су многа од њих остала општа и нерешена места акценатске норме.

За (1) Стевановић није мислио да се тако ретко чују, иако је свестан да су ти облици најчешћи с краткосилазним акцентом (на првом слогу). Пошто дотад испитивани црногорски говори, источнохерцеговачки и неки говори западне Србије (познато му је

за поцерски) потврђују акценат какав је забележен код Вука, он је био за задржавање двојства.

Код примера у (2) Стевановић јасно препознаје резултат упрошћавања парадигме и наслућује да ће ти акценти бити све ређи, али и да је то једини акценат у неким од говора најуже основице књижевног језика.

Именица *млинарица* (3) изузетно нам је битна, јер ће се показати као један од ретких случајева где се разматра именица као резултат творбеног процеса; све наредне студије ће бити обојене скоро искључиво флективним облицима. Оно што је такође важно је Стевановићево резоновање о овом питању. Изневши да је Вук записао *млина̀рица* и да се она с тим акцентом заиста и изговара у више народних говора, он не би дао предност лику *млѝнарица*, али сасвим разуме његово порекло – да се према *млѝна̀р* акцентује *млѝнарица* као *сѡбарица* од *сѡба̀р*, *ку̀варица* од *ку̀ва̀р* и сл. и каже да се именица може убројати у оне с двојаким акцентом. Ово је први схваћени пример варијантности типа *чување акцента мотивне речи : акценат пред суфиксом* (в. т. 2.2.2.1.1) који налазимо у литератури.

За ген. мн. именице *седло* (4) мисли да је вероватније да је Даничић пошао за именицама *ребро* и *бедро* с датим акцентом, иако је за њега очигледно да је обичнији лик какав је означен у Вукову речнику: *седа̀ла*. С друге стране, има у виду има више говора у којима још неке именице истог типа имају *беда̀ра* и *реба̀ра* према Вуковом *бѐда̀ра*, *рѐба̀ра*, а да се у неким од тих говора (потврду има за северозападни Санџак и неке црногорске говоре херцеговачког типа) и акценат ном. мн. разликује од Вук–Даничићевог. Ипак, пошто није имао података какав је акценат је у појединим облицима ових именица најраспрострањенији, сматрао је да је најбоље држати се Вуковог акцента.

О примерима лок. јд. *догаћа̀ју*, *договѡру* (5) другачије говори, свестан да су у културним центрима и многим крајевима ретки, због чега сумња да ни у време њиховог бележења од стране Вука и Даничића они нису били распрострањени. Разлог једначења с осталим облицима једнине види у акценту лок. јд. осталих именица I врсте, који се од других облика доследно разликује само код именица типа *град*, дакле чак ни код свих једносложних именица. Но, иако су акценти на претпоследњем слогу ретки, запажа да је такав акценат уопштен у следећим случајевима: прилошком изразу у *том поглѐду* (= „с те стране гледајући, што се тиче тога”), док је у основном значењу акценат у *њеном по̀глѐду*, као и у примеру *У младѡсти је лутао по свету* према *То је објављено у Младѡсти* (часопису) за 1950. годину. Први пример биће у литератури реактуализован и разматран дуго после (в. т. 0.2.10). Разматрајући постојање узлазног

на претпоследњем слогу у многим говорима, али увек напоредо с акцентом осталих падежа, процењује да се не може јединим књижевним акцентом сматрати дугоузлазни; напротив, осећа га као архаизам, али није против његове употребе, и заступа мишљење десеточлане комисије српских и хрватских стручњака у Речнику уз заједнички Правопис од 1960. године, где су оба акцента кодификована као дублетна, при чему је дугоузлазни имао предност.

За акуз. јд. и ном./акуз. мн. типа *вѣсину*, *вѣсине* (6) такође је сматрао да су ретки и питао је ли га је већ у Вуково време био потиснуо акценат осталих падежа, будући да су овакви акценти наведени на ограниченој групи примера и код Вука и код Даничића. Додуше, мислио је да их је Даничић свакако чуо, а изгледа да су и у то време били постојани у сремским и бачким говорима (у првима ређе), где је пронађено још таквих примера, али с непренесеним краткосилазним на проклитику, нпр. *на брзѣну* и *на брѣзину*, што је сугерисало неустаљеност, и још увек паралелно с краткоузлазним на пенултими. Поред Срема и Бачке, краткосилазни је бележен у северозападној Црној Гори и северозападном Санцаку с говорима херцеговачког типа, у Поцерини, као и у северозападној Србији уопште, у мачванском, тршићком и колубарском говору. Стога је сматрао да се краткосилазни ипак не може прогласити за супстандардни (а свакако још мање као једини). Тврдио је и да се ти акценти могу чути пренесени у прилошким изразима типа *нѣ брзину* и *нѣ срамоту*.

Поводом ном. мн. именица I врсте с проширеном основом није сумњао да може бити именица с дугоузлазним у народним говорима, будући да је и *вѣк* Даничић мењао на узлазни у односу на Вука, а објашњава да је само *лијѣкови* (према екавском *лѣкови*), јер ова именица по Даничићу (а и данас) припада акценатском типу именица које мењају акценат у свим падежима у односу на ном. јд., дакле по типу *крѣљ*, *крѣља*.

Још једно од битних разматрања из овог Стевановићевог рада је и његово оштро одбацивање могућности прихватања облика са скраћеним поста акценатским дужинама и силазним акцентима ван првог слога, позивајући се притом и на Белића (1951, 1952), питање које ће такође остати нерешено до данас.

Поред тога, Стевановић је и дао могуће разлоге зашто се акценат удаљио од Вук–Даничићеве слике више од било које другог језичког нивоа – зато што се слабо неговао и систематски учио, што је довело до превласти локалног акцента, а онда и до указивања на оправданост одступања од старе нормe и потребе њене ревизије, управо уз позивање на Вукове језичке принципе.

0.2.4. П. Ђукановић је видео разлоге за велику разубуђеност, богатство и разноврсност дублета у укрштању следећих утицаја: наслеђеним односима из балто-

словенске епохе, прасловенског периода, периода балканског развитка и савремених законитости, где су постметатонијске измене, аналошка укрштања и многоструке фонетске и морфолошке измене замаглиле многе односе, повлачећи и прозодијске измене (Ђукановић 1997). Треба истаћи да је, за разлику од већег дела радног века М. Стевановића, П. Ђукановић већ имао доступна богата истраживања четвороакценатског простора, и да се могао ослонити на много већи број података с терена. Он полази од обимног материјала из дијалектолошких монографија о великом броју новоштокавских говора и испитује распрострањеност следећих облика:

– ген. мн. *градóвā* према *грāдòвā* и дат./инстр./лок. мн. *градòвима* према *грāдовима*;

– ген. мн. и дат./инстр./лок. мн. именица типа *бòг, крај, рòг*, нпр. ген. мн. *крајéвā* према *крајјéвā* или *крајјéвā*, дат./инстр./лок. мн. *крајèвима* према *крајевима* или *крајевима*;

– мн. именица типа *сèло* и *рèбро*: је ли *сèла, сèлā...* и *рèбра, рèбāрā...* или *сèла, сèлā...* и *рèбра, ребāрā...*;

– ген. и дат./инстр./лок. мн. типа *рòђāк, мèsèц*: ген. мн. *рођāкā* према *рòђāкā*, *месèцā* према *мèsèцā*, дат./инстр./лок. мн. *рођāцима* према *рòђāцима*, *месèцима* према *мèsèцима*;

– лок. јд., ген. и дат./инстр./лок. мн. именица типа *кāмèн*: лок. јд. *камèну* према *кāмèну*, ген. мн. *камèнā* према *кāмèнā* или *каменóвā* према *кāменòвā*, дат./инстр./лок. мн. *каменòвима* према *кāменовима*;

где утврђује огромну неуједначеност.¹

¹ Стање је заиста крајње хаотично, нарочито кад се гледа пресек свих појава кроз један говор (Ђукановић 1997):

1) 1а) *градóвā* имају пљеваљски, горобилски, колубарски, сремски и говор Обади; у источнохерцеговачком (Д. Вушовића), пивско-дробњачком, ускочком, полимском, љештанском и колашинском је *дрўгòвā*; у Грузи је нашао занимљиво стање – с Даничићевим акцентом се слажу именице које означавају живо – *кумóвā* – а именице које означавају неживо имају *дўгòвā* (што можемо и лично потврдити);

1б) *градòвима* имају Тршић, Пива и Дробњак, Поцерина, Груза, Мачва и Љештанско; Срем и Полимље чешће *другòвима* него *дрўговима*; у Пљевљима и Ускоцима равноправно – *кўмовима* и *кумòвима*; у источнохерцеговачком и колашинском нешто је чешћи *кўмовима*;

2) источнохерцеговачки у већини *крајеве* и сл. у ном. мн., а ако је у ном. мн. узлазни, имају *бојèвима, крајèвима*; у Ускоцима дублетно стање; пљеваљски претежно има акценат ном. мн., а као у источнохерцеговачком, именице с краткоузлазним у ном. мн. имају га и у *бојèвима, крајèвима*; Колашински има дублетно именицу *рòг*, а *крај* само с акцентом пред наставком („условљено

Поред објашњења да је узлазни акценат у овим примерима старији од силазног и констатације да се краткосилазни у то време већ наметнуо, посебно у Београду, што доводи до тога да млађи људи све облике с узлазним осећају као дијалекатске, П. Ђукановић указује на још један, ванјезички фактор дате промене – тежњу да се пође за вредностима урбаног центра.

За њега, у разматрању статуса дублетности неке акценатске појаве треба поћи од граматичко-историјских разлога и ареала прозодеме, правила треба да буду што општија, како се уситњавањима не би замагљивао принцип, и даје конкретне критеријуме за прихватање дублета у књижевном језику, који се свode на утемељеност у говорној пракси: 1) оно што је обичније и правилније; 2) језик треба да има природан, народни лик; 3) дублет мора бити прихваћен (у говору); 4) дијалекатска база мора бити основ за нормирање. Притом овакви облици сигурно имају предност у односу на силазне ван првог слога (којима је дато „право грађанства”), будући да, за разлику од њих, ни на који начин не одступају од основних принципа стандардне акцентуације.

0.2.5. Поред ослањања на дијалекатску грађу, у промишљањима о акценатским дублетима може се кренути и од речникâ.

Тако чини М. Дешић (2004), који, да би стекао увид у разлике између Вук–Даничићеве акцентуације и савремене акценатске нормe, упоређује акценат речи на „ж” из Вуковог *Српског рјечника* (1852) с акцентом истих речи у *Речнику*

специфичним синтаксичким моментима”); у Грузи је доминантнији краткоузлазни на првом слогу; из Љештанског су потврде дублетне; у Полимљу само именице *крâј* и *рôг* имају акценат пред наставком; у Тршићу и Горобиљу увек је *родвима*; пред наставком је и у мачванском говору;

3) за *село* и *рѣбро* источнохерцеговачки и поцерски најчешће имају акценат пред наставком; у пљеваљском *село* је са силазним, *пѣро* и *рѣбро* узлазни пред наставком; у Ускоцима је дублетно; Пива и Дробњак имају ген. мн. с узлазним пред наставком; Полимље *село* дублетно, а за остале је уобичајен узлазни пред наставком; Горобиље има дублетно стање; Поцерина има Вуков акценат; Тршић и Љештанско *рѣбро* само са силазним; у Грузи опет посебна ситуација: збирне именице су с узлазним пред наставком, иначе је присутан силазни;

4) *рдѣѣк*, *мѣсѣц*: источнохерцеговачки говори показују само лок. јд. с узлазним пред наставком; Пива и Дробњак и поцерски су с њим у свим облицима; прелазни говори Полимља имају силазни, а остали говори ове зоне узлазни пред наставком; горобиљски, обаћки, тршићки, љештански и сремски уопштили су узлазни пред наставком, док колубарски ретко има и силазни; у Ускоцима је стање дублетно;

5) именице типа *кâмѣн* обично задржавају силазни акценат; у Пљевљима и Срему су пак редовно с узлазним; у пивско-дробњачком, ако нису с проширењем, имају узлазни пред наставком у ген. мн., а кад га имају, дат./инстр./лок. мн. су им дублетни; иначе краћи облици померају акценат, а проширени ретко; у Ускоцима је краткосилазни чешћи, а у Полимљу узлазни пред наставком; у поцерском, колубарском, тршићком, грузанском, мачванском, љештанском и говору Обади доследно је узлазни пред наставком.

српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (у даљем тексту: РСАНУ) и закључује (што је и очекивано) да је РСАНУ углавном повећао број дозвољених реализација наспрам једног акцента речи *Српском рјечнику*.

Но, циљ рада њему није да овај закључак искористи да предложи смањење дублета, већ управо супротно – да предложи један нови. Наиме, он, пратећи првенствено мишљење А. Пеце и М. Пешикана, проблематизује, иначе и засад једини признат, Вуков краткоузлазни акценат ијекавских облика на двосложном рефлексу јата у примерима као што је *ријèка*, и залаже се за увођење дублетности у смислу додавања том старом акценту и акценатског лика с дугоузлазним на истом месту, нпр. *ријéка*, уз аргумент да се он тако изговара „у највећем делу ијекавских говора и у говорном изразу већине образованих ијекаваца”, што иначе није усамљени предлог у овом смеру (Јокановић Михајлов 2012: 32–39).

0.2.6. Већ и обичним прелиставањем литературе о акценатским дублетима може се лако приметити да се, по правилу, од њих полази као од нечег што је општепознато, и одмах усмерава на конкретне појаве и примере из говорне праксе, односно да се сâм термин дублетности врло ретко дефинише.

Значајан чланак посвећен у целини самом феномену дублетности у контексту стандардног језика пише Б. Ћорић (2005), и пружа следећу дефиницију: „Под дублетизмом подразумевамо појаву коју карактерише двојни лик једне исте речи, а под дублетом – један од та два лика (с истим значењем, наравно)” (*idem*: 286), притом указујући и на ширу дефиницију из „Мозаика знања”:

„ДУБЛЕТ(А), два лика једне исте речи која се међусобно разликују у најмање једном делу. Разлика при томе не утиче на значење речи, па се узима да су дублетни облици или временски напоредне речи из различитих ужих или ширих језичких заједница, или стилско средство евокације амбијента из којег потичу.” (према: *ibid.*)

Он истиче да, и поред мишљења да је српски стандардни језик њима оптерећен:

„[Л]ингвисти, на другој страни, знају да језик није статичан, непроменљив ентитет, да у језичком систему напореда са стабилним елементима егзистирају и варијације генетски, типолошки и социјално условљене, да је варирање форми – објективна и неизбежна последица развоја језика, да коегзистенција старог и новог квалитета не само да није штетна него је чак корисна и сврсисходна. Тако

гледано ни дублетизам није баласт језика, већ значајна карика у његовом развоју.”
(*idem*: 285)

али и да је живот дублета ограничен, јер с временом долази до њихове специјализације, семантичког диференцирања и уклањања оног мањег продуктивног.

Главни узрок сталног места дублета у расправама о језичкој правилности Б. Ћорић види у немогућности језичких приручника да испрате све варијације у језичком систему, било у току времена, било по обиму и заступљености, због чега се говорници обраћају језичким стручњацима, који се притом, по њему, морају понашати одговорно:

„Никакве исхитрености, никаквог субјективизма и лингвоцентризма не сме бити у оцени језичке правилности. Не може појединац на себе узимати улогу кодификатора: он само објашњава, сугерише, предлаже, упућује, препоручује, а све то на бази чврстих мерила.” (*idem*: 288)

Формалне критеријуме за иновацију норме поставља строго:

„а) (Ре)кодификацији језичких средстава уопште, а унификацији дублетизама посебно – мора претходити репрезентативно испитивање живог језичког узуса на целом језичком пространству (а не само у једном делу његовом или пак у престижном центру). б) Статистичке податке користити опрезно: висок степен фреквенције неке језичке појаве треба процењивати у ширим узајамним везама. в) Сваки предлог мора бити детаљно образложен и проверен на целом пространству (а не само у једној метрополи). г) Јавност треба, путем медија, трибина и стручних публикација, непрестано информисати о свим предлозима (ре)кодификације и (ре)стандардизације. д) Улогу кодификатора не може, у савременим условима, на себе преузети појединац, чак ни група појединаца. ђ) Коначан печат кодификацији даје институција (факултети, институти, академије наука).” (*idem*: 294)

0.2.7. Од самог термина у својој студији о акценатским дублетима полази и Ј. Јокановић Михајлов (2007а), притом указујући на разлику између ширег појма варијативности или варијантности с једне, и дублетности у ужем смислу с друге стране. У дефинисању дублета полази од поменуте реченице из Мозаика знања (в. претходну тачку) и додаје му: „два различита лика исте ријечи, гласовно, акценатски итд.” (из „Енциклопедијског рјечника лингвистичких назива” Р. Симеона, в. *idem*.: 83).

Термин *језичке варијабле* Д. Кристала: „језичке јединице с најмање два облика, чија употреба, односно избор једне од њих, зависи од више фактора (какви су пол, године, социјални статус, ситуација)” (idem.: 83) види као пре свега социолингвистички термин. Напомиње да се у руској лингвистичкој литератури првенствено говори о варијантности и варијантним облицима, док је термин *дублет* обично везан за терминологију нејезичких наука (где има и друга значења); тамошњи начин дефинисања појма акценатске варијантности – један од њих је „могућност различитог акцентовања једног истог облика речи” (idem.: 84) – опет је нешто шири од онога што се у србистици често схвата под акценатским дублетима, јер се може везати и за нормативну и од норме даљу акценатску варијанту, док се код нас термин користи за ликове с истим значењем али и истом употребом. Дефинисање термина завршава значењем истоимене одреднице из РСАНУ: „дублет је једна од двеју варијаната неке речи, које се међу собом разликују морфолошки, гласовно или акценатски, један од два равноправна назива за исти појам” (idem.), истичући како је и сам термин, згодно, акценатски дублетан: *дублѐт, -ѐта* и *дублет, -ѐта*.

Пре него што пређе на разматрање неких примера из грађе, Ј. Јокановић Михајлов указује на један важан психолошки однос већине говорника у вези с дублетима:

„сваки говорник, и стручњак или нестручњак, има у свом искуству, у свом језичком осећању, једну од две акценатске варијанте и без обзира на то да ли је његова варијанта више ил имање расптрострањена, да ли је норма препоручује као бољу или је, напротив, оцењује као регионалну или мање пожељну, говорнику ће једино она бити ваљана и природна – другу варијанту ће осећати не само као необичнију него као сасвим неприродну, чак смешну. [...] то је у основи нормалан механизам којим се сваки језик и сваки дијалекат брани од промена које би евентуално нарушиле његов систем или повукле за собом, ланчано, и друге промене” (Јокановић Михајлов 2007а: 84)

Ауторка примећује да се у литератури дублети илуструју класичним примерима као што су *дрѹгѡвѧ : другѡвѧ, дрѹговима : другѡвима, мрѧвима : мрѧвима, стѧну : стѧну* и сл.

Указујући на повремену несигурност говорника на примерима акуз. јд. *трѧву – трѧву, брѧду – брѧду, стѧну – стѧну* и акузатив множине именице *кула* у изразу *обећати куле и градове – кѹле и градове* или *кѹле и градове* (за последњи мисли да је однос 50% : 50%), истиче, цитирајући А. Пецу, да ови примери у пуној мери показују

битно својство дублета да „место и природа акцента не условљавају никакву промену значења”(idem.: 85). С друге стране, сматра да неће бити колебања код примера који су регионално омеђени, као што су *кърта* или *кърта*, *бѣнка* или *бѣнка*, *ѡрао* и *ѡрао*, *ѡван* и *ѡван*, *прѣзимена* и *прѣзимѣна*, *дѣнима* и *дѣнима*, *цѣвима* и *цѣвима*.

Међутим, она износи и да има дублетних облика који се формално слажу с претходнима, али који данас нису сасвим равноправни. Тако је нпр. однос *дру̀гѡвѣ* : *дру̀гѡвѣ*, *гра̀дѡвѣ* : *гра̀дѡвѣ*, *прѝјатѣлѣ* : *прѝјатѣлѣ* у правом смислу дублетан само за говорнике који имају старији акценат, узлазни, док се код осталих узлазни осећа као архаичан или стилски маркиран, и употребљава само у свечаном говору; забавно је запажање да је сродан лик, *синѡвѣ*, био подржан и химном „Хеј, Словени”, у којој наглашени део такта пада на акцентовани слог („[...] њихових *синѡвѣ*”), што све упућује на разноврсне факторе употребе дублета.

Коментаришући Стевановићеве примере семантичког раздвајања употребе раније правих дублета лок. јд. именица *вѣздѡх*, *пѡглѣд*, *ѡблѣк* (в. т. 0.2.10), сматра да се само пример именице *пѡглѣд* одржао, док ће само понеко варијанту у *облѣку* употребити другачије од у *ѡблѣку* (наводи у *облѣку круга*), а варијанту у *вѣздѡху* сви анкетирани, тврди, осећају као застарелу и означавају је као архаичну, песничку, ван употребе и сл. Исто стање претпоставља и за сродне примере (нпр. у *кораку*), а за старе у *говѡру*, *на гребѣну*, *на камѣну*, у *плѣмѣну* каже да их сви означавају као потпуно непознате.

У потпуној супротности с њима је ген. мн. *динѣрѣ*, за који тврди да га скоро половина испитаника употребљава уместо *дѣнѣрѣ*. Веома важна напомена, с којом се у потпуности слажемо, јесте да *динѣрѣ* није део парадигме *динѣри*, *динѣрѣ*, *динѣрима*, код говорника који је имају. Ауторка то тумачи тежњом за свеопштим дуљењем пре него природним осећајајем за сѣм дублетни облик, будући да је утврдила да управо ти говорници имају и *лѣтар* и *мѣтар*, *ѡктѡбар*, *новѣмбар*, а неки од њих и *јѣдѣн* и *дѣнѣс*.

Указује се и на неке акценатске ликове којима треба дати статус равноправних дублета: узлазне акценте не пенултими у множини именица *сѣло*, *пѣро* и *рѣбро*, али и на неке који су данас потпуно ван употребе: *рѣдови* (данас *рѣдови*), *по члѣну* (данас *члѣну*), ген. јд. *рѣста* (данас *рѣста*), мн. *соколѡви* (данас *сѡколѡви*), за које препоручује кориговање појединих решења.

Нарочита пажња је усмерена на акценатске појаве које се виде као супстандардне и одраз несигурности говорника у акцентовању мање познатих речи, а које се шире преко медија, будући да их слушаоци могу сматрати свежим и занимљивим иновацијама, па чак и заменити са већ постојећим ликовима у свом говору:

1) премештања акцента на први слог: *прѡдизвод* уместо *прои́звод*, *ѡпоравак* уместо *опòравак*, *трѡтоар* уместо *тротѡ̄р*, *пѣриод* уместо *перìод*, *дијалог* уместо *дијàлог*, *кўпатило* уместо *купàтило*, *и́нфлација* уместо *инфлáција*, *стагна́ција* уместо *стагнáција*, *кѡмпјутер* уместо *компј̀утер*;

2) силазне акценте ван првог слога.

Посебну опасност за појаве у (1) њој доноси могуће ремећење говорног ритма, али и могућег нарушавања карактеристичног ритмичког модела *ј̀унāк*, *ј̀унāка*: *п̀атријарх*, *о п̀атријарху* уместо *патријāрх*, *о патријāрху*, *П̀акистан*, *у П̀акистану* уместо *Пакìстāн*, *у Пакìстāну*, *на Тāјвану* уместо *на Тајвāну* и сл., за шта ауторка сматра да може довести и до ликова као што су *Ѝталија*, *ѝсторија*, *сéљак*, *дéчак*, *ѡгњиште* и сл.:

„ритмички модели наших речи, који су за српски језик карактеристични колико и гласовни састав, и који су за препознавање и разумевање казаног важни ништа мање од исправног морфолошког облика, када се они, дакле, кваре, они тада повлаче за собом и друге промене у акценатском систему; то би нарочито морали имати у виду заговорници идеје о сувишности постакценатских дужина у нашем говору” (Јокановић Михајлов 2007а: 88)

Као један од кључних разлога за одржавање силазних акцената ван првог слога ауторка види у фонетској условљености појаве – јер се они налазе близу средине речи и окупљају слоге око себе, притом смањујући број дужина, што је лакши изговор у односу на прописане варијанте.

Један од важних нормативних ставова из овог чланка је да ауторка, прихватајући да се ликови са силазним ван првог слога могу чути и код говорника који иначе имају изговор у складу с нормом, предлаже увођење више „слојева” или „нивоа” књижевног изговора, где би на „другом одозго” било дозвољено овакве варијанте наводити као дублете, а на највишем нивоу било задржано тренутно принципијелно стање (Јокановић Михајлов 2007а: 88).

Ауторка указује и на неколико аспеката лексикографске обраде дублета. Највећи проблем код акценатованих речника види у изостанку спорних случајева какви су овде наведени и навођењу углавном облика који су говорнику познати и око којих се не двоуми, а затим и у недостатку детаљнијих података о могућој регионалној раслојености дублета, његовој архаичности, стилској маркираности, контекстима употребе, подлагању посебним правилима лексичке спојивости и сл. Посебно истиче потребе странаца који уче српски и похваљује што се речници уз уџбенике српског као

страног углавном акцентују, што, сматра, треба наставити и развијати. Но, наведене проблеме она сасвим разуме из позиције нејасног и нерешеног статуса многих акценатских дублета, због чега се, каже, стручњаци ретко прихватају посла да акцентују речнике. Начелно, подвлачи се потреба бележења дублета у речницима, због њиховог утицаја на квалитет и културу говора. Варијанте које остају изван норме треба тако и означавати и не употребљавати у стандардном језику, застареле варијанте изоставити из речника опште намене (нпр. једнотомника намењеног просечном образованом кориснику), а оставити у речницима који скупљају целокупни лексички фонд, али и ту с јасном ознаком о статусу, при чему услед протока времена сигурно треба и ревидирати већ забележене односе.

Као и Б. Ђорић (в. претходну тачку), ауторка указује на природни развој дублетâ од потпуно равноправних форми до специјализованих нијанси значења или сфера употребе, када они више прави дублети и када постају чиниоци који деле место у језичком изразу и обогаћују га. Најмање је примера који се дуго одрже као равноправни у истом контексту.

Потреба за исправном употребом акценатских дублета нарочито се истиче за људе на јавној сцени, посебно, медијске раднике, због њиховог огромног утицаја на неговање културе говора.

0.2.8. У одељку о акценатским дублетима из своје монографије из исте године (Јокановић Михајлов 2007б) ауторка констатује да се број дублета у стандардном језику није повећао колико општа несигурност говорника у реализацији одређених речи, те се она овде првенствено бави неким новим варијантама, на корпусу емисија из београдских медија, разматрајући њихов нормативни статус.

1) Код *трђвина/тђговина/трговина* и *имђвина/имовина/имовина* сматра да су прве варијанте обе речи неутралне и стандардне, да су друге раније биле регионалне а сада се знатно рашириле, посебно код говорника који иначе теже да преносе акценат на први слог, а да треће настају аналогично према именицама *закупнина, станарина, путарина*, које означавају износ који се плаћа за нешто. Обрнут пут представљају именице као *поштарина/пђштарина/поштарина*, које примарно спадају уз именице као *станарина*, али које су потом развиле аналошке ликове.

2) Именице као *инфлација* развиле су варијанту *инфлђција*, али је проблем настао када су потом изгубиле поста акценатску дужину код говорника с непоузданим поста акценатским квантитетом, и као такве рашириле у говору многобројних непоузданих београдских спикера, често и с продуженим акцентом на првом слогу – *инфлђција*.

3) У односу *капу̀тићи* : *капу̀тићи* ауторка тврди да је раније у употреби постојала семантичка нијанса, да су се први ликови користили неутрално и с деминутивним значењем, док је хипокористична или друга експресивна нота поред те варијанте укључивала и *капу̀тићи*. Скоро искључива употреба другог лика у београдским медијима за њу је показатељ како регионална варијанта може прећи у равноправну, а често и једину, док се она у једном броју западних и југозападних говора у основици стандардног језика уопште и не користи.

4) За ген. мн. именица као што су *додатак*, *препродавац*, *генијалац* и сл. понавља се став да чување силазног унутар речи треба разумети као фонетски, прецизније ритмички, мотивисано (в. претходну тачку), јер је *дод̂ат̂к̂а*, *препрода̂ва̂ца̂*, *генија̂лца̂* и сл. симетричнија и тиме фонетски стабилнија варијанта него она с краткоузлазним и три дужине, која захтева већу артикулациону прецизност. У складу с тим, ауторка тврди да ће код краћих облика бити обичне обе варијанте, и с пренесеним и с непренесеним акцентом, док ће код дужих фреквенција силазног унутар речи бити већа са сваким слогом више, и наводи да је анкетирање говорника показало предност (уз повремено губљење дужина) ликова *дод̂ит̂к̂а*, *Јап̂анца̂* и сл. у односу на ликове са силазним унутар речи, који су се осећали као „дијалекатски”, док су се као лакши за изговор и обичнији процењивали *морепл̂ова̂ца̂* и сл.² Као други истиче се и семантички критеријум где ће говорник лакше изговорати силазни на делу који осећа, као у *морепл̂ова̂ца̂*, него у *Јап̂анца̂*, али да ритмички критеријум преовлађује, те се и домаће и стране речи, независно од састава, често приклањају овом обрасцу: *Југосла̂вија*, *телеви̂зија*, *компози̂ција*, *институ̂ција*, *орат̂бријум*, *аудит̂бријум* итд.

0.2.9. За нас најважнију студију о акценатским дублетима именица по обимности грађе написао је Н. Санковић (2015), који је на бази корпуса из *Речника српскога језика* (2007, 2011; даље у овој тачки: РСЈ), а с *Речником српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (1959–; даље у овој тачки: РСАНУ), шестотомном *Речнику српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (1967–1976); даље у овој тачки: РМС) и *Великим речником страних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке (2012; даље у овој тачки: КШ) као контролним речницима за једносложне именице, анализирао акценатске дублете именица I Стевановићеве врсте на консонант у ном. јд. Циљ истраживања му је био да покаже најзначајније акценатске типове, парадигматске облике (ово друго пре свега за једносложне именице), и прозодијске факторе у

² Навођење *Макед̂онца̂* у групи с *Јап̂анца̂* је, онда, сигурно омашка.

дублетним варијацијама, и, што је врло важно, да укаже на везу акценатског дублетизма са творбеном структуром неких вишесложних именица.

Аутор је у главном корпусу (из *Речника српскога језика*) избројао око 150 једносложних именица са бар једним акценатским дублетом у парадигми (око 14% свих једносложних именица анализираних врсте) и преко 1700 дублетних вишесложних именица. Као разлог за посебну анализу једносложних именица аутор износи често преклапање акценатских типова тако да дублетизам не захвата целу парадигму, већ само поједине облике, за разлику од вишесложних именица, где је то ређа појава. Тако је и грађа груписана према броју слогова: једносложне именице према парадигматским облицима с акценатском дублетношћу, а вишесложне именице по паровима акценатских типова у које улази највећи број дублета.

Акценатски *дублетизам* у српском језику Н. Санковић посматра као један од израза нестабилности сложеног прозодијског система, посебно оличеној у политонији и присуству различитих акценатских категорија, и као резултат преплитања и укрштања великог броја различитих акценатских типова како би се систем упростио. Дублетизам у оквиру прозодијске норме за њега је делом последица прихватања регионалних акценатских облика, а делом тежње да се као стандардни очувају поједини стари и већ потиснути облици. Притом сматра да би тих дублета било и више када би се бележили сви акценти у парадигми. Главне факторе дублетности види у слоговној структури и граматичким особинама, по чему именице, а нарочито једносложне именице, спадају у акценатски најсложеније речи нашег језика.

Главни критеријум за класификацију грађе му је број слогова.

0.2.9.1. Скоро све дублете једносложних именица види као резултат укрштања следећих Даничићевих акценатских типова једносложних именица:

- 1) *сп̄ас-сп̄аса*, а) *гра̄д-гра̄да-гра̄дови*, б) *ра̄д-ра̄да-ра̄дови*;
- 2) *мӣр-мӣра*, *кра̄љ-кра̄ља-кра̄љеви*;
- 3) *ле̄д-ле̄да*, а) *кр̄дј-кр̄дја-кр̄дјеви*, б) *м̄ст-м̄ста-м̄стови*;
- 4) *ст̄б-ст̄бла-ст̄лови*;
- 5) *бр̄т-бр̄та*, а) *дла̄н-дла̄на-дла̄нови*, б) *ск̄к-ск̄ка-ск̄кови*;
- 6) *кр̄ч-кр̄ча*, *кр̄ст-кр̄ста-кр̄стови*.

Притом примећује да се нека решења из речника не уклапају у постојеће парадигме:

– *кѣц*, *кѣца* : *кѣчеви*: ово тумачи да је према силазном у облицима једнине, највероватније *кѣца* који даје РСАНУ (као неравноправан с акценатским ликом из РСЈ);

– *бѡр, бѡра* : *бѡрови* – сматра да у ген. јд. поред наведеног има и дуги акценат као дублетни, највероватније *бѡра* који даје РСАНУ (с тим што се лику *бѡра* даје предност);

– *пѡк, пѡка* и *пѡк, пѡка, пѡкови* – мисли да недостаје лик *пѡкови* или *пѡкови*.

За једносложне именице закључује следеће:

1) први и пети тип види као најважније у дублетним варијацијама, а затим и шести тип;

2) код једносложних именица дублетност је карактеристична посебно за одређене парадигматске облике, и издваја следеће:

2а) множински облици именица првог акценатског типа, што тумачи ширењем дугоузлазног акцената у односу на стање код Даничића;

2б) двосложни облици у једнини и множински облици именица петог и шестог типа – ово тумачи као карактеристику говорног језика и последицу различитог стања у новоштокавским говорима, али и ширења облика без алтернације у говору већих урбаних средина, попут београдске, где каже да се у кратким акцентованим слоговима махом укида опозиција по тону у корист краткосилазног; значајне неуједначености показује бележење множине оваквих именица у РСЈ и КШ;

2в) облици једнине именица првог и петог типа – овде примећује веће разлике међу речницима, са ширењем дублетних варијаната у РСЈ у односу на РМС.

0.2.9.2. У вишесложним именицама запажа следеће дублетне односе:

1) двосложне именице:

1а) *а̀зот* и *а̀ѡт*: доминирају именице на *-ић* и *-чић*, затим оне страног порекла; за дублетизам код изведеница са суфиксима *-ић* и *-чић* каже да је резултат утицаја акценатских варијаната у новоштокавској говорној бази, и то нормирањем облика са дужином на творбеном форманту, у већој мери одлике источнијих четвороакценатских говора;

1б) *бѡнѡр* и *бѡнѡр*: изведенице са суфиксом *-ар*;

1в) парови акценатских типова који су карактеристични за двосложне девербативе изведене нултим суфиксом од префиксираних глагола;

– *бѡдеж* и *бѡдеж* (око 100 дублета);

– *ѡскѡз* и *ѡсказ* (нешто више од 40 дублета);

– *рѡзглас* и *рѡзглас*;

при чему пар најчешће зависи од префикса, с најмањом заступљеношћу ликова *ѡскѡз*, *рѡзглас*;

1г) *рѝтам* и *рѝтам*: углавном именице страног порекла без формалне везе, с изузетком именица на *-ер*;

2) тросложне именице, где у већини примера примећује везу између творбене структуре и дублетности:

2а) *ѝконом* и *екòном*: речи са суфиксоидима и префиксоидима, друге именице страног порекла, сложенице с нултим суфиксом (*дрвојед*), изведенице на *-ић/-чић*;

2б) *ѝбјектѝв* и *објèктѝв*: изведенице са суфиксима *-ик/-ник/-еник* и *-њак/-ењак*, именице страног порекла;

2в) *колòрит* и *колòрѝт*: речи са суфиксоидима и префиксоидима, друге именице страног порекла, изведенице на *-ић*;

2г) *ѝлкохол* и *ѝлкохол*: изведенице на *-лац* од глаголских основа, именице страног порекла;

2д) *зѝкључак* и *зѝкључак*: изведенице са суфиксима *-лац*, *-ац* и *-ак*;

2ђ) *вѝтромет* и *вѝтромѝт*: сложенице с нултим суфиксом (*водовод*);

3) четворосложне именице: углавном придевско-именичке сложенице на *-ац* типа *белòкожац* и *белокòжац*.

Аутор напомиње да неки прозодијски модели превазилазе оквире слоговне структуре речи, мислећи ту на тип *јунѝк*, *-ѝка*, али и на речи с формантом *-итис*, нпр. *бронхѝтис* и *бронхѝтис*.

0.2.10. На крају, осврнућемо се и на два чланка о поменутих граничним примерима које смо искључили из варијантности (у ужем смислу) – тзв. „псеудодублетима” (Брозовић 1952), односно „непотпуним акценатским дублетима” (Дешић 2000).

Поред примера Д. Брозовића, који је, заправо, и Стевановићев пример, лок. јд. именице *пѝглед* (в. т. 0.2.3), М. Дешић указује на још примера:

„Ова појава манифестује се на више начина. Неке рјечничке одреднице, нпр., јављају се у виду акценатских дублета, с тим да једна значења имају један, а друга други акценат, или је већи број значења са дублетним акцентом, а много их је мање са једним чланом акценатског пара” (Дешић 2000: 343).

На следећој страни наводи ових 5 примера (на грађи из *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*):

1) *нѝродњѝк* / *нѝродњѝк* – 4. (*нѝродњѝк*) разг. а. „популарна народна песма, обично новокомпонована”;

2) *неїмање* – 2. (и *неимање*) „оскудица, оскудевање, неимаштина” (Умори ме Јеминово благо, | Неимање Алил-Челебије);

3) *мртваја* – 2. (и *мртваја*) покр. фиг. „трома, безвољна, апатична особа; ленштина”;

4) *кўпа*² – 2. (и *кўпа*) а. „снопови кукурузне шаше, трске и сл. сложени у виду купе² (1) уопште наслага нечега, гомила слична купи² (1)” (Митраљезе смо поставили за једном купом кукурузовине);

5) *крїлїш* – 6. (обично *крїлїш*) покр. „име домаћим животињама (мужјацима) а. волу; б. коњу; в. овну; г. петлу”. 11. (*крїлїш*) ист. „припадник војне полиције у Црној Гори у крајевима који су добијени Берлинским конгресом и иза балканских ратова (назван тако по металној значки на капи, на којој је орао с раширеним крилима)” (У купеу седи Милисав Пискавац, бивши крилаш једне разбијене књажеве војске);

и констатује, са чим се свакако слажемо:

„повезаност акцента и полисемије почива на чисто семантичким основама, једна значења се везују за један акценат (или) дублет, а друга за други” (*idem.*: 344)

што значи и да се могу искључити из разматрања варијантности у ужем смислу.

У другом свом раду он примећује да се кроз у речницима јавља још једна веза између акцента одреднице и полисемије:

„Међутим, у полисемичним ријечима једно значење може се везати само за одређени граматички облик, а самим тиме и за одређени акценат, који се може разликовати од акцента основног облика. Могло би се поставити питање: да ли је у оваквим случајевима ријеч о истој, полисемичној лексеми? Свакако да јесте док год једна лексема представља одређену семантичку цјелину, коју је могуће омеђити некад лакше, а некад теже” (Дешић 2008б: 110)

Но, на основу примера које даје, до којих су неки:

– *брџт* — 7. (само вок.) б. као узречица, у разговору и у приповедању. – Ама ако је, ако је, брате слатки (Срем.).

– *џко* – 2. хип. (обично у мн. с атрибутом „моје”) *назив од милоште, у обра ању драгој особи.* – Јеси ли се уморила, очи моје? (Весел.)

јасно је да овакве појаве не можемо уврстити у исту групу с претходнима.

0.3. МЕТОДОЛОГИЈА

0.3.1. Корпус акценатских варијаната именица савременог српског стандардног језика ексцерпиран је из до сада завршених речника савременог српског стандардног језика, *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (1967–1976) и *Речника српскога језика* Матице српске (2011) и досадашње акцентолошке литературе о дублетима на материјалу савременог српског језика (в. претходну тачку, чему су додате синтетичке студије о акценту врста речи у савременом језику: Даничић 1925; Стевановић 1991а), *Обратним речником српског језика* М. Николића (у даљем тексту: ОР) као контролним речником.

То, најпре, значи да су критеријуми за сврставање речи у класу именица у овом раду зависили од критеријума који су коришћени у формирању датих речника, те граматичкој квалификацији у оквиру њихових одредница, јер се од тога ни у ком случају није одступало, а што је у сваком случају дало већи корпус него кад би били примењени неки новији семантички критеријуми (више о проблемима идентификације и класификације који се тичу именица у: Ломпар 2016).

Након завршетка ексцерпције, на корпус је прво примењена прозодијска анализа у виду утврђивања акценатских варијабли. Како би се то учинило, мора се учинити трансформација речи у морфолошком смислу у јединицу с прозодијском структуром, односно именица посматрати на фонолошком плану као прозодијска реч:

Формирање прозодијске речи: Морфолошка реч добија структуру прозодијске речи и реализује свој акценат.

$$[]_{\text{морфолошка реч}} \rightarrow []_{\text{пр}}$$

(Зец 1997: 40)

по претпоставци прозодијске фонологије да свакој морфосинтаксичкој категорији одговара нека од прозодијских категорија (*idem*: 38). Тако морфолошкој речи, тј. речи на морфосинтаксичком нивоу с морфемском структуром, одговара прозодијска реч, тј. реч на прозодијском нивоу са својом силабичком структуром.

Прозодијске речи класификоване су према акценатским варијаблама (о њима у т. 1).

0.3.2. Акцентовани корпус подељен је на две групе:

1) акценатске варијанте именица у основном облику;

2) акценатске варијанте појединих облика именица с једним акценатским ликом номинатива једнине.

0.3.3. Прва група примера – именице с варијантним ликовима већ у основном облику – подвргнута је творбеној анализи, пратећи принципе и методологију који су детаљније изложени у т. 2.0.2:

1) најпре је одређено јесу ли именице мотивисане;

2) за мотивисане именице одређено је којим творбеним типовима припадају – творбени начини којима су настали, мотивне речи, творбене основе и творбени афикси (префикси, интерфикси и/или суфикси) из којих се састоје.

Након творбене анализе, прозодијска анализа на нивоу прозодијске речи примењена је у два корака:

1) на мотивне речи мотивисаних именица из корпуса тако што су силабичка структура и вредности прозодијских обележја утврђени за њихов основни облик и за облик за који сматрамо да се из њега узима творбена основа, зависно од творбеног начина (више о томе у т. 2.0.3);

2) анализиране су акценатске алтернације на следећој релацији – облик мотивне речи из којег се узима творбена основа за одговарајући творбени начин : основни облик творенице.

Под термином акценатска алтернација, који ћемо редовно користити у овом раду, подразумевамо термин који је у акцентологију на материјалу српског језика увео Б. Николић (1962б). Сам термин Б. Николић није експлицитно дефинисао, али се његово значење може јасно видети из поменутог рада, где он пореди акценте речи у оквиру исте флективне парадигме (уп. и Николић 1971б), као и његових радова о акценту у творби речи (Николић 1962а, 1963, 1970) – оне представљају односе прозодијских параметара између прозодијских речи које су у директној флективној вези, тј. део исте морфолошке парадигме, што акценатске парадигме смешта у домен прозодијско-морфолошког интерфејса, или творбеној вези, тј. истог творбеног ланца или гнезда, што акценатске алтернације смешта у домен прозодијско-творбеног интерфејса. Дакле, оне су прозодијски пандан фонолошким алтернацијама на инхерентном нивоу у флексији и творби и, као такве, идеалан термин за синхронијску прозодијску анализу.

0.3.4. На другу групу примера – акценатске варијанте појединих облика који се односе на основни облик који није акценатски варијантан – примењена је морфолошка

анализа: одређене су вредности морфолошких категорија падежа и броја у датом облику, граматичке основе и наставци за облик у њиховој парадигми, те су примери сврстани у одговарајуће морфолошке парадигме (о томе више у т. 3.0.1).

Након морфолошке анализе, прозодијска анализа на нивоу прозодијске речи примењена је у два корака:

1) на све облике у њиховој парадигми, тј. утврђена је цела акценатска парадигма именице чији је облик варијантан;

2) анализиране су акценатске алтернације на релацији генитив једнине : варијантни облик.

Као други темељни термин прозодијске анализе који ћемо користити у раду и који треба појаснити сада се јавља *акценатска парадигма*. Кључни рад о акценатским парадигмама у савременом српском језику написао је М. Дешић (1976). Он је пошао од Даничићевих *Српских акцената* (1925) и на основу запажања да речи унутар једне врсте речи у примерима с различитим вредностима морфолошких категорија (именица, глаголска врста) имају исти акценат, као и да различите врсте речи могу имати исти акценат, закључио да при класификацији речи према акценту: „треба у први план ставити акценат и његове евентуалне промјене у морфолошкој парадигми, па тек онда узимати у обзир морфолошке ознаке” (Дешић 1976: 689), односно да речи не треба акценатски класификовати према морфолошким, већ према акценатским парадигмама, које су:

„одређени скуп акценатских комбинација (а често и једна комбинација) које садржи морфолошка парадигма једне ријечи или групе ријечи” (*idem*: 690)

Структура акценатске парадигме је за њега следећа:

„Ако акценатске комбинације назовемо члановима акцентске парадигме, онда ’*пјесма*’ представља једночлану, ’*писати*’ двочлану, ’*прести*’ трочлану и ’*живот*’ четворочлану акценатску парадигму [...]

Свака парадигма састоји се обично из више модела (типова), тј. ријечи или група ријечи с одређеним распоредом акцента и дужина у морфолошкој парадигми. Ти модели, даље, формирају у оквиру парадигме мање или веће групе” (*ibid.*)

и он даље даје класификацију према једном броју група, модела од једночланих до петочланих, при чему речима А-класе сматра оне које мењају акценат у оквиру истог слога, с речима Б-класе оне које померају акценат у парадигми (Дешић 1976: 695).

Треба пак истаћи да ми не пратимо доследно његово структурирање акценатске парадигме, нити сматрамо да се акценатска парадигма може лако потпуно развести од морфолошке класе и поткласе, него првенствено узимамо концепт парадигме која је заснована примарно на прозодијским критеријумима. Примењено на именице, на основу података из Даничићевих (1925) и Стевановићевих класификација (1991а) узимамо да акценатску парадигму чине све именице једне Стевановићеве врсте с истим акценатом ном. јд. и ген. јд. – ном. јд. је јасан, јер је реч о основном облику, али је нарочито важно да је за акценат парадигме кључан акценат *генитива једнине* (више о овоме у т. 3.0.2).

О свим осталим разликама у акценту појединачних облика може се говорити као о акценатским потпарадигмама.

0.3.5. У IV поглављу рада, на резултате претходних анализа примењује се методологија теорије оптималности (ОТ), која је представљена као могући теоријски оквир тумачења варијантности (о самој поставци теорије и детаљима методологије у т. 4.1).

0.3.6. За обе групе варијантних именица из корпуса извршена је компаративна анализа лексикографске обраде у речницима изворима у домену сличности и разлика у самом акцентовању примера, као и међусобних статусних односа оличених у начину формалног навођења акцента и(ли) редоследу варијаната.

0.4. ЗАДАЦИ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

0.4.1. Задаци истраживања су следећи:

1. класификација акценатских варијаната именица у савременом српском стандардном језику према:

- 1) прозодијским критеријумима: прозодијским варијаблама;
- 2) критеријумима творбе речи:
 - а) творбеним начинима;
 - б) творбеним основама;
 - в) творбеним афиксима;

3) флективним критеријумима: типовима парадигми и морфолошким категоријама падежа и броја;

4) критеријумима прозодијско-творбеног интерфејса: акценатским алтернацијама између акценатских варијаната и облика мотивних речи који дају творбену основу у датом творбеном начину;

5) критеријумима прозодијско-морфолошког интерфејса: акценатским алтернацијама између акценатских варијаната и облика у њиховој парадигми;

6) лексикографским критеријумима: елементима лексикографске обраде акценатских дублета именица у до сада завршеним речницима савременог српског стандардног језика, *Речнику српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (1967–1976) и *Речнику српскога језика* Матице српске (2007, 2011);

2. да се испитају фактори у оквиру прозодијског система, прозодијско-творбеног и прозодијско-морфолошког интерфејса који утичу на појаву варијантности на супрасегментном нивоу, и то:

1) прозодијског система: утицај силабичке структуре, метатонијски процес унутар прозодијске речи и (не)стабилност појединих елемената акцентуације у систему;

2) прозодијско-творбеног: формирање акцента по правилу одређеног творбеног начина кроз задржавање акцента мотивне речи или другачијег акцента творбеног начина;

3) прозодијско-морфолошког: утицај других облика у парадигми или других лексема исте парадигме, формирање акцента облика по правилу одређеног морфолошког процеса кроз задржавање акцента облика генитива једнине, из ког се узима граматичка основа, или другачијег акцента морфолошког процеса;

3. на основу резултата претходне анализе, да се одреди према досадашњој литератури о акценатским дублетима у савременом српском стандардном језику;

4. у целини, да се допринесе проучавању и разумевању акценатске варијантности именица у савременом српском стандардном језику и пружи перспектива за њихова даља лингвистичка проучавања, лексикографску обраду, нормативну евалуацију и методичку примену.

0.4.2. Циљеви истраживања су:

1) пружање типологије акценатских варијаната именица савременог српског стандардног језика према прозодијским критеријумима (силабичкој структури, прозодијским варијаблама, прозодијским обележјима на нивоу речи која учествују у акценатским алтернацијама између акценатских варијаната и облика у њиховој

парадигми, као и у акценатским алтернацијама између варијаната и њихових мотивних речи), морфолошким критеријумима (типovima парадигми, падежу и броју) и критеријумима творбе речи (творбеним начинима, основама и афиксима);

2) потврда да силабичка структура, фонетско-фонолошки механизми прозодијског система и морфолошки и творбени процеси у формирању именица доводе до њихове акценатске варијантности;

3) регистровање недоследности, неуједначености и недостатака у нормативистичком и лексикографском приступу акценатским варијантама именица у савременом српском језику и пружање адекватних решења за њихово отклањање.

0.5. КОМПОЗИЦИЈА РАДА

Главни део рада је подељен на 5 поглавља:

1) у првом поглављу се пружа класификација акценатских варијаната именица према прозодијским варијаблама (т. 1);

2) друго поглавље се бави акценатском варијантношћу именица у творби речи (т. 2):

3) у трећем поглављу разматрају се појаве акценатске варијантности у флексији именица (т. 3);

4) у четвртном поглављу, на основу резултата из претходна два поглавља, а на одабраним примерима, акценатска варијантност именица тумачи се у оквиру теоријског и методолошког апарата теорије оптималности (т. 4);

5) четврто поглавље посвећено је лексикографској обради акценатске варијантности именица (т. 5).

Детаљнији преглед садржаја сваког поглавља даје се, по потреби, на његовом почетку.

I TIPOLOGIJA AKCENTATSKIH VARIJANTA IMENICA
PREMA PROZODIJSKIM VARIJABLAMA

1.0. УВОД

1.0.0. У овом поглављу корпус је класификован према прозодијским варијаблама као примарном критеријуму, а унутар формираних типова и подтипова варијабли даје се преглед немотивисаних именица, творбених начина и флективних облика где су одговарајуће варијабле забележене. На крају поглавља се разматрају варијабле у специфичним примерима варијантности – триплетима, квадруплетима и осталим специјалним случајевима варијантности у грађи.

1.0.1. Прозодијске варијабле на нивоу прозодијске речи представљене су према елементима акцентуације који се традиционално употребљавају у србистичкој литератури:

- 1) квантитет слога;
- 2) квалитет акцентованог слога;
- 3) позиција слога у прозодијској речи;
- 4) све забележене комбинације наведених елемената.

Притом треба нагласити да при подели типова варијабли на подтипове као релевантне узимамо следеће четири позиције одговарајућег акценатског елемента у прозодијској речи:

- 1) последњи слог, тј. ултиму;
- 2) претпоследњи слог, тј. пенултиму;
- 3) трећи слог од краја, тј. антепенултиму;
- 4) слог испред антепенултима (независно од тога је ли непосредно испред или даљи од ње).

На пример, у типу варијантности где је варијабла квантитет слога, подтипови ће бити: квантитет ултима, квантитет пенултима и квантитет осталих слогова; у типу варијантности где је варијабла квалитет акцентованог слога, подтипови ће бити: квалитет акцента на пенултима, квалитет акцента на антепенултима и остали случајеви.

То је доследно спроведено зато што су поменуте позиције у савременом српском језику изузетно важне за прозодијске процесе који се одвијају у парадигмама именица, као што су нпр. дуљење пенултима или промена квалитета кратког акцента на

антепенултими у ген. мн. – уп. нпр. ном. мн. *имѐна* : ген. мн. *имѐнā*, ном. јд. *недеља* : ген. мн. *недѐљā* – и др., а који у флективним облицима наведених варијантних именица могу утицати на трансформацију и неутрализацију датих варијабли у том (под)типу. Ови процеси су предвидљиви и они неће бити предмет нашег рада, али сматрамо да класификација, будући да је заснована на прозодијским критеријумима, треба да води рачуна о свим релевантним моментима прозодијске анализе.

1.1. ТИПОЛОГИЈА ПРОЗОДИЈСКИХ ВАРИЈАБЛИ У АКЦЕНАТСКОЈ ВАРИЈАНТНОСТИ

ИМЕНИЦАТабела 1. Типологија прозодијских варијабли

		ТИПОВИ И ПОДТИПОВИ ВАРИЈАБЛИ	ПРИМЕР	
		ВАРИЈАБЛА: КВАНТИТЕТ СЛОГОВА		
1.1	1.1.1	Тип: квантитет поста акценатских слогова		<i>брòдић : брòдић</i>
		1.1.1.1	Подтип: квантитет ултима	<i>брòдић : брòдић</i>
		1.1.1.2	Подтип: квантитет пенултима	<i>м̀лиметар/м̀лимѐтар</i>
		1.1.1.3	Остали случајеви	<i>на̀ставница/на̀стāвница</i>
	1.1.2	Тип: квантитет силазног акцената		<i>м̀оре/м̀оре</i>
	1.1.3	Тип: квантитет узлазног акцената		<i>на̀жња/на̀жња</i>
		1.1.3.1	Подтип: квантитет узлазног на пенултима	<i>на̀жња/на̀жња</i>
		1.1.3.2	Подтип: квантитет узлазног на антепенултима	<i>àзбука/àзбука</i>
		1.1.3.3	Подтип: остале позиције	<i>пòзорѝите/пòзорѝите</i>
	1.1.4	Тип: квантитет акцентованих и поста акценатских слогова		<i>за̀пѐвка/за̀пѐвка</i>
		1.1.4.1	Подтип: силазни акценати и дужина на ултима	<i>ча̀рдāи/ча̀рдāи</i>
		1.1.4.2	Подтип: узлазни акценати и дужина на ултима	<i>ја̀рмић/ја̀рмић</i>
		1.1.4.3	Подтип: узлазни акценати и дужина на пенултима	<i>за̀пѐвка/за̀пѐвка</i>
1.2	ВАРИЈАБЛА: КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА			
	1.2.1	Тип: квалитет акцената на пенултима		<i>зв̀учнòст/зв̀учнòст</i>
		1.2.1.1	Подтип: кратки акценат на пенултима	<i>ма̀и́та/ма̀и́та</i>
		1.2.1.2	Подтип: дуги акценат на пенултима	<i>зв̀учнòст/зв̀учнòст</i>

ТИПОВИ И ПОДТИПОВИ ВАРИЈАБЛИ			ПРИМЕР
		Тип (квалитет акцената на антепенултими	<i>òсoбa/òсoбa</i>
	1.2.2	1.2.2.1 Подтип: кратки акценат на антепенултими	<i>òсoбa/òсoбa</i>
		1.2.2.2 Подтип: дуги акценат на антепенултими	<i>зâвeсa/зâвeсa</i>
		Тип (квалитет акцената у осталим позицијама	<i>нèиcтинa/нèиcтинa</i>
	1.2.3	1.2.3.1 Подтип : кратки акценат: остале позиције	<i>нèиcтинa/нèиcтинa</i>
		1.2.3.2 Подтип: дуги акценат: остале позиције	<i>зâвeсицa/зâвeсицa</i>
ВАРИЈАБЛА: МЕСТО АКЦЕНТА			
		Тип: место краткоузлазног акцента	<i>прâшина/пpаишìна</i>
		1.3.1.1 Подтип: краткоузлазни акценат на антепенултими и пенултими	<i>пpâшина/пpаишìна</i>
	1.3.1	1.3.1.2 Подтип: краткоузлазни акценат пре антепенултима и на пенултими	<i>пòвршина/пoвршìна</i>
		1.3.1.3 Подтип: краткоузлазни акценат пре антепенултима и на антепенултими	<i>мèзимицa/мeзìмицa</i>
		1.3.1.4 Подтип: краткоузлазни акценат пре антепенултима	<i>цивìлизованòст/цивìлизованòст</i>
1.3		Тип: краткоузлазни и дуг поста акценатски слог : дугоузлазни на том слогу	<i>дèтìњствo/дeтìњствo</i>
		1.3.2.1 Подтип: краткоузлазни на антепенултими и дуга пенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>дèтìњствo/дeтìњствo</i>
	1.3.2	1.3.2.2 Подтип: краткоузлазни пре антепенултима и дуга пенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>др̑жaвљанствo/др̑жaвљанствo</i>
		1.3.2.3 Подтип: краткоузлазни и дуга антепенултима : дугоузлазни на антепенултими	<i>пèпèлницa/пeпèлницa</i>
	1.3.3	Тип: место краткосилазног акцента	<i>сèбeзaборaв/сeбeзâборaв</i>
1.4	ВАРИЈАБЛЕ: КВАНТИТЕТ СЛОГОВА И МЕСТО АКЦЕНТА		
		Тип: краткоузлазни : дугоузлазни	<i>ìскуствo/искúствo</i>
		1.4.1.1 Подтип: краткоузлазни на антепенултими : дугоузлазни на пенултими	<i>ìскуствo/искúствo</i>
	1.4.1	1.4.1.2 Подтип (краткоузлазни испред антепенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>рâкијицa/рaкијúцa</i>
		1.4.1.3 Подтип (краткоузлазни испред антепенултима : дугоузлазни на антепенултими	<i>видикoвaц/видúкoвaц</i>
		1.4.1.4 Подтип: и краткоузлазни и дугоузлазни испред антепенултима	<i>òртaкoвицa/ортáкoвицa</i>

		ТИПОВИ И ПОДТИПОВИ ВАРИЈАБЛИ	ПРИМЕР
		Тип: дугоузлазни : краткоузлазни	<i>пóстојање/постòјање</i>
	1.4.2	1.4.2.1 Подтип: дугоузлазни на антепенултими : краткоузлазни на пенултими	<i>смéтења̋к/смeтeња̋к</i>
		1.4.2.2 Подтип: дугоузлазни пре антепенултима : краткоузлазни на пенултими	<i>зáкупнина/закупнѝна</i>
		1.4.2.3 Подтип: дугоузлазни пре антепенултима : краткоузлазни на антепенултими	<i>пóстојање/постòјање</i>
		Тип: краткоузлазни и дуг поста акценатски слог : краткоузлазни	<i>ста̀нòвнѝк/станòвнѝк</i>
	1.4.3	1.4.3.1 Подтип: краткоузлазни на антепенултими и дуга пенултима : краткоузлазни на пенултими	<i>ста̀нòвнѝк/станòвнѝк</i>
		1.4.3.2 Подтип: краткоузлазни пре антепенултима и дуга пенултима : краткоузлазни на пенултими	<i>чѝтaтeљствo/читaтeљствo</i>
		1.4.3.3 Подтип: краткоузлазни пре антепенултима и дуга антепенултима : краткоузлазни на антепенултими	<i>ѝзгнàница/изгнàница</i>
		1.4.3.4 Подтип: краткоузлазни пре антепенултима и дуг слог пре антепенултима : краткоузлазни пре антепенултима	<i>гàлeрѝица/галeрѝица</i>
		Тип: краткоузлазни : краткоузлазни и дуг поста акценатски слог	<i>нeсу̀ђeнѝк/несуђeнѝк</i>
	1.4.4	1.4.4.1 Подтип: краткоузлазни на антепенултими : краткоузлазни на пенултими и дуга ултима	<i>су̀лтaнић/султàнић</i>
		1.4.4.2 Подтип: краткоузлазни пре антепенултима : краткоузлазни на пенултими и дуга ултима	<i>тeх̀никoлoр/тeхникòлoр</i>
		1.4.4.3 Подтип: краткоузлазни и дуга антепенултима : краткоузлазни на пенултими	<i>нeсу̀ђeнѝк/несуђeнѝк</i>
		1.4.4.4 Подтип: краткоузлазни и дуг слог пре антепенултима : краткоузлазни на антепенултими	<i>òкрив̀љeница/окривљeница</i>
		Тип: место дугоузлазног акцента	<i>у̀слoвнòст/услòвнòст</i>
	1.4.5	1.4.5.1 Подтип: дугоузлазни на антепенултими и пенултими	<i>у̀слoвнòст/услòвнòст</i>
		1.4.5.2 Подтип: дугоузлазни испред антепенултима и на антепенултими	<i>éкaвѝтинa/ekàвѝтинa</i>
		1.4.5.3 Подтип: дугоузлазни и дуга пенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>дòстòјнòст/дoстòјнòст</i>
		1.4.5.4 Подтип: дугоузлазни пре антепенултима и дуга пенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>д̀рaжинòвѝтинa/дpажинòвѝтинa</i>
	1.4.6	Тип: краткоузлазни и дуга пенултима и антепенултима : дугоузлазни на пенултими	<i>чѝнòвнѝштвo/чиновнѝштвo</i>

ТИПОВИ И ПОДТИПОВИ ВАРИЈАБЛИ		ПРИМЕР
1.4.7	Остале варијације: појединачни примери типова	<i>сѣнхрѣнија/сѣнхрѣнија</i>
1.5	ВАРИЈАБЛЕ: КВАНТИТЕТ СЛОГОВА И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА	
	Тип: краткосилазни на иницијалном слогу : дугоузлазни	<i>чѣсак/чѣсак</i>
1.5.1	1.5.1.1 Подтип: дугоузлазни на пенултими	<i>чѣсак/чѣсак</i>
	1.5.1.2 Подтип: акценат на антепенултими	<i>прѣвара/прѣвара</i>
	1.5.1.3 Подтип: остале позиције	<i>пѣјалица/пѣјалица</i>
1.5.2	Тип: краткосилазни на пенултими и дуга ултима : дугоузлазни на пенултими	<i>пѣрѣст/пѣрѣст</i>
1.5.3	Тип (краткосилазни на иницијалном слогу и дуг постаценатски слог : краткоузлазни на иницијалном слогу	<i>ѣсвѣт/ѣсвѣт</i>
	1.5.3.1 Подтип: краткосилазни на пенултими и дуга ултима : краткоузлазни на пенултими	<i>ѣсвѣт/ѣсвѣт</i>
	1.5.3.2 Подтип: краткосилазни на антепенултими и дуга пенултима : краткоузлазни на антепенултими	<i>прѣзрѣчнѣст/прѣзрѣчнѣст</i>
	1.5.3.3 Подтип: краткосилазни пред антепенултимом и дуга антепенултима : краткоузлазни на пред антепенултимом	<i>ѣкрѣтнѣштво/ѣкрѣтнѣштво</i>
1.5.4	Тип: краткосилазни : краткоузлазни на и дуга ултима	<i>тѣгрѣћ/тѣгрѣћ</i>
1.5.5	Тип: краткосилазни пред антепенултимом : краткоузлазни пред антепенултимом и дуга антепенултима	<i>плѣмићкиња/плѣмићкиња</i>
1.5.6	Тип: краткоузлазни : дугосилазни	<i>сѣнчѣње/сѣнчѣње</i>
	1.5.6.1 Подтип: акценат на пенултими	<i>пѣрнѣћ/пѣрнѣћ</i>
	1.5.6.2 Подтип: акценат на антепенултими	<i>сѣнчѣње/сѣнчѣње</i>
	1.5.6.3 Подтип: остале позиције	<i>вѣрошкиња/вѣрошкиња</i>
1.5.7	Остале варијације: појединачни примери типова	<i>пѣлчић/пѣлчић^{PMС6}</i>
1.6	ВАРИЈАБЛЕ: КВАЛИТЕТ И МЕСТО АКЦЕНТА	
1.6.1	Тип: краткосилазни на првом слогу : краткоузлазни	<i>ћѣрилица/ћѣрилица</i>

ТИПОВИ И ПОДТИПОВИ ВАРИЈАБЛИ			ПРИМЕР
	1.6.1.1	Подтип: краткоузлазни на пенултими	<i>сѹдбина/судбѣна</i>
	1.6.1.2	Подтип: краткоузлазни на антепенултими	<i>ћѣрилица/ћирѣлица</i>
	1.6.1.3	Подтип: остале позиције	<i>бѣсловесница/беслѣвесница</i> ^{РСЈ2011}
	1.6.2	Тип: краткосилазни на првом слогу и дуг поста акценатски слог : дугоузлазни на месту дужине	<i>ѹпѣрнѣст/упѣрнѣст</i>
	1.6.2.1	Подтип: дуга пенултима	<i>ѹпѣрнѣст/упѣрнѣст</i>
	1.6.2.2	Подтип: дуга антепенултима	<i>нѣпрѣлика/непрѣлика</i>
	1.6.3	Тип: краткоузлазни : краткосилазни на антепенултими	<i>водѣпривреда/водопрѣвреда</i>
1.7	ВАРИЈАБЛЕ: КВАНТИТЕТ СЛОГОВА, МЕСТО АКЦЕНТА И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА		
	1.7.1	Тип: краткосилазни : дугоузлазни	<i>дѣпрѣнос/допрѣнос</i>
	1.7.1.1	Подтип: дугоузлазни на пенултими	<i>дѣпрѣнос/допрѣнос</i>
	1.7.1.2	Подтип: дугоузлазни на антепенултими	<i>мрѣшављѣње/мрѣшављѣње</i>
	1.7.1.3	Подтип (дугоузлазни пре антепенултима)	<i>нѣзаконитѣст/незаконитѣст</i>
	1.7.2	Тип: дугосилазни : краткоузлазни	<i>мајстѣрица/мајстѣрица</i>
	1.7.3	Тип: краткосилазни : краткоузлазни и дуга ултима	<i>нарѣбродић/нарѣбрѣдѣћ</i>
	1.7.4	Тип: краткосилазни и дуга ултима : краткоузлазни на пенултими	<i>пѣшкомет/пушкѣмет</i>
	1.7.5	Тип: краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни на антепенултими	<i>ѹстрѣптѣлѣст/устрѣптѣлѣст</i>
	1.7.6	Остале варијације	<i>стѣнѣвнѣштво/становнѣштво</i>

1.1.1. Изоловани примери преосталих нијанси варијантности су:

1) у т. 1.4.7. (варијабле: квантитет слогова и место акцента):

- 1а) тип *с̄инхр̄онија/синхр̄онија*;
- 1б) тип *дв̄опот̄ез̄/дв̄опот̄ез̄*;
- 1в) тип *дв̄ообличн̄ост/дв̄ообличн̄ост*^{PMС6};
- 1г) тип *дв̄опот̄еж̄њ̄а̄к/дв̄опот̄еж̄њ̄а̄к*^{PMС6};
- 1д) тип *на̄б̄о̄ј̄ња̄ча/на̄б̄о̄ј̄ња̄ча*^{PMС6};
- 1ђ) тип *искв̄ар̄еница/искв̄ар̄еница*^{PMС6};

2) у т. 1.5.7. (варијабле: квантитет слогова и квалитет акцента):

- 2а) *р̄еконт̄ра/р̄еконт̄ра*;
- 2б) *пр̄ико̄ј̄ас/прико̄ј̄ас*^{РСЈ2011}
- 2в) *ип̄силон/ип̄силон*;
- 2г) *пр̄ез̄ир̄н̄ост/пр̄ез̄ир̄н̄ост*;
- 2д) *на̄лчӣћ/на̄лчӣћ*^{PMС6};
- 2ђ) *хра̄њен̄иштво/хра̄њен̄иштво*;
- 2е) *др̄ед̄н̄от/др̄ед̄н̄от*^{РСЈ2011};

3) у т. 1.7.6. (варијабле: квантитет слогова, место акцента и квалитет акцента):

- 3а) *б̄ӯг̄ар̄иш̄тица/буг̄ар̄иш̄тица*^{PMС6};
- 3б) *м̄ла̄д̄ен̄чӣћ/м̄ла̄д̄ен̄чӣћ*;
- 3в) *ста̄н̄ов̄н̄иштво/ста̄н̄ов̄н̄иштво*;
- 3г) *а̄ба̄џ̄иш̄тица/а̄ба̄џ̄иш̄тица*^{PMС6};
- 3д) *бе̄сп̄рӣз̄ор̄н̄ӣк/бе̄сп̄рӣз̄ор̄н̄ӣк, не̄пр̄ел̄аз̄н̄ост/не̄пр̄ел̄аз̄н̄ост*;
- 3ђ) *кӯр̄вица/кур̄вица*;
- 3е) *Да̄ј̄бо̄г/Да̄ј̄бо̄г*;
- 3ж) *ма̄ј̄чӣнство/ма̄ј̄чӣнство*;
- 3з) *ша̄ф̄о̄љ̄че/ша̄ф̄о̄љ̄че*^{PMС6};
- 3и) *ста̄дион/стадӣон*.

1.0.2. Акценатске алтернације у парадигмама именица могу у одређеним појединачним облицима променити тип варијабле и, као што је речено у т. 1.0.1, ми се тим појединачним облицима нећемо бавити јер је реч о предвидљивим процесима, али је нужно указати на радикални случај када се скоро цела акценатска парадигма према варијаблама разликује у односу на основни облик.

Наиме, тако је код највећег броја именица типа *бр̄одић* : *бр̄одић* (в. 1.1.1.1) с краткоузлазним акцентом на пенултими, које већ генитивом једине припадају другом типу – *бр̄одића* : *бродіћа* (тип *искуство* : *искуство*, т. 1.4.1.1) – и у њему, у зависности

од акцента вокатива, могу остати у скоро свим облицима; то треба посебно имати на уму пошто је реч о изузетно бројној групи примера. Но, то важи и за све друге (под)типове варијабли које као једну од варијаната укључују акценатски тип *јун̄ак*, - *ака*.

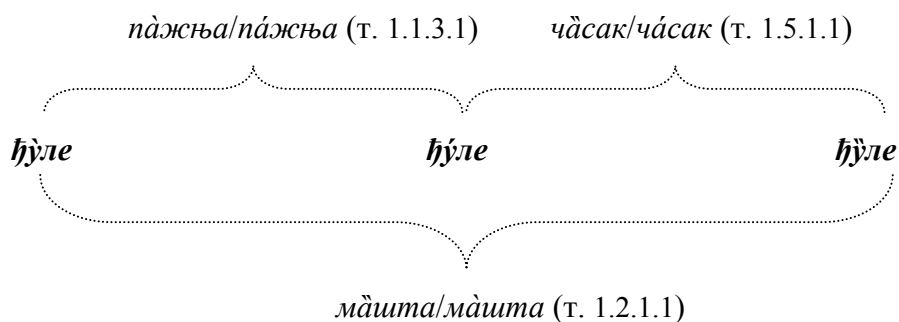
Осим те групе, указаћемо још само на именицу *мл̄ада/мл̄ада̄*, која припада истом типу, али из другог разлога – на већину облика ове именице не можемо гледати као на варијанте, јер у зависности од присуства дужине на ултими, она има различиту парадигму, именичку или придевску, што чини да се облици ни морфолошки, а у великом броју случајева ни фонемски, не поклапају (уп. т. 2.8.1).

1.0.3. Треба имати у виду да су наведени типови и подтипови варијантности дефинисани према стању које је присутно у речницима. То посебно наглашавамо пре свега због процеса прогресивног губљења поста акценатских дужина код многих говорника, који ће помутити дате квантитетске односе, а што ће довести до прелажења многих примера у друге типове варијантности. Типичан пример били би подтипови *уп̄ор̄ност/уп̄ор̄ност* и *не̄пр̄лика/не̄пр̄лика*, који би губљењем дужина с другог слога из подтипова с местом и квалитетом акцента као варијаблом прешли у подтипове с квантитетом слогова, местом и квалитетом акцента као варијаблом, дакле у подтипове као што су *до̄пр̄нос/до̄пр̄нос*, *м̄р̄шав̄ље̄ње/м̄р̄шав̄ље̄ње* и *не̄законит̄ост/не̄законит̄ост*.

1.2. СПЕЦИФИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ ВАРИЈАНТНОСТИ

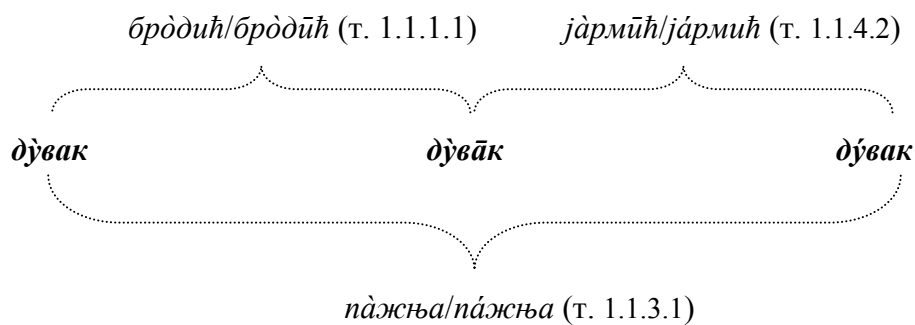
1.2.1. АКЦЕНАТСКИ ТРИПЛЕТИ

1.2.1.1. Једина лексема с три акценатске варијанте коју потврђују оба речника, немотивисана, представља укрштање следећих (под)типова дублетности:

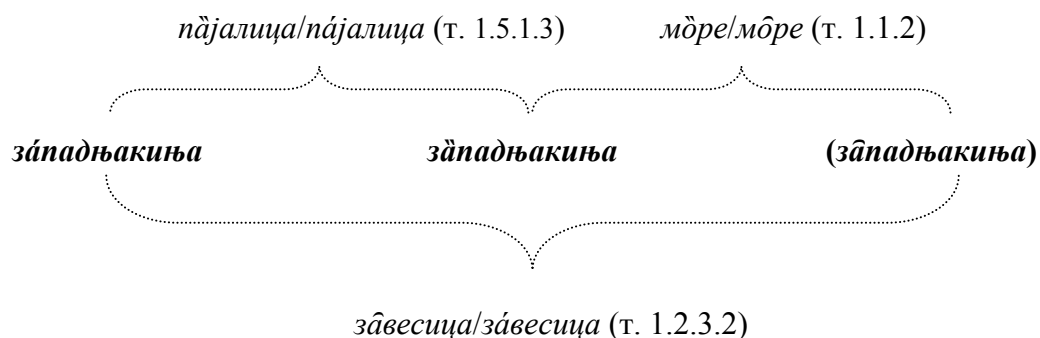

1.2.1.2. Четири триплета налазимо само у РМСб:

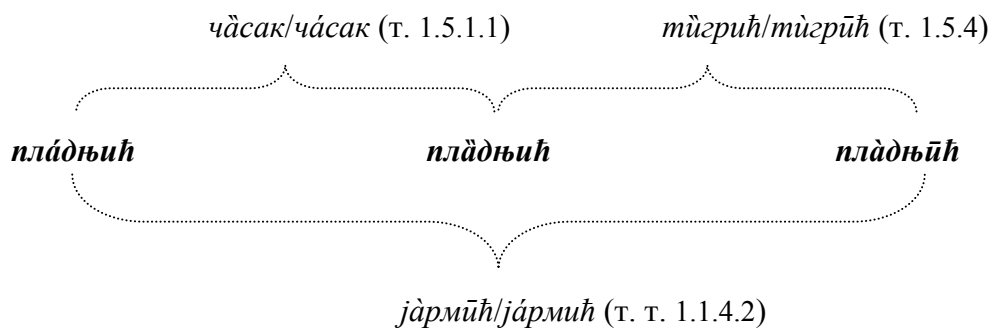
1) немотивисани турцизам *дувак*:

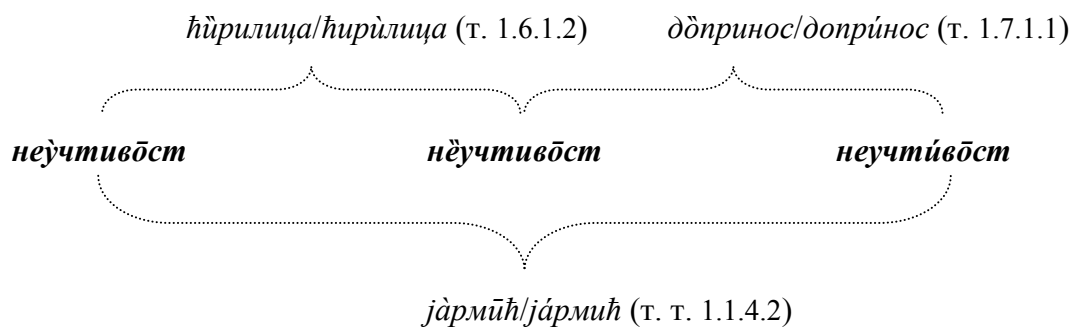
2) суфиксалну твореницу *западњакиња*, при чему је трећи лик у загради:

3) суфиксалну твореницу *пладњић*:

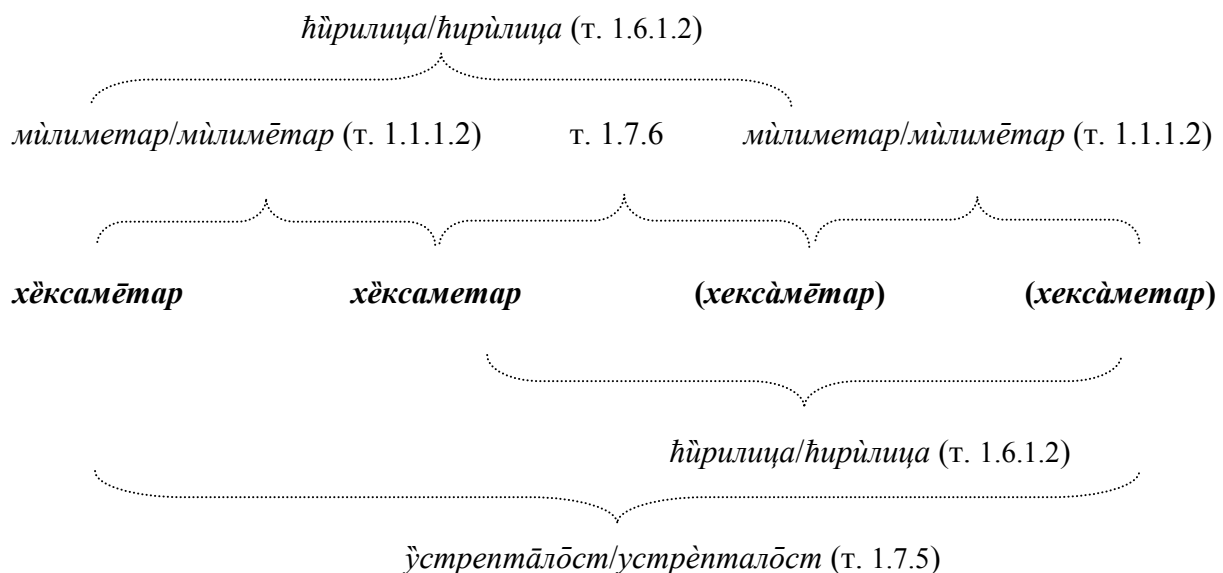

4) и суфиксалну (или префиксалну) твореницу *неучтивост*, с једним ликом у загради:

1.2.2. АКЦЕНАТСКИ КВАДРУПЛЕТ

Пронађена је и једна лексема са чак четири акценатске варијанте, с тим да треба имати у виду да РСЈ2011 две од њих наводи у загради:

1.2.3. ВАРИЈАБЛА: БРОЈ АКЦЕНАТА У РЕЧИ

РСЈ2011 и РМСб у ретким случајевима бележе два акцента у речи (о овоме више речи у т. 5.1.2), те су примери с бројем акцената у речи као једном од варијабли периферни. Од свих њих, само око једне лексеме нема неслагања, и то зато што је забележена једино у РМСб: *ђберкѐлнер/ђберкелнер* (нем. варв.).

1.2.4. ОСТАЛА ПИТАЊА

1.2.4.1. СИЛАБИФИКАЦИЈА

Статус суфиксалне именице *гроце/гроце* у оквиру акценатске дублетности условљен је позицијом сонанта /р/ у структури слога у варијанти *гроце*. Пример се може сматрати акценатским дублетом ако је /р/ носилац слога (1); у супротном (2), не упоређују се две по метричкој структури истоветне прозодијске речи:

☞	1)	C	V	V	C	V	/	C	V	V	C	V
			σ	σ		σ			σ	σ		σ
		г	р̂	о	ц	е		г	р	ò	ц	е
	2)	C	V	V	C	V	/	C	C	V	C	V
			σ	σ		σ				σ		σ
		г	р̂	о	ц	е		г	р	ò	ц	е

1.2.4.2. ОРТОГРАФСКА РЕШЕЊА

Припадност следећих лексема одређеном типу дублетности одређена је правописном нормом у оквиру спојеног и одвојеног писања – у овом случају, је ли реч о полусложеницама или сложеницама (више о самом бележењу ових именица у т. 5.3.5.7.2):, *алај(-)бег*, *алај(-)чауш^{PMС6}*, *алиш(-)вериш^{PMС6}*, *фото(-)копија*, *хаир(-)дова^{PMС6}*, *цица(-)маца*, *шејхул(-)ислам^{PMС6}*

II АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТВОРБИ
РЕЧИ

2.0. УВОД

2.0.1. Поглавље је подељено на 7 целина тако да свакој припада по један творбени начин.

У оквиру сваког творбеног начина постоје два главна одељка:

– у првом се излаже типологија варијантности према творбеним типовима као примарном и прозодијским варијаблама као секундарном критеријуму, с бројем регистрованих примера који им припадају;

– у другом се варијантност творенице разматра кроз типове акценатских алтернација између ње и њене мотивне речи, префиксода и(ли) суфиксоида, зависно од датог творбеног начина.

2.0.2. У творбеној анализи држали смо се теоријских принципа и методологије изнетим преваходно у раду Милер и др. 2015, уз употребу домаћег термилошког апарата (Ћорић 2008а, 2008б). По потреби смо се помагали општим студијама о творби речи на материјалу савременог српског језика (Клајн 2002, 2003; Ћорић 2015а), студијама посвећеним творби именица (Радовић Тешић 2002, Копривица 2006, Ћорић 2008б) и консултовали студије о појединим творбеним начинима или начелним дериватолошким питањима (Радић 2005; Матијашевић 2007а, 2007б; Ристић 2008; Ћорић 2008а, 2015б; Штасни 2010а, 2008б; Драгићевић 2015;).

2.0.3. У т. 0.3.3 објашњен је термин акценатска алтернација, који у домену прозодијско-творбеног интерфејса подразумева да се пореде акценти речи у творбеној вези. Врло је важно нагласити да, у зависности од творбеног начина, акценат творенице поредимо с њеном мотивном речју, и то:

1) с акцентом јединог облика код непроменљивих мотивних речи;

2) с акцентом номинатива једнине мотивне речи – у творбеним начинима где се именици као мотивној речи други творбени формант додаје искључиво с леве стране: префиксацији, додавању префиксоида, срастању, слагању с интерфиксом;

3) у свим осталим случајевима, с акцентом облика за који сматрамо да даје *творбену основу*, што ће за нас бити:

3а) за именске речи – *генитив једнине*;

3б) за глаголе:

- акценат инфинитива, најчешће;
- акценат 2. л. јд. *презента*, ако се основа узима од презента;
- акценат *било ког облика радног гл. придева сем м. р. јд.*, ако је основа од р. гл. придева (због алтернације /л/ : /о/).

За анализу акценатских алтернација између мотивне речи и творенице послужили су нам одређени значајни закључци досадашњих студија о акценту у творби речи, пре свега у суфиксацији (Николић 1962а, Николић 1963а, Ракић 1992, Пецо 1996, Дешић 2013), али и у творби сложеница (Николић 1970, Ракић 2000, 2004; Дешић 2013; Симић 2007, 2008, 2009) и префиксалној творби (Дешић 2018, Радосављевић 2019).

2.1. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ПРЕФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.1.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

Табела 2: Акцентске варијанте именица у префиксацији: творбени типови

ПРЕФИКС	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП	Бр. лексема
<i>анти-</i>	<i>антисѐмит/антисѐмит</i>	1.1.1.1	1
<i>анти-</i>	<i>антисѐмита/антисѐмита</i>	1.4.1.1	1
<i>без-</i>	<i>бешчòвештво/бешчòвештво^{PMС6}</i>	1.4.1.1	1
<i>без-</i>	<i>бѐскрāј/бѐскрāј</i>	1.2.1.1	2
<i>без-</i>	<i>бѐсконачнòст/бескòначнòст</i>	1.6.1.2	3
<i>де-</i>	<i>дѐбаланс/дебāланс^{PCJ2011}</i>	1.6.1.1	1
<i>међу-</i>	<i>међузāвој/међузāвој^{PCJ2011}</i>	1.1.1.1	1
<i>међу-</i>	<i>мѐђупотѐз/међупотѐз^{PCJ2011}</i>	1.7.4	1
<i>међу-</i>	<i>мѐђуспрат/међуспрат</i>	1.6.1.1	2
<i>међу-</i>	<i>мѐђустепѐн/међустепѐн^{PCJ2011}</i>	1.6.1.2	2
<i>над-</i>	<i>нāдинжењѐр/надинжењѐр^{PMС6}</i>	1.3.1.2	1
<i>над-</i>	<i>нāтконобāр/наткòнобāр^{PMС6}</i>	1.6.1.2	3
<i>не-</i>	<i>нѐчлāн/нѐчлан^{PCJ2011}</i>	1.5.3.1	1
<i>не-</i>	<i>нѐкориснòст/некòриснòст^{PMС6}</i>	1.7.5	1
<i>не-</i>	<i>нѐлагòднòст/нелàгòднòст</i>	1.7.1.1	1
<i>не-</i>	<i>нѐпоштовāње/непоштовāње^{PMС6}</i>	1.3.2.2	1
<i>не-</i>	<i>нѐмоћница/немòћница^{PMС6}</i>	1.3.1.3	1
<i>не-</i>	<i>нѐверница/нѐвѐрница</i>	1.1.1.3	1
<i>не-</i>	<i>нѐпрīлика/непрīлика</i>	1.6.2.2	1
<i>не-</i>	<i>нѐзаконитòст/незāконитòст</i>	1.7.1.3	1
<i>не-</i>	<i>нѐмоћник/немòћник^{PMС6}</i>	1.3.1.1	1
<i>не-</i>	<i>нѐпрелāзнòст/непрѐлазнòст</i>	т. 1.7.6	1
<i>не-</i>	<i>нѐучтивòст/неучтивòст/неучтīвòст^{PMС6}</i>	т. 1.2.1.2	1
<i>не-</i>	<i>неòрганìзовāнòст/неòргāнìзовāнòст^{PCJ2011}</i>	1.3.1.4	1
<i>не-</i>	<i>ненāука/ненāука^{PMС6}</i>	1.1.3.2	2
<i>не-</i>	<i>непāжња/непāжња</i>	1.1.3.1	2

ПРЕФИКС	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП	Бр. лексема
не-	нѣзгода/нѣзгода	1.2.2.1	11
не-	нѣразумнѡст/неразумнѡст	1.6.2.1	11
не-	несугласје/несугласје ^{PMС6}	1.1.1.2	3
не-	нѣистина/нѣистина	1.2.3.1	8
не-	нѣдоследнѡст/недоследнѡст ³	1.6.1.2	15
нуз-	нўззарада/нўззарада ^{PCJ2011}	1.1.1.3	1
по-	пѡкћѣрка/пѡкћѣрка ^{PMС6}	1.2.2.1	1
под-	пѡджанр/поджанр ^{PCJ2011}	1.4.1.1	1
под-	пѡдшеф/подшеф ^{PMС6}	1.2.1.1	1
под-	пѡдврста/подврста	1.1.1.2	2
под-	пѡдофицир/подофицир	1.6.1.1	3
пра-	прѣзѣметак/празѣметак ^{PMС6}	1.7.5	1
пра-	прѣдед/прѣдед	1.2.1.1	1
пра-	прѣдѡба/прѣдѡба	1.1.1.2	2
пра-	прѣистѡрија/праистѡрија	1.6.1.3	2
пра-	прѣшума/прѣшума	1.2.2.1	3
пра-	прѣснага/праснага	1.6.2.1	7
пра-	прѣузрок/праузрок	1.6.1.1	2
пре-	препрѡизводња/препроизводња ^{PMС6}	1.4.1.2	1
пре-	преистѡрија/преистѡрија	1.6.1.3	2
пре- 1.	прекомѣнда/прекомѣнда	1.6.1.2	1
пре- 2.	преѡбилје/преѡбилје	1.6.1.2	1
пред-	прѣтфѣза/претфѣза ^{PCJ2011}	1.6.2.1	1
пред-	прѣдрасуда/прѣдрѣсуда	1.1.1.3	1
пред-	прѣтнев/прѣтнев	1.1.3.1	1
пред-	прѣдистѡрија/прѣдистѡрија	1.6.1.3	1
пред-	прѣдвѣсник/прѣдвесник ^{PMС6}	1.5.3.2	1
пред-	прѣтпраскозѡрје/претпраскозѡрје	1.6.1.2	1
пред-	прѣдиспит/прѣдиспит	1.6.1.1	2
про-	прѡконзул/прѡкѡнзул	1.1.1.2	1
про-	прѡдигуман/прѡдигуман	1.6.1.2	1
раз-	рѣскрѣль/рѣскрѣль	1.2.1.1	1
раз-	рѣспѡр/рѣспар ^{PMС6}	1.5.2	1
ре-	рѣконтра/рѣкѡнтра	т. 1.5.7	1

³ ОР даје и недѡследнѡст, и то би свакако требало прихватити.

ПРЕФИКС	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП	Бр. лексема
са-	сапо̀седни̋к/сапо̀седни̋к ^{РМС6}	1.1.3.2	1
са-	са̀учествова̋ње/са̀учествова̋ње ^{РМС6}	1.3.1.3	1
са-	са̀ра̀дња/са̀ра̀дња	1.1.3.1	1
су-	су̀по̀седни̋к/су̀по̀седни̋к	1.1.3.2	1
су-	су̀мѝло̀ст/су̀мѝло̀ст	1.2.2.1	1
су-	су̀крив̋ња/су̀крив̋ња	1.6.2.1	1
су-	су̀о̀рта̋к/су̀о̀рта̋к	1.1.1.1	1
су-	су̀о̀ржа̀вља̀нин/су̀о̀ржа̀вља̀нин	1.4.1.3	1
су-	су̀учествова̋ње/су̀учествова̋ње ^{РМС6}	1.3.1.3	1
су-	су̀ра̀дница/су̀ра̀дница ^{РМС6}	1.1.1.3	1
су-	су̀вр̋ст/су̀вр̋ст ^{РМС6}	1.5.2	1
су-	су̀по̀седница/су̀по̀седница ^{РМС6}	1.1.3.3	1
су-	су̀крив̋ац/су̀крив̋ац	1.5.3.2	1
су-	су̀уче̋иће/су̀уче̋иће	1.1.1.2	2
су-	су̀по̀сед/су̀по̀сед	1.1.3.1	2
су-	су̀о̀пити̋на̀р/су̀о̀пити̋на̀р	1.7.4	2
су-	су̀и̋гра̋ч/су̀и̋гра̋ч	1.6.1.1	2

2.1.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА

2.1.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.1.2.1.1. Мотивна реч је са силазним акцентом

2.1.2.1.1.1. Варијантно преношење силазног акцента мотивне речи са слога унутар префиксалне творенице најчешће се реализује као краткосилазни (на првом слогу) или краткоузлазни непосредно испред првог слога мотивне речи, што значи да је у творбеним типовима с двосложним префиксом краткоузлазни у том случају на другом слогу префикса:

- 1) префикс *без-*: *бѐскра̋ј/бѐскра̋ј* (: *кра̋ј*), *бѐзбр̋ој/бѐзбр̋ој* (: *бр̋ој*);
- 2) префикс *ме̋ђу-*: *ме̋ђуспра̋т/ме̋ђуспра̋т* (: *спра̋т*), *ме̋ђуспе̋н/ме̋ђуспе̋н*^{РСЈ2011} (: *спе̋н*);
- 3) префикс *не-*: *нѐзгода/нѐзгода* (: *зго̀да*), *нѐискрен̋о̀ст/нѐискрен̋о̀ст* (: *и̋скрен̋о̀ст*), *нѐисти̋на/нѐисти̋на* (: *и̋стина*), *нѐма̋јка/нѐма̋јка* (: *ма̋јка*),

нѐмилѝст/нѐмилѝст (: мѝлѝст), нѐправеднѝк/нѐправеднѝк (: прѝведнѝк), нѐправедницѝа/нѐправедницѝа (: прѝведницѝа), нѐправеднѝст/нѐправеднѝст (: прѝведнѝст), нѐпријѝатѝл/нѐпријѝатѝл (: прѝјѝатѝл), нѐрѝаднѝк/нѐрѝаднѝк (: рѝаднѝк), нѐрѝадницѝа/нѐрѝадницѝа (: рѝадницѝа), нѐслога/нѐслога (: слѝга);

4) префикс *под-*: нѝдѝшеф/нѝдѝшеф^{РМС6} (: шѝф у РСЈ2011);⁴

5) префикс *пра-*: прѝбаба/прѝбаба (: бѝба), прѝдед/прѝдед (: дѝд), прѝмѝјѝка/прѝмѝјѝка (: мѝјѝка), прѝшума/прѝшума (: шѝма);

6) префикс *раз-*: рѝскрѝлѝ/рѝскрѝлѝ (: крѝлѝ);

7) префикс *ре-*: рѝконтрѝа/рѝконтрѝа (: кѝнтрѝа);

8) префикс *су-*: сѝмилѝст/сѝмилѝст (: мѝлѝст).

Квантитетска варијантност мотивне речи очувана је, али увезана с квалитетском варијантношћу, у твореници нѐчлѝн/нѐчлѝн^{РСЈ2011} (: члѝн/члѝн).

2.1.2.1.1.2. Преношењем у обе варијанте може бити акценат истог квалитета и позиције, с очуваном квантитетском варијантношћу мотивне речи, и то у виду:

1) краткосилазног, најчешће:

1а) префикс *нуз-*: нѝззѝрада/нѝззѝрада^{РСЈ2011} (: зѝрада/зѝрада);

1б) префикс *пра-*: прѝдобѝа/прѝдобѝа (: дѝба/дѝба), прѝпроизводѝња/прѝпроизводѝња^{РМС6} (: производѝња/производѝња);

1в) префикс *пред-*: прѝдрѝсуда/прѝдрѝсуда (: рѝсуда/рѝсуда);

1г) префикс *пра-*: прѝкѝнзул/прѝкѝнзул (: кѝнзул/кѝнзул);

2) ретко, краткоузлазног на слогу непосредно испред првог слога мотивне речи: нѐвернѝк/нѐвѝрнѝк (: вѝрнѝк/вѝрнѝк), нѐверницѝа/нѐвѝрницѝа (: вѝрницѝа/вѝрницѝа);

2.1.2.1.1.3. У два примера, краткоузлазни акценат на слогу испред мотивне речи праћен је варијантношћу у квантитету која није одлика мотивне речи: сѝраднѝк/сѝрѝаднѝк (: рѝаднѝк), сѝрадницѝа/сѝрѝадницѝа^{РМС6} (: рѝадницѝа).

2.1.2.1.1.4. Квантитет узлазног акцента пред слоговима мотивне речи (с неутралисањем квантитетске варијантности мотивне речи) варијабла је у прѝтпѝв/прѝтпѝв (: пѝв/пѝв).

2.1.2.1.1.5. Специфично је јављање дугоузлазног испред мотивне речи, истовремено и на префиксу, варијантно с краткосилазним акцентом: рѝспѝр/рѝспѝр^{РМС6} (: пѝр).

2.1.2.1.1.6. У именицама с префиксом *не-* које се могу тумачити и као резултати префиксације и као деадјективи, акценат творенице упућује на суфиксацију, јер се јавља нови акценат пред суфиксом, типичан за одговарајуће суфиксе у том творбеном начину: нѐлагѝднѝст/нѐлагѝднѝст (: лѝгоднѝст), нѐмоћнѝк/нѐмоћнѝк^{РМС6} (: мѝћнѝк),

⁴ РМС6 даје и *шѝф*.

немоћница/немодћница^{PMС6} (: *модћница*), *нєразумнџст/нєразумнџст* (: *разумнџст/разумнџст*).

2.1.2.1.1.7. У примерима *мєђупостаја/мєђупџстаја* : *пџстаја*, *нєспџдџба/нєспџдџба* : *спџдџба* други лик је очигледно корекција квалитета као нормативистички поступак (в. т. 5.1.1).

2.1.2.1.2. Мотивна реч је с узлазним акцентом

2.1.2.1.2.1. Префиксална твореница може се потпуно акценатски поклапати с мотивном речју, преузимајући њену квантитетску варијантност:

1) префикс *мєђу-*: *мєђузавџј/мєђузавџј*^{РСЈ2011};

2) префикс *нє-*: *нєнаука/нєнаука*^{PMС6}, *нєорганџзованџст/нєорганџзованџст*^{РСЈ2011} (: *органџзованџст/органџзованџст* у РСЈ2011),⁵ *нєпџјамнџст/нєпџјамнџст*, *нєразмерје/нєразмерје*^{PMС6}, *нєсугласје/нєсугласје*^{PMС6}, *нєпџжња/нєпџжња*;

3) префикс *пџд-*: *пџднџдзорнџк/пџднџдзорнџк*;

4) префикс *са-*: *сапџседнџк/сапџседнџк*^{PMС6};

5) префикс *су-*: *судржџављанин/судржџављанин*, *судџртџк/судџртџк*, *супџсед/супџсед*, *супџседнџк/супџседнџк*, *супџседница/супџседница*^{PMС6}.

Биће да овде припада и именица *препроизводња/препроизводња* – акценатски однос *препрџоизводња/препрџоизводња*^{PMС6} : *прџоизводња/прџоизводња* из РМС6 је, по свему судећи, омашка. У исту групу сврстали бисмо и *бєшчџдџвєштџво/бєшчџвєштџво*^{PMС6} – иако мотивна именица нема оба акцента забележена у речницима, сигурни смо да се и тако изговара.

2.1.2.1.2.2. У једном случају оба лика творенице су с краткосилазним, чувајући квантитет слогова мотивне речи: *сјучџешџе/сјучџешџе* (: *јучџешџе/јучџешџе*).

2.1.2.1.2.3. Најбројнији су примери варијантности с краткосилазним акцентом (на првом слогу) или акцентом који се поклапа с акцентом мотивне речи:

1) префикс *дє-*: *дєбџбаланс/дєбџбаланс*^{РСЈ2011};

2) префикс *над-*: *надбџискџупџја/надбџискџупџја*, *наткџнобџр/наткџнобџр*^{PMС6};

3) префикс *нє-*: *нєџтпџор/нєџтпџор*, *нєпрџлика/нєпрџлика*, *нєрџука/нєрџука*, *нєснџга/нєснџга*, *нєудџес/нєудџес*;

4) префикс *пџд-*: *пџдџжџупџн/пџдџжџупџн*, *пџдофџицџир/пџдофџицџир*;

⁵ У РСЈ2011 су ликови с краткоузлазним на првом слогу мотивне, односно другом слогу мотивисане именице, у загради, док РМС6 даје лик мотивне речи с краткоузлазним на другом слогу.

5) префикс *пра-*: *празàметак/праз̄а́метак*^{PMС6} (: *зàметак/з̄а́метак*), *праз̄а́ст̄орија/праз̄а́ст̄орија*, *праз̄а́поч̄етак/праз̄а́поч̄етак*, *Праз̄а́слов̄ени/Праз̄а́слов̄ени*, *праз̄а́сна̄га/праз̄а́сна̄га*, *праз̄а́стан̄ов̄ник/праз̄а́стан̄ов̄ник* (: *ст̄ан̄ов̄ник/стан̄ов̄ник*), *праз̄а́ст̄ање/праз̄а́ст̄ање*, *праз̄а́узрок/праз̄а́узрок*, *праз̄а́хришић̄анство/праз̄а́хришић̄анство*;

6) префикс *пре- 1.*: *пре̄а́ст̄орија/пре̄а́ст̄орија*, *пре̄а́ком̄анда/пре̄а́ком̄анда*;

7) префикс *пре- 2.*: *пре̄а́об̄иље/пре̄а́об̄иље*;

8) префикс *пред-*: *пред̄а́спит/пред̄а́спит*, *пред̄а́ст̄орија/пред̄а́ст̄орија*, *пред̄а́т̄парламент/пред̄а́т̄парламент*, *пред̄а́ф̄аза/пред̄а́ф̄аза*^{РСЈ2011};

9) префикс *про-*: *про̄а́дигуман/про̄а́дигуман* (РСЈ2011 не прихвата варијантни квантитет ултима из РМС6);

10) префикс *су-*: *сӯа́гр̄ач/сӯа́гр̄ач*, *сӯа́кр̄ив̄ња/сӯа́кр̄ив̄ња*, *сӯа́тер̄ен/сӯа́тер̄ен*.

Именица *прекоманда* својим акцентом пре упућује на префиксалну него на суфиксалну творбу сродних девербала.

2.1.2.1.2.4. Уз акценат који је једнак оном мотивне речи може се јавити и краткоузлазни пред њеним акцентованим:

1) префикс *над-*: *над̄а́инже̄њ̄ер/над̄а́инже̄њ̄ер*^{PMС6};

2) префикс *са-*: *са̄а́учествова̄ње/са̄а́учествова̄ње*^{PMС6};

3) префикс *су-*: *сӯа́учествова̄ње/сӯа́учествова̄ње*^{PMС6}.

2.1.2.1.2.5. Узлазни акценат мотивне речи не мора се задржати у резултату префиксалне творбе. Неколико примера је с краткосилазним или краткоузлазним акцентом на слогу испред мотивне речи:

1) префикс *не-*: *не̄а́борац/не̄а́борац* (: *а́борац*);

2) префикс *по-*: *по̄а́к̄ћ̄ерка/по̄а́к̄ћ̄ерка*^{PMС6} (: *к̄ћ̄ерка*);

3) префикс *су-*: *сӯа́кр̄ивац/сӯа́кр̄ивац* (: *кр̄ивац*).

2.1.2.1.2.6. Варијабла може бити и искључиво квантитет, што није одлика мотивне речи:

1) с узлазним на слоговима где би био и у мотивној речи: *антис̄е̄мит/антис̄е̄мит*, *антис̄е̄мита/антис̄е̄мита* (: *С̄е̄мит*, *-ита*);

2) с узлазним пред суфиксом: *непријат̄е̄љство/непријат̄е̄љство* (: *пријат̄е̄љство*), што може указивати на припадност овог примера суфиксалној творби;

3) с узлазним у слогу поклапања претходне две позиције:

3а) префикс *са-*: *са̄а́радња/са̄а́радња* (: *ра́дња*);

3б) префикс *су-*: *сӯа́радња/сӯа́радња* (: *ра́дња*).

4) с краткосилазним (на првом слогу префикса): *по̄д̄вр̄ста/по̄д̄вр̄ста* (: *вр̄ста*);

У примерима с *анти-* квантитетску варијантност прати тиме условљено одступање од парадигме *јун̄ак, -áка*, док примери из (2) и (3) упућују на варијантност карактеристичну за суфиксалну творбу.

2.1.2.1.2.7. Према варијантности *у̀чтивѡст/учтíвѡст* у РМС6 (РСЈ2011 даје само први лик), префиксална твореница према РМС6 је триплет са краткосилазним и чувањем оба наведена акцента мотивне речи: *неу̀чтивѡст/нѣучтивѡст/неучтíвѡст*, при чему је последњи лик наведен у загради.

2.1.2.1.2.8. Први лик у *непослу̀шница/нѣпослушница* : *пѡслушница/послу̀шница* ће сигурно бити грешка; ако није настала суфиксацијом, акценат именице ће пре бити: *нѣпослушница/непѡслушница/непослу̀шница*.

2.1.2.1.3. Мотивна реч је дублет са силазним/узлазним акцентом

2.1.2.1.3.1. Ако је једна од варијаната творенице с истоветним узлазним акцентом једне лика варијанте мотивне речи, према другом лику, са силазним акцентом, твореница може имати:

1) краткосилазни:

1а) префикс *међу-*: *међу̀класа/међу̀класа* (: *класа/класа*), *међу̀потѣз/међу̀потѣз*^{РСЈ2011} (: *потѣз/потѣз*);

1б) префикс *под-*: *пѡджанр/пѡджанр*^{РСЈ2011} (: *жанр/жанр* у РСЈ2011⁶);

1в) префикс *пред-*: *прѣтпраскозѡрје/прѣтпраскозѡрје* (: *праскозѡрје/праскозѡрје*);

1в) префикс *су-*: *су̀опитин̄ар/су̀опитин̄ар* (: *ѡпитин̄ар/опитин̄ар*).

2.1.2.1.3.3. Резултат префиксације у једном примеру не задржава узлазни акценат мотивне речи, већ је са краткосилазним или краткоузлазним пред слоговима заједничким с мотивном речју: *прѣдвесн̄ик/прѣдвѣсн̄ик*^{РМС6} (: *вѣсн̄ик/вѣсн̄ик/вѣсн̄ик*⁷).

2.1.2.1.4. Посебни случајеви

2.1.2.1.4.1. За пример *некорисност/некорисност*^{РМС6} речници се не слажу око акцента мотивне речи: РСЈ2011 даје *корисност/корисност/корисност*, а РМС6 прва два лика. Заједнички узлазни акценат мотивне речи се, дакле, чува у твореници, а

⁶ РМС6 даје само *жанр*.

⁷ Трећи лик у загради. РСЈ2011 га не даје.

некорисност ће, судећи по горенаведеним примерима, бити према лику мотивне речи са краткосилазним акцентом.

2.1.2.1.4.2. Слично важи за именицу *непоштовāње/непоштовáње*^{РМС6}, која метатонијски преноси акценат варијанте *п̄штовāње* из РМС6, али чува узлазни акценат мотивне речи који није из РМС6, *поштòвāње*, већ из РСЈ2011: *поштовáње*. Стога би најбоље решење било и мотивну реч сматрати триплетом, јер су све наведене варијанте оправдане – *п̄штовāње* и *поштòвāње* чувају акценат глагола, док се алтернација у *поштовáње* формира по правилима типичним за суфиксацију – и глаголску именицу сматрати триплетом, који се образује преношењем силазног и чувањем узлазног варијаната мотивне речи: *непоштовāње/непоштòвāње/непоштовáње*.

2.1.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

2.1.2.2.1. У префиксацији квантитет слогова мотивне речи се типично чува, а слогови префикса остају кратки (Радосављевић 2019, што се потврдило као типично и за варијације.

2.1.2.2.2. У ретким случајевима слог мотивне речи се скраћује:

- 1) префикс *анти-*: *антисèмит* (: *Сèмīt, -íta*);
- 2) префикс *под-*: *п̄дврста* (: *врста*);
- 3) префикс *раз-*: *р̄спар*^{РМС6} (: *п̄р*);
- 4) префикс *са-*: *сар̄дња* (: *р̄дња*);
- 5) префикс *су-*: *с̄кривац* (: *сукр̄ивац*), *с̄радница*^{РМС6} (: *р̄дница*).

Запажамо да скраћивање каткад иде само уз једну од варијаната творенице – *р̄сп̄р/р̄спар*^{РМС6} (: *п̄р*) уз дугоузлазни, који сугерише да је реч или о фонолошкој компензацији или о угледању на девербале творене нултим суфиксом; *с̄кр̄ивац/с̄кривац* уз краткоузлазни, што подсећа на акценат твореница који води суфикс *-(а)ц* у разним творбеним начинима.

Могуће је да се у *рèкòнтра* : *кòнтра* слог дуљи због сонанта, а можда је и изостала варијанта *кòнтра* мотивне речи.

Скраћивање примећујемо и у именицама *незаконитост* и *непрелазност* ако их поредимо с именицама, али оне, заправо, имају акценат придева – *нез̄аконитòст/нèзаконитòст* : *нез̄аконит/нèзаконит*, *нèпрел̄азнòст/непр̄елазнòст* : *нèпрел̄азан/непр̄елазан*, што јасно упућује на суфиксацију.

2.2. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.2.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПО ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.2.1.1. Суфикс -ø

Табела 3: Акцентске варијанте именица у суфиксацији: нулти суфикс

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>кăм/кâм</i>	1.1.2
6	глаголска	<i>пѡдриг/пѡдриг^{PMС6}</i>	1.1.1.1
65	глаголска	<i>у̀сек/у̇сек</i>	1.1.3.1
2	глаголска	<i>ѡдмак/ѡ̇дмак</i>	1.2.1.1
36	глаголска	<i>у̇јѣд/у̀јѣд</i>	1.5.3.1
1	глаголска	<i>ѡ̇принос/ѡ̀принос</i>	1.7.1.1
5	глаголска	<i>зѡ̇р/зѡ̇р</i>	1.1.2
1	глаголска	<i>у̀бој/у̇бој</i>	1.1.4.2
20	глаголска	<i>пѡ̇раст/пѡ̀раст</i>	1.5.2
1	глаголска	<i>зâлиз/зâлиз^{PMС6}</i>	1.2.1.2

2.2.1.2. Суфикс -а и сродни суфикси

Табела 4: Акцентске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -а и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -А			
1	именичка	<i>дѣва/дѣ̇ва</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>гâра/гâ̇ра</i>	1.5.1.1
1	именичка	<i>тѣ̇та/тѣ̇та^{PMС6}</i>	1.7.1.1
1	глаголска	<i>нâука/нâ̇ука</i>	1.1.3.2
3	глаголска	<i>нâзнака/нâ̇знака</i>	1.2.2.1
10	глаголска	<i>зâбава/зâ̇бава</i>	1.2.2.2
1	глаголска	<i>ѡ̇сна/ѡ̇сна</i>	1.2.1.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
22	глаголска	<i>з̑̀брана/з̑̀брана</i>	1.1.2
1	глаголска	<i>р̑̀зонода/р̑̀зонода</i>	1.2.3.1
2	глаголска	<i>гр̑̀за/гр̑̀за</i>	1.1.3.1
3	глаголска	<i>пр̑̀вара/пр̑̀вара</i>	1.5.1.2
2	глаголска	<i>пр̑̀вија/пр̑̀вија</i>	1.5.6.2
3	глаголска	<i>пр̑̀ком̑̀нда/пр̑̀ком̑̀нда</i>	1.6.1.2
3	глаголска/придевска	<i>ц̑̀м̑̀здра/ц̑̀м̑̀здра</i>	1.5.1.1
3	придевска	<i>ћ̑̀дра/ћ̑̀ора 1.^{PMС6}</i>	1.5.1.1
1	узвик	<i>ц̑̀р̑̀ца/ц̑̀р̑̀ца</i>	1.5.1.1
СУФИКС -(Ј)А			
Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	глаголска	<i>пр̑̀ђа/пр̑̀ђа</i>	1.2.1.2

2.2.1.3. Суфикс -ава

Табела 5: Акцентске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ава

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>м̑̀љава/м̑̀љава</i>	1.4.1.1

2.2.1.4. Суфикс -ад

Табела 6: Акцентске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ад

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>м̑̀зимч̑̀ад/м̑̀зимч̑̀ад</i>	1.1.1.2
5	именичка	<i>у̑̀боишч̑̀ад/у̑̀боишч̑̀ад</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>пит̑̀омч̑̀ад/пит̑̀омч̑̀ад^{PMС6}</i>	1.3.1.1
1	именичка	<i>пр̑̀ас̑̀енч̑̀ад/пр̑̀ас̑̀енч̑̀ад^{PCJ2011}</i>	1.3.2.1
1	именичка	<i>пил̑̀енч̑̀ад/пил̑̀енч̑̀ад</i>	1.4.1.1
1	именичка	<i>з̑̀р̑̀нч̑̀ад/з̑̀р̑̀нч̑̀ад^{PCJ2011}</i>	1.5.1.1
1	именичка	<i>г̑̀д̑̀ј̑̀енч̑̀ад/г̑̀д̑̀ј̑̀енч̑̀ад^{PMС6}</i>	1.5.3.2
1	именичка	<i>в̑̀ар̑̀ошч̑̀ад/в̑̀ар̑̀ошч̑̀ад^{PMС6}</i>	1.5.6.2

2.2.1.5. Суфикс *-(j)aj*

Табела 7: Акцентатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-(j)aj*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>пљљштāј/пљљштāј</i> ^{PMС6}	1.1.2

2.2.1.6. Суфикс *-(a)к*

Табела 8: Акцентатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-(a)к*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>ўзорак/ўзорак</i>	1.1.3.2
1	именичка	<i>знљјак/знљјак</i>	1.2.1.1
1	именичка	<i>чўнак/чўнак 2.</i>	1.2.1.2
1	именичка	<i>љмејак/љмејак</i>	1.2.2.1
6	именичка	<i>таванак/таванак</i>	1.4.1.1
2	именичка	<i>ча́сак/ча́сак</i>	1.5.1.1
1	именичка	<i>ћїлимак/ћїлимак</i>	1.7.1.1
1	придевска	<i>нема̄к/нема̄к</i> ^{PMС6}	1.1.3.1
1	придевска	<i>ца̀ревак/ца̀ревак</i>	1.7.1.1
6	глаголска	<i>ра̀зломак/ра̀зломак</i>	1.1.3.2
2	глаголска	<i>све̄зак/све̄зак</i>	1.2.1.1
3	глаголска	<i>їстисак/їстисак</i>	1.2.2.1
1	глаголска	<i>за̀пртак/за̀пртак</i> ^{PMС6}	1.4.1.1
4	глаголска	<i>прїтїсак/прїтисак</i>	1.5.3.2
1	глаголска	<i>на̀калемак/на̀калемак</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
1	прилошка	<i>по̀томак/по̀томак</i>	1.4.1.1
2	узвик	<i>пљљсак/пљљсак</i>	1.1.2

2.2.1.7. Суфикс *-ак* и сродни суфикси

Табела 9: Акцентатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ак*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -АК			
3	именичка	<i>то̀рба̄к/то̀рба̄к</i>	1.2.1.1
1	придевска	<i>гра̀бов̄ак/гра̀бов̄ак</i> ^{РСЈ2011}	1.2.2.1
СУФИКС -(Ј)АК			
2	придевска/именичка	<i>ја̀гње̄ћа̄к/ја̀гње̄ћа̄к</i>	1.3.1.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -(ЕН)ЈАК			
1	именичка/придевска	<i>кѝчмењѧк/кичмѧњѧк</i>	1.3.1.1
4	придевска/именичка	<i>нѧучењѧк/научѧењѧк</i>	1.3.1.2
СУФИКС -ИЊАК			
1	именичка	<i>ѧрлињѧк/ѧрлињѧк^{РМС6}</i>	1.1.3.2
СУФИКС -ЈАК			
1	именичка	<i>мѧужјѧк/мѧужјѧк</i>	1.2.1.1
1	именичка	<i>зѧравањѧк/заравањѧк^{РМС6}</i>	1.7.1.1
1	придевска	<i>осмѧтрачњѧѧци/осмѧтрачњѧѧци^{РМС6}</i>	1.1.1.3
1	придевска	<i>пѧѧжњѧк/пѧѧжњѧк^{РМС6}</i>	1.2.1.1
2	придевска	<i>сѧбичњѧк/сѧбичњѧк</i>	1.2.2.1
4	придевска	<i>неспретњѧк/неспрѧтњѧк</i>	1.3.1.1
1	придевска	<i>бѧскичмењѧк/бескичмѧењѧк</i>	1.3.1.2
2	придевска	<i>ѧкачењѧк/окачењѧк</i>	1.3.1.2
1	придевска	<i>смѧетењѧк/сметѧењѧк</i>	1.4.2.1
3	придевска	<i>свѧтѧвњѧк/светѧвњѧк</i>	1.4.3.1
1	придевска	<i>раскалѧшиѧењѧк/раскалашиѧењѧк^{РМС6}</i>	1.4.4.3
1	придевска	<i>двопѧотежњѧк/двопотѧѧжњѧк^{РМС6}</i>	т. 147
1	придевска/прилошка	<i>зѧлудњѧк/зѧлудњѧк^{РМС6}</i>	1.1.3.2
1	придевска	<i>бѧлавњѧк/балавњѧк^{РМС6}</i>	1.6.1.1
3	придевска	<i>чѧробњѧк/чарѧбњѧк</i>	1.6.1.1
1	придевска	<i>немирњѧк/немирњѧк^{РМС6}</i>	1.7.5
СУФИКС -ЊАК			
3	придевска	<i>магѧрењѧк/магарѧењѧк^{РМС6}</i>	1.3.1.1
СУФИКС -ЈАК/ЊАК			
2	именичка/придевска	<i>цвѧењѧк/цвѧењѧк</i>	1.1.2
1	именичка/придевска	<i>северѧзападњѧк/северѧзападњѧк^{РМС6}</i>	1.4.1.3
1	именичка/придевска	<i>ѧветњѧк/ѧветњѧк^{РМС6}</i>	1.5.1.2
6	именичка/придевска	<i>пѧрњѧк/пѧрњѧк</i>	1.5.6.1
1	придевска/именичка	<i>теретњѧк/теретњѧк</i>	1.1.3.2
1	придевска/именичка	<i>рѧдњѧк/рѧдњѧк</i>	1.2.1.2
3	придевска/именичка	<i>ѧсточњѧк/ѧсточњѧк</i>	1.2.2.1
1	придевска/именичка	<i>мѧвишињѧк/мѧвишињѧк^{РМС6}</i>	1.2.2.2
1	придевска/именичка	<i>пѧвитњѧк/павитњѧк^{РМС6}</i>	1.6.1.1
1	придевска/прилошка	<i>натражњѧк/натражњѧк^{РМС6}</i>	1.1.3.2

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска/именичка/ глаголска	<i>хлăдњăк/хлăдњăк</i>	1.1.2

2.2.1.8. Суфикс *-ало*

Табела 10: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ало*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>стѡпало/стѡпало</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>бѷчало/бичăло</i> ^{PMС6}	1.4.1.1
2	глаголска	<i>сѣкало/сѣкало</i> ^{PMС6}	1.1.3.2

2.2.1.9. Суфикс *-аљ*

Табела 11: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-аљ*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>нѷтăљ/нѷтăљ</i>	1.2.1.1
1	придевска	<i>мрљăљ/мрљăљ</i> ⁸	1.2.1.1

2.2.1.10. Суфикс *-ан* и сродни суфикси

Табела 12: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ан* и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-АН</i>			
3	именичка	<i>ћѷбан/ћѷбăн</i>	1.1.1.1
1	именичка	<i>кѡрдовăн/кордѡвăн</i> ^{PMС6}	1.6.1.1
1	придевска	<i>тѷпан/тѷпăн</i>	1.1.1.1
1	глаголска	<i>гѷџан/гѷџăн</i>	1.1.1.1
СУФИКС <i>-ЈАН</i>			
1	придевска	<i>ѷрњан/ѷрњăн</i> ^{PMС6}	1.1.1.1

2.2.1.11. Суфикс *-ана*

Табела 13: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ана*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
-----	--------	--------	----------

⁸ РСЈ2011 наводи други лик у загради.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>двòрана/дворàна</i>	1.3.1.1

2.2.1.12. Суфикс *-анин* и сродни суфикси

Табела 14: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-анин* и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-АНИН</i>			
2	именичка	<i>Млѣчанин/Млѣчанин</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>Нѣретванин/Нѣрѣтванин</i>	1.4.1.3
2	именичка	<i>мáлчанин/мáлчанин^{PMС6}</i>	1.5.1.2
1	придевска	<i>нѣбешчанин/нѣбѣшчанин^{PMС6}</i>	1.3.1.3
1	прилошка	<i>прѣчанин/прѣчанин</i>	1.5.1.2
СУФИКС <i>-ЈАНИН</i>			
1	именичка	<i>Бўдљанин/Бўдљанин</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>Нѣрѣтљанин/Нѣрѣтљанин</i>	1.3.2.3
2	именичка	<i>држављанин/држáвљанин</i>	1.4.1.3
1	именичка	<i>вѣлеграђанин/вѣлѣграђанин</i>	1.6.1.3

2.2.1.13. Суфикс *-(а)њ* и сродни суфикси

Табела 15: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-(а)њ* и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-(А)Њ</i>			
1	глаголска	<i>нáкòвањ/нáкòвањ</i>	1.1.2
СУФИКС <i>-(Ј)АЊ</i>			
1	глаголска	<i>рѣжањ/рѣжањ</i>	1.5.6.1
1	глаголска	<i>свѣжањ/свѣжањ</i>	1.1.2

2.2.1.14. Суфикс *-ања*

Табела 16: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ања*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>пўтања/пўтања</i>	1.3.1.1

2.2.1.15. Суфикс *-ар* и сродни суфикси

Табела 17: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ар*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-АР</i>			
2	именичка	<i>àјлучāр/áјлучāр</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
30	именичка	<i>кѡжāр/кѡжāр</i>	1.2.1.1
7	именичка	<i>ѡтмичāр/ѡтмичāр</i>	1.2.2.1
3	именичка	<i>чāсѡвничāр/чāсѡвничāр</i>	1.2.3.1
17	именичка	<i>ѡбућāр/ѡбућāр</i>	1.3.1.1
1	именичка	<i>бīволāр/бивѡлāр</i> ^{PMС6}	1.4.2.1
1	именичка	<i>ўзничāр/ўзничāр</i> ^{PMС6}	1.5.6.2
8	именичка	<i>спѡменāр/споменāр</i>	1.6.1.1
1	именичка	<i>зглāвкāр/зглāвкāр</i>	1.2.1.1
1	глаголска	<i>нīсāр/нīсāр</i>	1.2.1.1
1	глаголска	<i>пѡплочāр/пѡплѡчāр</i> ^{PMС6}	1.3.1.1
2	придевска	<i>ўбожāр/ўбожāр</i>	1.2.2.1
СУФИКС <i>-ЈАР</i>			
1	именичка	<i>рѡгѡжāр/рѡгѡжāр</i> ^{PMС6}	1.3.1.1
СУФИКС <i>-ЛАР</i>			
1	именичка	<i>вр̑тлāр/вр̑тлāр</i>	1.2.1.1
СУФИКС <i>-ЉАР</i>			
1	именичка	<i>вр̑тљāр/вр̑тљāр</i> ^{PMС6}	1.2.1.1
СУФИКС <i>-ИЧАР</i>			
1	придевска	<i>сўжњичāр/сўжњичāр</i> ^{PMС6}	1.1.2
1	придевска/прилошка	<i>зāлудничāр/зāлудничāр</i>	1.1.3.3
СУФИКС <i>-(Н)ИЧАР</i>			
1	именичка/придевска	<i>пѡвесничāр/пѡвесничāр</i> ^{PMС6}	1.2.3.1

2.2.1.16. Суфикс *-ара*

Табела 18: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ара*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>јāбучара/јабўчара</i> ^{PMС6}	1.6.1.2

2.2.1.17. Суфикс *-(a)ц* и сродни суфикси

Табела 19: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-(a)ц*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-(А)Ц</i>			
8	именичка	<i>зубац/зубац</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>товарац/товарац</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
3	именичка	<i>братац/братац</i>	1.2.1.1
1	именичка	<i>перутац/перутац</i> ^{PMС6}	1.3.1.1
1	именичка	<i>Индијац/Индијац</i>	1.3.2.1
9	именичка	<i>злочинац/злочинац</i>	1.4.1.1
1	именичка	<i>ћилимац/ћилимац</i>	1.7.1.1
4	придевска	<i>љутац/љутац</i>	1.1.3.1
2	придевска	<i>ијекавац/ијекавац</i>	1.1.3.2
1	придевска	<i>нобеловац/нобеловац</i>	1.1.3.3
1	придевска	<i>оностранец/оностранец</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
2	придевска	<i>студенац/студенац</i>	1.4.1.1
1	придевска	<i>прворођенац/прворођенац</i> ^{PMС6}	1.4.1.2
1	придевска	<i>близанац/близанац</i>	1.6.1.1
2	придевска	<i>гођенац/гођенац</i>	1.7.1.1
1	глаголска	<i>вандровац/вандровац</i> ^{PMС6}	1.1.2
4	глаголска	<i>ронац/ронац</i>	1.1.3.1
1	глаголска	<i>населац/населац</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>клопотац/клопотац</i>	1.3.1.1
1	предлошка	<i>премац/премац</i>	1.1.3.1
СУФИКС <i>-В(А)Ц</i>			
1	придевска	<i>скакавац/скакавац</i>	1.2.2.1
7	глаголска	<i>гѣгавац/гѣгавац</i>	1.5.1.2
СУФИКС <i>-(Л)АЦ</i>			
1	глаголска	<i>убилац/убилац</i> ^{PMС6}	1.4.1.1
1	глаголска	<i>ткалац/ткалац</i>	1.1.3.1
13	глаголска	<i>изучавалац/изучавалац</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>наследовалац/наследовалац</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
17	глаголска	<i>прѣтилац/прѣтилац</i>	1.2.2.1
2	глаголска	<i>потѣцалац/потѣцалац</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	глаголска	<i>ћаскалац/ћаскалац</i> ^{PMС6}	1.5.1.2
СУФИКС <i>-АН(А)Ц</i>			

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>брѣтанаџ/брѣтанаџ</i>	1.7.1.1
СУФИКС -ЕЛ(А)Ц			
1	глаголска	<i>жѣтѣлаџ/жѣтѣлаџ</i>	1.2.2.1
СУФИКС -ИН(А)Ц			
1	именичка	<i>лѣстинаџ/лѣстинаџ^{PMС6}</i>	1.4.1.1
СУФИКС -(ОВ)(А)Ц			
1	именичка/придевска	<i>вѣдиковаџ/вѣдиковаџ</i>	1.4.1.3
1	придевска/именичка	<i>бѣноваџ/бѣноваџ^{PMС6}</i>	1.2.2.2
1	именичка/придевска	<i>ѡскорушоваџ/ѡскорушоваџ^{PMС6}</i>	1.2.3.1
1	придевска	<i>гѣстаповаџ/гѣстаповаџ</i>	1.2.3.1

2.2.1.18. Суфикс -ача и сродни суфикси

Табела 20: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ача

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -АЧА			
1	именичка	<i>глѣжњаџа/глѣжњаџа</i>	1.1.3.2
1	именичка	<i>кѡтлаџа/кѡтлаџа</i>	1.2.2.1
1	придевска	<i>јѣсеноваџа/јасѣноваџа^{PMС6}</i>	1.6.1.3
СУФИКС -ЈАЧА			
2	именичка	<i>тавањаџа/тавањаџа^{PMС6}</i>	1.3.1.3
1	глаголска	<i>напртњаџа/напртњаџа</i>	1.3.1.3
1	придевска	<i>вѣтрењаџа/ветрѣњаџа</i>	1.6.1.2
СУФИКС -ЈАЧА/-ЊАЧА			
1	именичка	<i>мѣслињаџе/мѣслињаџе (мн.)^{PMС6}</i>	1.2.3.1
1	именичка/придевска	<i>џигѣрњаџа/џигѣрњаџа</i>	1.4.1.3
1	именичка/придевска	<i>набѡђњаџа/набѡђњаџа^{PMС6}</i>	г. 1.4.7
4	придевска/именичка	<i>лѣшињаџа/лѣшињаџа^{PMС6}</i>	1.1.3.2
2	придевска/именичка	<i>рѣкитњаџа/рѣкитњаџа</i>	1.3.1.3
5	придевска/именичка	<i>камењаџа/камењаџа</i>	1.6.1.2
СУФИКС -ЈАЧА/-ЊАЧА			
1	придевска	<i>беѡњаџа/беѡњаџа</i>	1.1.3.2
1	придевска	<i>пѣтрѡвњаџа/пѣтрѡвњаџа^{PMС6}</i>	1.3.2.3
СУФИКС -(ОВ)АЧА			
1	именичка/придевска	<i>ѡскорушоваџа/ѡскорушоваџа^{PMС6}</i>	1.2.3.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>ћу̀ровача/ћу̀ровача</i> ^{PMС6}	1.5.1.3
СУФИКС -(ОВ)ЊАЧА			
1	придевска/именичка	<i>мако̀вњача/мако̀вњача</i>	1.1.3.2

2.2.1.19. Суфикс -аш

Табела 21: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -аш

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
3	именичка	<i>бѝч̄аи/бѝч̄аи</i> ^{PMС6}	1.2.1.1
1	именичка	<i>прѝма̄и/прѝма̄и</i> ^{PMС6}	1.5.2
1	именичка	<i>тра̀мп̄аи/тра̀мп̄аи</i>	1.5.6.1
1	именичка	<i>на̀прик̄аи/на̀прик̄аи</i>	1.6.1.1
1	глаголска	<i>у̀ста̄и/у̀ста̄и</i> ^{PMС6}	1.2.1.1

2.2.1.20. Суфикс -ба

Табела 22: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ба

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
4	глаголска	<i>на̀годо̀ба/на̀годо̀ба</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>је́дна̀џба/је́дна̀џба</i>	1.3.1.1
2	глаголска	<i>прѐдо̀бра̀ба/прѐдо̀бра̀ба</i>	1.6.1.2

2.2.1.21. Суфикс -га

Табела 23: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -га

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>ша̀рга/ша̀рга</i> ^{PMС6}	1.5.1.1

2.2.1.22. Суфикс -е

Табела 24: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -е

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>звѐре/звѐре</i>	1.5.1.1
1	придевска	<i>мла̀де/мла̀де</i> ^{PMС6}	1.5.1.1

2.2.1.23. Суфикс -еж

Табела 25: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -еж

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>бòдеж/бóдеж</i>	1.1.3.1

2.2.1.24. Суфикс -ел

Табела 26: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ел

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>вля̀стел/вля̀стел</i> ^{PMС6}	1.2.1.1

2.2.1.25. Суфикс -ељ

Табела 27: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ељ

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>вля̀стель/вля̀стель</i> ^{PMС6}	1.2.1.1
1	глаголска	<i>пòгйбељ/пogйбељ</i>	1.6.2.1

2.2.1.26. Суфикс -ер

Табела 28: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ер

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>кyћер/кyћер</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>енглèзèр/енглèзèр</i> ^{PMС6}	1.1.4.2

2.2.1.27. Суфикс -ет

Табела 29: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ет

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>камиòнет/камиòнèт</i>	1.1.1.1

2.2.1.28. Суфикс -еш

Табела 30: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -еш

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>бpигеш/бpигèш</i>	1.1.1.1

2.2.1.29. Суфикс -и

Табела 31: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -и

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>љуби/љуби</i>	1.5.1.1

2.2.1.30. Суфикс -ија

Табела 32: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ија

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>на̀дбискупѝја/на̀дбиску̀тија</i>	1.6.1.2

2.2.1.31. Суфикс -осија

Табела 33: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -осија

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>г̀рдосѝја/г̀рдосѝја</i>	1.1.3.2

2.2.1.32. Суфикс -ик и сродни суфикси

Табела 34: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ик и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ИК			
1	именичка	<i>ма̀слини̋к/ма̀слини̋к</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>ја̀блани̋к/ја̀блани̋к^{PMС6}</i>	1.6.1.1
11	придевска	<i>бѐзумни̋к/бѐзумни̋к</i>	1.1.1.2
3	придевска	<i>су̀жњи̋к/су̀жњи̋к</i>	1.1.2
1	придевска	<i>ископа̀ни̋к/ископа̀ни̋к^{PMС6}</i>	1.1.3.1
2	придевска	<i>гну̀сни̋к/гну̀сни̋к</i>	1.2.1.1
6	придевска	<i>књѝжѝвни̋к/књѝжѝвни̋к</i>	1.2.2.1
1	придевска	<i>ка̀нони̋к/ка̀нони̋к</i>	1.3.1.1
8	придевска	<i>про̀гнани̋к/про̀гнани̋к</i>	1.3.1.1
7	придевска	<i>иза̀сла̀ни̋к/иза̀сла̀ни̋к</i>	1.4.3.1
7	придевска	<i>нѐсу̀ђе̋ни̋к/нѐсу̀ђе̋ни̋к^{PMС6}</i>	1.4.4.3
3	придевска	<i>су̀седни̋к/су̀седни̋к⁹</i>	1.5.1.2

⁹ У РСЈ2011 први лик је у загради.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
5	придевска	<i>òкрутнїк/òкрутнїк</i>	1.5.3.2
7	придевска	<i>кр̄внїк/кр̄внїк</i>	1.5.6.1
1	придевска	<i>радєнїк/радєнїк^{PMС6}</i>	1.5.6.2
23	придевска	<i>гòњєнїк/гòњєнїк</i>	1.6.1.1
8	придевска	<i>нєдослєднїк/нєдòслєднїк</i>	1.6.1.2
1	придевска	<i>пòлумєсєчнїк/пòлумєсєчнїк^{PMС6}</i>	1.6.1.3
1	придевска	<i>нєдòстòјнїк/нєдòстòјнїк</i>	1.7.1.2
8	придевска	<i>бїранїк/бїранїк</i>	1.7.2
2	придевска	<i>југòвòрнїк/југòвòрнїк</i>	1.7.5
1	придевска	<i>бєспрїзòрнїк/бєспрїзòрнїк</i>	т. 1.7.6
1	глаголска/имєнїчка	<i>зàмєнїк/зàмєнїк</i>	1.1.2
СУФИКС -(Н)ИК			
5	имєнїчка/придевска	<i>нàдзòрнїк/нàдзòрнїк</i>	1.1.1.2
4	имєнїчка/придевска	<i>жўпнїк/жўпнїк</i>	1.1.2
26	имєнїчка/придевска	<i>прєступнїк/прєступнїк</i>	1.1.3.2
2	имєнїчка/придевска	<i>прєвãрнїк/прєвãрнїк^{PMС6}</i>	1.1.4.3
10	имєнїчка/придевска	<i>прїјємнїк/прїјємнїк</i>	1.2.2.1
1	имєнїчка/придевска	<i>знòјнїчнїк/знòјнїчнїк^{PMС6}</i>	1.2.2.2
7	придевска/имєнїчка	<i>зл̄тнїк/зл̄тнїк</i>	1.2.1.1
2	придевска/имєнїчка	<i>испòвєднїк/испòвєднїк</i>	1.3.1.1
1	глаголска/придевска/ имєнїчка	<i>вєрнїк/вєрнїк</i>	1.1.2
СУФИКС -НИК			
4	имєнїчка	<i>вєснїк/вєснїк</i>	1.2.1.1
1	имєнїчка	<i>мàстионїк/мàстионїк^{PMС6}</i>	1.3.1.2
22	глаголска	<i>прєдсєднїк/прєдсєднїк</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>сєднїк/сєднїк^{PMС6}</i>	1.2.1.1
1	глаголска	<i>скїтнїк/скїтнїк^{PMС6}</i>	1.2.1.2
2	глаголска	<i>стãнòвнїк/стãнòвнїк</i>	1.4.3.1
СУФИКС -(Е)ИК			
1	придевска/имєнїчка	<i>пòслєнїк/пòслєнїк</i>	1.3.1.1
СУФИКС -ОНИК			
3	глаголска	<i>умївãонїк/умївãонїк</i>	1.3.1.2
1	глаголска	<i>прãонїк/прãонїк^{PMС6}</i>	1.6.1.1
СУФИКС -ИОНИК			
1	глаголска	<i>тãрионїк/тãрионїк^{PMС6}</i>	1.3.1.2

2.2.1.33. Суфикс *-ика*

Табела 35: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ика*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>забòравика/заборàвика</i> ^{PMС6}	1.3.1.3

2.2.1.34. Суфикс *-ин*

Табела 36: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ин*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>властèлин/властèлїн</i>	1.1.1.1

2.2.1.35. Суфикс *-ина* и сродни суфикси

Табела 37: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ина* и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-ИНА</i>: аугментативи/нејоративи			
5	именичка	<i>òрлина/òрлина</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
1	именичка	<i>кòровина/кóровина</i> ^{PCJ2011}	1.1.3.3
7	именичка	<i>тїквина/тїквина</i>	1.2.2.1
3	именичка	<i>клицурина/клицурина</i>	1.3.1.3
3	именичка	<i>невàљалчина/невàљалчина</i>	1.4.3.3
1	именичка	<i>рутина</i> ¹⁰ / <i>рути́на</i> ^{PMС6}	1.6.1.1
СУФИКС <i>-ИНА</i>: остало			
5	именичка	<i>вòјводина/вòјводина</i>	1.2.3.1
2	именичка	<i>прашина/прашина</i>	1.3.1.1
1	именичка	<i>јàворина/јавòрина</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
2	придевска	<i>ба̀новина/ба̀новина</i>	1.1.3.3
1	придевска	<i>вїтина/вїтина</i>	1.2.2.1
5	придевска	<i>мàслиновина/мàслиновина</i>	1.2.3.1
2	придевска	<i>слàнина/сланїна</i>	1.3.1.1
1	придевска	<i>òтврдлина/òтврдлїна</i>	1.3.1.2
2	придевска	<i>јàњчевина/јàњчевина</i> ^{PMС6}	1.5.1.3
2	придевска	<i>таїитина/таитїна</i>	1.6.1.1
2	глаголска	<i>сèчина/сèчина</i> ^{PMС6}	1.2.2.1

¹⁰ Аугментатив од именице *рута*.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	глаголска	<i>ра̀селѝна/ра̀селѝна</i>	1.2.3.1
21 ¹¹	бројевна	<i>седамнаѝстина/седамнаестѝна</i>	1.3.1.1
2	бројевна	<i>п̑рѝна/п̑рѝна</i>	1.6.1.1
3	глаголска	<i>ра̀стопѝна/ра̀стопѝна</i>	1.1.3.3
1	глаголска	<i>о̀ставѝна/о̀ставѝна</i>	1.3.1.2
1	прилошка	<i>у̀нутрѝна/у̀нутрѝна</i>	1.3.1.2
3	глаголска	<i>мѝровѝна/мѝровѝна</i>	1.3.1.3
2	глаголска	<i>са̀држѝна/са̀држѝна</i>	1.6.1.1
СУФИКС -(АР)ИНА			
2	именичка	<i>сва̀дбарѝна/сва̀дбарѝна</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
СУФИКС -АРИНА			
1	именичка	<i>реда̀рстварѝна/редарстварѝна</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
СУФИКС -БИНА			
3	именичка	<i>ро̀дбѝна/ро̀дбѝна</i>	1.6.1.1
1	глаголска	<i>на̀дарбѝна/на̀дарбѝна</i> ^{PMС6}	1.1.1.3
4	глаголска	<i>на̀руѝбѝна/на̀руѝбѝна</i>	1.1.3.3
1	глаголска	<i>су̀дбѝна/су̀дбѝна</i>	1.6.1.1
СУФИКС -ЕВИНА			
2	глаголска	<i>п̑рѐра̀ђеѝна/п̑рѐра̀ђеѝна</i>	1.3.1.3
СУФИКС -ИЧИНА			
1	именичка	<i>јѐтрѝчѝна/јѐтрѝчѝна</i> ^{PMС6}	1.1.2
1	именичка	<i>то̀рбѝчѝна/то̀рбѝчѝна</i> ^{PMС6}	1.2.3.1
1	придевска	<i>по̀дму̀кличѝна/по̀дму̀кличѝна</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
1	глаголска/придевска	<i>озѐблѝчѝна/озѐблѝчѝна</i> ^{PMС6}	1.4.2.3
СУФИКС -(Н)ИНА			
10	придевска/именичка	<i>у̀вознѝна/у̀вознѝна</i>	1.3.1.2
2	именичка/придевска	<i>за̀купнѝна/за̀купнѝна</i>	1.4.2.2
СУФИКС -(ОВ)ИНА			
1	именичка/придевска	<i>о̀скорушѝна/о̀скорушѝна</i> ^{PCJ2011}	1.2.3.1
2	придевска/именичка	<i>мѐдовѝна/мѐдовѝна</i>	1.3.1.3
1	придевска/именичка	<i>а̀бносовѝна/а̀бносовѝна</i>	1.6.1.3
1	прилошка	<i>по̀ло̀вѝна/по̀ло̀вѝна</i>	1.3.1.1
1 ¹²	придевска	<i>чу̀кундедовѝна/чу̀кундедовѝна</i>	1.3.1.4

¹¹ У речницима, мада се ове именице могу начинити од било ког редног броја.

¹² И чукундедовина.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ОВИНА			
1	именичка	<i>осòвина/осовìна</i>	1.3.1.1
1	глаголска	<i>цр̀ковина/цркòвина</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
СУФИКС -ОТИНА			
3	глаголска	<i>посèкотина/посекòтина</i>	1.3.1.3
1	глаголска/придевска	<i>на̀прскотина/на̀рскотина</i> ^{PMС6}	1.3.1.4
4	глаголска/придевска	<i>измѝшљотина/измишљòтина</i>	1.3.1.3
СУФИКС -ЧИНА			
1	именичка	<i>шèречина/шèречина</i>	1.1.3.3
3	именичка	<i>кòжушчина/кожу̀шчина</i>	1.3.1.3
1	именичка/придевска	<i>ла̀кòмчина/лакòмчина</i> ^{PMС6}	1.7.5

2.2.1.36. Суфикс -иње

Табела 38: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -иње

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>ра̀стї̀ње/ра̀стї̀ње</i>	1.1.3.2

2.2.1.37. Суфикс -ит

Табела 39: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ит

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>авàлит/авàлїт</i> ^{PMС6}	1.1.1.1

2.2.1.38. Суфикс -ић и сродни суфикси

Табела 40: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ић и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ИЋ			
160	именичка	<i>брòдић/брòдић</i>	1.1.1.1
1	именичка	<i>јèтрвић/јèтрвић</i> ^{PMС6}	1.1.2
2	именичка	<i>кòнчић/кòнчић</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>бòдежић/бòдежић</i> ^{PCJ2011}	1.1.3.2
1	именичка	<i>јàрмић/јàрмић</i> ^{PMС6}	1.1.4.2
4	именичка	<i>ла̀нчић/ла̀нчић</i>	1.2.1.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>п̀р̀случиѝ/п̀р̀случиѝ</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>п̀р̀епеличиѝ/п̀р̀епеличиѝ^{PMС6}</i>	1.2.3.1
18	именичка	<i>к̀р̀еветиѝ/к̀р̀еветиѝ</i>	1.3.1.1
5	именичка	<i>о̀к̀р̀ајчиѝ/о̀к̀р̀ајчиѝ</i>	1.4.3.1
2	именичка	<i>с̀ултаниѝ/с̀ултаниѝ</i>	1.4.4.1
1	именичка	<i>чѝн̀о̀вничиѝ/чѝн̀о̀вничиѝ</i>	1.4.4.3
11	именичка	<i>тѝгриѝ/тѝгриѝ</i>	1.5.4
1	именичка	<i>па̀лчиѝ/па̀лчиѝ^{PMС6}</i>	т. 1.5.7
7	именичка	<i>пу̀по̀льчиѝ/пу̀по̀льчиѝ</i>	1.6.1.1
1	именичка	<i>па̀р̀обродиѝ/па̀р̀обродиѝ^{PMС6}</i>	1.7.3
1	именичка	<i>м̀ла̀д̀ѐнчиѝ/м̀ла̀д̀ѐнчиѝ^{PMС6}</i>	т. 1.7.6
1	именичка	<i>пла̀д̀ѐњиѝ/пла̀д̀ѐњиѝ/пла̀д̀ѐњиѝ</i>	т. 1.2.1.2
1	придевска	<i>о̀р̀ловиѝ/о̀р̀ловиѝ^{PMС6}</i>	1.1.3.2
1	придевска	<i>о̀б̀лиѝ/о̀б̀лиѝ^{PMС6}</i>	1.2.1.1
1	придевска/именичка	<i>ба̀д̀ѐњиѝ/ба̀д̀ѐњиѝ</i>	1.1.1.1
СУФИКС -АНИѢ			
1	именичка	<i>бра̀таниѝ/бра̀таниѝ^{PMС6}</i>	1.7.1.1
Суфикс -(ов)иѝ			
2	придевска/именичка	<i>дро̀здовиѝ/дро̀здовиѝ^{PMС6}</i>	1.3.1.1
1	именичка/придевска	<i>ја̀довиѝ/ја̀довиѝ^{PMС6}</i>	1.5.1.2
1	придевска/именичка	<i>со̀коловиѝ/со̀коловиѝ^{PMС6}</i>	1.6.1.2
СУФИКС -ОВИѢ			
1	заменичка	<i>ко̀довиѝ/ко̀довиѝ</i>	1.2.2.1
2	придевска	<i>нѐзна̀новиѝ/нѐзна̀новиѝ</i>	1.4.1.3
1	заменичка	<i>нѐко̀говиѝ/нѐко̀говиѝ^{PMС6}</i>	1.7.1.2
СУФИКС -УТИѢ			
1	глаголска	<i>сѐкутиѝ/сѐкутиѝ</i>	1.3.1.1
СУФИКС -ЧИѢ			
1	именичка	<i>ѝдолчиѝ/ѝдолчиѝ^{PMС6}</i>	1.1.1.2
1	именичка	<i>са̀лчиѝ/са̀лчиѝ^{PCJ2011}</i>	1.5.6.1
21	придевска	<i>мѐпчиѝ/мѐпчиѝ</i>	1.1.1.1
1	именичка	<i>гу̀њиѝ/гу̀њиѝ</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>ма̀јданчиѝ/ма̀јданчиѝ^{PCJ2011}</i>	1.1.3.2
2	именичка	<i>м̀лѝнчиѝ/м̀лѝнчиѝ</i>	1.2.1.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>ра̀кијица/ракији́ца</i>	1.4.1.2
5	именичка	<i>тра̀вчица/тра̀вчица</i>	1.5.6.2
1	именичка	<i>ку̀рвица/курви́ца</i>	т. 1.7.6
3	именичка	<i>су̀дбиница/судби́ница</i>	1.6.1.2
3	именичка	<i>го̀стиони́чица/гостидо́ничица^{PCJ2011}</i>	1.3.1.4
2	именичка/придевска	<i>бѐсловесни́ца/бесло̀весни́ца^{PCJ2011}</i>	1.6.1.3
2	именичка/придевска	<i>ка̀жњени́ца/кажњѐни́ца</i>	1.6.1.2
3	придевска	<i>по̀дму̀клица/подму́клица</i>	1.3.2.3
2	придевска	<i>врѐдни́ца/врѐдни́ца</i>	1.1.3.2
СУФИКС -ИЦА: fem.			
1	именичка	<i>ма̀јстори́ца/мајсто̀рица</i>	1.7.2
30	именичка	<i>ка̀лу̀ђери́ца/калуђѐри́ца</i>	1.3.1.3
1	именичка	<i>цѐнзори́ца/це́нзори́ца^{PMС6}</i>	1.1.2
2	именичка	<i>спѝкери́ца/спѝкери́ца</i>	1.2.3.1
1	именичка	<i>на̀дсто̀јни́ца/на́дсто̀јни́ца</i>	1.1.3.3
9	именичка	<i>кр̑чи́марица/крчма̀рица</i>	1.6.1.2
1	именичка/глаголска	<i>за̀мени́ца/за̀мени́ца</i>	1.1.2
2	именичка/придевска	<i>изг̀на́ни́ца/изгна̀ни́ца</i>	1.4.3.3
2	именичка/придевска	<i>о̀кривље́ни́ца/окривљѐни́ца^{PMС6}</i>	1.4.4.4
1	именичка/придевска	<i>неза̀довољни́ца/незадовољ̀ни́ца^{PMС6}</i>	1.7.5
2	именичка/придевска	<i>ра̀дени́ца/ра̀дени́ца^{PMС6}</i>	1.5.6.3
6	именичка/придевска	<i>су̀ђе́ни́ца/суђѐни́ца</i>	1.7.2
4	именичка/придевска	<i>про̀гна́ни́ца/прогна̀ни́ца</i>	1.3.1.3
1	именичка/придевска	<i>нѐпоузда́ни́ца/непоузда̀ни́ца</i>	1.7.1.2
7	придевска	<i>бѐзумни́ца/безу̀мни́ца</i>	1.1.1.3
14	придевска	<i>о̀ча̀јни́ца/о́ча̀јни́ца</i>	1.2.3.1
2	придевска	<i>дрѐкави́ца/дрѐкави́ца</i>	1.5.1.3
1	придевска	<i>искв̑аре́ни́ца/искварѐ́ни́ца^{PMС6}</i>	т. 1.4.7
1	придевска	<i>а̀ба̀ци́ни́ца/аба̀ци́ни́ца^{PMС6}</i>	т. 1.7.6
1	глаголска	<i>шк̀о̀ти́ца/шкодо́ти́ца^{PMС6}</i>	1.5.6.2
СУФИКС -ИЦА: остало			
6	именичка	<i>та̀вани́ца/тава̀ни́ца</i>	1.3.1.3
3	именичка	<i>ћѝри́ли́ца/ћирѝли́ца</i>	1.6.1.2
10	придевска	<i>добро̀дош́ли́ца/добродо̀ш́ли́ца</i>	1.3.1.3
1	придевска	<i>и́јекави́ца/и́јекави́ца</i>	1.1.3.3

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
4	придевска	<i>крѝвица/кривѝца</i> ¹³	1.3.1.1
1	придевска	<i>мáлица/мáлица</i> ^{PMС6}	1.5.6.2
9	придевска	<i>крѣвица/крвáвица</i>	1.6.1.2
6	придевска/именичка	<i>прѝзѣмница/прѝземница</i>	1.5.3.3
1	глаголска	<i>òтмица/òтмица</i>	1.2.2.1
1	глаголска	<i>ѹмрлица/ѹмрлица</i>	1.2.3.1
4	глаголска	<i>зàдевица/зáдевица</i>	1.1.3.3
1	глаголска	<i>бујѝца/бујѝца</i>	1.6.1.1
1	бројевна	<i>једанàестица/једанаèстица</i>	1.3.1.3
1	бројевна	<i>двáнаестица/дванаèстица</i>	1.4.2.3
2	прилошка	<i>нѝзбрдица/нѝзбрдица</i>	1.2.3.1
СУФИКС -(Н)ИЦА			
12	именичка/придевска	<i>на̀ставница/на̀стáвница</i>	1.1.1.3
4	именичка/придевска	<i>зѝмница/зѝмница</i>	1.1.3.2
7	именичка/придевска	<i>зно̀јница/зно̀јница</i>	1.2.2.2
1	именичка/придевска	<i>òпанчáрница/òпанчáрница</i> ^{PMС6}	1.3.1.4
3	именичка/придевска	<i>нѐпѣлница/нѐпѣлница</i>	1.3.2.3
3	именичка/придевска	<i>пра̀ишница/пра̀ишница</i>	1.5.1.2
1	именичка/придевска	<i>рòковница/рòкòвница</i>	1.5.5
2	именичка/придевска	<i>мѐђаишница/мѐђаишница</i>	1.4.3.3
1	именичка/придевска	<i>па̀узница/па̀узница</i>	1.3.1.3
3	именичка/придевска	<i>нов̀инáрница/нов̀инáрница</i>	1.6.1.3
1	именичка/придевска	<i>за̀разница/за̀разница</i> ^{PMС6}	1.5.1.3
3	именичка/придевска	<i>ја̀дница/ја̀дница</i>	1.2.2.1
4	придевска/именичка	<i>но̀жница/но̀жница</i>	1.1.2
31	придевска/именичка	<i>про̀метница/про̀метница</i>	1.1.3.3
13	придевска/именичка	<i>прѝјемница/прѝјемница</i>	1.2.3.1
3	именичка/глаголска	<i>прѐдседница/прѐдседница</i>	1.1.3.3
2	именичка/глаголска	<i>ста̀нòвница/ста̀нòвница</i>	1.4.3.3
1	именичка/ придевска/прилошка	<i>за̀лудница/за̀лудница</i>	1.1.3.3
СУФИКС -НИЦА			
1	именичка	<i>ма̀стионица/ма̀стиòница</i>	1.3.1.3
2	придевска	<i>бѐдница/бѐòница</i> ^{PMС6}	1.1.3.2

¹³ Први лик је у загради у РСЈ2011.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>врѣоница/врѣоница</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
1	глаголска	<i>на̀лепница/на̀лепница</i>	1.1.3.3
СУФИКС -(ЕН)ИЦА			
1	именичка/придевска	<i>на̀руѝбеница/на̀руѝбеница</i>	1.1.3.3
СУФИКС -(ОВН)ИЦА			
2	именичка/придевска	<i>смр̀тѝвница/смр̀тѝвница</i>	1.3.2.3
СУФИКС -ОВНИЦА			
1	прилошка	<i>опетѝвница/опетѝвница</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
СУФИКС -ОНИЦА			
29	глаголска	<i>пресв̀ла̀чионица/пресв̀ла̀чионица</i> ^{PMС6}	1.3.1.2
45	глаголска	<i>чѐкаоница/чѐкаѝница</i>	1.3.1.3
9	глаголска	<i>вѣ̀жбаоница/вѣ̀жбаѝница</i>	1.6.1.2
СУФИКС -АОНИЦА			
1	именичка	<i>к̀љ̀у̀чаоница/к̀љ̀у̀чаѝница</i>	1.3.1.3
СУФИКС -ИОНИЦА			
3	глаголска	<i>п̀ерионица/п̀ериѝница</i>	1.3.1.3
СУФИКС -ВИЦА			
1	глаголска	<i>к̀ѝј̀а̀вица/к̀ѝј̀а̀вица</i>	1.2.3.1
СУФИКС -ЛИЦА			
4	глаголска	<i>ја̀у̀ка̀лицца/ја̀у̀ка̀лицца</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
9	глаголска	<i>сл̀у̀ша̀лицца/сл̀у̀ша̀лицца</i>	1.2.3.1
1	глаголска	<i>п̀ѝтица̀лицца/п̀ѝтица̀лицца</i> ^{PMС6}	1.3.1.4
2	глаголска	<i>па̀ја̀лицца/па̀ја̀лицца</i>	1.5.1.3
СУФИКС -ЕЛИЦА			
1	глаголска	<i>жѣ̀телица/жѣ̀телица</i>	1.2.3.1
СУФИКС -ОЛИЦА			
1	глаголска	<i>п̀р̀ж̀о̀лицца/п̀р̀ж̀о̀лицца</i> ^{PMС6}	1.7.1.2
СУФИКС -(ОВ)ИЦА			
1	придевска	<i>п̀р̀ѣ̀сед̀никовица/п̀р̀ѣ̀сед̀никовица</i>	1.1.3.3
1	придевска	<i>ѝ̀ртаковица/ѝ̀ртаковица</i>	1.4.1.4
1	именичка/придевска	<i>ѝ̀скорушѝвица/ѝ̀скорушѝвица</i> ^{PMС6}	1.2.3.1
1	именичка/придевска	<i>ба̀новица/ба̀новица</i>	1.2.3.2
СУФИКС -АРИЦА			
1	именичка	<i>жѣ̀тарица/жѣ̀тарица</i>	1.6.1.2
СУФИКС -(Ч)ИЦА			

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>сѣлѣ̀нчица/сѣлѣ̀нчица</i>	1.4.3.3
СУФИКС -ЧИЦА			
1	именичка	<i>клупчица/клупчица</i> ^{PMС6}	1.1.3.2

2.2.1.41. Суфикс -иџица

Табела 43: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -иџица

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>бугѣ̀риџица/бугѣ̀риџица</i>	т. 1.7.6

2.2.1.42. Суфикс -ич

Табела 44: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ич

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>љуџич/љуџич</i> ^{PMС6}	1.1.1.1

2.2.1.43. Суфикс -иш

Табела 45: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -иш

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	прилошка	<i>о̀колиш/о̀колиш</i>	1.2.2.1

2.2.1.44. Суфикс -иште и сродни суфикси

Табела 46: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -иште и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ИШТЕ			
1	именичка	<i>п̀озорџиште/п̀озорџиште</i>	1.1.3.3
9	именичка	<i>зѣ̀мљџиште/зѣ̀мљџиште</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>рѣ̀звратџиште/рѣ̀звратџиште</i>	1.2.3.1
1	именичка	<i>вѣ̀рошџиште/вѣ̀рошџиште</i> ^{PMС6}	1.5.6.3
1	именичка	<i>пѣ̀нађурџиште/пѣ̀нађурџиште</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
2	глаголска/именичка	<i>нѣ̀ходџиште/нѣ̀ходџиште</i>	1.1.3.3
4	глаголска	<i>тѣ̀жџиште/тѣ̀жџиште</i>	1.2.2.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЛИШТЕ			
5	глаголска	<i>клѝзалѝиште/клѝзалѝиште</i>	1.1.3.3
1	глаголска	<i>глѣдалѝиште/глѣдалѝиште</i>	1.2.3.1
2	глаголска	<i>опоравѝиште/опоравѝиште</i>	1.3.1.4
СУФИКС -ОВИШТЕ			
1	именичка	<i>чудовѝиште/чудовѝиште</i>	1.6.1.2

2.2.1.45. Суфикс -ја

Табела 47: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ја

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	придевска	<i>сѝша/сѝша 2.</i>	1.1.2
1	именичка	<i>гѡића/гѡића</i>	1.5.1.1
1	глаголска	<i>прѡвалија/прѡвалија^{PMС6}</i>	1.6.1.2
2	придевска	<i>зѣља/зѣља 2.</i>	1.5.1.1

2.2.1.46. Суфикс -је и сродни суфикси

Табела 48: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -је

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЈЕ			
5	именичка	<i>пѡсуђе/пѡсуђе</i>	1.1.1.2
1	именичка	<i>пѡзѡрје/пѡзѡрје</i>	1.1.3.2
2	придевска	<i>Тѡмиње/Тѡмиње^{PMС6}</i>	1.1.4.3
3	именичка	<i>чѡдѡрје/чѡдѡрје</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>јѣзикослѡвље/јѣзикослѡвље</i>	1.3.1.3
1	именичка	<i>трѣнѣње/трѣнѣње</i>	1.3.2.1
1	именичка	<i>прѣродослѡвље/прѣродослѡвље^{PMС6}</i>	1.4.2.3
2	именичка	<i>рѡдослѡвље/рѡдослѡвље</i>	1.6.1.2
1	придевска	<i>сѣбѣчје/сѣбѣчје^{PMС6}</i>	1.2.2.1
1	придевска	<i>ѣзобѣље/ѣзобѣље</i>	1.6.1.2
6	глаголска	<i>прѣчише/прѣчише</i>	1.1.1.2
1	глаголска	<i>чувѣње/чувѣње</i>	1.3.2.1
СУФИКС -АШЋЕ			

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	глаголска	<i>òмашка/òмашка</i>	1.2.2.1
2	бројевна	<i>чѐтвòрка/чѐтвòрка</i>	1.3.2.1
2	бројевна	<i>трòјка/трòјка</i> ¹⁴	1.2.1.2
2	бројевна	<i>дѐсетка/дѐсѐтка</i> ¹⁵	1.1.1.2

2.2.1.48. Суфикс -аљка

Табела 50: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -аљка

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>глѐдāљка/глѐдāљка</i>	1.2.2.1
1	глаголска	<i>рѐндисāљка/рѐндисāљка</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	глаголска	<i>гмѐчāљка/гмѐчāљка</i> ^{PMС6}	1.1.3.2

2.2.1.49. Суфикс -(ач)ка

Табела 51: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -(ач)ка

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка/глаголска	<i>йграчка/йгрāчка</i>	1.1.1.2

2.2.1.50. Суфикс -ко

Табела 52: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ко

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>тāјко/тāјко</i> ^{PMС6}	1.2.1.2
1	придевска	<i>миљѐнко/миљѐнко</i> ^{PMС6}	1.2.2.1
7	придевска	<i>брљйѐвко/брљйѐвко</i>	1.3.2.1
2	именичка	<i>трбушко/трбушко</i>	1.4.1.1
2	именичка	<i>дўшко/дўшко</i> ^{PMС6}	1.5.1.1
2	придевска	<i>куитрāвко/куитрāвко</i>	1.6.2.1
1	глаголска	<i>на̀хрāнко/на̀хрāнко</i> ^{PMС6}	1.1.3.2

¹⁴ РСЈ2011 даје први лик у загради.

¹⁵ У РСЈ2011 други лик је у загради.

2.2.1.51. Суфикс -ујко

Табела 53: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ујко

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>òц̄ӯјко/оц̄ӯјко</i> ^{PMС6}	1.3.2.1

2.2.1.52. Суфикс -лама

Табела 54: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -лама

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>заврз̀лама/заврз̀лама</i>	1.1.3.1

2.2.1.53. Суфикс -ле

Табела 55: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ле

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>кòзле/кòзле</i>	1.2.1.1
4	именичка	<i>ч̄̀ле/ч̄̀ле 2.</i>	1.2.1.2

2.2.1.54. Суфикси -лија и -ајлија

Табела 56: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикси -лија и -ајлија

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЛИЈА			
2	именичка	<i>ка̀ла̀јлија/ка̀ла̀јлија</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
СУФИКС -АЈЛИЈА			
2	придевска	<i>дуг̀а̀јлија/дуг̀а̀јлија</i>	1.1.3.2

2.2.1.55. Суфикс -ло

Табела 57: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ло

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>зв̀р̀дало/зв̀р̀дало</i> ^{PMС6}	1.1.2
7	глаголска	<i>пом̀а̀гало/пом̀а̀гало</i>	1.1.3.2
4	глаголска	<i>д̀р̀дало/д̀р̀дало</i>	1.2.2.1
1	глаголска	<i>у̀то̀скало/у̀то̀скало</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	глаголска	<i>на̀мѐшало/на̀мѐшало</i> ^{PMС6}	1.4.1.3

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	глаголска	<i>ткǎло/ткáло</i> ^{PMС6}	1.5.1.1
3	глаголска	<i>ћǎскало/ћáскало</i>	1.5.1.2
2	глаголска	<i>брундало/брундало</i>	1.5.6.2
1	глаголска	<i>кӯдравило/кудрáвило</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
1	глаголска	<i>омѐло/омѐло</i> ^{PMС6}	1.1.3.1

2.2.1.56. Суфикс -лук

Табела 58: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -лук

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>нр̄слук/нр̄слук</i>	1.2.1.1
1	именичка	<i>ǎбаџилук/абаџӣлук</i> ^{PMС6}	1.6.1.1
1	именичка	<i>мѣ̄рлук/мезáрлук</i>	1.6.2.1

2.2.1.57. Суфикс -ља и сродни суфикси

Табела 59: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ља

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЉА			
3	глаголска	<i>ткǎља/ткáља</i>	1.1.2
6	глаголска	<i>навијаља/навија̄ља</i>	1.1.1.2
СУФИКС -(И)ЉА			
30	глаголска	<i>вѣдиља/вѣдӣља</i>	1.1.1.2
1	глаголска	<i>збӣља/збӣља 1.</i>	1.5.1.1
СУФИКС -ИЉА			
3	глаголска	<i>музиља/музӣља</i>	1.1.1.2
СУФИКС -ЕЉА			
1	ирег. глаголска	<i>швѣља/швѣ̄ља</i>	1.1.2

2.2.1.58. Суфикс -ња

Табела 60: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ња

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
9	глаголска	<i>пáжња/пáжња</i>	1.1.3.1
1	глаголска	<i>йспратња/испрат̄ња</i> ^{PMС6}	1.6.1.1

2.2.1.59. Суфикс *-(и)ња*

Табела 61: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-(и)ња*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>с̀удиња/с̀удиња</i> ^{PMС6}	1.1.1.2

2.2.1.60. Суфикс *-иња* и сродни суфикси

Табела 62: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-иња*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-ИЊА</i>			
1	именичка	<i>м̀онархиња/м̀он̄архиња</i> ^{РСЈ2011}	1.1.1.3
1	именичка	<i>м̀онахиња/мон̄ахиња</i>	1.3.1.3
1	именичка	<i>римок̀атоликиња/римокат̀оликиња</i>	1.3.1.4
1	именичка	<i>мил̀остиња/мил̀остиња</i>	1.4.1.1
1	именичка	<i>д̀блакиња/об̀лакиња</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
1	именичка	<i>з̀ападњакиња/з̀ападњакиња/з̀ападњакиња</i>	т. 1.2.1.2
1	придевска	<i>др̀агиња/др̀агиња</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
3	бројевна	<i>девет̀иња/девет̀иња</i> ^{PMС6}	1.3.1.1
1	глаголска	<i>к̀у̀хиња/к̀у̀хиња</i>	1.2.2.1
СУФИКС <i>-КИЊА</i>			
2	именичка	<i>а̀тлеткиња/а̀тл̄еткиња</i>	1.1.1.3
1	именичка	<i>м̀у̀латкиња/м̀у̀латкиња</i>	1.2.3.1
18	именичка	<i>дем̀онстранткиња/дем̀онстранткиња</i>	1.3.1.3
1	именичка	<i>с̀усеткиња/с̀усеткиња</i> ¹⁶	1.5.1.3
1	именичка	<i>пл̄емѝћкиња/пл̄емѝћкиња</i> ^{PMС6}	1.5.5
1	именичка	<i>в̀арошкиња/в̀арошкиња</i> ^{PMС6}	1.5.6.3
1	именичка	<i>Ср̄емѝкиња/Ср̄емѝкиња</i> ^{PMС6}	1.1.2
3	именица	<i>пр̄им̀оркиња/пр̄им̀оркиња</i>	1.1.3.3

2.2.1.61. Суфикс *-ње* и сродни суфикси

Табела 63: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ње* и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-ЊЕ</i>			

¹⁶ Први лик у загради у РСЈ2011.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>чѣтниковѣње/чѣтнѣиковѣње</i> ^{PMС6}	1.1.1.3
7	глаголска	<i>пѹмпѣње/пѹмпѣње</i> ^{PMС6}	1.1.2
60	глаголска	<i>кѡштѣње/кѡштѣње</i>	1.1.3.2
6	глаголска	<i>пѡседовѣње/пѡседовѣње</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
14	глаголска	<i>брѣјѣње/брѣјѣње</i> ^{PMС6}	1.2.2.1
2	глаголска	<i>пѣглѣње/пѣглѣње</i>	1.2.2.2
20	глаголска	<i>љѹљѹшкѣње/љѹљѹшкѣње</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	глаголска	<i>предѡсећѣње/предосећѣње</i>	1.3.2.2
34	глаголска	<i>зѣседѣње/засѣдѣње</i>	1.4.1.3
2	глаголска	<i>пѡстојѣње/постѡјѣње</i>	1.4.2.3
23	глаголска	<i>скрѣтѣње/скрѣтѣње</i> ^{PMС6}	1.5.1.2
4	глаголска	<i>сѹнчѣње/сѹнчѣње</i> ^{PMС6}	1.5.6.2
10	глаголска	<i>рѹковѣње/рукѡвѣње</i>	1.6.1.2
СУФИКС -ЕЊЕ			
1	глаголска	<i>јѣмчѣње/јѣмчѣње</i>	1.1.2
6	глаголска	<i>сврбљѣње/сврбљѣње</i>	1.1.3.2
6	глаголска	<i>тѣрећѣње/тѣрећѣње</i>	1.1.3.3
7	глаголска	<i>нѡшѣње/нѡшѣње</i>	1.2.2.1
3	глаголска	<i>мр҃гоћѣње/мр҃гоћѣње</i>	1.2.3.1
1	глаголска	<i>блѹдничѣње/блѹдничѣње</i>	1.2.3.2
32	глаголска	<i>гѡворѣње/говѡрѣње</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	глаголска	<i>магѣрчѣње/магѣрчѣње</i>	1.3.2.3
7	глаголска	<i>богѡхуљѣње/богѡхуљѣње</i>	1.4.1.3
1	глаголска	<i>пѣјѣнчѣвѣње/пѣјѣнчѣвѣње</i> ^{PMС6}	1.4.4.4
1	глаголска	<i>пожѣвѣнчѣње/пожѣвѣнчѣње</i> ^{PMС6}	1.4.6
15	глаголска	<i>мѹзѣње/мѹзѣње</i>	1.5.1.2
1	глаголска	<i>мѣгољѣње/мѣгољѣње</i>	1.5.1.3
4	глаголска	<i>жѹборѣње/жѹборѣње</i>	1.6.1.2
1	глаголска	<i>кѣтоличѣње/кѣтоличѣње</i> ^{PCJ2011}	1.6.1.3
5	глаголска	<i>вѣћѣње/вѣћѣње</i>	1.6.2.1
22	глаголска	<i>мр҃шѣвљѣње/мр҃шѣвљѣње</i>	1.7.1.2
1	глаголска	<i>обогѡтвѡрѣње/обогѡтворѣње</i>	1.3.2.1

2.2.1.62. Суфикс -ов

Табела 64: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ов

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>т̀рт̄ов/т̀рт̄ов</i>	1.1.4.2
1	заменичка	<i>н̄йт̄ков/н̄йт̄к̄ов</i>	1.5.4

2.2.1.63. Суфикс -она

Табела 65: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -она

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
6	глаголска	<i>г̀д̄стиона/г̀д̄стиона^{PMС6}</i>	1.3.1.2

2.2.1.64. Суфикс -оња

Табела 66: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -оња

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
5	именичка	<i>б̄й̄коња/б̄й̄коња</i>	1.5.1.2

2.2.1.65. Суфикс -ор

Табела 67: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ор

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>ш̄ӯмор/ш̄ӯмор</i>	1.1.2

2.2.1.66. Суфикс -ост

Табела 68: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ост

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
22	придевска	<i>п̀р̀д̄лазн̄ост/п̀р̀д̄лазн̄ост</i>	1.1.3.2
1	придевска	<i>р̀д̄здр̄аг̄ан̄ост/р̀д̄здр̄аг̄ан̄ост¹⁷</i>	1.5.3.3
41	придевска	<i>с̄б̄ичн̄ост/с̄б̄ичн̄ост</i>	1.2.2.1
25	придевска	<i>п̀б̀б̄ожн̄ост/п̀б̀б̄ожн̄ост</i>	1.4.1.1
55	придевска	<i>у̀п̀ор̄н̄ост/у̀п̀ор̄н̄ост</i>	1.6.2.1
3	придевска	<i>у̀сл̄овн̄ост/у̀сл̄овн̄ост</i>	1.4.5.1

¹⁷ Други у РСЈ2011 је дат у загради.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
18	придевска	<i>ўстрептālōст/устрєптлōст</i>	1.7.5
3	придевска	<i>ōлабавелōст/олабáвелōст</i>	1.4.1.3
28	придевска	<i>ўстāвнōст/устāвнōст</i>	1.3.2.1
8	придевска	<i>пōнизнōст/понíзнōст</i>	1.7.1.1
4	придевска	<i>дōстōјнōст/достōјнōст</i>	1.4.5.3
4	придевска	<i>звўчнōст/звўчнōст</i>	1.2.1.2
1	придевска	<i>мōдрōст/мōдрōст^{PMС6}</i>	1.2.1.1
10	придевска	<i>ўнутрашнōст/унўтрашнōст</i>	1.3.1.3
12	придевска	<i>жй̄вахнōст/жй̄вāхнōст</i>	1.1.1.2
2	придевска	<i>зāразнōст/зāразнōст</i>	1.1.2
19	придевска	<i>зabēзекнўтōст/зabēзēкнўтōст</i>	1.1.1.3
9	придевска	<i>прй̄временōст/прй̄временōст</i>	1.2.3.1
1	придевска	<i>зāметльивōст/замēтльивōст</i>	1.4.2.3
2	придевска	<i>бōбичавōст/бōбичавōст</i>	1.1.3.3
4	придевска	<i>рāзблуднōст/рāзблуднōст</i>	1.5.1.2
3	придевска	<i>прōзрāчнōст/прōзрачнōст</i>	1.5.3.2
1	придевска	<i>ўзajамнōст/узajамнōст</i>	1.4.1.2
1	придевска	<i>й̄ндиферентнōст/индиферēнтнōст</i>	1.6.1.1
1	придевска	<i>свōјтльивōст/свōјтльивōст</i>	1.5.6.2
1	придевска	<i>двoдōбличнōст/двoдōблй̄чнōст^{PMС6}</i>	т. 1.4.7
1	придевска	<i>прēзй̄рнōст/прēзй̄рнōст</i>	т. 1.5.7
1	придевска	<i>нēпрелāзнōст/нēпрелāзнōст</i>	т. 1.7.6
1	придевска	<i>нēучтй̄вōст/нēучтй̄вōст/нeучтй̄вōст</i>	т. 1.2.1.2
30	придевска	<i>кāменитōст/камēнитōст</i>	1.6.1.2
1	придевска	<i>цй̄вй̄лизoвāнōст/цй̄вй̄лизoвāнōст^{PCJ2011}</i>	1.3.1.4
13	придевска	<i>вēрнōст/вēрнōст</i>	1.5.1.1

2.2.1.67. Суфикс -ош

Табела 69: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ош

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>нўстōш/нўстош</i>	1.5.2

2.2.1.68. Суфикс *-арош*

Табела 70: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-арош*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>сун̄арош/сун̄арош</i>	1.2.2.1

2.2.1.69. Суфикс *-ство* и сродни суфикси

Табела 71: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ство*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -СТВО			
1	именичка	<i>жѝтељство/житѐљство</i>	1.1.3.2
1	именичка	<i>ѡкрѹтнѝиство/ѡкрутнѝиство^{PMС6}</i>	1.5.3.3
2	именичка	<i>нѡћнѝиство/нѡћнѝиство</i>	1.2.2.1
5	именичка	<i>мѡнаиство/монѡиство</i>	1.4.1.1
31	именичка	<i>сликѡрство/сликарство</i>	1.6.2.1
1	именичка	<i>гѡвѡнство/гавѡнство</i>	1.7.5
14	именичка	<i>јунѡиство/јунѡиство</i>	1.3.2.1
1	именичка	<i>јѹстаиство/устѡиство</i>	1.7.1.1
22	именичка	<i>дрѡжављѡнство/држављѡнство</i>	1.3.2.2
1	именичка	<i>скѡитнѝиство/скѡитнѝиство^{PMС6}</i>	1.2.2.2
5	именичка	<i>брѡтство/брѡтство</i>	1.2.1.1
3	именичка	<i>прѡтекторство/прѡтектѡрство</i>	1.1.1.2
7	именичка	<i>цѡнзорство/цѡнзорство</i>	1.1.2
5	именичка	<i>нѡдзорнѝиство/нѡдзѡрнѝиство</i>	1.1.1.3
6	именичка	<i>рѹшилаиство/рѹшилаиство</i>	1.2.3.1
7	именичка	<i>деверство/деверство</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>зѡиитнѝиство/зѡиитнѝиство^{PMС6}</i>	1.5.1.3
14	именичка	<i>ѡѡписнѝиство/ѡѡписнѝиство</i>	1.1.3.3
1	именичка	<i>сѹседство/сѹседство¹⁸</i>	1.5.1.2
2	именичка	<i>угѡститѐљство/угѡститѝиство</i>	1.4.1.2
2	именичка	<i>ѡбатство/ѡбатство^{PMС6}</i>	1.6.1.1
1	именичка	<i>храњѝиство/храњѝиство</i>	т. 1.5.7
1	именичка	<i>станѡвнѝиство/становнѝиство</i>	т. 1.7.6
1	именичка	<i>нѡчѡвѝиство/нѡчѡвѝиство</i>	1.6.1.2

¹⁸ Први лик је у загради у РСЈ2011.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>то̀пиони́чѣрство/топио̀ни́чѣрство</i>	1.3.1.4
2	именичка	<i>чѝно̀вни́штво/чино̀вни́штво</i>	1.4.6
3	именичка	<i>чѝтате́љство/читате́љство</i>	1.4.3.2
3	придевска	<i>у̀бои́тво/убои́тво</i>	1.2.2.1
1	придевска	<i>га̀зди́нство/газди́нство</i>	1.6.2.1
2	придевска	<i>де́тињство/дети́њство</i>	1.3.2.1
1	придевска	<i>ма̀јчи́нство/мајчи́нство</i>	т. 1.7.6
1	глаголска	<i>удо̀во́љство/удово́љство</i>	1.1.3.1
1	глаголска	<i>по̀седство/посе́дство^{PMС6}</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>и́скуство/иску́ство</i>	1.4.1.1
СУФИКС -АНСТВО			
4	именичка	<i>влади́чанство/влади́чанство</i>	1.1.3.1
2	придевска	<i>висо́чанство/висо́чанство</i>	1.1.3.1
СУФИКС -(АР)СТВО			
1	именичка	<i>а̀јлуча́рство/ајлуча́рство^{PMС6}</i>	1.1.3.3
1	именичка	<i>ча̀со̀вни́чѣрство/ча̀со̀вни́чѣрство</i>	1.2.3.1
СУФИКС -ИНСТВО			
1	именичка	<i>го̀сти́нство/гости́нство</i>	1.3.2.1

2.2.1.70. Суфикс -тељ

Табела 72: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -тељ

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>шѝритељ/шѝритељ</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>на̀следо̀вателъ/на̀следо̀вателъ^{PMС6}</i>	1.1.3.3
3	глаголска	<i>па̀зитељ/па̀зитељ</i>	1.2.2.1
1	глаголска	<i>ха̀ратељ/ха̀ратељ^{РСЈ2011}</i>	1.5.1.2

2.2.1.71. Суфикс -ура

Табела 73: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ура

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>ко̀жу̀ра/кожу̀ра</i>	1.4.1.1

2.2.1.72. Суфикси -уша и -(ар)уша

Табела 74: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -уша и -(ар)уша

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКСИ -УША			
1	именичка	<i>пѝскоруша/пискòруша</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
СУФИКСИ -(АР)УША			
1	именичка	<i>стрǎваруша/стравǎруша</i> ^{PMС6}	1.6.1.2

2.2.1.73. Суфикс -ца

Табела 75: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ца

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>ноћца/ноћца</i>	1.1.3.1

2.2.1.74. Суфикс -це и сродни суфикси

Табела 76: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -це и сродни

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЦЕ			
4	именичка	<i>писàмце/писáмце</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>рѹнце/рѹнце</i>	1.2.1.2
3	именичка	<i>огледǎлце/огледáлце</i>	1.3.2.1
4	именичка	<i>јѣзѣрце/језѣрце</i>	1.6.2.1
СУФИКС -АНЦЕ			
5	именичка	<i>окàнце/окáнце</i>	1.1.3.1
4	именичка	<i>псѣтǎнце/псетáнце</i>	1.6.2.1
1	придевска	<i>белàнце/белáнце</i>	1.1.3.1
СУФИКС -АШЦЕ			
9	именичка	<i>устàшца/устáшца</i> (мн.)	1.1.3.1
10	именичка	<i>брѣдǎшце/брѣдáшце</i>	1.6.2.1
1	придевска	<i>сѣротǎшце/сиротáшце</i> ^{PMС6}	1.7.1.1
СУФИКС -ЕНЦЕ			
1	именичка	<i>писмѣнце/писмѣнце</i> ^{PMС6}	1.1.3.1
2	именичка	<i>дѣтѣнце/детѣнце</i>	1.3.2.1
2	именичка	<i>кѹчѣнце/кучѣнце</i>	1.6.2.1

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС -ЕШЦЕ			
1	именичка	<i>дѣтѣице/детѣице</i>	1.3.2.1
2	именичка	<i>јареице/јарѣице</i>	1.4.1.1
1	именичка	<i>лѣнеице¹⁹/ланѣице^{PMС6}</i>	1.6.1.1
4	именичка	<i>јѣгѣице/јажѣице</i>	1.7.1.1

2.2.1.75. Суфикс -ција

Табела 77: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ција

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	<i>забушѣнција/забушѣнција</i>	1.1.3.2

2.2.1.76. Суфикс -ча

Табела 78: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -ча

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	<i>ћѣлча/ћѣлча^{PMС6}</i>	1.1.3.1

2.2.1.77. Суфикс -че

Табела 79: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс -че

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	глаголска	<i>нахоце/нахоце</i>	1.1.3.2
3	придевска	<i>ѹбоице/ѹбоице</i>	1.2.2.1
1	именичка	<i>паунче/паунче^{PMС6}</i>	1.4.1.1
2	именичка	<i>рибѣрче/рибѣрче</i>	1.6.2.1
1	придевска	<i>прѣѣвче/прѣѣвче</i>	1.6.2.1
2	именичка	<i>хѹсѣрче/хусѣрче</i>	1.7.5
1	именичка	<i>вѣрошѣнче/вѣрошѣнче^{РСЈ011?}</i>	1.5.6.3
5	именичка	<i>мѣзимче/мезимче</i>	1.3.2.1
1	придевска	<i>прворѣћѣнче/прворѣћѣнче</i>	1.3.2.1
1	придевска	<i>мртворѣћѣнче/мртворѣћѣнче^{PMС6}</i>	1.3.1.3
1	именичка	<i>вртѣлче/вртѣлче^{PMС6}</i>	1.1.2

¹⁹ Као што се у табели јасно види, ова именица једина одступа од дугоузлазног пред -це, што мора бити грешка.

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
20	именичка	<i>кòњче/кóњче</i>	1.1.3.1
1	именичка	<i>бàрјаче/барјàче</i>	1.3.1.1
1	именичка	<i>áшовче/аиòвче</i>	1.4.2.1
5	именичка	<i>сèљāнче/сељāнче</i>	1.4.3.1
1	именичка	<i>шāфòљче/шафòљче^{PMС6}</i>	т. 1.7.6
1	именичка	<i>ђàче/ђáче</i>	1.5.1.1
1	именичка	<i>гòдишњāче/годишњàче</i>	1.4.3.2
1	глаголска	<i>нāхрāнче/нāхрāнче^{PMС6}</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>кмèче/кмèче^{PMС6}</i>	1.2.1.1

2.2.1.78. Суфикс *-ија* и сродни суфикси

Табела 80: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ија*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-ИЈА</i>			
6	именичка	<i>инāија/инáија</i>	1.1.3.2
1	глаголска	<i>дèлаија/делàија</i>	1.6.1.2
СУФИКС <i>-АЦИЈА</i>			
4	именичка	<i>хāлваија/халвàија</i>	1.6.1.2
2	глаголска	<i>пūшаија/пушàија</i>	1.6.1.2
СУФИКС <i>-ЕЦИЈА</i>			
1	именичка	<i>хāлвечија/халвèија^{PMС6}</i>	1.6.1.2

2.2.1.79. Суфикс *-ша*

Табела 81: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-ша*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	глаголска	<i>ìзјеша/ìзјеша^{PMС6}</i>	1.2.2.1

2.2.1.80. Суфикс *-итија*

Табела 82: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-штија*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	<i>бòгаитија/богàитија^{PMС6}</i>	1.3.1.3

2.2.1.81. Суфикс *-итина* и сродни суфикси

Табела 83: Акценатске варијанте именица у суфиксацији: суфикс *-штина*

Бр.	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКС <i>-ШТИНА</i>			
3	именичка	<i>раќѝитина/раќѝитина</i>	1.1.3.2
2	придевска	<i>неваљ̀анитина/неваљ̀анитина</i> ^{PMС6}	1.1.3.2
1	именичка	<i>рѝѝитина/рѝѝитина</i> ^{PMС6}	1.2.2.1
1	придевска	<i>ѝбоитина/ѝбоитина</i>	1.2.3.1
1	придевска	<i>бо̀гаитина/бо̀гаитина</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	именичка	<i>хр̀ваитина/хр̀ваитина</i> ^{PMС6}	1.3.2.3
2	именичка	<i>сир̀омаитина/сир̀омаитина</i>	1.4.1.3
1	именичка	<i>па̀цовитина/па̀цовитина</i> ^{PMС6}	1.4.5.2
1	придевска	<i>ку̀кавитина/ку̀кавитина</i>	1.6.2.1
6	придевска	<i>е́кавитина/е́кавитина</i>	1.4.5.2
СУФИКС <i>-ОВШТИНА</i>			
1	придевска	<i>дра̀жинѝовитина/дра̀жинѝовитина</i> ^{РСЈ2011}	1.4.5.4
СУФИКС <i>-УШТИНА</i>			
2	именичка	<i>барѝитина/барѝитина</i>	1.1.3.2

2.2.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СУФИКСАЦИЈИ

2.2.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.2.2.1.1. ТИП: *прѝзр̀ачнѝст/прѝзр̀ачнѝст : прѝзр̀ачан/прѝзр̀ачан*

У многим примерима варијанте суфиксалне творенице су акценатски истоветне варијантама мотивне речи:

1) суфикс *-ад*:

од именичке основе *ѝбошч̀ад/ѝбошч̀ад, в̀арошч̀ад/в̀арошч̀ад*^{PMС6};

2) суфикс *-(а)к*:

– од именичке основе *ѝзорак/ѝзорак*;

– од узвика *пљ̀есак/пљ̀есак, пр̀асак/пр̀асак* (: *пр̀ас/пр̀ас* у РСЈ2011);

3) суфикс *-ак* и суфикси који се на њега завршавају:

3а) суфикс *-(j)ак*:

– од именичке основе: *ма̀вишиња̀к/ма̀вишиња̀к*^{PMС6} (: *ма̀фиши/ма̀фиши*),
– од придевске основе *дво̀потежња̀к/дво̀потѣжња̀к*^{PMС6},
за̀лудња̀к/за̀лудња̀к^{PMС6} (: *за̀лудан/за̀лудан* према РСЈ2011) *ѝсточња̀к/ѝсточња̀к*,
на̀тражња̀к/на̀тражња̀к^{PMС6}, *ру̀дња̀к/ру̀дња̀к* 1., *сѐбичња̀к/сѐбичња̀к*,
тѐретња̀к/тѐретња̀к;

3б) суфикс *-јак/-ња̀к*: од придевске основе *ма̀гарења̀к/ма̀гарења̀к*^{PMС6};

4) суфикс *-ар* и суфикси који се на њега завршавају:

4а) суфикс *-ар*:

– од именичке основе *а̀јлуча̀р/а̀јлуча̀р*^{PMС6}, *го̀стиони́ча̀р/го̀стиони́ча̀р*,
за̀лудни́ча̀р/за̀лудни́ча̀р, *о̀тми́ча̀р/о̀тми́ча̀р*, *су̀жњи́ча̀р/су̀жњи́ча̀р*^{PMС6} (:
*су̀жњи́ца/су̀жњи́ца*²⁰), *у̀зни́ча̀р/у̀зни́ча̀р*^{PMС6};

– од придевске основе *у̀божа̀р/у̀божа̀р*;

4б) суфикс *-ичар*: од именичке основе *пòвесни́ча̀р/пòвесни́ча̀р*^{PMС6} (:
пòвесни́к/пòвесни́к);

5) суфикс *-(а)и* и суфикси који се на њега завршавају:

5а) суфикс *-(а)и*:

– од придевске основе *ба̀новаи́/ба̀новаи́*^{PMС6}, *о̀но̀стрази́ца/о̀но̀стрази́ца*^{PMС6};

– од глаголске основе *ја̀у̀каваи́/ја̀у̀каваи́*^{PMС6} (: *ја̀у̀кати́/ја̀у̀кати́*);

– од модификоване придевске основе *и́јекаваи́/и́јекаваи́* (:
и́јекавски́/и́јекавски́), *ка̀јкаваи́/ка̀јкаваи́* (: *ка̀јкавски́/ка̀јкавски́*);

– од модификоване глаголске основе *ва̀ндроваи́/ва̀ндроваи́*^{PMС6};

5б) суфикс *-л(а)и*: од глаголске основе *на̀следоваи́ца/на̀следоваи́ца*^{PMС6},
ћа̀скалаи́/ћа̀скалаи́^{PMС6};

5в) суфикс *-оваи*: од именичке основе *о̀ску̀рушоваи́/о̀ску̀рушоваи́*^{PMС6};

6) суфикс *-ача* и суфикси који се на њега завршавају:

6а) суфикс *-ача*: од придевске основе: *ја̀сенова́ча/ја̀сенова́ча*^{PMС6} (:
ја̀сенов/ја̀сенов у РСЈ2011);

6б) суфикс *-јача*: од именичке основе *ма̀слиња́че/ма̀слиња́че* (мн.)^{PMС6};

6в) суфикс *-овача*: од именичке основе: *о̀ску̀рушова́ча/о̀ску̀рушова́ча*^{PMС6};

7) суфикс *-(н)и*:

– од именичке основе *за̀мени́к/за̀мени́к*, *ма̀слини́к/ма̀слини́к*;

²⁰ У значењу „тамница“.

²¹ РСЈ2011 даје само први лик мотивне речи.

– од придевске основе: *бèзүмнїк/бèзумнїк, прèступнїк/прèступнїк, бèспрїзөрнїк/бèспрїзорнїк, вèрнїк/вèрнїк, кнїжèвнїк/кнїжèвнїк, нáдзөрнїк/нáдзорнїк* (: *нáдзөрнї/нáдзорнї* у РСЈ2011²²), *нèдостójнїк/нèдóстójнїк, òкрүтнїк/òкрутнїк, пòдугласнїк/полүгласнїк, пòлумесечнїк/полүмесечнїк*^{РМС6}, *прòводнїк/прòводнїк, рáденїк/рáденїк*^{РМС6};

– од именичке или придевске основе *бèсловеснїк/бèсловеснїк* (: *бèсловесан/бèсловесан*), *знòјничнїк/знòјничнїк*^{РМС6} (: *знòјница/знòјница, знòјничнї/знòјничнї*), *прїјемнїк/прїјемнїк* (: *прїјем/прїјем, прїјемнї/прїјемнї*), *сүжњїк/сүжњїк* (: *сүжањ/сүжањ, сүжњї/сүжњї*), *сүседнїк/сүседнїк*²³ (: *сүсед/сүсед, сүседнї/сүседнї*);

8) суфикс *-ина* 1. и суфикси који се на њега завршавају:

8а) суфикс *-ина*: од именичке основе *кòровина/кòровина*^{РСЈ2011} (: *кòров/кòров* у РСЈ2011);

8б) суфикс *-(ов)ина*:

– од именичке основе *òскорушовина/òскорушовина*^{РСЈ2011};

– од именичке или придевске основе *абòносовина/абòносовина, јáњчевина/јáњчевина*^{РМС6}, *мáслиновина/мáслиновина, прадедовина/прадедовина, чүкундедовина/чүкундедовина*;

9) суфикс *-чина*:

од именичке основе *шèречина/шèречина*;

10) суфикс *-иња* и суфикси који се на њега завршавају:

10а) суфикс *-иња*: од именичке основе *римокàтоликиња/римокатòликиња*;

10б) суфикс *-киња*:

– од именичке основе *àтлèткиња/àтлеткиња* (: *àтлèт, -èта / àтлет*), *мүлаткиња/мүлаткиња, нáхрãнкиња/нáхрãнкиња*^{РМС6}, *сүсеткиња/сүсеткиња*²⁴;

– од модификоване именичке основе *прїмòркиња/прїмòркиња* (: *прїмòрац/прїмòрац*);

11) суфикс *-ић* и суфикси који се на њега завршавају:

11а) суфикс *-ић*: од именичке основе *бòдежић/бòдежић*^{РСЈ2011}, *прèпеличић/прèпеличић*^{РМС6}, *прслучић/прслучић*;

11б) суфикс *-(ов)ић*: од именичке или придевске основе *сòколовић/сокòловић*^{РМС6} (: *сòкò-сòкола/сòкò-сокòла, сòколов/сокòлов*);

²² РМС6 даје само први лик.

²³ У РСЈ2011 други лик је у загради.

²⁴ Други лик је у загради у РСЈ2011.

11в) суфикс *-чић*: од именичке основе *мајданчић/мајданчић*^{РСЈ2011};

12) суфикс *-ица* и суфикси који се на њега завршавају:

12а) суфикс *-ица*:

– од именичке основе *галѣријица/галѣријица*, *гостионицица/гостионицица*^{РСЈ2011}, *долницица/долницица*, *завесица/завесица*, *зарадица/зарадица*, *капелица/капелица*, *кòкòшицица/кòкòшицица*^{РМС6}, *примедбица/примедбица*, *просјакниџица/прòсјакниџица* (: *просјакниџа/прòсјакниџа* у РМС6), *рèконтрица/рèкòнтрица*, *спìкерица/спìкерица*, *судбиница/судбìница*, *тòрбичица/тòрбичица*, *ћубица/ћубица* 1., *хумчица/хумчица*, *цèнзорица/цèнзорица*^{РМС6};

– од придевске основе *прèстòница/прèстоница*, *прìземница/прìзèмница*;

– од придевске или модификоване именичке основе *бèзумница/бèзумница*, *бèсловесница/бèслòвесница*^{РСЈ2011}, *зàлудница/зàлудница* (: *залудни* према РСЈ2011), *рàденица/рàденица*^{РМС6};

– од модификоване именичке основе *кућèвласница/кућèвласница*²⁵ (: *кућèвласник/кућèвласник*);

– од пуне или модификоване именичке основе *зàменица/зàменица* (: *зàмена/зàмена*, *зàменик/зàменик*);

– од модификоване именичке или придевске основе *ијèкавица/ијèкавица*;

12б) суфикс *-лица*: од глаголске основе *јаукалица/јаукалица*^{РМС6}, *пàјалица/пàјалица*;

12в) суфикс *-(н)ица*: од именичке – пуне или модификоване – или придевске основе *зàлудница/зàлудница* (: *залудни/залудни* према РСЈ2011), *зàразница/зàразница*^{РМС6}, *нàстàвница/нàставница* (: *настава*, *наставни* или *наставник*), *прòметница/прòметница* (: *промет*, *прометни* или *прометник*), *пријемница/пријемница* (: *пријем*, *пријемни* или *пријемник*), *рòкòвница/рòкòвница*;²⁶

12г) суфикс *-(ен)ица*: од именичке или придевске основе *нàруџбеница/нàруџбеница*;

12д) суфикс *-(ов)ица*:

– од именичке основе *òскорушовица/òскорушовица*^{РМС6};

– од именичке или придевске основе *бàновица/бàновица*, *òртаковица/òртàковица*, *прèдседниковица/прèдседниковица*;

12ђ) суфикс *-ница*: *опàнчàрница/òпанчàрница* (: *опàнчàр/òпанчàр*);

13) суфикс *-лиште*:

²⁵ Други лик је у загради у РСЈ2011.

²⁶ Кратак други слог у другом лику је сасвим сигурно омашка.

од глаголске основе *клѝзалїиште/клѝзалїиште*;

14) суфикс *-ка*:

– од именичке основе *гòстионичāрка/гостиòничāрка*, *деветїнка/деветїнка*^{PMС6}, *житēлька/житēлька*^{РСЈ2011}, *мена̀цїрка/мє̀нацїрка*^{РСЈ2011}, *новāјлїнка/новāјлїнка*, *пòсластичāрка/посластїчāрка*, *спїкєрка/спїкєрка*, *спрїнтєрка/спрїнтєрка*, *чāсòвничāрка/чāсòвничāрка*, *шѝритēлька/шѝритēлька*;

– од придевске основе *сòколòвке/сокòлòвке* (мн.)^{PMС6};

– од придевске или модификоване придевске основе *òнострāнка/òнострāнка*^{PMС6};

– од модификоване именичке основе *Бу̀њєвка/Бу̀њєвка*, *вє̀леграђāнка/вє̀леграђāнка*, *великовāрошāнка/великовāрошāнка*^{PMС6}, *гє̀гāвка/гє̀гāвка*, *др̄жављāнка/др̄жављāнка*, *мāлчāнка/мāлчāнка*^{PMС6}, *мачєвāлка/мāчевāлка*^{РСЈ2011}, *Млєчāнка/Млєчāнка*^{РСЈ2011}, *Нє̀рєтљāнка/Нє̀рєтљāнка*^{PMС6};

– од модификоване именичке или придевске основе: *ка̀јкāвка/ка̀јкāвка*;

15) суфикс *-ко*:

од модификоване придевске основе *дебє̀љушко/дебє̀љушко* (*дебє̀љушан/дебє̀љушан* према РСЈ2011);

16) суфикс *-ло*:

од глаголске основе *бр̀ундало/бр̀ундало* (: *бр̀ундати/бр̀ундати* према РСЈ2011), *ћāскало/ћāскало*, *у̀тоскало/у̀тòскало*^{PMС6};

17) суфикс *-ње* и суфикси који се на њега завршавају:

а) суфикс *-ње*: од глаголске основе *брї̀јāње/брї̀јāње*^{PMС6}, *засєдāње/зāседāње*, *кòштāње/кòштāње*, *љу̀љу̀шкāње/љу̀љу̀шкāње*^{PMС6}, *пє̀глāње/пє̀глāње*, *пòседовāње/пòседовāње*^{PMС6}, *рукòвāње/р̀уковāње*, *с̀унчāње/с̀унчāње*^{PMС6}, *чє̀тничковāње/чє̀тнїковāње*^{PMС6};

б) суфикс *-ење*: од глаголске основе *бл̀удничєње/бл̀удничєње*, *богòхуљєње/богòхуљєње*, *жубòрєње/жубòрєње*, *јāмчєње/јāмчєње*, *кāтоличєње/катòличєње*^{РСЈ2011}, *мїгољєње/мїгољєње*, *мр̀гођєње/мр̀гођєње*, *мршāвљєње/мршāвљєње*, *пѝјāнчевāње/пѝјāнчевāње*^{PMС6}, *свр̀бљєње/свр̀бљєње*, *тє̀ређєње/тє̀ређєње*;

18) суфикс *-ост*:

– од придевске основе: *жї̀вāхнòст/жї̀вāхнòст*, *зabєзєкн̀утòст/зabєзєкн̀утòст*, *избєз̀умљєнòст/избєз̀умљєнòст*, *ї̀ндиферентнòст/индиферєнтнòст*, *лāгāнòст/лāгāнòст*^{PMС6} (: *лаган* према РСЈ2011), *нє̀прелāзнòст/нє̀прелāзнòст*, *олабāвелòст/òлабавелòст*, *прї̀временòст/прї̀временòст*,

*прѡзрачнѡст/прѡзрачнѡст, прѡлазнѡст/прѡлазнѡст, рѡздрагѡст/рѡздрѡгѡст*²⁷,
рѡзнеженѡст/рѡзнѡженѡст, сѡбичнѡст/сѡбичнѡст, уздрѡхталѡст/ўздрѡхталѡст (:
уздрѡхтати, гл. придев *ўздрѡхтао*, -ѡла / *уздрѡхтао*), *ўнутрашнѡст/ўнутрашнѡст*,
ўсловнѡст/ўсловнѡст, (: *ўстрѡптати*, гл. придев *ўстрѡптао*, -ѡла / *ўстрѡптао*),
цѡвѡлизовѡст/цѡвѡлизовѡст^{РСЈ2011};

19) суфикс *-ство* и суфикси који се на њега завршавају:

19а) суфикс *-ство*:

– од именичке основе *вѡћѡрство/воћѡрство* (: *вѡћѡр* / *вѡћѡр*, -ѡра),
дѡписнѡство/дѡписнѡство, *зѡточнѡство/зѡточнѡство*,
їсточнѡство/їсточнѡство, монѡштво/мѡнаштво (: *мѡнѡх*, -ѡха / *мѡнах*),
пѡседнѡство/пѡседнѡство, *прѡседнѡство/прѡседнѡство*,
рѡсѡпнѡство/рѡсѡпнѡство, рѡушиластво/рѡушиластво, сирѡмаштво/сирѡмѡштво (:
сирѡмах / *сирѡмѡх*, -ѡха), *стѡнѡвнѡство/станѡвнѡство* (: *стѡнѡвнѡк* / *станѡвнѡк*, -
їка), *стѡлѡрство/стѡлѡрство* (: *стѡлѡр* / *стѡлѡр*, -ѡра), *сѡседство/сѡседство*²⁸ (: *сусед*
према РСЈ2011), *топѡиѡничѡрство/тѡпиѡничѡрство, чѡновнѡство/чѡнѡвнѡство* (:
чѡнѡвнѡк, -їка / *чѡнѡвнѡк*);

– од именичке или модификоване глаголске основе
пѡседство/пѡседство^{РМС6} (: *пѡсед*/*пѡсед*, *пѡседѡвати/пѡседѡвати*);

– од модификоване глаголске основе *їскусство/искѡство* (:
їскусѡти/искѡсѡти);

19б) суфикс *-(ар)ство*: од именичке основе *ѡлѡчѡрство/ѡлѡчѡрство*^{РМС6},
чѡсѡвнѡчѡрство/чѡсѡвнѡчѡрство;

20) суфикс *-тељ*:

од глаголске основе *нѡследѡвателѡ/нѡследѡвателѡ*^{РМС6}, *хѡрателѡ/хѡрателѡ*^{РСЈ2011};

21) суфикс *-че*:

– од именичке основе *мезїмче/мѡзїмче*;

– од придевске основе *ўбошче/ўбошче*;

22) суфикс *-штина*:

– од именичке основе *сирѡмѡштина/сирѡмѡштина* (: *сирѡмах* / *сирѡмѡх*, -ѡха);

– од придевске основе *ўбоштина/ўбоштина*.

²⁸ Други лик је у загради у РСЈ2011.

2.2.2.1.2. ТИП: *пòсластичāр/посластїчāр* : *пòластица*

У сасвим другу врсту варијантности сврставамо примере где је један акценатски лик истоветан акценту мотивне речи, а други узлазни, другачији од њега, очигледно добијен алтернацијом под утицајем суфикса који учествује у конкретном творбеном типу. Тај нови, творбено мотивисани акценат може заузимати следеће позиције:

2.2.2.1.2.1. *слог непосредно пред суфиксом:*

1) суфикс *-а*: од модификоване глаголске основе: *òсна/òсна* (: през. *òспēm*);

2) суфикс *-(а)к*:

– од именичке основе: *знòјак/знòјак* (: *знòј*, *знòја*), *та̀ванак/та̀ванак* (: *та̀ван*), *ћ̀лимак/ћ̀лимак* (: *ћ̀лим*/*ћ̀лим*), *чу̀нак/чу̀нак 2.* (: *чу̀н*);

– од придевске основе *ца̀ревак/ца̀ревак* (: *ца̀рев*);

– од прилога *пòтомак/пòтомак* (: *пòтом/пòтòм* у РСЈ2011)²⁹;

– од модификоване глаголске основе *за̀пртак/за̀пртак*^{РМС6} (: *за̀пртити*);

3) суфикс *-ак* и и суфикси који се на њега завршавају:

3а) суфикс *-ак*:

– од именичке основе: *во̀ја̀к/во̀ја̀к*^{РМС6} (: *во̀ј*, *во̀ја*), *то̀рба̀к/то̀рба̀к* (: *то̀рба*/*то̀рба*);

– од придевске основе *ја̀гњѐћа̀к/ја̀гњѐћа̀к* (: *ја̀гњѐћи*);

3б) суфикс *-ја̀к/-ња̀к*:

– од придевске основе *бѐскичења̀ци/бѐскичења̀ци* (: *бѐскичменї*), *гру̀дња̀к/гру̀дња̀к* (: *гру̀днї*), *мла̀зња̀к/мла̀зња̀к* (: *мла̀знї*), *нѐмирња̀к/нѐмирња̀к*^{РМС6}, *нѐспретања̀к/нѐспретања̀к* (: *нѐспрета̀н*), *пòжња̀к/пòжња̀к*^{РМС6} (: *пòзнї*), *раска̀лашења̀к/раска̀лашења̀к*^{РМС6} (: *раска̀лашѐн*), *свѐто̀вња̀к/свѐто̀вња̀к* (: *свѐто̀внї* према РСЈ21011), *смѐтења̀к/смѐтења̀к* (: *смѐтѐн*), *срѐбрња̀к/срѐбрња̀к* (: *срѐбрнї*), *ча̀робња̀к/ча̀робња̀к* (: *ча̀робан*/*ча̀робан*);

– од именичке или придевске основе *кѝчмења̀к/кѝчмења̀к* (: *кѝчма*/*кѝчма*, *кѝчмен*/*кѝчмен*), *на̀учења̀к/на̀учења̀к* (: *на̀ука*/*на̀ука*, *на̀учен*), *па̀рња̀к/па̀рња̀к* (: *па̀р*, *па̀рнї*);

3в) суфикс *-ња̀к*: од придевске основе *ба̀лавња̀к/ба̀лавња̀к*^{РМС6} (: *ба̀лав*);

4) суфикс *-а̀љ*:

– од именичке основе *пу̀та̀љ/пу̀та̀љ* (: *пу̀т*);

²⁹ РСЈ2011 и пòтòм.

– од придевске основе *мр̄к̄а̄љ/мр̄к̄а̄љ* (: *мр̄к*);

5) суфикс *-анин* и суфикси који се на њега завршавају:

5а) суфикс *-анин*:

– од придевске основе *небешчанин/небешчанин*^{PMС6} (: *небески*);

– од модификоване прилошке или предлошке основе: *пречанин/пречанин* (: *преко, преко*);

5б) суфикс *-јанин*: од именичке основе *Египћанин/Египћанин*^{РСЈ2011} (: *Египат*), *Неретљанин/Неретљанин* (: *Неретва/Неретва*), *држављанин/држављанин* (: *држава*);

6) суфикс *-ар*:

– од именичке основе *бивола̄р/бивола̄р*^{PMС6} (: *биво̄, бивола*), *вдска̄р/вдска̄р* (: *вдсак*), *града̄н̄ар/града̄н̄ар* (: *града̄на*), *згла̄вк̄а̄р/згла̄вк̄а̄р* (: *згла̄вак*), *коджа̄р/коджа̄р* (: *коджа*), *лешина̄р/лешина̄р* (: *лешина*), *обућа̄р/обућа̄р* (: *обућа*), *опитина̄р/опитина̄р* (: *опитина*), *посластича̄р/посластича̄р* (: *посластица*), *рогдожа̄р/рогдожа̄р*^{PMС6} (: *рогдоз*), *свадба̄р/свадба̄р* (: *свадба*), *спомена̄р/спомена̄р* (: *спомен, -ена*), *четина̄р/четина̄р* (: *четина*);

7) суфикс *-ара*: од именичке основе *јабучара/јабучара*^{PMС6} (: *јабука*);

8) суфикс *-(а)џ* и суфикси који се на њега завршавају:

8а) суфикс *-(а)џ*:

– од именичке основе *брата̄џ/брата̄џ* (: *брат*), *злочина̄џ/злочина̄џ* (: *злочин/злочин*), *Индија̄џ/Индија̄џ* (: *Индија*), *ма̄сла̄џ/ма̄сла̄џ*³⁰ (: *ма̄сло*), *прста̄џ/прста̄џ* (: *прст*), *стӯба̄џ/стӯба̄џ* (: *стӯб, стӯба*), *ћилима̄џ/ћилима̄џ* (: *ћилим/ћилим*), *штена̄џ/штена̄џ* (: *штене*);

– од придевске основе *гдојена̄џ/гојена̄џ* (: *гдојен*), *миљена̄џ/миљена̄џ*^{PMС6} (: *миљен*);

– од модификоване именичке основе *Међумура̄џ/Међумура̄џ*^{PMС6} (: *Међумурје*);

– од модификоване придевске основе *нордија̄џ/нордија̄џ*^{PMС6} (: *нордијски*);

8б) суфикс *-(л)аџ*: од глаголске основе *убила̄џ/убила̄џ*^{PMС6} (: *убити*);

8в) суфикс *-ел(а)џ*: од модификоване глаголске основе *жџела̄џ/жџела̄џ* (: *жџети*);

8г) суфикс *-ан(а)џ*: од именичке основе *брата̄на̄џ/брата̄на̄џ* (: *брат*);

9) суфикс *-јача/-њаџ*:

³⁰ Други лик РСЈ2011 даје у загради.

– од именичке основе *р̀акитња́ча/ракѝтња́ча* (: *ра̀кита*), *та̀вања́ча/тава̀ња́ча*^{PMС6} (: *та̀ван*), *џѝгерња́ча/џиге́рња́ча* (: *џѝгерица*);

– од придевске основе *п̀етр̀о̀вња́ча/петр̀о̀вња́ча*^{PMС6} (: *П̀етр̀о̀в*);

– од именичке или придевске основе *вѣ̀трења́ча/ветр̀ења́ча* (: *вѣ̀тар*, *вѣ̀трен/вѣ̀трен*), *ка̀мења́ча/камѣ̀ња́ча* (: им. *ка̀мѣн*, *-ена*, прид. *ка̀мен*), *на̀бо̀јња́ча/набо̀јња́ча*^{PMС6} (: *на̀бо̀ј/на̀бо̀ј*, *на̀бо̀јни*);

– од модификоване глаголске основе *на̀пр̀тња́ча/напр̀тња́ча* (: *на̀пр̀тити*);

10) суфикс *-аш*: од именичке основе *љ̀у̀ск`а̀ш/љ̀у̀ск`а̀ш* (: *љ̀у̀ска*), *пр̀и́маш/пр̀и́маш*^{PMС6} (: *пр̀и́ма/пр̀и́ма*);

11) суфикс *-ер*: од именичке основе *енг̀л̀езер/енг̀л̀езѐр*^{PMС6} (: *Ѐнглѐз*, *Енглѐза*);

12) суфикс *-ија*: од именичке основе *на̀д̀биску̀пија/над̀биску̀пија* (: *на̀д̀бискуп*);

13) суфикс *-ик* и суфикси који се на њега завршавају:

13а) суфикс *-(н)ик*:

– од придевске основе: *гн̀у̀сн`и́к/гн̀у̀сн`и́к* (: *гн̀у̀сан*), *гд̀њен`и́к/гоњ̀ен`и́к* (: *гд̀њен*), *жр̀твен`и́к/жртв̀ен`и́к* (: *жр̀твен`и* према РСЈ2011), *ј`адн`и́к/ја̀дн`и́к* (: *ја̀дан*), *м̀олитвен`и́к/молитв̀ен`и́к* (: *м̀олитвен`и*), *нес̀у̀ђен`и́к/несу̀ђен`и́к*^{PMС6} (: *нес̀у̀ђен*), *п̀ослен`и́к/посл̀ен`и́к* (: *п̀ослен*), *ха̀пишен`и́к/хапиш̀ен`и́к* (: *ха̀пишен*), *ц̀ен̀о̀вн`и́к/цен̀о̀вн`и́к* (: *ц̀ен̀о̀вн`и* у РСЈ2011), *ч̀ин̀о̀вн`и́к/чин̀о̀вн`и́к* (: *ч̀ин̀о̀вн`и*);

– од пуне или модификоване глаголске основе *сѣ̀дн`и́к/сѣ̀дн`и́к*^{PMС6} (: *сѣ̀сти*, *сѣ̀днѣм*);

– од именичке или придевске основе *ј̀у̀гов̀орн`и́к/угов̀орн`и́к* (: *ј̀у̀гов̀ор*, *ј̀у̀гов̀орн`и*);

13б) суфикс *-ник*: од именичке основе *ма̀стион`и́к/мастио̀н`и́к*^{PMС6} (: *ма̀стило*);

14) суфикс *-ина* 1. и суфикси који се на њега завршавају:

14а) суфикс *-ина*:

– од именичке основе *ј̀а̀ворина/јав̀орина*^{PMС6} (: *ј̀а̀в̀ор*, *-ора*), *к̀лисурина/клису̀рина* (: *к̀лисура*), *нева̀ља̀лчина/нева̀ља̀лчина* (: *нева̀ља̀лац*), *т`и́квина/т`и́квина* (: *т`и́ква*);

– од глаголске основе *сѣ̀чина/сѣ̀чина*^{PMС6} (: *сѣ̀ћи*);

– од пуне или модификоване придевске основе *в`итина/в`итина* (: *в`ит*/*в`ит*, *в`итак*);

14б) суфикс *-(ч)ина*:

– од именичке основе *ко̀джушчина/кожу̀шчина* (: *ко̀жух*);

– од именичке или придевске основе *ла̀к̀о̀мчина/лак̀о̀мчина*^{PMС6} (: *ла̀к̀о̀мац*, *ла̀к̀о̀м*);

14в) од глаголске основе *на̀прскотина/на̀пр̀скотина*^{РС2011?} (: *на̀прснути*, аор. *на̀прскох*);

15) суфикс *-иња*:

– од именичке основе *мо̀нахиња/мо̀на́хиња* (: *мо̀нах*, *мо̀наха/мо̀на́ха*);

– од модификоване глаголске основе *ку̀хиња/ку̀хи́ња* (: *ку̀хати*);

16) суфикс *-ић* и суфикси који се на њега завршавају:

16а) суфикс *-ић*: од именичке основе *ја̀рмић/ја̀рми́ћ*^{РС6} (: *ја̀рам*) *ко̀нчић/ко̀нчи́ћ* (: *ко̀нац*, *ко̀нца*), *крѐветић/крѐвети́ћ* (: *крѐвет*), *мѝшић/мѝши́ћ* 1. (: *мѝш*), *мла̀дѐнчићи/младенчи́ћи* (МН.)^{РС6} (: *мла̀денац*, *-енца*), *о̀блић/о̀бли́ћ*^{РС6} (: *о̀бао*), *о̀крајчић/о̀крајчи́ћ* (: *о̀крајак*, *-ајка*), *па̀лчић/па̀лчи́ћ*^{РС6} (: *па̀лац*, *па̀лца*), *па̀робродић/па̀робро̀дић*^{РС6} (: *па̀робро̀д*, *-ода*), *пра̀порчић/пра̀порчи́ћ*^{РС6} (: *пра̀порац*), *пу̀пољчић/пу̀пољчи́ћ* (: *пу̀пољак*, *-ољка*), *свѐжњић/свѐжњи́ћ* (: *свѐжањ/свѐжањ*), *чѝно̀вничић/чѝно̀вни́чић* (: *чѝно̀вни́к/чѝно̀вни́к*);

16б) суфикс *-анић*: од именичке основе *бра̀танић/бра̀тани́ћ*^{РС6} (: *бра̀т*);

16в) суфикс *-овић*: од заменичке основе *нѐкоговић/нѐко́говић*^{РС6} (: *нѐко*);

16г) суфикс *-чић*: од именичке основе *а̀шовчић/а̀шодчи́ћ* (: *а̀шов*), *гу̀њчић/гу̀њчи́ћ* (: *гу̀њ*, *гу̀ња*), *ѝзворчић/ѝзворчи́ћ* (: *ѝзвор*), *млѝнчић/млѝнчи́ћ* (: *млѝн*), *пѐрорешчић/пѐрорешчи́ћ*^{РС6} (: *пѐрореш*), *са̀лчић/са̀лчи́ћ*^{РС2011} (: *са̀ло*), *тра̀бушчић/тра̀бушчи́ћ* (: *тра̀бух*), *ћѝлимчић/ћѝлимчи́ћ* (: *ћѝлим/ћѝлим*), *ша̀фолчић/ша̀фолчи́ћ*^{РС6} (: *ша̀фол*);

17) суфикс *-ица* и суфикси који се на њега завршавају:

17а) суфикс *-ица*:

– од именичке основе *бо̀дљица/бо̀дљи́ца*^{РС2011} (: *бо̀дља*), *ка̀луђерица/ка̀луђери́ца* (: *ка̀луђер*), *ка̀нтица/ка̀нти́ца* (: *ка̀нта/ка̀нта*), *кра̀гница/кра̀гници́ца*^{РС2011} (: *кра̀гна*), *ма̀јсторица/ма̀јсто̀рица* (: *ма̀јстор*), *млѝнарица/млѝна̀рица* (: *млѝна̀р*), *па̀рица/па̀ри́ца* 1.^{РС6} (: *па̀ра*), *по̀брица/по̀бри́ца*^{РС6} (: *по̀бро*), *сѐља̀нчица/сѐља̀нчи́ца* (: *сѐља̀нка*), *стѐпеница/стѐпени́ца* (: *стѐпен*, *-ена*), *та̀ваница/та̀ва̀ница* (: *та̀ван*), *тѐглица/тѐгли́ца* 2. (: *тѐгла*), *тра̀вчица/тра̀вчи́ца* (: *тра̀вка*), *ћа̀сица/ћа̀си́ца* (: *ћа̀са*), *цр̀квица/цр̀кви́ца* (: *цр̀ква*), *чо̀рбица/чо̀рби́ца* (: *чо̀рба* према РС2011), *ша̀тица/ша̀ти́ца* (: *ша̀па*), *шѐртица/шѐрти́ца* (: *шѐрпа*), *шу̀тица/шу̀ти́ца* (: *шу̀па*);

– од придевске основе *кр̀ва̀вица/кр̀ва̀ви́ца* (: *кр̀вав/кр̀ва̀в*), *ра̀досница/ра̀досни́ца* (: *ра̀достан*);

– од бројевне основе *два̀наестица/двана̀естица* (: *два̀наест*);

– од модификоване глаголске основе *òтмица/òтмица* (: през. *òтмём*);
– од придевске или модификоване именичке основе *блудница/блудница* (: *блудан, блудник*), *малица/малица*^{PMС6} (: *мали*);

17б) суфикс *-ница*: од именичке основе *мастионица/мастионица* (: *мастило*);

17в) суфикс *-арица*: од именичке основе *житарица/житарица* (: *жито*);

17г) суфикс *-чица*: од именичке основе *клупчица/клупчица*^{PMС6} (: *клупа*);

18) суфикс *-овиште*: од именичке основе *чудовиште/чудовиште* (: *чудо*);

19) суфикс *-ја*: од именичке основе *гòшћа/гòшћа* (: *гòст, гòста*);

20) суфикс *-ка* и суфикси који се на њега завршавају:

20а) суфикс *-ка*: од бројевне основе *двојка/двојка* (: *двоје*) и *трòјка/трòјка*³¹ (: *трòје*).

20б) суфикс *-ика*: од глаголске основе *забòравика/забòравика*^{PMС6} (: *забòравити*);

20в) суфикс *-аљка*:

– од глаголске основе *глèдāљка/глèдāљка* (: *глèдати*), *рèндисāљка/рèндисāљка*^{PMС6} (: *рèндисати*);

– од модификоване глаголске основе *змèчāљка/змèчāљка*^{PMС6} (: *змèчити*);

21) суфикс *-ко* и суфикси који се на њега завршавају:

21а) суфикс *-ко*:

– од именичке основе *трòбушко/трòбушко* (: *трòбух*);

– од придевске основе *брљивко/брљивко* (: *брљив*), *голйшāвко/голйшāвко*^{РСЈ2011} (: *голйшав*), *дрèмљивко/дрèмљивко* (: *дрèмљив*), *кўитрāвко/кўитрāвко* (: *кўитрав*), *лāжљивко/лāжљивко* (: *лāжљив*), *лāјāвко/лāјāвко*^{PMС6} (: *лāјав*), *тврòдòглāвко/тврòдòглāвко* (: *тврòдòглав*);

21б) суфикс *-ујко*: од именичке основе *òцўјко/òцўјко*^{PMС6} (: *òтац*);

22) суфикс *-ло*: од глаголске основе *ткāло/ткāло*^{PMС6} (: *ткāти*);

23) суфикс *-лук*: од именичке основе *āбацилук/āбацилук*^{PMС6} (: *āбација*), *прслук/прслук* (: *прса*);

24) суфикс *-ње* и завршетак */ње/* у глаголским именицама:

– од глаголске основе *предòсећāње/предòсећāње* (: *предòсећати*);

– од глаголске основе *вићēње/вићēње* (: *видети*), *згāћēње/згāћēње*^{PMС6} (: *згāдити*), *обоготвòрēње/обоготвòрēње*^{PMС6} (: *обоготвòрити*), *поживйнчēње/поживйнчēње*^{PMС6} (: *поживйнчити* у РСЈ2011),

³¹ РСЈ2011 даје први лик у загради.

развијачење/развијачење^{PMС6} (: развијачити), Сретeње/Сретeње (: срeсти),
чувење/чувење (: чувен);

25) суфикс -ов: од заменичке основе нитков/нитков (: нитко);

26) суфикс -ост: од придевске основе вeрност/вeрност (: вeран/вeран),
вoљност/вoљност (: вoљан/вoљан), дoстojност/дoстojност (: дoстojан/дoстojан),
душeвност/душeвност (: душeван/душeван), звучност/звучност (: звучан),
имућност/имућност (: имућан), искуcност/искуcност^{PMС6} (: искусан/искусан),
књижeвност/књижeвност (: књижeван/књижeван), мoдрост/мoдрост^{PMС6} (: мoдар),
ништаност/ништаност (: ништан), oблaчност/oблaчност (: oблaчан),
oдaност/oдaност^{PMС6} (: oдaн), oдвaжност/oдвaжност^{PMС6} (: oдвaжан),
oсopност/оcopност^{PMС6} (: oсopан), пoбoжност/пoбoжност (: пoбoжан/пoбoжан),
пoвoљност/пoвoљност (: пoвoљан), пoдoбност/пoдoбност (: пoдoбан),
пoкрeтност/пoкрeтност (: пoкрeтан), пoмoдност/пoмoдност (: пoмoдан),
пoслyшност/пoслyшност (: пoслyшан/пoслyшан), пpдвидност/пpовидност (: пpдвидан),
pедoвност/редoвност (: pедoван), сyвишност/сувишност (: сyвишан),
сyмopност/сyмopност (: сyмopан), тeмeљност/тeмeљност (: тeмeљан),
тyрoбност/тyрoбност (: тyрoбан), yгoдност/угoдност (: yгoдан), yдoбност/удoбност
(: yдoбан), yзajмност/узajмност (: yзajман/узajман), yпopност/упopност (: yпopан),
yслужност/услужност (: yслужан), yспpавност/успpавност (: yспpаван),
yстaвност/устaвност (: yстaван/устaван), yстpaјност/устpaјност (: yстpaјан),
чистокpвност/чистокpвност (: чистокpван),

27) суфикс -ство:

– од именичке основе aбaтство/aбaтство^{PMС6} (: aбaт), бpaтство/бpaтство
(: бpaт), гaвaнство/гaвaнство (: гaвaн), динaстичaрство/динaстичaрство^{PCJ2011} (:
динaстичaр), кaлуђeрство/калуђeрство (: кaлуђeр), кмeтство/кмeтство (: кмeт),
мaтepиnство/мaтepиnство (: мaтepин), пoбpaтимство/пoбpaтимство (: пoбpaтим),
paтaрство/paтaрство (: paтaр), pибaрство/рибaрство (: pибaр),
сликaрство/сликaрство (: сликaр), стoчaрство/стoчaрство (: стoчaр),
тyђинство/туђинство (: тyђин), угoститeљство/угoститeљство (: угoститeљ),
читaтeљство/читaтeљство (: читaтeљ);

– од придевске основе гaздинство/гaздинство (: гaздин),
дeтињство/дeтињство (: дeтињи), мaјчинство/мајчинство (: мaјчин);

– од модификоване именичке основе гpaђанство/гpaђанство (: гpaђанин),
држaвљaнство/држaвљaнство (: држaвљанин/држaвљанин),
хpишћaнство/хpишћaнство (: хpишћанин);

28) суфикс *-уша* и суфикси који се на њега завршавају:

28а) суфикс *-уша*: од именичке основе *пѝскоруша/пискòруша*^{PMС6} (: *пѝскор*);

28б) суфикс *-аруша*: од именичке основе *стрѝваруша/страв̀аруша*^{PMС6} (: *стрѝва/стр̀ава*);

29) суфикс *-це*: од именичке основе *јѝзѝрце/језѝрце* (: *јѝзеро*), *оглѝд̀алце/оглед̀алце* (: *оглѝдало*), *òстр̀вце/остр̀вце* (: *òстрво*), *с̀ун̀аице/сун̀аице* (: *с̀унце*);

30) суфикс *-че*:

– од именичке основе *áшовче/ашòвче* (: *áшов*), *б̀ар̀јаче/бар̀јаче* (: *б̀ар̀јак*), *гòдишѝњаче/годишѝњаче* (: *гòдишѝњак*), *Макѐд̀онче/Макед̀онче*^{PMС6} (: *Макѐд̀онија*), *п̀аунче/па̀унче*^{PMС6} (: *п̀аун*), *пòд̀румче/под̀румче*^{PMС6} (: *пòд̀рум/пòд̀рум*), *р̀иб̀ар̀че/риб̀ар̀че* (: *р̀иб̀ар̀*), *т̀у̀ђ̀инче/ту̀ђ̀инче* (: *т̀у̀ђ̀ин*), *ш̀аф̀òльче/шаф̀òльче*^{PMС6} (: *ш̀аф̀òль*);

– од придевске основе *п̀р̀љ̀авче/п̀р̀љ̀авче* (: *п̀р̀љ̀ав*);

– од модификоване именичке основе *с̀ељ̀анче/сељ̀анче* (: *с̀ељ̀анин*);

31) суфикс *-ѝја* и суфикси који се на њега завршавају:

31а) суфикс *-аѝја*:

– од именичке основе *х̀ал̀ваѝја/хал̀ва̀ѝја* (: *х̀ал̀ва/х̀ал̀ва*);

– од модификоване глаголске основе *п̀у̀шаѝја/пу̀ша̀ѝја* (: *п̀у̀шити*);

31б) суфикс *-еѝја*: од именичке основе *х̀ал̀веѝја/хал̀вѐѝја*^{PMС6} (: *х̀ал̀ва/х̀ал̀ва*);

32) суфикс *-ѝтија*: од придевске основе *б̀òгаѝтија/бог̀а̀ѝтија*^{PMС6} (: *б̀òгат*);

33) суфикс *-ѝтина*:

– од именичке основе *п̀а̀цòвѝтина/па̀цò̀вѝтина*^{PMС6} (: *п̀а̀цòв, -ова / п̀а̀цòв*), *р̀у̀шѝтина/р̀у̀шѝтина*^{PMС6} (: *Р̀у̀с*);

– од придевске основе *б̀òгаѝѝтина/бог̀а̀ѝѝтина*^{PMС6} (: *б̀òгат*);

– од именичке или придевске *к̀у̀к̀а̀ѝѝтина/ку̀к̀а̀ѝѝтина* (: *к̀у̀к̀ав*);

– од модификоване придевске основе *éкаѝѝтина/ек̀а̀ѝѝтина* (: *éкавск̀и*);

34) суфикс *-ѝтица*: од модификоване глаголске основе *б̀у̀ђ̀арѝтица/буг̀ар̀ѝтица* (: *б̀у̀ђ̀арити* према РСЈ2011);

2.2.2.1.2.2. слог непосредно пред крајњим суфиксом из сложеног:

1) пред *-ик* у суфиксу *-оник*: од глаголске основе *п̀р̀д̀он̀ик/п̀рад̀он̀ик*^{PMС6} (: *п̀рати*);

2) пред *-ина* 1. у суфиксу *-отина*: од модификоване глаголске основе *пòд̀ерòтина/под̀ерò̀тина* (: *пòд̀ерòти*);

3) пред *-ина* 2. у суфиксу *-(ич)ина*: од глаголске основе *òзѝб̀личина/озѝб̀л̀ичина*^{PMС6} (: *òзѝбао, озѝб̀ла*);

4) пред *-ица* у:

– суфиксу *-олица*: од модификоване глаголске основе *п̑р̑жџолица/п̑р̑жџолица*^{PMС6} (: *п̑р̑жити*);

– суфиксу *-оница*: од глаголске основе *в̑ѣжџбаоница/в̑ѣжџбаџоница*³² (: *в̑ѣжџбати*);

5) пред *-це* у суфиксу *-енце*: од именичке основе *к̑у̑ч̑ѣн̑це/к̑у̑ч̑ѣн̑це* (: *к̑у̑че, -ѣта*);

6) пред *-штина* у суфиксу *-овштина*: од придевске основе *др̑ажин̑џв̑штина/др̑ажин̑џв̑штина* (: *Др̑ажин*);

2.2.2.1.2.3. други слог испред суфикса

1) суфикс *-л(а)џ*: од глаголске основе *гл̑ѣдалаџ/гл̑ѣдалаџ* (: *гл̑ѣдати*), *м̑ѣслилаџ/м̑ѣслилаџ* (: *м̑ѣслити*), *п̑џтиџалаџ/п̑џтиџалаџ*^{PMС6} (: *п̑џтиџати*), *п̑р̑тилаџ/п̑р̑тилаџ* (: *п̑р̑тити*), *сл̑у̑шалаџ/сл̑у̑шалаџ* (: *сл̑у̑шати*);

2) суфикс *-лица*: од глаголске основе *сл̑у̑шалиџа/сл̑у̑шалиџа* (: *сл̑у̑шати*);

3) суфикс *-иш*: од модификоване прилошке основе *џкол̑иш/џкол̑иш* (: *џколо*);

4) суфикс *-иште* и суфикси који се на њега завршавају:

суфикс *-лиште*: од глаголске основе *гл̑ѣдал̑иште/гл̑ѣдал̑иште* (: *гл̑ѣдати*), *оп̑равил̑иште/оп̑равил̑иште* (: *оп̑равити*);

5) суфикс *-је*:

– од именичке основе *р̑џдосл̑џв̑ље/р̑џдосл̑џв̑ље* (: *р̑џдосл̑џџ*);

– од придевске основе: – од придевске основе *Т̑џмиње/Т̑џмиње*^{PMС6} (: *Т̑џмин/Т̑џмин*);

– од модификоване придевске основе *џзоб̑џље/џзоб̑џље* (: *џзоб̑џлан*);

6) суфикс *-ка*:

– од именичке основе *п̑ат̑р̑иџиџка/п̑ат̑р̑иџиџка*^{PMС6} (: *п̑ат̑р̑иџиџ*);

– од глаголске основе *џрт̑ан̑ка/џрт̑ан̑ка* (: *џрт̑ан̑*);

7) суфикс *-ко*: од придевске основе *м̑ѣл̑ѣн̑ко/м̑ѣл̑ѣн̑ко*^{PMС6} (: *м̑ѣл̑ѣн̑*);

8) суфикс *-ло*: од глаголске основе *др̑н̑дало/др̑н̑дало* (: *др̑н̑дати* према РСЈ2011);

9) суфикс *-тељ*: од глаголске основе *п̑џзит̑ељ/п̑џзит̑ељ* (: *п̑џзити*);

2.2.2.1.2.4. на (првом) слогу суфикса:

1) суфикс *-ина* и суфикси који се на њега завршавају:

³² Б. Николић је сматрао да ово мора бити грешка, јер су све друге именице овог творбеног модела с краткоузлазним на другом слогу од суфикса, не силазним (1970).

1а) суфикс *-ина*:

– од именичке основе *рўтина/рутїна*^{PMС6} (: *рўта*);

– од придевске основе *òтврдлина/отврдлїна* (: *òтврдлї*), *тāштина/таштїна* (: *тāшт*);

– од модификоване глаголске основе *òставина/оставїна* (: *òставити*);

1б) суфикс *-(н)ина*: од именичке или придевске основе *зāкупнина/закупнїна* (: *зāкуп*, *зāкупнї*³³), *ўвознина/увознїна* (: *ўвоз/ўвоз*, *ўвознї/ўвознї*);

1в) суфикс *-бина*: именичке основе *рòдбина/родбїна* (: *рòд*, *рòда*), *тāзбина/тазбїна* (: *тāст / тāст*, *тāста*);

2) суфикс *-ица*: од именичке основе *кўрвица/курвїца* (: *кўрва*), *рāкијица/ракијїца* (: *рāкија*);

3) суфикс *-она*: од глаголске основе *гòстиона/гостидна*^{PMС6} (: *гòстити*);

4) суфикс *-це* и суфикси који се на њега завршавају:

4а) суфикс *-анце*: од именичке основе *псѣтāнце/псетāнце* (: *псѣто*);

4б) суфикс *-енце*:

– од именичке основе *јāгњēнце/јагњēнце* (: *јāгње*);

– од модификоване именичке основе *дѣтēнце/детенце* (: *дѣте*, *дѣтета*);

4в) суфикс *-ишце*:

– од именичке основе *брòдāишце/брòдāишце* (: *брòдо*), *мѣстāишце/местāишце* (: *мѣсто*), *чѣдāишце/чедāишце* (: *чѣдо*);

– од придевске основе *сїротāишце/сиротāишце*^{PMС6} (: *сїрот*);

4г) суфикс *-еишце*:

– од именичке основе *јāгњешце/јагњешце* (: *јāгње*, *-ета*), *лāнешце/ланешце*^{PMС6} (: *лāне*, *-ета*), *пїлешце/пилешце*^{PMС6} (: *пїле*), *рāмешце/рамешце* (: *рāме*, *-ена*);

– од модификоване именичке основе *дѣтēишце/детешце* (: *дѣте*, *дѣтета*).

2.2.2.1.3. ТИП : *милòстиња/милостїња* : *мїлòст*, *-ости*

У варијантама се може свакако реализовати акценатска алтернација у односу на мотивну реч, а да варијабла буде позиција новог реализованог узлазног акцента, добијеног под утицајем суфикса:

³³ РСЈ2011 даје и *зāкупнї*.

2.2.2.1.3.1. слог непосредно пред суфиксом или на (првом) слогу суфикса

1) суфикс *-ава*: од модификоване глаголске основе *мељава/мељава* (: през. *мељѣм*);

2) суфикс *-ина* и суфикси који се на њега завршавају:

2а) суфикс *-ина*:

– од именичке основе *долина/долѣна* (: *дб*, *дѣла*), *прашина/прашѣна* (: *праѣх/праѣх*);

– од придевске основе *слабина/слабѣна* 1. (: *слаб*);

– од бројевне основе *седамнаестина/седамнаестѣна* (: *седѣмнаестѣ*);

2б) суфикс *-(ов)ина*: од именичке основе *осовина/осовѣна* (: *оса*);

2в) суфикс *-отина*: од глаголске основе *посекотина/посекѣтина* (: *посеѣти*);

3) суфикс *-ин(а)џ*: од именичке основе *листинџ/листинџ*^{PMС6} (: *лист*);

4) суфикс *-иња*:

4а) од именичке основе *милѣстиња/милѣстиња* (: *милѣст*, *-ости*);

4б) од бројевне основе *деветиња/деветѣња*^{PMС6} (: *девет/деветѣ*, *деветѣти*);

5) суфикс *-ура*: од именичке основе *кожура/кожура* (: *кожа*);

2.2.2.1.3.2. други слог од суфикса или слог непосредно пред суфиксом:

1) суфикс *-ка*: од бројевне основе *чѣтвѣрка/чѣтвѣрка* (: *чѣтворѣ*), *шѣстѣрка/шѣстѣрка* (: *шѣсторѣ*);

2) суфикс *-ко*: *ѣлѣвко/ѣлѣвко* (: *ѣлав*);

3) суфикс *-(ов)ић*: од придевске основе *незнѣновић/незнѣновић* (: *незнѣн*);

2.2.2.1.3.3. други слог од суфикса или на (првом) слогу суфикса:

суфикс *-оница*: од глаголске основе: *пушионица/пушиѣница* (: *пушити*), *слѣшаоница/слѣшаѣница* (: *слѣшати*), *чѣкаоница/чѣкаѣница* (: *чѣкати*);

2.2.2.1.3.4. испред првог или другог суфикса у саставу сложеног:

1) суфикс *-ина* и суфикси који се на њега завршавају:

1а) суфикс *-(ов)ина*:

– од именичке или придевске основе *медовина/медѣвина* (: *мед*, *меда* или *медѣв*);

1б) суфикс *-(j)отина*: од модификоване глаголске основе *измишљотина/измишљотина* (: *измислити, измишљен*);

2) суфикс *-ионик*: од модификоване глаголске основе *та̀рионик/тарио̀ник*^{PMС6} (: през. *та̀рѐм*);

3) суфикс *-ионица*: од модификоване глаголске основе *п̀ерионица/перио̀ница* (: през. *п̀ѐрѐм*); *та̀рионица/тарио̀ница*^{PMС6} (: през. *та̀рѐм*);

4) суфикс *-ић* и суфикси који се на њега завршавају:

4а) суфикс *-(ов)ић*: од именичке или придевске основе *дрòздовић/дроздòвић*^{PMС6} (: *дрòзд*);

4б) суфикс *-утић*: од глаголске основе *с̀екутић/сек̀утић* (: *с̀ећи*);

5) суфикс *-ице*: од именичке основе *ја̀реице/јарѐице* (: *ја̀ре, -ета*);

2.2.2.1.4. ТИП: *уст̀аица/уста̀ица* : *у̀ста*

Алтернација по месту и(ли) квалитету акцента може бити идентична у обе варијанте суфиксалне творенице, само с квантитетом као варијаблом. Заједничко померање акцента се врши у следеће позиције:

2.2.2.1.4.1. *слог непосредно пред суфиксом*:

1) суфикс *-(а)ц* и суфикси који се на њега завршавају:

1а) суфикс *-(а)ц*:

– од именичке основе *з̀убац/зуб̀ац* (: *з̀уб*), *тр̀упац/тру̀пац* (: *тр̀уп*);

– од придевске основе *чѝстац/чист̀ац* 1. (: *чѝст*);

– од модификоване предлошке основе *пр̀емац/прѐмац* (: *према*);

1б) суфикс *-л(а)ц*: од глаголске основе *тк̀алац/тка̀лац* (: *тк̀ати*);

2) суфикс *-јача/-њача*:

– од именичке основе *гл̀ежњача/глѐжњача* (: *гл̀ежња*);

– од придевске основе *бео̀њача/бео̀њача* (: *бѐо, бѐла*);

3) суфикс *-ер*: од именичке основе *ку̀ћер/ку̀ћер* (: *ку̀ћа*);

4) суфикс *-ница*: од придевске основе *бео̀ница/бео̀ница*^{PMС6} (: *бѐо, бѐла*);

5) суфикс *-ња*: од модификоване глаголске основе *па̀жња/па̀жња* (: *па̀зити*);

6) суфикс *-ство*: од именичке основе *девѐрство/девѐрство* (: *дѐвѐр, -ѐра*), *непријатѐлство/непријатѐлство* (: *нѐпријатељ/нѐпријатељ*);

7) суфикс *-ца*: именичка основа: *но̀ћца/но̀ћца* (: *но̀ћ, но̀ћи*);

8) суфикс *-це*: од именичке основе *окàнце/окáнце* (: *òкно*), *писàмце/писáмце* (: *пíсмо*), *ребàрце/ребáрце* (: *рèбро*), *светáлце/светàлце* (: *свèтло*);

9) суфикс *-ција*: од именичке основе *забушàнција/забушáнција* (: *забушант*);

10) суфикс *-че*: од именичке основе *анђèлче/анђéлче* (: *àнђео*), *голùпче/голúпче* (: *гòлуб*), *ђавòлче/ђавóлче* (: *ђàвò*, *-ола*);

11) суфикс *-штина*: од именичке основе *ракìштина/ракиштина* (: *ракија*);

2.2.2.1.4.2. други слог испред суфикса:

1) суфикс *-је*:

– од именичке основе *пòсуђе/пòсүђе* (: *пòсуда*);

– од модификоване придевске основе: *недружèљубље/недружéљубље*^{PMС6} (: *недружèљубив*);

2) суфикс *-ка*:

– од именичке основе *кòкошка/кòкòшка* (: *кòкòш*, *-оши*);

– од бројевне основе *дèсетка/дèсèтка*³⁴ (: *дèсèт/дèсет*);

2.2.2.1.4.3. на (првом) слогу суфикса:

1) суфикс *-ајлија*: *новàјлија/новáјлија* (: *нòв*);

2) суфикс *-еш*: од именичке основе *брìгеш/брìгèш* (: *брìга*);

3) суфикс *-ит*: од именичке основе *авàлит/авàлìт*^{PMС6} (: *Àвала*);

4) суфикс *-ић* и суфикси који се на њега завршавају:

4а) суфикс *-ић*:

– од именичке основе *брòдић/брòдìћ* (: *брòд*, *брòда*): – од модификоване именичке основе *магàрић/магàрìћ*^{PMС6} (: *магàре*, *-ета*);

4б) суфикс *-чић*: од модификоване именичке основе *грùмчић/грùмчìћ*^{PMС6} (: *грùмèн*, *-ена*);

5) суфикс *-лама*: од глаголске основе *заврзlàма/заврзáма* (: *зàврсти/заврсти*);

6) суфикс *-ство* и суфикси који се на њега завршавају:

суфикс *-анство*:

³⁴ У РСЈ2011 други лик је у загради.

– од именичке основе *владичанство/владичанство* (: *владика*), *криптокатоличанство/криптокатоличанство*^{РСЈ2011} (: *криптокатолик/криптокатолик* према РСЈ2011);

– од придевске основе: *величанство/величанство* (: *вѐлик*), *височанство/височанство* (: *ви́сок, -òка*);

7) суфикс *-уштина*: од именичке основе *баруштина/баруштина* (: *ба̀ра*), *блатуштина/блатуштина*^{РМС6} (: *блãто*);

8) суфикс *-це* и суфикси који се на њега завршавају:

8а) суфикс *-анце*:

– од именичке основе *вратанце/вратанце* (: *вра̀та*), *гнезданце/гнезданце* (: *гнѐздо*), *леђанца/леђанца*^{РМС6} (: *лѐђа*), *писманце/писманце*^{РМС6} (: *пѝсмо*);

– од придевске основе *беланце/беланце* (: *бѐо, бѐла*);

8б) суфикс *-енце*: од именичке основе *писменце/писменце*^{РМС6} (: *пѝсмо*);

8в) суфикс *-ишце*: *враташца/враташца* (: *вра̀та*), *гнездашце/гнездашце* (: *гнѐздо*), *грудашца/грудашца*^{РМС6} (: *гру̀ди*), *звонашце/звонашце* (: *звѐно*), *леђашца/леђашца*^{РМС6} (: *лѐђа*), *светлашце/светлашце* (: *свѐтло*), *седлашце/седлашце* (: *сѐдло*), *усташца/усташца* (: *у̀ста*);

2.2.2.1.4.4. *пред суфиксом или на првом слогу суфикса, зависно од форме суфикса:*

суфикс *-(ов)њача*: од именичке или придевске основе *маковњача/маковњача* (: *ма̀к, ма̀ка, ма̀ков*);

2.2.2.1.4.5. *испред другог суфикса у саставу сложеног суфикса:*

1) суфикс *-ајлија*: од придевске основе *дугајлија/дугајлија* (: *ду̀г*);

2) суфикс *-овница*: од прилога *опетовница/опетовница*^{РМС6} (: *опѐт*);

3) суфикс *-осија*: од модификоване придевске основе *грдосија/грдосија* (: *гр̀дан/гр̀дан*).

2.2.2.1.5. ТИП: *р̀аселина/р̀аселина : р̀асести*

Поред варијанте суфиксалне творенице чији је акценат једнак оном мотивне речи, додавање суфикса може изазвати и појаву новог, силазног акцента као друге варијације:

- 1) суфикс *-ад*: *н̀азим̄а̀д/н̀азим̄а̀д (: н̀азиме/н̀азиме)*;
- 2) суфикс *-(а)к*: од модификоване глаголске основе *̀истисак/̀истисак (: ̀истиснути)*, *на̀ка̀лемак/на̀ка̀лемак^{РМС6} (: на̀ка̀лемити)*;
- 3) суфикс *-ина*: од глаголске основе *р̀аселина/р̀аселина (: р̀асести)*;
- 4) суфикс *-лук*: од именичке основе *мѐз̄а̀рлук/мѐз̄а̀рлук (: мѐз̄а̀р, -а̀ра)*;

2.2.2.1.6. ТИП: *н̀а̀прик̄а̀ш/на̀прик̄а̀ш : н̀а̀прика*

Када акценат творенице нема акценат мотивне речи, поред акцента који препознајемо као мотивисан суфиксом (у складу с претходним типовима), као варијација се може појавити и силазни акценат (који, дакле, није одлика мотивне речи). Тај нови силазни акценат јавља се паралелно са узлазним акцентом који се налази:

2.2.2.1.6.1. на слогу непосредно пред суфиксом:

- 1) суфикс *-аиш*: од именичке основе *н̀а̀прик̄а̀ш/на̀прик̄а̀ш (: н̀а̀прика)*;
- 2) суфикс *-ња*: од модификоване глаголске основе *̀испрат̄ња/̀испрат̄ња^{РМС6} (: ̀испратити)*;

2.2.2.1.6.2. на (првом) слогу суфикса:

- 1) суфикс *-ина*: од модификоване глаголске основе *са̀др̄жина/са̀др̄жина (: са̀др̄жати)*;
- 2) суфикс *-ица*: од модификоване глаголске основе *бу̀јица/бу̀јица (: бу̀јати)*.

2.2.2.1.7. ТИП: *стр̄а̀нка/стр̄а̀нка : стр̄а̀на*

У ретким примерима, акценат свих варијаната може бити силазни:

- 1) варијантног квантитета акцентованог слога при чему и мотивна реч има силазни акценат:

1а) суфикс *-ка*: од именичке основе *звѣрка/звѣрка* (: *звѣр*);

1б) суфикс *-ља*:

– од именичке основе *шѹмор/шѹмор* (: *шѹм*);

– од глаголске основе *прѣља/прѣља* (: *прѣсти*);

1в) суфикс *-њак*: *цвѣћњак/цвѣћњак* (: *цвѣће*);

2) варијантног квантитета акцентованог слога при чему мотивна реч нема силазни акценат, са суфиксом *-ка*:

– од именичке основе *стрѣнка/стрѣнка* (: *стрѣна*);

– од модификоване глаголске основе *клиска/клиска* (: *клизати/клизати*).

3) варијантног квантитета поста акценатског слога:, са суфиксом *-ић*: од именичке основе *свѣстић/свѣстић*^{PMС6} (: *свѣст, свѣста*).

2.2.2.2. КВАНТИТЕТСКЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ

2.2.2.2.1. Два примера задржавају квалитет мотивне речи, уз факултативно дуљење акцентованог слога: *кѣм/кѣм* (: *кѣмѣн*), *плѣм/плѣм* (: *плѣмѣн*).

2.2.2.2.2. Једнакост с акцентом мотивне речи праћено је варијантним квантитетом поста акценатског слога у *прѣтекторство/прѣтектѣрство* : *прѣтектор*.

2.2.2.3. ОСТАЛЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ

Као посебну групу издвајамо именице код којих се нови акценат творенице јавља као производ скраћивања творбене основе, у неким случајевима и уз вокалску апофонију, често дуљењима и скраћивањима и акценатских и поста акценатских слогова, као и алтернацијом по квалитету акцентованог слога:

2.2.2.3.1. творба хипокористика и сличних образовања:

1) један лик са задржавањем акцента мотивне речи:

– од модификоване именичке основе *дѣва/дѣва* (: *дѣвѣјка*), *прика/прика*^{PMС6} (: *пријатељ*), *тѣта/тѣта*^{PMС6} (: *тѣтка*);

– од модификоване придевске основе: *жуја/жуја* (: *жуѣт, жуѣта*);

– од глаголске основе: *љуби/љуби* (: *љубити*);

– основа од узвика *цврѣца/цврѣца* (: *цврѣц*);

2) ниједан од ликова нема акценат мотивне речи:

– од модификоване именичке основе *ка̀ле/ка̀ле*^{PMС6} (: *ка̀луђер*), *та̀ле/та̀ле*^{PMС6} (: *та̀та*), *ћа̀ле/ћа̀ле* (: *ћа̀ћа/ћа̀ћа*), *чѝле/чѝле* 2. (: *чѝча*);

– од модификоване придевске основе *зѐља/зѐља* (: *зѐлен*, *зѐлена*), *ша̀рга/ша̀рга*^{PMС6} (: *ша̀рен*, *ша̀рена*);

2.2.2.3.2. творба девербативних именица:

1) са силазним акцентима различитог квантитета на првом слогу: *за̀брана/за̀брана* (: *забра̀нити*, *забра̀нӣм*), *за̀сека/за̀сека* (: *за̀сећи*, *за̀се́че̄м*), *збо̀р/збо̀р* (: *збра̀ти*, *збра̀ре̄м*);

2) с узлазним акцентима различитог квантитета на првом слогу:

2а) суфикс *-ø*: *до̀каз/до̀каз*, *до̀пис/до̀пис*, *по̀пис/по̀пис*, *про̀пис/про̀пис* и *у̀пис/у̀пис*, *до̀пуст/до̀пуст*, *по̀пуст/по̀пуст* и *про̀пуст/про̀пуст*, *на̀ук/на̀ук*, *по̀вод/по̀вод*, *про̀вод/про̀вод*, *спро̀вод/спро̀вод* и *у̀вод/у̀вод*, *по̀гон/по̀гон* и *про̀гон/про̀гон*, *прѐдмет/прѐдмет* и *про̀мет/про̀мет*, *прѐклоп/прѐклоп*, *прѐлив/прѐлив* и *про̀лив/про̀лив*, *прѐмор/прѐмор*, *прѐрез/прѐрез* и *про̀рез/про̀рез*, *прѐскок/прѐскок*, *про̀дор/про̀дор*, *про̀хтев/про̀хтев*, *у̀сев/у̀сев*, *у̀спон/у̀спон*, *про̀лаз/про̀лаз*, *ра̀змак/ра̀змак* (: *разма̀ћи/разма̀ћи*), *су̀коб/су̀коб*, *су̀срет/су̀срет* (: *су̀срести*), *у̀вид/у̀вид*, *у̀воз/у̀воз*, *у̀коп/у̀коп*, *у̀кор/у̀кор*, *у̀нос/у̀нос*, *у̀слов/у̀слов*;

2б) суфикс *-а*: *на̀ука/на̀ука* (: *на̀учити*, *на̀учӣм*);

2в) суфикс *-(а)к*: *прѐгибак/прѐгибак* (: *прѐгибати*, *прѐгиба̄м*), *ра̀зломак/ра̀зломак* (: *ра̀зломити*, *ра̀зломӣм*);

2г) суфикс *-(а)џ*: *на̀селац/на̀селац* (: *на̀селити*, *на̀селӣм*);

2д) суфикс *-ба*: *на̀годба/на̀годба* (: *на̀годити*, *на̀годӣм*), *на̀руџба/на̀руџба* (: *на̀ру̀жити*, *на̀ру̀жӣм*), *прѝмедба/прѝмедба* (: *прѝметити*, *прѝметӣм*);

2ђ) суфикс *-ина* и суфикси који се на њега задржавају:

– суфикс *-ина*: *на̀селина/на̀селина* (: *на̀селити*, *на̀селӣм*), *ра̀стопина/ра̀стопина* (: *ра̀стопити*, *ра̀стопӣм*);

– суфикс *-бина*: *на̀руџбина/на̀руџбина* (: *на̀ру̀жити*, *на̀ру̀жӣм*), *на̀сеобина/на̀сеобина* (: *на̀селити*, *на̀селӣм*);

2е) суфикс *-ица*: *за̀девица/за̀девица* (: *за̀девати*, *за̀дева̄м*);

3) с дугоузлазним на првом слогу и квантитетом ултима као варијаблом – на *-ø*: *на̀бој/на̀бој* (: *на̀бити*, *на̀биџӣе̄м*);

4) с краткосилазним на првом слогу и квантитетом ултима као варијаблом – на *-ø*: *по̀дриг/по̀дриг*^{PMС6} (: *по̀дригнути*, *по̀дригнѣ̄м*), *у̀сек/у̀сек* (: *у̀сећи*, *у̀се́че̄м*);

5) с оба кратка акцента на првом слогу:

5а) суфикс *-ø*: *òдмак/òдмак* (: *одмаћи/òдмаћи, одмакнути, òдмакнѐм*), *ўток/ўток* (: *утòчити, ўточїм*);

5б) *пòкора/пòкора* (: *покòрити, пòкорїм*), *рàзнода/рàзнода* (: *разòнодити*), *суна̀знака/на̀знака* (: *на̀зна́чити, на̀зна́чїм*);

6) с оба дуга акцента на првом слогу – на *-а*: *вра̀ћа/вра̀ћа* (: *вра́тити, вра́ти̃м*), *за̀бава/за̀бава* (: *за̀бавити*), *за̀буна/за̀буна* (: *забу́нити, забу́ни̃м*), *за̀вада/за̀вада* (: *за̀вадити*), *за̀вера/за̀вера* (: *за̀верити*), *за̀друга/за̀друга* (: *задру́жити, задру́жїм*), *за̀лиз/за̀лиз*^{PMС6} (: *за́лизати, за́ли̃жѐм*), *за̀мука/за̀мука* (: *заму́кнути, заму́кнѐм / замукнути*), *за̀прека/за̀прека* (: *за̀пре́чити, за̀пре́чїм*), *прòђа/прòђа* (: *про́ћи/прòђи, прòђѐм*),

7) с краткоузлазним и дугосилазним акцентом на првом слогу – на *-а*: *прѐвија/прѐвија* (: *прѐвити, прѐвијѐм, прѐви́јати, прѐви́ј̃м*);

8) с краткосилазним и дугоузлазним акцентом на првом слогу – на *-а*: *ма̀ма/ма̀ма* 3.^{PMС6} (: *ма́мити, ма́ми̃м*), *прѐвара/прѐвара* (: *прѐварити*), *прѝгода/прѝгода* (: *прѝгодити, прѝгодїм*), *хо̀ра/хо̀ра* 1.^{PMС6} (: *хо̀рав*), *цмѝзра/цмѝзра* (: *цмѝзрети*), *шѐпа/шѐпа* 2.^{PMС6} (: *шѐпати, -а̃м / шѐпати, шѐпа̃м*);

9) с краткосилазним на првом слогу и дугоузлазним на пенултими – на *-ø*: *до̀принос/до̀принос* (: *до̀при́нѐти, до̀при́нѐсѐм/до̀при́несѐм*);

10) с краткосилазним на првом слогу и дугом ултимом, и с краткоузлазним на првом слогу – на *-ø*: *ѝзлѐт/ѝзлет* (: *излѐтети*), *òбр̃т/òбр̃т* (: *обр̃нути, òбр̃нѐм*), *òдрѐд/òдрѐд* (: *òдрѐдити, òдрѐдїм*), *пòтѐз/пòтѐз* (: *потѐгнути, пòтѐгнѐм, потѐзати, пòтѐжѐм*), *ра̀звр̃ат/ра̀зврат* (: *развр̃атити, ра̀звр̃ати̃м*), *у̀да̃в/у̀да̃в* (: *уда̀вити, у̀да̃вїм*), *у̀зма̃х/у̀зма̃х* (: *узма̀хнути, у̀зма̃хнѐм*), *у̀јѐд/у̀јѐд* (: *у̀јести*), *у̀па̃д/у̀па̃д* (: *у̀пасти*), *у̀ста̃в/у̀ста̃в* (: *у̀ставити*), *òхв̃ат/òхв̃ат* (: *òхватити*), *ѝз̃ум/ѝз̃ум* 1.^{PMС6} (: *из̃умети*), *òд̃јѐк/òд̃јѐк* (: *од̃јѐкнути, òд̃јѐкнѐм*), *òсв̃ит/òсв̃ит* (: *òсвитати*), *òсв̃рт/òсв̃рт* (: *осв̃рнути, òсв̃рнѐм*), *пòсѐд/пòсѐд* 2.^{PMС6} (: *пòсести*), *у̀злѐт/у̀злет* (: *узлѐтети*);

11) с краткосилазним на првом слогу и дугом ултимом, и с дугоузлазним на првом слогу – на *-ø*: *òд̃зи̃в/òд̃зи̃в*, *пòлѐт/пòлет*, *пòр̃аст/пòраст* (: *пор̃асти/пòр̃асти*), *прѝз̃ир/прѝз̃ир*, *прѝви̃д/прѝвид*, *прѝра̃ст/прѝраст* (: *при́расти/при́расти*), *ра̀зглас/ра̀зглас*;

12) с краткоузлазним на првом слогу и дугом ултимом, и с дугоузлазним на првом слогу – на *-ø*: *у̀бо̃ј/у̀бо̃ј*.

2.2.2.4. ПРОБЛЕМИ

2.2.2.4.0. У претходним тачкама изнет је преглед варијантних акценатских алтернација које се одвијају у суфиксалној творби. Међутим, иако смо прилично сигурни у природу и дату типологију приказаних варијаната, није увек једноставно без дилеме сместити конкретни пример у одговарајући тип.

2.2.2.4.1. Најпре треба истаћи да се у појединим примерима акценат мотивне речи потпуно поклапа с акцентом који би био творбено мотивисан. То доводи до непрозирности акценатске алтернације. Иако се за одређене суфиксе за које је примећено да привлаче акценат може узети да исто чине и у датим примерима, за то нема потпуног оправдања јер се показало да нема суфикса који апсолутно, у свим именицама у чијој творби учествује, захтева творбено мотивисани акценат, што такву тврдњу своди (само) на недоказиву претпоставку.

Поклапање смо забележили у следећим примерима:

1) узлазни пред суфиксом (поред акцента који прати мотивну реч):

1а) суфикс *-ар*: од глаголске основе *пòплочāр/поплòчāр*^{PMC6} (: *пòплочати/поплòчати*);

1б) суфикс *-ина*: од именичке основе *òспина/òспина*^{PMC6} (: *òсна/òсна*);

1в) суфикс *-ица*: од именичке основе *кòфица/кòфица*^{РСЈ2011} (: *кòфа/кòфа*), *пèленица/пелèница*^{PMC6} (: *пèлена/пелèна*), *стòница/стòница*^{PMC6} (: *стòна/стòна*), *тй̀грица/тй̀грица* (: *тй̀гар/тй̀гар*), *тй̀грић/тй̀грић* (: *тй̀гар/тй̀гар*), *хр̀пица/хр̀пица* (: *хр̀па/хр̀па*), *итй̀клица/итй̀клица* (: *итй̀кла/итй̀кла*);

1г) суфикс *-ост*: од придевске основе *прѐмудрòст/премудрòст* (: *прѐмудар/премудар*);

2) узлазни у позицији пред суфиксом, у обе варијанте:

2а) суфикс *-а*: од глаголске основе *грòза/грòза* (: *грòзити/грòзити се* према РСЈ2011);

2б) суфикс *-(а)ц*:

– од придевске основе *чй̀стац/чй̀стац* 1. (ако је према *чй̀ст*, *чй̀ста*, а не *чй̀ст*, *-а*);

– од модификоване глаголске основе *рòнац/рòнац* (: *рòнити*);

2в) суфикс *-ин*, с квантитетском варијаблом: од именичке основе *властèлйн/властèлин* (: *властèла*);

2г) суфикс *-ка* и суфикси који се на њега завршавају:

суфикс *-(ач)ка*: од именичке или глаголске основе *ìгpачкa/ìгpāчкa* (: *ìгpāч, ìгpати*);

2д) суфикс *-ња*: од модификоване глаголске основе *гpóжња/гpòжња* (: *гpóзити се / гpòзити се* према РСЈ2011);

2ђ) суфикс *-ство*: од именичке основе *мађàрство/мађáрство* (: *Мађàр, -áра*),

2е) суфикс *-ча*: од именичке основе *ћèлчa/ћèлчa^{PMС6}* (: *ћèла/ћèла*);

2ж) суфикс *-че*: од именичке основе *горìлчe/горìлчe^{РСЈ2011}* (: *гòрила/горìла*), *дућàнчe/дућàнчe* (: *дућàн, -ána*), *кòњчe/кòњчe* (: *кòњ, кòња*), *осмàчe/осмàчe^{PMС6}* (: *òсмàк, -áка*), *писàрчe/писàрчe^{PMС6}* (: *пìсàр / пìсàр, -áра*), *стражàрчe/стражàрчe^{PMС6}* (: *стрàжàр, -áра*), *чàмчe/чàмчe^{PMС6}* (: *чàмац, -мца*);

2з) суфикс *-чић*: од именичке основе *ìепчић/ìепчић* (: *ìеп, ìепa*);

3) узлазни пред суфиксом, поред силазног акцента, при чему и мотивна реч има силазни акценат:

3а) суфикс *-ало*: од именичке основе *стòпaло/стòпaло* (: *стòпa/стòпa*);

3б) суфикс *-анин*: од именичке основе *Млèчaнин/Млèчaнин* (: *Млèци/Млèци*);

3в) суфикс *-ар*: од именичке основе *вòђàр/вòђàр* (: *вòђе/вòђе*), *кp̄чмàр/кp̄чмàр* (: *кp̄чма/кp̄чма*);

3г) суфикс *-аи*: од именичке основе *тpàмпàи/тpàмпàи* (: *тpàмпa/тpàмпa*);

4) узлазни пред суфиксом, поред силазног акцента који није од мотивне речи:

суфикс *-ар*: *пчèлàр/пчèлàр* (: *пчèла*), *стòлàр/стòлàр* (: *стòб, стòла*);

суфикс *-ача*: од именичке основе *кòтлaчa/кòтлaчa* (: *кòтaо*);

суфикс *-аи*: од пуне или модификоване глаголске основе *ýстàи/ýстàи^{PMС6}* (: *ýстати*);

суфикс *-ица*: од глаголске основе *шкòпица/шкòпица^{PMС6}* (: *шкòпити*);

суфикс *-иште*: од модификоване глаголске основе *лèжйиште/лèжйиште* (: *лèжати*);

суфикс *-ка*: од модификоване глаголске основе *òмашкa/òмашкa* (: *òмашити/òмàшити*);

суфикс *-ле*: од именичке основе *кòзлe/кòзлe* (: *кòза*),

суфикс *-це*: од именичке основе *рúнце/рúнце* (: *рúно*);

5) узлазни на другом слогу од суфикса:

5а) суфикс *-је*:

– од именичке основе *чàдòрje/чàдòрje* (: *чàдop/чàдop*);

– од модификоване придевске основе: *сèбйчje/сèбйчje^{PMС6}* (: *сèбичан/сèбичан*);

5б) суфикс *-ка*: од именичке основе *гурманка/гурманка*^{РСЈ2011} (: *гурман/гурман*);

6) поред јасног акцента на слогу суфикса, узлазни у позицији непосредно пред суфиксом *-ало*: од именичке основе *бицало/бичало*^{РМС6} (: *биц, бича*);

7) поред очигледног акцента на првом слогу суфикса, узлазни у позицији на другом слогу од суфикса *-оница*: од глаголске основе *гостионица/гостионица* (: *гостити*), *топионица/топионица* (: *топити*), *учионица/учионица* (: *учити*), *читаоница/читаоница* (: *читати*);

8) силазни пред суфиксом *-иште*: од именичке основе *земљиште/земљиште* (: *земља*);

9) силазни пред суфиксом *-ка*: *хумка/хумка* (: *хум, хума/хума*);

10) поред јасног акцента пред суфиксом, силазни пре суфиксом *-иште*: *панађуриште/панађуриште*^{РМС6} (: *панађур*).

2.2.2.4.2. У ретким случајевима вишеструка мотивација може проузроковати и одабир сасвим другог творбеног начина, а с њим и јављање варијације која му је својствена.

1) Тако именица *низбрдица/низбрдица* има силазни акценат прилога од којег се може творити суфиксацијом, али појава новог узлазног на другом слогу од *-ица* није карактеристичан творбено мотивисани акценат за конкретни суфикс (уп. т. 2.2.1.40). Но, осим ако он није рефлекс неког фонетски мотивисаног процеса изједначавања два акцента, врло је могуће да му је порекло у префиксално-суфиксалној творби, где се показује да је краткоузлазни на слогу пред основом сасвим обична појава (в. т. 2.3.2.1).

2) Други пример би била именица *кривотворина/кривотворина*, коју смо условно сместили у суфиксацију због постојања одговарајућег и у употреби обичног глагола *кривотворити*, са којим има и заједничку варијанту акцента на трећем слогу. Међутим, примећује се да је ова именица варијантна на потпуно исти начин као сродне творенице сложено-суфиксалне творбе са типичним акцентом пред другом основом, од којих глаголи на *-творити* нису уобичајени: *новотворина/новотворина*, *рукотворина/рукотворина* и *умотворина/умотворина*. Ово може значити да је подударни акценат на трећем слогу код *кривотворити* и *кривотворина* настао паралелно, по правилима у оквирима засебних творбених начина.

3) Узлазни акценат именице *нечовештво/нечовештво*, којег нема у *нечовек*, није типичан за суфикс *-ство*, због позиције на другом слогу од суфикса. С друге стране, он је сасвим разумљив ако се узме да је именица настала префиксацијом од *човештво*, где је појава краткосилазног акцента у префиксалним твореницама од мотивних речи с

узлазним акцентом већ потврђен механизам. Изостала је варијанта *нечовѣштво* према, такође одсутном, *човѣштво*, које сматрамо сасвим обичним, а које даје и ОР.

4) Друга варијанта у акценатском односу *вѣлеграђанин/велѣграђанин* : *вѣлегрѣд* није карактеристична за суфиксалну творбу, јер се померање акцента код овог суфикса врши на први слог пред суфиксом, а не на други, већ подсећа на творбу с префиксоидима или сложенице и сраслице где је основа након првог форманта од именице са силазним акцентом.

5) Варијантност у *прекòмѣнда/прѣкомѣнда* пре упућује на многе резултате префиксалне творбе (уп. т. 2.1.2.1) него на девербативне именице из т. 2.2.1.2.

2.2.2.4.3. Код неких твореница од мотивних именских речи чија акценатска парадигма познаје алтернације између номинатива и генитива једнине, један од ликова као да акценатски прати ном. јд., а не акценат основе, који узимамо за примарни:

1) код именичких основа:

1а) суфикс *-(а)к*: *чѣсак/чѣсак* (: *чѣс, чѣса*);

1б) суфикс *-ар* и суфикси који се на њега завршавају: од именичке основе *врѣлѣр/врѣлѣр* (: *врѣт, врѣта*), *врѣлѣѣр/врѣлѣѣр*^{PMС6} (: *врѣт, врѣта*);

1в) суфикс *-аш*: *бѣчѣш/бѣчѣш*^{PMС6} (: *бѣч, бѣча*), *ћѣпчић/ћѣпчић* (: *ћѣп, ћѣпа*),

1г) суфикс *-ка*: *врѣшка/врѣшка I*. (: *врѣх/врѣх, врѣха*),

1д) суфикс *-че*: од именичке основе *ћѣче/ћѣче* (: *ћѣк, ћѣка*),

1ђ) суфикс *-(ов)(а)ѣ*: од именичке или придевске основе *видѣковаѣ/видѣковаѣ* (: *видѣк, -ѣка*); *ѣдолчић/ѣдолчић*^{PMС6} (: *ѣдол, ѣдола / ѣдол*), мада акценат може бити само према *ѣдол* с дуљењем пред сонантом као варијаблом;

1е) суфикс *-иња* и суфикси који се на њега завршавају:

1еа) суфикс *-иња*: *мòнархиња/мòнѣрхиња*^{РСЈ2011} (: *мòнарх / мòнѣрх, -ѣха*), *òрлињѣк/òрлињѣк*^{PMС6} (: *òрао, òрла*);

1еб) суфикс *-киња*: *плѣмићкиња/плѣмићкиња*^{PMС6} (: *плѣмић/плѣмић*);

1ж) суфикс *-овић*: од именичке основе *òрловић/òрловић*^{PMС6} само ако је од *òрао, òрла*, а не придева *òрлов/òрлов*;

1з) суфикс *-ство*: од именичке основе *мегалòмѣнство/мегаломѣнство* (: *мегалòмѣн, -ѣна*); *промѣтѣјство/промѣтѣјство* (: *Промѣтѣј, -ѣја*), *чудѣиство/чудѣиство* (: *чудѣк, -ѣка*); *јунѣиство/јунѣиство* (: *јунѣк, -ѣка*) и *хрвѣишина/хрвѣишина*^{PMС6} (: *Хрвѣт, -ѣта*) ако акценат није због модификоване основе придева на *-ски* (: *јунѣчкѣ, хрвѣтскѣ*);

2) код придевских основа, где на акценат творенице може утицати и акценат одређеног вида:

- 2а) суфикс *-е*: *мла̑де/мла̑де*^{PMС6} (: *мла̑д, мла̑да*);
- 2б) суфикс *-ја*: *су̑ша/су̑ша* (: *су̑х, су̑ха*);
- 2в) суфикс *-ко*: *зе̑ле̑нко/зе̑ле̑нко* (: *зе̑лен, -е̑на*), *ру̑ме̑нко/ру̑ме̑нко* (: *ру̑мен, -е̑на*);
- 2г) суфикс *-ост*: *ле̑њ̑ост/ле̑њ̑ост*^{PCJ2011} (: *ле̑њ, ле̑ња*);
- 2д) суфикс *-ош*: *пу̑стош/пу̑стош* (: *пу̑ст, пу̑ста*);

3) код заменичких основа: *к̑̀гови̑ћ/к̑̀гови̑ћ* (: *к̑̀, к̑̀га*).

Додуше, то не мора бити једино тумачење. Силазни на првом слогу именице, односно узлазни на другом слогу од суфикса могу бити и творбено мотивисани у складу с типовима 2.2.2.1.5–7. Међутим, то би значајно компликовало анализу, зато што многи од датих суфикса већ формирају акценат на слогу испред себе, па би било тешко објаснити зашто би од исте врсте мотивне речи истих прозодијских карактеристика суфикс изазивао алтернације сасвим различите природе.

2.2.2.4.4. Акценатска мотивисаност се компликује код глаголских основа, где је могуће да твореница преузима акценат презента, а не само инфинитива. Иако је инфинитив основни облик, не само да је ова мотивисаност оправдана ако се, као у већини радова у србистици, узима да су две основе равноправне (Стевановић 1991б) него је и разумљива са становишта узуса, узимајући у обзир колико је презент фреквентнији глаголски облик:

- 1) суфикс *-ало*: *се̑кало/се̑кало*^{PMС6} (: *се̑ћи, се̑че̑м*);
- 2) суфикс *-(а)њ*: *све̑жа̑њ/све̑жа̑њ* према акценту инфинитива *све̑зати* или презента *све̑же̑м*;
- 3) суфикс *-ба*: *је̑дна̑цба/је̑дна̑цба* : *је̑дна̑чити, је̑дна̑чи̑м*;
- 4) суфикс *-бина*: *на̑да̑рбина/на̑да̑рбина*^{PMС6} : *на̑да̑рити, на̑да̑ри̑м*;
- 5) суфикс *-ење*: *го̑воре̑ње/го̑воре̑ње*^{PMС6} (: *го̑ворити, го̑вори̑м*), *му̑зе̑ње/му̑зе̑ње* (: *му̑сти, му̑зем*), *но̑ше̑ње/но̑ше̑ње* (: *но̑сити, но̑си̑м*), *све̑до̑че̑ње/све̑до̑че̑ње* (*све̑до̑чити, -и̑м/све̑до̑чи̑м*);
- 6) суфикс *-ица*: *у̑мрлица/у̑мрлица* (: *у̑мре̑ти, у̑мре̑м*, р. гл. придев *у̑мро, -ре̑ла*);
- 7) суфикс *-(н)ик*: *ски̑т̑ни̑к/ски̑т̑ни̑к*^{PMС6} (: *ски̑тати, ски̑та̑м*);
- 8) суфикс *-иште*: *тр̑ж̑и̑ште/тр̑ж̑и̑ште* (: *тр̑го̑вати, тр̑гу̑је̑м*);
- 9) суфикс *-је*: *при̑че̑ши̑ће/при̑че̑ши̑ће* (: *при̑че̑стити, при̑че̑сти̑м*, али и *при̑чест*);
- 10) суфикс *-ка*: *за̑пе̑вка/за̑пе̑вка* (: *за̑пе̑вати, за̑пе̑ва̑м*), *на̑ба̑вка/на̑ба̑вка* (: *на̑бавити, на̑бави̑м*), *на̑пе̑вка/на̑пе̑вка*^{PMС6} (: *на̑пе̑вати, на̑пе̑ва̑м*), *на̑хра̑нка/на̑хра̑нка*^{PMС6} (: *на̑хра̑нити, на̑хра̑ни̑м*), *че̑ститка/че̑сти̑тка* (: *че̑сти̑тати, че̑сти̑та̑м*);
- 11) суфикс *-ко*: *на̑хра̑нко/на̑хра̑нко* (: *на̑хра̑нити, на̑хра̑ни̑м*);
- 12) суфикс *-ља*: *тка̑ља/тка̑ља* (: *тка̑ти, тка̑а̑м*);

13) суфикс *-че*: *на̀хр̄анче/на̀хр̄анче*^{PMС6} (: *на̀хр̄анити, на̀хр̄ан̄ӣм*).

Притом и други глаголски облици каткад могу бити укључени у разматрање:

– радни глаголски придев: *иза̀шаише/изаи́шаише*^{PMС6} (: *иза̀ћи/иза̀ћи, иза̀ћем, иза̀шао/изашао*);

– трпни глаголски придев: *прера̀ђевина/прерађевина* (: *прера̀дити, прера̀ђен*), *приштѐђевина/приштеђевина* (: *приштѐдети, приштѐђен*).

2.2.2.4.5. Поред јасног творбено мотивисаног акцента друге варијанте, за прве варијанте у *иза̀сл̄ан̄ӣк/изасл̄ан̄ӣк* (: *и́засл̄ан̄*), *изг̄на̄н̄ӣк/изгн̄ан̄ӣк* (: *и́згн̄ан̄*) и *пр̄ог̄на̄н̄ӣк*³⁵/*прогн̄ан̄ӣк* (: *пр̄ог̄на̄н̄*) не бисмо рекли да су настале под утицајем суфикса, будући да за *-(н)ӣк* нисмо регистровали очигледан пример творбено мотивисаног узлазног на другом слогу од суфикса. Вероватније је да оне прате акценат инфинитива (уз дуљење пред */н/* типично за трпне придеве).

2.2.2.4.6. Примери *демо̀нстранткиња/демонстра̀нткиња* (: *демо̀нстрант*), *емѝгранткиња/емигра̀нткиња* (: *емѝгрант*) и *фолѝранткиња/фолира̀нткиња* (: *фолирант*) наликују типу с чувањем акцента мотивне речи или акцентом пред суфиксом, али је варијантност у речнику могући производ тежње лексикографа да адаптира првобитне ликове *емигрант* и *фолирант* корекцијом квалитета а да се не помера место акцента (за разлику од основног облика где се то не може учинити), попут ном. мн. *доку̀мента/докумѐнта* (в. т. 3.3.5).

Различити смерови адаптације највероватније су резултат варијантности и у *атмосфе́риље/атмосфѐриље* (: *атмосфе́ра*) од првобитног *атмосфе́риље*, преношењем акцента у духу новоштокавске метатоније или корекцијом квалитета на истом слогу.

2.2.2.4.7. Иако се између *пра̀историч̄ар/праисто̀рич̄ар* и *исто̀рич̄ар* јасно уочавају алтернације типичне за префиксацију, именицу *праисторичар* из перспективе њене творбене парафразе оправданије је изводити од *праисторија* него од *историчар*, те се онда мора само констатовати да однос *пра̀историч̄ар/праисто̀рич̄ар* : *пра̀исто̀рија/праисто̀рија* својим другим варијантама подражава акценатску алтернацију у *и́сто̀рија* : *исто̀рич̄ар*.

2.2.2.4.8. Посебан проблем за анализу представљају многобројни примери у којима наспрам дугоузлазног акцента мотивне речи у твореници стоји краткоузлазни у позицији где би он био творбено мотивисан. Иако се може бранити став да је дошло до скраћивања пред суфиксом, ближи смо уверењу да је то нови, творбено мотивисани

³⁵ Изостанак дужине на другом слогу у оба речника мора бити грешка, имајући у виду два сродна наведена примера.

акценат, чија се позиција само у датом контексту случајно поклопила с акцентованим слогом мотивне речи:

1) пред суфиксом, паралелно с варијантом чији је акценат истоветан оном мотивне речи:

1а) суфикс *-ак*: од придевске основе *нѐм̄ак/нѐм̄ак* (*нѐм, нѐма*);

1б) суфикс *-ар*: од именичке основе *о̀м̄ач̄ар/о̀м̄ач̄ар* (: *о̀м̄ак, -а̀ка / о̀мак*);

1в) суфикс *-ина*:

– од именичке основе *о̀рлина/о̀рлина*^{PMС6} (: *о̀рао, о̀рла*);

– од придевске основе *по̀дм̄у̀кличина/по̀дм̄у̀кличина*^{PMС6} (: *по̀дм̄у̀као, -у̀кла*);

1г) суфикс *-иња*:

– од именичке основе *о̀ртакиња/о̀ртакиња*^{PMС6} (: *о̀рт̄ак, -а̀ка / -а*);

– од придевске основе *о̀р̄а̀гиња/о̀р̄а̀гиња*^{PMС6} (: *о̀р̄а̀г, о̀р̄а̀га*);

1д) суфикс *-ић* и који се на њега завршавају:

1да) суфикс *-ић*: од именичке основе *п̀ла̀д̄њић/п̀ла̀д̄њић/п̀ла̀д̄њић* (: *п̀ла̀дањ/п̀ла̀дањ*);

1дб) суфикс *-чић*: од именичке основе *п̀у̀т̄а̀љчић/п̀у̀т̄а̀љчић*^{PMС6} (: *п̀у̀т̄а̀љ / п̀у̀т̄а̀љ, -а̀ља*);

1ђ) суфикс *-ица*: од именичке основе *п̀ѐтица/п̀ѐтица* 1.^{PMС6} (: *п̀ѐта*), *т̀о̀рбица/т̀о̀рбица* (: *т̀о̀рба/т̀о̀рба*);

1е) суфикс *-лија*: од именичке основе *ка̀ла̀јлија/ка̀ла̀јлија*^{PMС6} (: *ка̀ла̀ј, -а̀ја*);

1ж) суфикс *-че*: од именичке основе *в̀рт̄а̀љче/в̀рт̄а̀љче*^{PMС6} (: *в̀рт̄а̀љ, -а̀ља*);

1з) суфикс *-ија*: од именичке основе *ѝна̀џија/ѝна̀џија* (: *ѝна̀т*), *(х)а̀нџија/(х)а̀нџија* (: *ха̀н, ха̀на*), *ча̀мџија/ча̀мџија* (: *ча̀маџ*);

1и) суфикс *-итина*: од придевске основе *нева̀ља̀нитина/нева̀ља̀нитина*^{PMС6} (: *нева̀ља̀н, -а̀на*);

2) пред суфиксом, без варијанте која чува акценат мотивне речи:

2а) суфикс *-ица*: од модификоване основе *м̀ѐзимица/м̀ѐзимица* (: *м̀ѐзимаџ/м̀ѐзимаџ*);

2б) суфикс *-ич*: од придевске основе *љ̀у̀тич/љ̀у̀тич*^{PMС6} (: *љ̀у̀т, љ̀ута*);

2в) суфикс *-че*: од именичке основе *х̀у̀с̄арче/х̀у̀с̄арче* (*х̀у̀с̄ар / х̀у̀с̄ар, -а̀ра*);

3) пред суфиксом са скраћивањем акцентованог слога:

3а) суфикс *-(а)к*: од модификоване глаголске основе *св̄ѐзак/св̄ѐзак* (: *св̄ѐзати, св̄ѐжѐм*);

3б) суфикс *-ар*: од глаголске основе *п̀ис̄ар/п̀ис̄ар* (: *п̀исати, п̀ишѐм*);

4) пред суфиксом са скраћивањем акцентованог слога, уз варијанту са узлазним пред суфиксом који није пореклом од мотивне речи:

4а) суфикс *-ел*: од именичке основе *в̀л̀астел/в̀л̀астел*^{PMС6} (: *в̀л̀аст*);

4б) суфикс *-ель*: од именичке основе *в̀л̀астель/в̀л̀астель*^{PMС6} (: *в̀л̀аст*);

4в) суфикс *-ник*: од именичке основе *в̀ес̀н̄ик/в̀ес̀н̄ик* (: *в̀ес̀т*);

5) пред суфиксом, уз скраћивање постакценатског слога:

5а) суфикс *-ан* и суфикси који се на њега завршавају:

5аа) суфикс *-ан*:

– од именичке основе *ћ̀уб̀ан/ћ̀уб̀ан* (: *ћ̀уб̀а/ћ̀уб̀а*);

– од придевске основе *т̀уп̀ан/т̀уп̀ан* (: *т̀уп̀, т̀уп̀а*);

5аб) суфикс *-јан*: од придевске основе *ц̀р̀њ̀ан/ц̀р̀њ̀ан*^{PMС6} (: *ц̀р̀н̀, ц̀р̀на*);

5б) суфикс *-арина*: од именичке основе *с̀в̀а̀д̀барина/с̀в̀а̀д̀барина*^{PMС6} (: *с̀в̀а̀д̀б̀ар/с̀в̀а̀д̀б̀ар*), *ск̀ел̀арина/ск̀ел̀арина* (: *ск̀ел̀ар/ск̀ел̀ар*);

5в) суфикс *-(а)ц*: од придевске основе *љ̀у̀тац/љ̀у̀тац* (: *љ̀у̀т̀, љ̀у̀та*);

5г) суфикс *-ет*: од именичке основе *камид̀н̄ет/камид̀н̄ет* (: *камид̀н̄, -о̀на*);

5д) суфикс *-ик*:

– од именичке основе *ј̀а̀б̀лан̄ик/ј̀а̀б̀лан̄ик*^{PMС6} (: *ј̀а̀б̀л̀ан̀*);

– од придевске основе *б̀ѝран̄ик/б̀ѝран̄ик* (: *б̀ѝран̀*);

5ђ) суфикс *-ина*: од модификоване прилошке основе *унут̀рина/унут̀рина* (: *унут̀ра/унут̀ра*);

5е) суфикс *-(и)ња*: од глаголске основе *с̀у̀д̄ѝња/с̀у̀д̄ѝња*^{PI2011?} (: *с̀у̀д̄ити*);

5ж) суфикс *-ић*: од именичке основе *л̀ан̀чић/л̀ан̀чић* (: *л̀ан̀ац*);

5з) суфикс *-ица*: од именичке основе *кр̀ч̀ма̀рица/кр̀ч̀ма̀рица* (: *кр̀ч̀ма̀р/кр̀ч̀ма̀р*);

5и) суфикс *-ост*: од придевске основе *п̀рѝј̀ат̀н̄ост/п̀рѝј̀ат̀н̄ост* (: *п̀рѝј̀ат̀ан̀*);

б) пред суфиксом, уз варијанту с очигледним творбено мотивисаним акцентом на слогу суфикса:

ба) суфикс *-ана*:

– од именичке основе *д̀в̀орана/д̀в̀орана* (: *д̀в̀ор̀, д̀в̀ора*);

– од придевске основе *сл̀анина/сл̀анина* (: *сл̀ан̀, сл̀ана*);

бб) суфикс *-ања*: од именичке основе *п̀у̀тања/п̀у̀тања* (: *п̀у̀т̀, п̀ута*);

бв) суфикс *-ина* и суфикси који се на њега завршавају:

суфикс *-арина*: од именичке основе *ред̀ар̀стварина/ред̀ар̀стварина*^{PMС6} (: *ред̀ар̀ство*);

бг) суфикс *-ица* и суфикси који се на њега завршавају:

бга) суфикс *-ица*:

– од именичке основе *вр̀бица/вр̀бица* (: *вр̀ба*);
– од придевске основе *ж̀вица/ж̀вица* (: *ж̀в, ж̀ва*), *кр̀вица/кр̀вица*³⁶
(: *кр̀в, кр̀ва*);

бгб) суфикс *-аоница*: од именичке основе *к̀ључаоница/к̀ључаоница* (: *к̀ључ, к̀ључа*);

7) пред суфиксом, уз силазни (на првом слогу):

7а) суфикс *-ар*: од именичке основе *п̀апк̀ар/п̀апк̀ар* (: *п̀апак*);

7б) суфикс *-е*: од модификоване глаголске основе *к̀мече/к̀мече*^{PMС6} (: *к̀мечати*);

7в) суфикс *-ица*: од именичке основе *ј̀елица/ј̀елица*^{PMС6} (: *ј̀ела*), *ч̀иќица/ч̀иќица* (: *ч̀иќа*);

7г) суфикс *-иште*: од модификоване или пуне глаголске основе *т̀еж̀иште/т̀еж̀иште* (: *т̀еж̀ити*);

7д) суфикс *-лија*: од глаголске основе *п̀р̀валија/п̀р̀валија*^{PMС6} (: *п̀р̀валити*);

7ђ) суфикс *-ло*: од глаголске основе *к̀уд̀равило/к̀уд̀равило*^{PMС6} (: *к̀уд̀равити*);

8) пред суфиксом *-че*, уз акценат који истовремено може бити од ном. јд. и(ли) акценат на другом слогу од суфикса: *п̀арт̀из̀анче/п̀арт̀из̀анче*^{PMС6} (: *п̀арт̀из̀ан, -`ана*);

9) на другом слогу од суфикса, уз варијанту која чува акценат мотивне речи:

9а) суфикс *-л(а)ц*: од глаголске основе *изуч̀авалац/изуч̀авалац* (: *изуч̀авати*), *ш̀ири́лац/ш̀ири́лац* (: *ш̀ири́ти*);

9б) суфикс *-иља*: од глаголске основе *му̀зи́ља/му̀зи́ља* (: *му̀сти, му̀зѐм*);

9в) суфикс *-иње*: од глаголске основе *ра̀сти́ње/ра̀сти́ње* (: *ра̀сти/ра̀сти*);

9г) суфикс *-иште* и суфикси који се на њега завршавају:

9га) суфикс *-иште*: од именичке основе *на̀пој̀иште/на̀пој̀иште*^{PMС6} (: *на̀пој̀, -оја / на̀пој̀*), *на̀ход̀иште/на̀ход̀иште* (: *на̀ход̀*);

9гб) суфикс *-лиште*: од глаголске основе *од̀ма̀рал̀иште/од̀ма̀рал̀иште* (: *од̀ма̀рати*), *ска̀кал̀иште/ска̀кал̀иште* (: *ска̀кати*);

9д) суфикс *-је*: од придевске основе: *Лу̀чи́ње/Лу̀чи́ње*^{PMС6} (: *Лу̀чин*);

9ђ) суфикс *-ка*: од именичке основе *дѝз̀елка/дѝз̀елка*^{РСЈ2011} (: *дѝзел*), *тр̀енѐрка/тр̀енѐрка* (: *тр̀енѐр*);

9е) суфикс *-ло*: од глаголске основе *пом̀а̀гало/пом̀а̀гало* (: *пом̀а̀гати*), *ска̀кало/ска̀кало* (: *ска̀кати*);

9ж) суфикс *-тељ*: од глаголске основе *ш̀ири́тељ/ш̀ири́тељ* (: *ш̀ири́ти*);

³⁶ Први лик је у загради у РСЈ2011.

10) на другом слогу од суфикса *-(а)к*, уз варијанту која чува акценат мотвине речи, али са скраћивањем поста акценатског слога: од именичке основе *òсмејак/òсмејак* (: *òсмѐх*);

11) на другом слогу од суфикса, уз варијанту с јасно творбено мотивисаним акцентом на суфиксу:

11а) суфикс *-ица* и суфикси који се на њега завршавају:

11аа) суфикс *-оница*: од глаголске основе *залàгаоница/залагаòница* (: *залàгати*), *исповèдаоница/исповедаòница* (: *исповèдати*), *пресвlàчионица/пресвлагчиòница*^{PMС6} (: *пресвlàчити*), *проповèдаоница/проповедаòница* (: *проповèдати*), *свlàчионица/свлагчиòница* (: *свlàчити*), *ска̀каоница/скакаòница* (: *ска̀кати*), *спàваоница/спаваòница* (: *спàвати*), *с̀ушионица/сушиòница* (: *с̀ушити*),

11аб) суфикс *-ионица*: од глаголске основе *штèдионица/штедиòница* (: *штèдети*);

11б) суфикс *-оник*: од глаголске основе *ум̀иваон̀ик/умиваòн̀ик* (: *ум̀ивати*);

12) на другом слогу од суфикса, уз варијанту са силазним (на првом слогу):

12а) суфикс *-в(а)ц*: од глаголске основе *ска̀кавац/ска̀кавац* (: *ска̀кати*);

12б) суфикс *-вица*: од глаголске основе *кѝјавица/кѝјавица* (: *кѝјати*);

13) силазним пред суфиксом са скраћивањем акценатованог слога, уз варијанту са узлазним пред суфиксом:

13а) суфикс *-е*: од именичке основе *зв̀ере/зв̀ере* (: *зв̀ер*);

13б) суфикс *-ство*: од именичке основе *зв̀ерство/зв̀ерство* (: *зв̀ер*);

14) силазним пред суфиксом *-ација* са скраћивањем акценатованог слога, уз варијанту са очигледним творбено мотивисаним акцентом на слогу суфикса: од глаголске основе *ту̀кација/ту̀кација* (: *ту̀ћи/ту̀ћи*).

2.2.2.4.9. Речници бележе и неколико примера који поред краткоузлазног, у позицији где је и у мотивној речи, као другу варијацију имају и дугоузлазни акценат на истом слогу. Овде је реч или о дуљењу акценатованог слога или се и дугоузлазни може јавити независно, као творбено мотивисани акценат:

1) суфикс *-(а)ц*: од придевске основе *ст̀уденац/ст̀уденац* (: *ст̀уден, -èна*);

2) суфикс *-еж*: од глаголске основе *бòдеж/бòдеж* (: *бòсти*);

3) суфикс *-ја*: од модификоване глаголске основе *пòмња/пòмња* (: заст. *пòмнити*);

4) суфикс *-ло*: од модификоване глаголске основе *ом̀ело/ом̀ело*^{PMС6} (: *ом̀ести/òмести*);

5) суфикс *-ња*: *но̀шња/но̀шња* (: *но̀сити*), *опло̀дња/опло̀дња* (: *опло̀дити*), *потро̀шња/потро̀шња* (: *потро̀шити*), *во̀жња/во̀жња* (: *во̀зити*), *произво̀дња/произво̀дња* (: *произво̀дити*);

6) суфикс *-ство*: од модификоване глаголске основе *удово̀љство/удово̀љство* (: *удово̀љити*);

7) суфикс *-че*: од модификоване глаголске основе *поло̀вче/поло̀вче* (: *поло̀вина/поло̀вина*).

2.2.2.4.10. Неколико именица на *-ица* има акценат идентичан оном именицама на *-(н)ик*, али другачији акценат од (трпних) придева на *-(а)н/-ни* с којима су у творбеној вези, те у зависности од тога изводимо ли их директно из придева или посредно преко модификоване основе именица на *-(н)ик*, оне могу припадати типу *прѡ̀зрѡ̀чност/прѡ̀зрачност* : *прѡ̀зрѡ̀чан/прѡ̀зрачан*, односно *по̀сласличѡ̀р/по̀сласличѡ̀р* : *по̀сласлица*: *бра̀њеница/бра̀њеница* (: *бра̀њеник/бра̀њеник*, *бра̀њен*), *иза̀слѡ̀ница/иза̀слѡ̀ница*^{PMС6} (: *иза̀слѡ̀ник/иза̀слѡ̀ник*, *ѡ̀заслѡ̀н*), *изгнѡ̀ница/изгнѡ̀ница* (: *изгнѡ̀ник/изгнѡ̀ник*, *ѡ̀згнѡ̀н*), *нѐзадово̀љница/нѐзадово̀љница*^{PMС6} (: *нѐзадово̀љник/нѐзадово̀љник*, *нѐзадово̀љан*), *о̀кривљеница/о̀кривљеница*^{PMС6} (: *о̀кривљеник/о̀кривљеник*, *о̀кривљен*), *про̀гнаница/про̀гнаница* (: *про̀гнаник/про̀гнаник*, *про̀гнѡ̀н*), вероватно и *ѡ̀сквѡ̀реница/ѡ̀сквѡ̀реница*^{PMС6}, само што речници не дају *ѡ̀сквареник* (према *ѡ̀сквѡ̀рен*). За пример *на̀дсто̀јница/на̀дсто̀јница* очигледна је подударност са *на̀дсто̀јник/на̀дсто̀јник*, где се придев ни не употребљава.

Слично томе, *дрѡ̀кавица/дрѡ̀кавица* припада типу *прѡ̀зрѡ̀чност/прѡ̀зрачност* : *прѡ̀зрѡ̀чан/прѡ̀зрачан* ако је изводимо из именице *дрѡ̀кавац/дрѡ̀кавац*, а типу *ра̀селина/ра̀селина* : *ра̀сести* ако је од глагола *дрѡ̀кати*.

2.2.2.4.11. Варијанте именица на *-(н)ик* и *-(н)ица* које бисмо из синхронијске перспективе творбено изводили из глагола каткад имају акценат придева на *-(а)н/-ни* који би се према тим глаголима добили, иако их вероватно не бисмо никад употребили у њиховој творбеној парафрази: уп. *по̀седник/по̀седник* (: *по̀седни/по̀седни*), *прѡ̀писник/прѡ̀писник* (: *прѡ̀писни/прѡ̀писни*) са примерима где је придев реалан као што је *прѡ̀водник/прѡ̀водник* (: *прѡ̀водни/прѡ̀водни*). Из овога би се могло закључити да се у медијалној фази формирања акента именица на *-(н)ик* (и *-(н)ица*) од глагола најпре у сваком случају изврше акценатске алтернације типичне за творбу придева на *-(а)н/-ни* чак и када се такав придев не употребљава, па да именице на *-(н)ик* (и *-(н)ица*) тај акценат у потпуности задржавају или га даље модификују.

Чврсто повезан с претходним је и акценат именица на *-(н)ик* *-(н)ица* за које не постоји одговарајући придев, као што су *на̀дгледник/на̀дгледник*, *на̀лепница/на̀лепница*,

прѣдседнѣк/прѣдседнѣк, стѣнѣвнѣк/станѣвнѣк, стѣнѣвницѣ/станѣвницѣ. Међутим, то што се придев не употребљава у узусу (а нарочито и то ако га речник не бележи) за нас никако не значи да придева нема током деривације, тј. да у фази образовања акцента именица на *-(н)ик* и *-(н)ица* не постоји стадијум где се примењују правила формирања типичног придевског акцента на *-(а)н/-ни*:

(1) примери као *на̀дгледнѣк/на̀дгледнѣк, на̀лепницѣ/на̀лепницѣ, прѣдседнѣк/прѣдседнѣк*:

Придев регистрован: *пропѣсати* → *про̀писнѣ/про̀писнѣ* → *про̀писнѣк/про̀писнѣк*
 Придев није регистрован: *надгѣдати* (→ *на̀дгледнѣ/на̀дгледнѣ*) → *на̀дгледнѣк/на̀дгледнѣк*
на̀лепити (→ *на̀лепнѣ/на̀лепнѣ*) → *на̀лепницѣ/на̀лепницѣ*
председѣвати (→ *прѣдседнѣ/прѣдседнѣ*) → *прѣдседнѣк/прѣдседнѣк*

(2) примери као *стѣнѣвнѣк(/станѣвнѣк), стѣнѣвницѣ(/станѣвницѣ)*:

Придев регистрован: *чинѣвати* → *чинѣвнѣ* → *чинѣвнѣк : чинѣвницѣ*
 Придев није регистрован: *станѣвати* (→ *стѣнѣвнѣ*) → *стѣнѣвнѣк : стѣнѣвницѣ*

Прве варијанте у *нѐпѣлницѣ/нѐпѣлницѣ* (: *нѐпѣо*) и *смр̀тѣвницѣ/смр̀тѣвницѣ* (: *смр̀т*) такође се угледају на образовање акцента придева, сродних на *-овни* и *-лни*, који се формирају као акценатски модели према мотивним речима различитог акцента и парадигме – **смр̀тѣвнѣ* као *ба̀нкѣвнѣ, ро̀кѣвнѣ, свѣ̀тѣвнѣ, ча̀сѣвнѣ*, односно **нѐпѣлнѣ* као *на̀дждрѣлнѣ, на̀рѣлнѣ, на̀стѣлнѣ, про̀стрѣлнѣ*.

Све варијанте у (1) и наведене једне од укупних варијаната у (2) и у претходним примерима онда би происходиле из правила формирања придевског, а не именичког акцента у творби речи, тј. пратиле би акценат мотивног придева.

2.2.2.4.12. Док је друга варијанта у *про̀на̀лаза̀штѣво/про̀на̀лаза̀штѣво* јасно чување акцента мотивне именице *про̀на̀лаза̀шч, -а̀ча*, прва се угледа или на глагол или на именицу *про̀на̀лаза̀к*.

2.2.2.4.13. За један број суфиксалних твореница у речницима уопште не налазимо мотивне речи, мада се може претпоставити којем би типу припадале:

- 1) суфикс *-анин*: *Бу̀дванин/Бу̀дванин^{PMС6}* и *Бу̀дљанин/Бу̀дљанин* (: *Будва*);
- 2) суфикс *-ак*: *Пљѣ̀вља̀к/Пљѣ̀вља̀к^{PMС6}* (: *Пљевља*);
- 3) суфикс *-ан*: *ко̀рдѣва̀н/ко̀рдѣва̀н^{PMС6}* (: *Кордова*);
- 4) суфикс *-(а)ѣ*: *но̀белѣваѣ/но̀белѣваѣ* (: *Нобелов*);

5) суфикс *-ење*: *рѡдооскврњѣње/родооскврњѣње* (: *родооскврнити*), *рѡдоскврњѣње/родоскврњѣње*^{РМС6} (: *родоскврнити*);

6) суфикс *-ица*: *ћирилица/ћирѡлица* (: *ћирило*).

2.2.2.4.14. Има примера где бисмо рекли да су акценти суфиксалне творенице системски, али да речници не дају све акценте мотивних речи или је реч о обичној омашци.

1) Друга варијанта у *вѡјводина/вѡјводина* : *вѡјвода* највероватније је према *вѡјвода*, што смо често слушали у четвороакценатским говорима, а и из старијих штокавских добијали потврде за *војвѡда*. У супротном, тешко би је било објаснити творбеном мотивацијом, јер нема сигурних потврда за такав акценат на другом слогу од овог суфикса.

2) Именица *једанѡестица/једанѡестица*, према *једѡнаест* или *једѡнаестѡ*, пре би требало да буде *једѡнаестица/једанѡестица*.

3) Према *ѡбаѡиница/ѡбаѡѡница*^{РМС6} речници дају *ѡбаѡиѡа* и *ѡбаѡиѡин*, мада не видимо разлога да не буду прихваћени и *ѡбаѡиѡа*, сасвим обичан акценат према суфиксу *-иѡа*, и према њему *ѡбаѡиѡин*, те би ова именица само пратила акценат мотивне речи.

4) Односу *хѡлогѣнка/халѡгѣнка*^{РСЈ2011} : *халѡгѣн*, *-ѣна* би могао недостајати *хѡлогѣн*, осим ако је реч о творбено мотивисаном силазном акценту.

5) Према *пѣкмезѡрство/пекмезѡрство*^{РМС6} РМС6 даје само *пекмезѡр*, *-ѡра*. Овде вероватно недостаје *пѣкмезѡр* (: *пѣкмез*), чиме би оба примера само пратила акценат мотивне речи.

6) Варијанту с узлазним акцентом у *ѡзданиѡа/ѡзданиѡа* : *ѡздати се* било би тешко објаснити творбеним факторима, будући да за суфикс *-иѡа* ни у једном примеру није експлицитно показано да условљава акценат на другом слогу од себе. Пре ће бити да је у речницима, мислимо неоправдано, изостао акценат *ѡздати се*, за који бисмо рекли да је сасвим обичан, а за који имамо потврде макар у шумадијском и колубарском говору.

2.2.2.4.15. Односу *пѡстојѡње/постѡјѡње* : *пѡстојати/постѡјати* бисмо додали још и *постојѡње*, типичан творбено мотивисани акценат за суфикс, а који потврђује и ОР.

2.2.2.4.16. Код именице *добрѡдоѡиѡа/добрѡдѡиѡа* нема оправдања за први лик јер нема потребе за померањем узлазног акцента који истовремено подвлаче и мотивна реч и позиција пред суфиксом.

2.2.2.4.17. Припадност појединих именица одређеном типу варијантних алтернација зависи од акцента основе мотивне речи, те је дефинитивно смештање појединих

именица у конкретни тип отежано у случајевима могуће вишеструке мотивације где се акценти основа разликују:

1) избор мотивне именице: *душко/душко*^{PMС6} (: *душа* или *дух, духа*), *омладѝнка/омладѝнка* (: *омлади́нац* или *омладина/омладина*), *пѣсарица/песма̀рица* (: *пѣсма* или *пѣсм̄р, -ара*), *суп̄арош/суп̄арош* (: *супа/супа* или *суп̄р*), *скитнѝштво/скитнѝштво*^{PMС6} (: *скитнѝк/скитнѝк* или *скитница*), *Смедерѣвка/Смедерѣвка* (: *Смедерево* или *Смедерѣвац*), *Срѣмкиња/Срѣмкиња*^{PMС6} (: *Срѣмац* или *Срѣм*), *торбичина/торбичина*^{PMС6} (: *торба/торба* или *торбица/торбица*), *трѣнуѣ/трѣнуѣ* (: *трѣнутак* или *трѣнут*);

2) избор мотивног придева: *близанац/близанац* (: *близак* или *близан*), *гр̄дѝст/гр̄дѝст*^{РСЈ2011} (: *гр̄дан/гр̄дан* или *гр̄д, -гр̄да*);

3) именичка или придевска основа: *г̄ра/г̄ра* (: *г̄р* или *г̄рав*), *гостинство/гостинство* (: *гѝст, гѝста* или *гѝстѝнскѝ*), *зѝмница/зѝмница* (: *зѝма* или *зѝмнѝ*), *зл̄тнѝк/зл̄тнѝк* (: *зл̄то* или *зл̄тан, зл̄тнѝ*), *лишња́ча/лишња́ча*^{PMС6} (: *лист* или *лиснѝ/лиснѝ*), *цр̄ковина/цр̄ковина*^{PMС6} (: *цр̄ква* или *цр̄ковнѝ*), *ба̀дњѝћ/ба̀дњѝћ* (: *ба̀дањ* или *ба̀дњѝ*), *американѝтина/американѝтина*^{PMС6} (: *американац* или *американѝскѝ*);

4) именичка или глаголска основа: *врѣдница/врѣдница* (: *врѣдан* или *врѣднѝк/врѣднѝк*), *жѣтелица/жѣтелица* (: *жѣти* или *жѣте́лац/жѣте́лац*), *јадница/јадница* (: *јадан* или *јаднѝк/јаднѝк*), *ка̀жњеница/ка̀жњеница* (: *ка̀жњен* или *ка̀жњенѝк/ка̀жњенѝк*), *кл̄дпотац/клоп̄дотац* (: *кл̄дп̄от* или *клоп̄дотати, кл̄дп̄от̄ам*), *мѝлосница/мѝлосница* (: *мѝлостан* или *мѝлоснѝк/мѝлоснѝк*), *д̄чајница/д̄чајница* (: *д̄чајан* или *д̄чајнѝк/д̄чајнѝк*), *п̄ерутац/п̄ерутац*^{PMС6} (: *п̄ерут* или *п̄ерутати се*), *п̄љушитај/п̄љушитај*^{PMС6} (: *п̄љу́сак* или *п̄љу́шитати*), *п̄отицалица/п̄отицалица*^{PMС6} (: *п̄отицати* или *п̄отицалац/п̄отицалац*), *п̄ра̀тилица/п̄ра̀тилица* (: *п̄ра̀тити* или *п̄ра̀тилац/п̄ра̀тилац*), *рѣзба̀р/рѣзба̀р* (: *рѣзати* или *рѣзба*), *стрѣлѝште/стрѣлѝште* (: *стрѣла* или *стрѣлити, стрѣлѝм*), *т̄ртов/т̄ртов* (: *т̄ртити се, т̄ртѝм се* или *т̄ртица*), *судбина/судби́на* (: *суд, су́да* или *судити, судѝм* или *судба*), *судство/судство* (: *суд, су́да* или *судити, судѝм*);

5) придевска или глаголска основа: *гѝздѝст/гѝздѝст*^{PMС6} (: *гѝзд* или *гѝзда* или *гѝздав* или *гѝдати/гѝдати*), *мр̄зѝст/мр̄зѝст* (: *мр̄зак* или *мр̄зети*), *хл̄адња̀к/хл̄адња̀к* (: *хл̄адити, хл̄адѝм* или *хл̄адан, одр. вид хл̄аднѝ*);

6) прилошка или глаголска основа: *полѝвина/половина* (: *пѝла* или *полѝвити, пѝловѝм*);

7) именичка, придевска или глаголска основа: *дрѣкавац/дрѣкавац* (: *дрѣкати* или *дрѣка* или *дрѣкав*), *зрѣкавац/зрѣкавац* (: *зрѣкати* или *зрѣка* или *зрѣкав*), *прѣшница/прѣшница* (: *прѣх/прѣх* или *прѣшнѣ* или *прѣшити*, *прѣшѣм*), *прѣварник/прѣварник*^{PMС6} (: *прѣвара* или *прѣваран/прѣваран* или *прѣварити*);

8) именичка, глаголска или основа од узвика: *гѣцан/гѣцѣн* (: *гѣца* или *гѣцати се* или *гѣц*).

2.2.2.4.18. Коначно, за један број варијаната немамо задовољавајуће објашњење:

- други лик у *гѣстаповац/гѣстаповац* (: *Гѣстапѣ*, -ѣ / *Гѣстапо*);
- други лик у *мирѣвина/мировина* (: *мирѣвати*);
- први лик у *јѣзикослѣвѣ/јѣзикѣслѣвѣ* : *јѣзикѣслов* (чак ако се узме да је реч о сложено-суфиксалној творби, иако је то акценат именице *јѣзик*, није забележено да се у сродним случајевима задржава акценат прве мотивне речи);
- други ликови у *пѣтисак/пѣтѣсак* (: *пѣтиснути*) и *прѣтисак/прѣтѣсак* (: *прѣтиснути*), при чему напомињемо да код сродне *истисак* други слог није дуг;
- први лик у *рѣздаљина/рѣздаљина* : *рѣздаљити*, *рѣздаљѣм*, осим ако је према правилима префиксације;
- први лик *храњеништво/храњеништво* : *храњеник/храњеник*, што може бити и омашка.

2.2.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

2.2.2.2.1. По правилу, квантитет слогова у суфиксацији остаје исти када твореница прати варијантност мотивне речи (в. т. 2.2.2.1.1).

2.2.2.2.2. Квантитет слогова се може задржавати и када је акценат варијанте мотивисан суфиксом:

1) најчешће је то суфикс *-ост*: од придевске основе *бѣзволѣност/бѣзвѣлѣност* (: *бѣзвѣлѣан/бѣзволѣан*), *бѣзѣблѣчност/бѣзѣблѣчност* (: *бѣзѣблѣчан/бѣзѣблѣчан*), *верѣѣстѣјност/верѣѣстѣјност* (: *верѣѣстѣјан/верѣѣстѣјан*), *вѣлѣност/вѣлѣност* (: *вѣлѣан/вѣлѣан*), *гнѣвност/гнѣвност* (: *гнѣван/гнѣван*), *кѣжност/кѣжност* (: *кѣжан/кѣжан*), *малѣверност/малѣверност* (: *мѣловѣран/малѣверан*), *млѣчност/млѣчност* (: *млѣчан/млѣчан*), *ѣдвратност/ѣдвратност* (: *ѣдвратан/ѣдвратан*), *прѣнѣглѣст/прѣнѣглѣст* (: *прѣнѣгаѣ*), *ѣзајамност/ѣзајамност* (: *ѣзајаман/ѣзајаман*), *ѣсловност/ѣсловност* (: *ѣслован/ѣслован*);

2) ретко су то други суфикси:

– суфикс *-(a)к*: од прилошке основе *пòтомак/пото́мак* (: *пòтом/пòтòм* у РСЈ2011);³⁷

– суфикс *-(a)ц*: од именичке основе *злòчинац/злочíнац* (: *злòчíн/злòчин*);

– суфикс *-јача/-њача*: од именичке или придевске основе *лишињача/ли́шињача* (: *ли́ст, ли́снī/ли́снī*).

За три примера бисмо рекли да су грешке: *ископáни̋к*^{РМС6} (: *й̀скопáн*), *непоузда́ница* (: *нèпоузда́н*), *Нерéтванин* (: *Нèрèтва/Нèретва*), јер је у формирању акцента оваквих твореница према суфиксу *-ик* слог типично кратак.

2.2.2.2.3. Скраћивање слогова региструјемо у следећим ситуацијама:

1) у складу са захтевима прозодијског система, сваки пут када померањем акцента ближе суфиксу дуг слог мотивне речи постаје преакценатски слог у твореници, он мора постати кратак, нпр. *превозни́на* (: *п̀ревоз, п̀ревознī*);

2) по правилу, на слогу на којем се узлазни акценат појављује под утицајем суфикса:

2а) суфикс *-ак* и они који се на њега завршавају:

– суфикс *-јак*: од придевске основе *чарòбња̋к* (ако је према *чàрòбан*, а не *чàробан*);

– суфикс *-јак/-њак*: од именичке или придевске основе *грудња̋к* (: *г̀руднī, г̀руднī*), *мла̀зња̋к* (: *м̀ла̀з, м̀ла̀знī*), *па̀рња̋к* (: *па̀р, па̀рнī*);

2б) суфикс *-ар*: *у̀ра̋р* (ако је од *у̀ра*, а не од *у̀ра*);

2в) суфикс *-(a)ц* и они који се на њега завршавају:

2ва) суфикс *-(a)ц*:

– од именичке основе *зуба̋ц* (: *з̀уб*), *стуба̋ц* (: *ст̀уб*), *ступа̋ц* (: *ст̀уп*), *трупа̋ц* 1. (: *тр̀уп*);

– од придевске основе *љу̀та̋ц* (: *љу̀т, љ̀ута*);

2вб) суфикс *-л(a)ц*: од глаголске основе *изуча̀вала̋ц* (: *изуча̀вати*), *ужива̀ла̋ц* (: *ужива̀вати*), *шѝрила̋ц* (: *шѝрити*);

2г) суфикс *-јача/-њача*: од именичке или придевске основе *Севèрња̋ча* (: *сèвèр, сèвèрнī*), *торпèдња̋ча* (: *то̀рпèднī*);

2д) суфикс *-ик*: од придевске основе *бо̀јни̋к* (: *бо̀јнī*), *врèдни̋к* (: *врèдан*), *изгнàни̋к* (: *й̀згнàн*), *уговòрни̋к* (: *у̀говòр, у̀говòрнī*);

2е) суфикс *-ина* 1. и они који се на њега завршавају:

суфикс *-(ар)ина*: од именичке основе *скелàрина* (: *скèлāр/скèлāр*);

2ж) суфикс *-ина* 2.: *нева̀ља̋чина* (: *нева̀ља̋ца, -ā̋ца / нева̀ља̋ца*);

³⁷ РМС6 само први.

2з) суфикс *-ица*:

2за) с деминутивним/хипокористичним значењем: од именичке основе *ба̀кица* (: *ба̀ка*), *бо̀дљица* (: *бо̀дља*), *бра̀здица* (: *бра̀зда*), *глѝстица* (: *глѝста*), *го̀спица* (: *го̀сна*), *го̀шићица* (ако је према *го̀шића*, а не *гдо̀шића*), *гран̀атица* (: *гран̀ата*), *гу̀јица* (: *гу̀ја*), *до̀љица* (: *до̀ља*), *до̀пљица* (: *до̀пља*), *кан̀тица* (: *кан̀та*), *кра̀гница* (: *кра̀гна*), *ку̀лица* (: *ку̀ла*), *прѝјица* (: *прѝја*), *сеља̀нчица* (: *сеља̀нка*), *тѐглица 2.* (: *тѐгла*), *тра̀вчица* (: *тра̀вка*), *ћа̀сица* (: *ћа̀са*), *чо̀рбица* (: *чо̀рба*), *ша̀млица* (ако је према *ша̀мла*, а не *шдо̀мла*), *ша̀птица* (: *ша̀пта*), *шѐртица* (: *шѐрта*);

2зб) с осталим значењима:

– од придевске основе *во̀јница 2.* (: *во̀јни*), *гла̀дница* (: *гла̀дан*), *крва̀вица* (ако је према *крва̀в*, а не од *крва̀в*), *млѝна̀рица* (: *млѝна̀р*), *му̀тница* (: *му̀тан*), *ро̀вчице* (: *ро̀вка*);

– од именичке или придевске основе *зѝмница* (: *зѝма*, *зѝмни*);

2и) суфикс *-иње*: *ра̀стиње* (: *ра̀сти*);

2ј) суфикс *-ић* и они који се на њега завршавају:

2ја) суфикс *-ић*: од именичке основе *о̀крајчић* (: *о̀крајак*, *-ајка*), *свѐжњић* (ако је према *свѐжањ*, а не *свѐжањ*);

2јб) суфикс *-чић*: *гу̀њчић* (: *гу̀њ*, *гу̀ња*);

2к) суфикс *-ство*: од именичке основе *га̀ва̀нство* (: *га̀ва̀н*), *ма̀ћа̀рство* (: *Ма̀ћа̀р*, *-а̀ра*);

2л) суфикс *че*:

– од именичке основе *го̀дишња̀че* (: *го̀дишња̀к*), *го̀лу̀пче* (: *го̀лу̀б*), *гу̀њче* (: *гу̀њ*, *гу̀ња*), *ду̀ћа̀нче* (: *ду̀ћа̀н*, *-а̀на*), *сеља̀че* (: *сеља̀к*, *-а̀ка*), *слу̀шче* (: *слу̀га*);

– од модификоване именичке основе *сеља̀нче/сељанче* (: *сељанин*);

2љ) суфикс *-ија*: од именичке основе *ин̀а̀ија* (: *ин̀а̀т*, *ин̀а̀та*), *ка̀ла̀јија* (: *ка̀ла̀ј*, *-а̀ја*), *ча̀мција* (: *ча̀мац*);

2м) суфикс *-иџица*: од модификоване глаголске основе *бу̀га̀риџица* (ако је према *бу̀га̀рити*, а не *бу̀га̀рити*);

3) на слогу непосредно пред суфиксом када је акценат на другом слогу од суфикса:

3а) суфикс *-је*: од модификоване глаголске основе *прѝчешѝе* (: *прѝче́стити*), *са̀гласје* (: *са̀гласи́ти се*);

3б) суфикс *-лиште*; од глаголске основе *о̀дма̀ралїиште* (: *о̀дма̀рати*), *ска̀калїиште* (: *ска̀кати*), *стра̀далїиште* (: *стра̀дати*);

3в) суфикс *-ка*:

– од именичке основе *на̀хотка* (: *на̀ход*);

– од модификоване глаголске основе *чѐститка* (: *чѐститати*);

3г) суфикс *-ло*: од глаголске основе *пом̀агало* (: *пом̀агати*), *ска̀кало* (: *ска̀кати*);

3д) суфикс *-тељ*: од глаголске основе *шѝритељ* (: *шѝрити*);

4) када се у твореници, поред акцента једнаком оном мотивне речи, јави нов, силазни акценат:

4а) суфикс *-ад*: од именичке основе *зр̀нца̀д* (: *зр̀нце* у РСЈ2011, у РМС6 и *зр̀нце*), *мѐзимча̀д* (: *мѐзѝмче/мезѝмче*),

4б) суфикс *-ак* и они који се на њега завршавају:

4ба) суфикс *-ак*: од именичке основе *то̀рба̀к* (ако је према *то̀рба*, а не *то̀рба*);

4бб) суфикс *-јак/-њак*: од именичке или придевске основе *цвѐћња̀к* (: *цвѐће*);

4в) суфикс *ба-*: од модификоване глаголске основе *на̀образба* (ако је према *наобра̀зити*, а не *на̀образити*);

4г) суфикс *-ка*:

– од придевске основе *стра̀нка* (: *стра̀на*);

– од модификоване глаголске основе *о̀машка* (ако је према *о̀машити*, а не *о̀машити*);

4д) суфикс *-оња*: од именичке основе *цвѐтоња* (: *цвѐт*);

4ђ) суфикс *-ор*: од именичке основе *шѝ̀мор* (: *шѝ̀м*);

5) неочекивано, када твореница по месту и квалитету акцента јасно прати мотивну реч, што би требало да важи и за квантитет слогова:

суфикс *-ад*: *мѐзимча̀д* (: *мѐзѝмче/мезѝмче*),

суфикс *-ар*: од именичке основе *ча̀сѝвнича̀р*/*ча̀сѝвнича̀р* (: *ча̀сѝвнѝк/ча̀сѝвнѝк*);

суфикс *-ина*: од именичке основе *ба̀новина* (: *ба̀нов/ба̀нов*);

суфиксом *-ић*: *су̀лтанић* (: *су̀лтāн, -āна*);

суфикс *-ица*: *нѐпоузданияца* (: *нѐпоузда̀н*);

суфикс *-ја*: од придевске основе *су̀ша* (: *су̀х, су̀ха*);

суфикс *-јак/-њак*:

– од именичке основе *за̀равања̀к*^{РМС6} (: *за̀рава̀н*), *па̀витња̀к*^{РМС6} (: *па̀вит*), *ра̀звратѝшите* (: *ра̀звратѝт*), *у̀стаиство* (: *у̀стаиш*);

– од придевске основе *па̀низно̀ст* (: *па̀низа̀н*), *прѝјатно̀ст* (: *прѝја̀тан*), *прѝносно̀ст* (: *прѝноса̀н*), *ра̀зблудно̀ст* (: *ра̀зблудāн*);

– од глаголске основе *чу̀па̀вљење* (: *чу̀па̀вити*);

– од именичке или придевске основе *áветњāк/áветњāк*^{PMС6} (: *áвѣт/áвет, áвѣтнī/áветнī*), *расаднīк* (: *расад, расаднī*), *стѡжернīк* (: *стѡжѣр, стѡжѣрнī*);

суфикс *-че*: *на̀хоче* (: *на̀ход*);

б) на крају, и у појединачним случајевима са силазним акцентом: *ђуровача*^{PMС6} (: *Ђуров/Ђуров*), *лењѡст*^{РСЈ2011} (: *лењ, лења*), *мāлчанин*^{PMС6} (: *мāла/мāла*), *млāде*^{PMС6} (: *млāд, млāда*), *мўжјāк* (: *мўж*), *пр̀вина* (ако је према *пр̀ви*, а не *пр̀вī*).

2.2.2.2.4. Варијанте суфиксалних твореница показују и дуљења слогова мотивне речи:

1) када се на контакту основе и суфикса нађе група сонант+консонант: *бр̀љивко/бр̀љивко, гѣгāвка/гѣгāвка, гор̀илче* (: *гор̀ила/гор̀ила*), *ђав̀олче* (: *ђав̀о, џав̀ола*), *забушāнција* (: *забушāнт*), *кѡњче* (: *кѡњ, кѡња*), *кўштрāвко/куштрāвко* (: *кўштрāв*), *новāјлīнка/новāјлīнка* (: *новāјлија/новāјлија*), *пол̀овче* (: *пол̀овина/половина*), *пр̀имѡркиња/пр̀имѡркиња* (: *пр̀имѡрац/пр̀имѡрац*), *пр̀отектѡрка* и *пр̀отектѡрство* (: *пр̀отектор*), *профес̀орство* (: *пр̀офесор*), *сāлчић* (: *сāло*), *удовѡљство* (: *удѡвѡљити/удовѡљити*) и многе друге, по правилу, али не и потпуно доследно;

2) испред одређених суфикса:

2а) суфикса *-а*:

– од придевске основе *мр̀ка* (: *мр̀к*), *тм̀ора* (: *тм̀ор*);

– од узвика *цвр̀ца* (: *цвр̀ци*);

2б) суфикс *-(а)к*:

– од именичке основе *гом̀ољак* (: *гѡмољ* или *гѡмоља*), *тавāнак* (: *та̀ван*), *ћилимак* (: *ћилим/ћилим*), *чāсак* (: *чāс, чāса*);

– од модификоване глаголске основе *на̀резак* (: *на̀резати*), *пѡтисак* (: *пѡтиснути*), *раз̀ломак* (: *раз̀ломити*);

2в) суфикс *-(а)њ*: од модификоване глаголске основе *рѣжањ* (: *рѣзати*);

2г) суфикс *-(а)ц* и неки који се на њега завршавају:

2га) суфикс *-(а)ц*:

– од именичке основе *дѡлац* (: *дѡ, дѡла*), *јези́чац* (: *јѣзик*), *куп̀усац* (: *куп̀ус*), *студѣнац* (: *студѣн, -ѣна*), *тељи́жац* (: *тељиг*), *ћилимац* (: *ћилим/ћилим*), *штѣнац* (: *штѣне, -ѣта*);

– од модификоване глаголске основе *пѡјац* (: *пѡјати*), *рѡнац* (: *рѡнити*);

– од модификоване предлошке основе *прѣмац* (: *према*);

2гб) суфикс *-л(а)ц*: од глаголске основе *ткāлац* (: *ткāти*);

2д) суфикс *-ѣж*: од глаголске основе *бѡдеж* (: *бѡсти*);

2ђ) суфикс *-ѣр*: од именичке основе *кућѣр* (: *кућѣ*);

- 2е) суфикс *-ина*: од модификоване глаголске основе *ра̀стопина* (: *ра̀стопити*);
- 2ж) суфикс *-ица*: од глаголске основе *уби́ца* (: *убити*);
- 2з) суфикс *-ја*: *го̀шића* (: *го̀ст*, *го̀ста*), *ча̀до̀рје/ча̀до̀рје* (: *ча̀до̀р*/*ча̀до̀р*);
- 2и) суфикс *-јанин*: *држа̀вљанин* (: *држа̀ва*);
- 2ј) суфикс *-је*:
- од именичке основе *по̀су̀ђе* (: *по̀суда*), *прѐсто̀ље* (: *прѐсто̀*, *-ола*), *ра̀змѐрје* (: *ра̀змер*);
 - од модификоване глаголске основе *на̀сѐље* (: *на̀сѐлити*);
- 2к) суфикс *-ка*: од именичке основе *врѝка* 1. (: *врѝх/врѝх*, *врѝха* у РСЈ2011),³⁸ *ко̀ко̀шка* (: *ко̀ко̀ш*, *-оши*);
- 2л) суфикс *-ко*: од именичке основе *трбу̀шко* (: *трбу̀х*);
- 2љ) суфикс *-ле*: од модификоване именичке основе *ћа̀ле/ћа̀ле* (ако је према *ћа̀ћа*, а не *ћа̀ћа*), *чѝле/чѝле* 2. (: *чѝча*);
- 2м) суфикс *-ља*: од глаголске основе *зби́ља* 1. (: *зби́ти се*), *мо̀триља* (: *мо̀трити*);
- 2н) суфикс *-ња*: од модификоване глаголске основе *во̀жња* (: *во̀зити*), *но̀шиња* (: *но̀сити*), *опло̀дња* (: *опло̀дити*), *па̀жња* (: *па̀зити*), *потро̀шња* (: *потро̀шити*), *произво̀дња* (: *произво̀дити*);
- 2њ) суфикс *-њача*:
- од именичке основе, пуне или модификоване, или придевске основе *џѝгерња́ча* (: *џѝгерица*, *џѝгера*, *џѝгерни́*);
 - од придевске основе *бео̀ња́ча* (: *бео̀*, *бе́ла*);
- 2о) суфикс *-оња*:
- од именичке основе *би́коња* (ако је према *би́к*, *би́ка*, а не од *би́к*, *би́ка*);³⁹
 - од придевске основе *ду̀гоња* (: *ду̀г*), *мр̀коња* (: *мр̀к*);
- 2п) суфикс *-ост*: од придевске основе *безбѐдност* (: *безбе́дан*), *но̀вост* (: *но̀в*), *по̀добност* (: *по̀добан*), *произво̀дност* (: *произво́дан*), *сувѝшиност* (: *су̀вишан*), *уго̀дност* (: *у́годан*), *удо̀бност* (: *у́добан*), *услу̀жност* (: *у́служан*);
- 2р) суфикс *-ство*:
- од именичке основе *девѐрство* (: *дѐвѐр*, *-ера*);
 - од пуне или модификоване именичке основе *чо̀ба̀нство* (: *чо̀банин*);
- 2с) суфикс *-ура*: од именичке основе *кожу̀ра* (: *ко̀жа*);
- 3) у творби девербативних именица:

³⁸ РМС6 даје само први акценат ном. јд.

³⁹ Из РСЈ2011. РМС6 даје само ном. јд. *би́к*.

3а) на -*o* с узлазним акцентом: *дòказ/дóказ, пòпис/пóпис, пòпуст/пóпуст, пòвод/пóвод, прòрез/прóрез, прòдор/прóдор, усьон/ўсьон, прòлаз/прóлаз, унос/ўнос* и многе друге;

3б) суфикс -*a*:

3ба) са силазним акцентом: *дòпуна (: дòпунити), зàседа (: зàсести), зàсека (: зàсести), нàкнада (: нàкнадити), прèвара (: прèварити), прèвија (: прèвити, прèвијем), рàстава (: рàставити);*

3вб) с узлазним акцентом: *зàковица (: закòвати), нàгодба (: нагòдити);*

4) у ретким појединачним случајевима, испред:

4а) суфикса -(н)ица: *нòжница (: нòга, нòжнї/нòжнї);*

4б) суфикса -овић: *јáдовић^{PMС6} (: јáд).*

Дуљење је тешко оправдати у примерима *пòзорїите* и *пòзòрје* према *пòзор*, где вероватно у речницима недостаје, сасвим обично, *пòзор*, затим у *рòдòльўпка : рòдòльўб*, чак и ако је према *родòльўбац*, јер бисмо за акценат творенице онда очекивали *родòльўпка*, и на крају, у *тòварац^{PMС6}*, који би требало да има кратак иницијални слог и према *тòвар* и према уобичајеном акценту на другом слогу од суфикса -(а)ц (в. т. 2.2.1.17).

2.2.2.2.5. Коначно, квантитет слога је нестабилан и неуједначен у следећим случајевима:

1) нарочито пред суфиксом -*ад*, уп. следеће варијације:

– *мèзимчāд/мèзїмчāд (: мèзїмче/мезїмче);*

– *нèвинчāд/нèвинчāд^{PMС6} (: нèвїнче/нèвїнче);*

– *пїленцāд/пїленцāд^{РСЈ2011} (: пїленце);*

– *ўбожāд/ўбожāд (: ўбог/ўбог) и ўбошчāд/ўбошчāд (: ўбошче/ўбошче);*

– *гòјенчāд/гòјенчāд^{PMС6} (: гòјенче/гòјенче);*

– *пїтомчāд/пїтòмчāд^{PMС6} (нема мотивне речи);*

2) пред комбинацијом сонант+консонант у *ијèкавка/ијèкāвка^{PMС6} (: ијèкавскї/ијèкавскї, ијèкавац/ијèкавац)* и пред сонантом у *вòдїља/вòдиља (: вòдити).*

2.2.2.2.6. Слог мотивног глагола се скраћује у: *пòпис/пóпис : пїсати, пїшїем* (тако и *допис, попис, пропис, упис*); *дòказ/дóказ : докázати, дòкāжїем; рázглас : разглácити, рázглāсїм; óдзив и ўбој* ако су од глагола несвршеног вида *одзївати, одзївāм* и *убїјати, убїјāм*, а не свршеног вида *одзвати, одзòвїем* и *убити, ўбијїем*.

2.2.2.2.7. Кратак слог мотивне именице дуљи се у *кāм (: кāмїен)* и *плāм (: плāмїен)*, а мотивног глагола у *пòлїт (: полїтетити, полїтїм)*, *прївїд (: прївидити, прївидїм)*,

прѣзѣр (: *прѣзрети*, *прѣзрѣм* или *прѣзирати*, *прѣзирѣм*), као и у *ѡдзѣв* и ако су од глагола свршеног вида *ѡдзвати*, *ѡдзѡвѣм* и *убити*, *убијѣм*, а не несвршеног вида *ѡдзѣвати*, *ѡдзѣвѣм* и *убијати*, *убијѣм*.

2.3. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ПРЕФИКСАЛНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.3.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.3.1.1. Суфикс *-а*

Табела 84: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-а*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>пред-</i>	глаголска	<i>прѣдрасуда/прѣдрѣсуда</i>	1.1.1.3

2.3.1.2. Суфикс *-(а)к*

Табела 85: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-(а)к*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>за-</i>	именичка	<i>зѣпећак/зѣпећак</i>	1.1.3.2
1	<i>над-</i>	именичка	<i>нѣдимак/нѣдимак</i>	1.1.3.2
1	<i>пре-</i>	именичка	<i>прѣглавак/прѣглавак^{РМС6}</i>	1.1.3.2
1	<i>при-</i>	именичка	<i>приглавак/приглавак</i>	1.1.3.2
1	<i>уз-</i>	именичка	<i>ѹзбрежак/ѹзбрежак</i>	1.2.2.1

2.3.1.3. Суфикс *-(а)њ*

Табела 86: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-(а)њ*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>на-</i>	глаголска	<i>нѣкѡвањ/нѣкѡвањ</i>	1.1.2

2.3.1.4. Суфикс *-ача*

Табела 87: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ача*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>под-</i>	именичка	<i>пѡтколенача/пѡтколенача^{РМС6}</i>	1.6.1.3

2.3.1.5. Суфикс *-ењак*

Табела 88: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ењак*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	над-	именичка	<i>на̀дбедрењ̄а̋к/надбедре̄њ̄а̋к</i> ^{РСЈ2011}	1.3.1.2

2.3.1.6. Суфикс *-ар*

Табела 89: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ар*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	по-	именичка	<i>по̀кућ̄а̋р/покућ̄а̋р</i>	1.3.1.1
1	за-	именичка	<i>за̀бога̄р/забога̄р</i> ^{РМС6}	1.6.1.1

2.3.1.7. Суфикс *-(а)ц*

Табела 90: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-(а)ц*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	за-	именичка	<i>за̀горац̄/загорац̄</i> ^{РМС6}	1.1.3.2
1	при-	именичка	<i>прѝморац̄/прѝморац̄</i>	1.1.3.2
1	об-	именичка	<i>об̀лучац̄/облучац̄</i> ^{РМС6}	1.4.1.1

2.3.1.8. Суфикс *-е*

Табела 91: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-е*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	на-	именичка	<i>на̀зуме/на̀зуме</i>	1.1.3.2

2.3.1.9. Суфикс *-ије*

Табела 92: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ије*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	без-	именичка	<i>бѐсмр̄тије/бесмр̄тије</i> ^{РМС6}	1.4.3.3

2.3.1.10. Суфикс *-(ен)ик*

Табела 93: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-(ен)ик*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
-----	---------	--------	--------	----------

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>над-</i>	именичка	<i>на̀драменѝк/на̀драмѐниѝк</i> ^{PMС6}	1.3.1.2

2.3.1.11. Суфикс *-ина*

Табела 94: Акцентске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ина*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
3	<i>о-</i>	именичка	<i>о̀младина/о̀младина</i>	1.2.3.1
2	<i>о-</i>	именичка	<i>о̀грлина/о̀грлина</i> ^{РСЈ2011}	1.3.1.3
1	<i>о-</i>	придевска	<i>о̀тврди́на/о̀тврди́на</i>	1.3.1.2
1	<i>по-</i>	именичка	<i>по̀вришина/по̀вришина</i>	1.3.1.2

2.3.1.12. Суфикс *-бина*

Табела 95: Акцентске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-бина*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>за-</i>	именичка	<i>за̀дужбина/за̀дужбина</i>	1.1.3.3

2.3.1.13. Суфикси *-ица* и *-ница*

Табела 96: Акцентске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ица*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
СУФИКСИ -ИЦА				
1	<i>на-</i>	именичка	<i>на̀полица/на̀полица</i>	1.2.3.1
2	<i>низ-</i>	именичка	<i>нѝзбрдица/нѝзбрдица</i>	1.2.3.1
3	<i>уз-</i>	именичка	<i>у̀збрежица/у̀збрежица</i>	1.2.3.1
1	<i>међу-</i>	именичка	<i>мѐђудница/мѐђудница</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	<i>на-</i>	именичка	<i>на̀раменица/на̀раменица</i>	1.3.1.3
1	<i>преко-</i>	именичка	<i>преко̀раменица/преко̀раменица</i> ^{PMС6}	1.3.1.3
1	<i>под-</i>	именичка	<i>по̀тколеница/по̀тколеница</i>	1.6.1.3
СУФИКС -НИЦА				
1	<i>уз-</i>	именичка	<i>у̀сперница/у̀сперница</i> ^{PMС6}	1.1.1.3.
1	<i>на-</i>	именичка	<i>за̀душнице/за̀душнице (мн.)</i>	1.1.3.3
1	<i>раз-</i>	именичка	<i>ра̀скрсница/ра̀скрсница</i>	1.1.3.3

2.3.1.14. Суфикс -је

Табела 97: Акцентске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс -је

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
5	без-	именичка	бешчаише/бешчаише	1.1.1.2
2	за-	именичка	залеђе/залеђе	1.1.1.2
1	међу-	именичка	међувлаише/међувлаише ^{PMC6}	1.1.1.2
3	на-	именичка	наличје/наличје	1.1.1.2
1	не-	именичка	неразмерје/неразмерје ^{PMC6}	1.1.1.2
1	над-	именичка	надовође/надовође	1.1.1.2
4	по-	именичка	поречеје/поречеје	1.1.1.2
3	под-	именичка	подбрежје/подбрежје ^{PMC6}	1.1.1.2
1	пред-	именичка	предзиђе/предзиђе ^{PMC6}	1.1.1.2
4	при-	именичка	прибрежје/прибрежје	1.1.1.2
1	про-	именичка	прочеље/прочеље	1.1.1.2
1	раз-	именичка	размеђе/размеђе	1.1.1.2
1	са-	именичка	савезеђе/савезеђе	1.1.1.2
1	су-	именичка	сугласје/сугласје	1.1.1.2
1	у-	именичка	усрђе/усрђе	1.1.1.2
1	над-	именичка	наткриље/наткриље ^{PMC6}	1.1.3.2
1	при-	именичка	приморје/приморје	1.1.3.2
2	раз-	именичка	распуђе/распуђе	1.1.3.2
1	су-	именичка	сучеље/сучеље	1.1.3.2
1	за-	именичка	забрђе/забрђе	1.1.4.3
2	на-	именичка	навиље/навиље ^{PMC6}	1.1.4.3
1	над-	именичка	надсвође/надсвође ^{PMC6}	1.1.4.3
1	без-	именичка	бесправље/бесправље	1.2.2.1
1	о-	именичка	обречеје/обречеје ^{PMC6}	1.2.2.1
1	уз-	именичка	узбречеје/узбречеје	1.2.2.1
1	за-	именичка	забречеје/забречеје	1.2.2.2
2	међу-	именичка	међуводје/међуводје ^{PCJ2011}	1.6.1.2
2	по-	именичка	повечерје/повечерје	1.6.1.2
2	под-	именичка	потпалубље/потпалубље	1.6.1.2
2	без-	именичка	безграничје/безграничје ^{PMC6}	1.7.5

2.3.1.15. Суфикс *-ка*

Табела 98: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ка*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>под-</i>	именичка	<i>пòтколѐнке/потколѐнке</i> (мн.) ^{РМС6}	1.6.1.2

2.3.1.16. Суфикс *-киња*

Табела 99: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-киња*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>при-</i>	именичка	<i>прìмòркиња/прìмòркиња</i>	1.1.3.3

2.3.1.17. Суфикс *-ња*

Табела 100: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ња*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>не-</i>	глаголска	<i>нèпòмња/непòмња</i> ^{РМС6}	1.4.3.1

2.3.1.18. Суфикс *-ство*

Табела 101: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ство*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>без-</i>	именичка	<i>бèзвѐрство/безвѐрство</i>	1.3.2.1
1	<i>по-</i>	именичка	<i>пòморство/помòрство</i>	1.4.1.1

2.3.1.19. Суфикс *-це*

Табела 102: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-це*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>по-</i>	именичка	<i>пòветāрце/новетāрце</i> ^{РМС6}	1.3.2.2

2.3.1.20. Суфикс *-че*

Табела 103: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-че*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
4	<i>на-</i>	именичка	<i>нàкòнче/нàкòнче</i>	1.1.3.2
1	<i>на-</i>	именичка	<i>нàзìмче/нàзимче</i> ^{РМС6}	1.1.4.3

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>по-</i>	именичка	<i>пòветāрче/поветáрче</i> ^{PMС6}	1.3.2.2

2.3.1.21. Суфикс *-ша*

Табела 104: Акценатске варијанте именица у префиксално-суфиксалној творби: суфикс *-ша*

Бр.	ПРЕФИКС	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>не-</i>	глаголска	<i>нèјеша/нèјеша</i> ^{PMС6}	1.2.2.1

2.3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ПРЕФИКСАЛНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.3.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.3.2.1.1. Мотивна реч је са силазним акцентом

2.3.2.1.1.1. Варијабла у највећем броју примера је позиција узлазног акцента – пред првим слогом мотивне речи или на слогу пред суфиксом:

- 1) суфикс *-(а)ц*: *òблучац/облúчац*^{PMС6} (: *лúк*);
- 2) суфикс *-ар*: *пòкућāр/покућāр* (: *кúћа*);
- 3) суфикс *-ије*: *бèсмр̄тије/бесмр̄тије*^{PMС6} (: *смр̄т*);
- 4) суфикс *-ина*: *òгрлина/огр̄лина*^{РСЈ2011} (: *гр̄ло*);
- 5) суфикс *-ица*: *мèђудница/међудница*^{PMС6} (: *дāн*), *нàраменица/нарамèница* и *прекòраменица/прекорамèница*^{PMС6} (: *рāме, -ена*);
- 6) суфикс *-ство*: *бèзвèрство/безвèрство* (: *вèра*), *пòморство/помòрство* (: *мòре/мòре*);
- 7) суфикс *-це*: *пòветāрце/поветáрце*^{PMС6} (: *вèтар*);
- 8) суфикс *-че*: *пòветāрче/поветáрче*^{PMС6} (: *вèтар*).

Сви примери су с именичком основом.

Да у случајевима када је акценат на основи то није због акцента саме основе, већ због позиције пред суфиксом, јасно показују вишесложне основе.

2.3.2.1.1.2. Једини акценат може бити краткоузлазни пред слоговима мотивне речи, пре чему је варијабла квантитет слога пред суфиксом – сви примери су с именичком

основом и суфиксом *-је*: *бѣшчāишѣ/бѣишчашѣ* (: *чāст*), *међ̀у̀влāишѣ/међ̀у̀влашѣ*^{PMС6} (: *влāст*), *пòд̀брѣжје/пòд̀брѣжје*^{PMС6} (: *брѣг*), *прѣд̀зѣиѣ/прѣд̀зѣиѣ*^{PMС6} (: *зѣид*), *прѣбрѣжје/прѣбрѣжје* (: *брѣг*), *с̀у̀глāсје/с̀у̀гласје* (: *глāс*) и *̀у̀срѣиѣ/̀у̀срѣиѣ* (: *срд-* од *срѣиѣ*).

2.3.2.1.1.3. Такође са суфиксом *-је*, акценат је дугоузлазни пред слоговима мотивне речи, с квантитетом акцентованог слога пред суфиксом као варијаблом у *нāсиље/нāсѣље* (: *сѣла*).

2.3.2.1.1.4. Поред краткоузлазног пред слоговима мотивне речи, акценат може бити и краткосилазни на првом слогу (префикса):

1) суфикс *-(а)к*: од именичке основе *̀у̀збрѣжак/̀у̀збрѣжак* (: *брѣг*);

2) суфикс *-ица*: од именичке основе *нѣз̀брдица/нѣз̀брдица* (: *бр̀до*), *̀у̀збрдица/̀у̀збрдица* (: *бр̀до*), *̀у̀збрѣжица/̀у̀збрѣжица* (: *брѣг*);

3) суфикс *-је*:

– од именичке основе *̀д̀брѣжје/̀д̀брѣжје*^{PMС6} и *̀у̀збрѣжје/̀у̀збрѣжје* (: *брѣг*);

– од модификоване глаголске основе *нѣ̀јеша/нѣ̀јеша*^{PMС6};

– од модификоване прилошке основе: *нā̀полица/нā̀полица* (: *пòла*).

2.3.2.1.1.5. Пред слогом мотивне именице са силазним акценатом основе може бити и узлазни акценат с варирајућим квантитетом:

1) суфикс *-(а)к*: *зā̀листак/зā̀листак* (: *лѣст*), *зā̀пећак/зā̀пећак* (: *пѣћ*, *пѣћу*), *нā̀димак/нā̀димак* (: *ѣме*, *-ена*);

2) суфикс *-(а)ц*: *прѣ̀морац/прѣ̀морац* (: *мòре/мòре*);

3) суфикс *-је*: *зā̀брѣиѣ/зā̀брѣиѣ* (: *бр̀до*), *нā̀виље/нā̀виље*^{PMС6} (: *виље*), *прѣ̀мòрје/прѣ̀мòрје* (: *мòре/мòре*);

4) суфикс *-киња*: *прѣ̀мòркиња/прѣ̀мòркиња* (: *мòре/мòре*).

2.3.2.1.1.6. Два примера могу имати краткосилазни на првом слогу (префикса) или краткоузлазни пред суфиксом:

1) суфиксом *-ар*: *зā̀богāр/зā̀богāр*^{PMС6} (: *бог*, *богa*);

2) суфиксом *-ик*: *нā̀драменѣк/нā̀драменѣк*^{PMС6} (: *рā̀ме*, *-ена*).

2.3.2.1.1.7. Поред краткосилазног на првом слогу (префикса), према односу *пòвечѣрје/пòвечѣрје* : *вѣче*, *-ери*, *Пòд̀унā̀виље/Пòд̀унā̀виље* : *Д̀у̀нав/Д̀у̀нав* не мислимо да је краткоузлазни на слоговима */ve/* и */du/* јер је то акценатовани слог основе и зато што је дошло до корекције квалитета (о њој нешто више у т. 5.1.1), него да је он ту у позицији другог слога пред суфиксом, коју смо већ регистровали за овај конкретни суфикс у суфиксалној творби (в. т. 2.2.1.46); то још више сугеришу примери истог типа *бѣ̀стелѣсје/бѣ̀стелѣсје* (: *тѣло*) и *пòд̀небѣсје/пòд̀небѣсје* : *нѣ̀бо*, где се проширена основа мотивне речи ни не употребљава у једнини.

2.3.2.1.1.8. Последњи тип варијантности у овој групи јесте појава оба дуга акцента на првом слогу, односно пред мотивном речју, у *зáбрежје/зáбрежје* (: брѣг). Дугосилазни би могао бити омашка, осим ако није настао компензацијом од *зǎбрѣжје*; пример би пре био с акцентом *зǎбрѣжје/зáбрежје*.

2.3.2.1.1.9. За све приказане типове може се тврдити да је краткоузлазни на слогу испред мотивне речи фонолошки мотивисан, тј. да је реч о метатонији – нпр. *кӯћа* : *покӯћǎр* → *пòкӯћǎр*.

2.3.2.1.2. Мотивна реч је са узлазним акцентом

2.3.2.1.2.1. Најбројнији су примери где је пред слоговима мотивне речи узлазни акценат с квантитетом као варијаблом:

- 1) суфикс *-(а)к*: *прѣглавак/прѣглавак*^{PMС6} и *приглавак/приглавак* (: *глава*);
- 2) суфикс *-(а)ц*: *зǎгорац/зǎгорац*^{PMС6} (: *гора*);
- 3) суфикс *-бина*: *зǎдужбина/зǎдужбина* (: *душа*);
- 4) суфикс *-е*: *нǎзиме/нǎзиме* (: *зима*);
- 5) суфикс *-је*: *нǎлѣје/нǎлѣје* (: *лѣја*), *нǎткрѣље/нǎткрѣље*^{PMС6} (: *крѣло*), *рǎспуће/рǎспуће* (: *пѣт, пѣта*), *сѣчѣље/сѣчѣље* (: *чѣло*), *нǎдсвѣђе/нǎдсвѣђе*^{PMС6} (: *свѣд, свѣда*);
- 6) суфикс *-ница*: *зǎдушница/зǎдушница* (: *душа*), *рǎскрсница/рǎскрсница* (: *крѣст*);
- 7) суфикс *-че*: *нǎкѣње/нǎкѣње* (: *кѣњ, кѣња*), *нǎзимче/нǎзимче*^{PMС6} (: *зима*).

2.3.2.1.2.2. Пред мотивном речју може стајати и само краткоузлазни, уз квантитетску варијантност слогова мотивне речи, која није њена одлика:

- 1) суфикс *-ница*: *ѣсперница/ѣсперница*^{PMС6} (: *пѣро*);
- 2) суфикс *-је*: *бѣзвлађе/бѣзвлǎђе* (: *влǎда*), *бѣзвлаиће/бѣзвлǎиће* (: *влǎст*), *бѣзнађе/бѣзнǎђе* (: *нǎда*), *бѣспуће/бѣспѣће* (: *пѣт, пѣта*), *нǎдвође/нǎдвѣђе* (: *вѣда*), *пѣрѣје/пѣрѣје* (: *рѣка*), *прѣчѣље/прѣчѣље* (: *чѣло*), *сǎзвежђе/сǎзвѣжђе* (: *звѣзда*).

2.3.2.1.2.3. Иста варијантност важи и код примера с дугоузлазним пред мотивном речју са суфиксом *-је*: *зǎлѣје/зǎлѣје* (: *лѣја*), *зǎчѣље/зǎчѣље* (: *чѣло*), *нǎличје/нǎлѣче* (: *лице*), *нǎручје/нǎрѣче* (: *рука*) и *рǎзмеђе/рǎзмѣђе* (: *мѣја*).

2.3.2.1.2.4. Следећи примери имају краткосилазни на првом слогу (префикса) и акценат на слогу где је и у мотивној речи:

- 1) суфикс *-ача*: *пѣтколѣначе/пѣткѣлѣначе*^{PMС6} (: *кѣлено*);
- 2) суфикс *-ица*: *пѣтколѣница/пѣткѣлѣница* (: *кѣлено*);

3) суфикс *-је*: *бѣзграницѣ/безграницѣ*^{PMС6} (: *граница*), *пѣтпалубѣ/потпалубѣ* (: *палуба*);

4) суфикс *-ка*: *пѣтколѣнке/потколѣнке* (мн.)^{PMС6} (: *колѣно*).

Док узлазни на слогу мотивне речи у *потколеница* заиста изгледа као чување акцента мотивне речи, за друга два суфикса пре ће бити реч о позицији другог слога од суфикса, будући да се показало да *-је* и *-ка* формирају такав акценат у суфиксалној творби (в. т. 2.2.1.46–47).

2.3.2.1.2.5. Пред слоговима мотивне речи могу бити и оба кратка акцента, силазни на првом (префикса) и узлазни непосредно испред првог слога мотивне речи:

1) суфикс *-ина*: *ѡмладина/ѡмладина* (: *млѡд, млѡда*), *ѡморина/ѡморина* (: *мѡра*);

2) суфикс *-је*: *бѣспрѡвѣ/бѣспрѡвѣ* (: *прѡво*), *мѣђувѡђе/мѣђувѡђе*^{PCJ2011} (: *вѡда*).

Краткоузлазни и овде може постојати због позиције другог слога од суфикса, нарочито код *-је*.

2.3.2.1.2.6. Варијантност може бити и између краткоузлазног на првом слогу (префикса) и узлазног под утицајем суфикса, тачније на самом суфиксу: *пѡвршина/површина* (: *врѡх/врѡх, врѡха*).

2.3.2.1.2.7. У примеру *нерѡзмерје/нерѡзмѣрје*^{PMС6} акценат је једнак оном мотивне речи (*рѡзмер*).

2.3.2.1.2.8. Краткоузлазни на другом слогу у *нѣпѡмња/нѣпѡмња*^{PMС6} је типичан акценат пред суфиксом *-ња* у девербативним именицама (в. т. 2.2.1.58).

2.3.2.1.2.9. Акценат именице *прѣдрасуда/прѣдрѡсуда* формира се према правилима префиксалне творбе према *рѡсуда/рѡсуда* (в. т. 2.1.2.1).

2.3.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

2.3.2.2.1. Ређе су префиксално-суфиксалне творенице које у обе варијанте чувају квантитет слогова мотивне речи.

2.3.2.2.2. Дуг слог мотивне речи у префиксално-суфиксалној творби најчешће се скраћује:

1) суфикс *-(а)к*: *зѡлистак/зѡлистак* (: *лѡст*), *прѣглавак/прѣглавак*^{PMС6} и *прѡглавак/прѡглавак* (: *глѡва*), *ѡзбрежак/ѡзбрежак* (: *брѣг*);

2) суфикс *-(а)ц*: *прѡморац/прѡморац* (ако је према *мѡре*, а не *мѡре*), *ѡблучац/ѡблучац*^{PMС6} (: *лѡк*);

3) суфикси *-ина* и *-бина*: *ѡмладина/ѡмладина* (: *млѡд, млѡда*), *зѡдужбина/зѡдужбина* (: *дѡша*);

- 4) суфикс *-e*: *на̀зиме/на̀зиме* (: *зи́ма*);
- 5) суфикс *-(н)ица*: *у̀збрежица/у̀збрежица* (: *брѣг*), *за̀душнице/за̀душнице* (: *ду́ша*);
- 6) суфикс *-је*: *бѐзвлађе/бѐзвлађе* (: *вла́да*), *бѐзвлашће/бѐзвлашће* (: *вла̀ст*), *бѐзнађе/бѐзнађе* (: *на́да*), *бѐспуће/бѐспуће* (: *пу̀т, пу́та*), *бѐшчаише/бѐшчаише* (: *ча̀ст*), *за̀леђе/за̀леђе* (: *ле́ћа*), *ме́ђувлаише/ме́ђувлаише*^{PMС6} (: *вла̀ст*), *на̀двође/на̀двође* (: *во̀да*), *на̀зѝмче/на̀зѝмче*^{PMС6} (: *зи́ма*), *на̀леђе/на̀леђе* (: *ле́ћа*), *на̀личје/на̀личје* (: *ли́це*), *по̀дбрѣжје/по̀дбрѣжје*^{PMС6} (: *брѣг*), *по̀речје/по̀речје* (: *ре́ка*), *прѐдзиће/прѐдзиће*^{PMС6} (: *зи́д*), *прѝбрѣжје/прѝбрѣжје* (: *брѣг*), *про̀челье/про̀челье* (: *че́ло*), *ра̀змеђе/ра̀змеђе* (: *ме́ћа*), *ра̀спуће/ра̀спуће* (: *пу̀т, пу́та*), *са̀звежђе/са̀звежђе* (: *зве́зда*), *су̀гласје/су̀гласје* (: *глас*)
- 7) суфикс *-че*: *на̀зѝмче/на̀зѝмче*^{PMС6} (: *зи́ма*).

2.3.2.2.3. Значајан је и број префиксално-суфиксалних твореница где се кратак слог мотивне речи дуљи у поређењу с онима где он остаје кратак:

1) пред комбинацијом сонант+консонант: *бѐзвѣрство/безвѣрство* (: *вѣра*), *на̀коњче/на̀коњче* (: *коњ, коња*), *по̀тколѣнке/потколѣнке* (мн.)^{PMС6} (: *колено*), *по̀ветарце/поветарце*^{PMС6} (: *вѣтар*), *по̀ветарче/поветарче*^{PMС6} (: *вѣтар*);

2) пред суфиксима *-ије* и *-је*: *бѐсмр̀тије/бесмр̀тије*^{PMС6} (: *смр̀т*), *бѐзгранѝче/безгранѝче*^{PMС6} (: *гранѝца*), *бѐстелѣсје/бестелѣсје* (: *те́ло*, мн. *телѣса*), *за̀брђе/за̀брђе* (: *бр̀до*), *за̀челье/за̀челье* (: *че́ло*), *ме́ђувође/ме́ђувође*^{РСЈ2011} (: *во̀да*), *на̀виље/на̀виље*^{PMС6} (: *ви́ле*), *на̀двође/на̀двође* (: *во̀да*), *на̀дсвође/на̀дсвође*^{PMС6} (: *сво̀д, свода*), *на̀ручје/на̀ручје* (: *ру́ка*), *на̀сиље/на̀сиље* (: *си́ла*), *по̀вечѣрје/повечѣрје* (: *вѣче, -ери*), *по̀днебѣсје/поднебѣсје* (: *не́бо*, мн. *небѣса*), *По̀дунѣвље/Подунѣвље* (ако је према *Ду̀нав*, а не *Ду̀на̀в*), *по̀тпалу̀бље/потпалу̀бље* (: *палу̀ба*), *про̀челье/про̀челье* (: *че́ло*), *ра̀змеђе/ра̀змеђе* (: *ме́ћа*), *су̀челье/су̀челье* (: *че́ло*), *у̀ср̀ђе/у̀ср̀ђе* (: *срд-* од *ср̀це*);

3) у примеру *у̀сперница/у̀спѣрница*^{PMС6} (: *пѣро*), где је могући разлог позиција испред сонанта.

Притом ће бити да је кратак поста акценатски слог пред *-је* у *бестелѣсје* омашка (уп. *по̀вечѣрје/повечѣрје, По̀дунѣвље/Подунѣвље, по̀днебѣсје/поднебѣсје*).

2.3.2.2.4. Дуг слог префикса налазимо у *за̀горац*^{PMС6}, *за̀пећак*, *на̀димак*, *прѐглавак*^{PMС6}, *прѝглавак* и *прѝморац*.

2.4. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТВОРБИ С ПРЕФИКСОИДИМА И СУФИКСОИДИМА

2.4.1. ТВОРБА С ПРЕФИКСОИДИМА

2.4.1.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.4.1.1.1. Префиксоиди уз *-литар*, *-метар* и *-тона* са значењем мерних јединица

Табела 105: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоиди за мерне јединице

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
6	<i>цѐнтилитар/цѐнтилїтар</i> ^{РСЈ2011}	1.1.1.2
8	<i>мїлиметар/мїлимѣтар</i>	1.1.1.2
1	<i>мѣгатона/мѣгатѣна</i>	1.1.1.2

2.4.1.1.2. Префиксоид *аеро-*

Табела 106: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *аеро*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>аеролїнија/аеролїнија</i>	1.1.3.2

2.4.1.1.3. Префиксоид *архи-*

Табела 107: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *архи-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>̀архиђакон/архїђакон</i>	1.3.1.3

2.4.1.1.4. Префиксоид *веле-*

Табела 108: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *веле-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>велѐдсед/веле́дсед</i>	1.1.3.1
1	<i>велѐдседнѝк/веле́дседнѝк</i>	1.1.3.2
1	<i>велѐдседница/веле́дседница</i>	1.1.3.3
1	<i>вѝлемѝстор/велѝмѝстор</i>	1.6.1.2
1	<i>вѝлеграђанин/велѝграђанин</i>	1.6.1.3
2	<i>велѝздаја/велѝздаја</i>	1.6.3
1	<i>вѝледух/велѝдух^{PMCS6}</i>	1.6.2.1

2.4.1.1.5. Префиксоид *евро-*

Табела 109: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *евро-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>Евро̀дзија/Евро́дзија</i>	1.1.3.2

2.4.1.1.6. Префиксоид *крипто-*

Табела 110: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *крипто-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>крипто̀католич̀анство/крипто̀католич̀анство^{PCJ2011}</i>	1.1.3.1
1	<i>крипто̀католик/крипто̀като̀лик</i>	1.3.1.1

2.4.1.1.7. Префиксоид *надри-*

Табела 111: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *надри-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>на̀дритис̃ар/на̀дритис̃ар</i>	1.3.1.2

2.4.1.1.8. Префиксоид *обер-*

Табела 112: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *обер-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>о̀беркѝлнер/о̀беркѝлнер</i>	т. 1.2.3

2.4.1.1.9. Префиксоид *пара-*

Табела 113: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *пара-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>п̄аралажа/п̄аралажа</i>	1.2.3.1

2.4.1.1.10. Префиксоид *полу-*

Табела 114: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *полу-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>полупрера̀ђевина/полупрера̀ђевина</i>	1.3.1.3
5	<i>п̄дугод̄иште/п̄дугод̄иште</i>	1.6.1.2
2	<i>п̄дугра̀ђанин/п̄дугра̀ђанин</i>	1.6.1.3
2	<i>п̄длувр̄ме/п̄длувр̄ме</i>	1.6.2.1

2.4.1.1.11. Префиксоид *псеудо-*

Табела 115: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *псеудо-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>пс̄еудо̀класик/пс̄еудо̀класик</i>	1.6.1.1

2.4.1.1.12. Префиксоид *теле-*

Табела 116: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *теле-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>телѐобјект̄ив/телѐобјект̄ив</i>	1.3.1.1

2.4.1.1.13. Префиксоид *хидро-*

Табела 117: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *хидро-*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>хидро̀хотел/хидро̀хотел^{РСЈ2011}</i>	1.1.1.1

2.4.1.1.14. Префиксоид *чукун*-⁴⁰

Табела 118: Акценатске варијанте именица с префиксоидима: префиксоид *чукун*-

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>ч̀укундед/чук̀ундед</i>	1.3.1.1
4	<i>ч̀укунбаба/чук̀унбаба</i>	1.3.1.3

2.4.1.1. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ТВОРБИ С ПРЕФИКСОИДИМА

2.4.1.1.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.4.1.1.1.1. Мотивна реч је са силазним акцентом

2.4.1.1.1.1.1. Очекивано, варијантност префиксоидалних твореница са силазним акцентом мотивне речи, који би се сада налазио на унутрашњем слогу, настаје различитим поступцима његовог преношења ка почетку речи – у виду краткосилазног (на првом слогу префиксоида) или узлазног пред акцентованим слоговима мотивне речи:

1) префиксоид *веле-*: *в̀елемајстор/вел̀емајстор* (: *мајстор*), *в̀елеграђанин/вел̀еграђанин* (: *грађанин*);

2) префиксоид *полу-*: *п̀длуграђанин/пол̀уграђанин* (: *грађанин*);

2.4.1.1.1.1.2. Исти број примера поред краткоузлазног пред слоговима мотивне речи може имати краткоузлазни на првом слогу префиксоида:

1) префиксоида *архи-*: *а̀рхиђакон/арх̀иђакон* (: *ђакон*);

2) префиксоида *чукун-*: *ч̀укунбаба/чук̀унбаба* (: *баба*), *ч̀укундед/чук̀ундед(а)* (: *дед(а)*).

2.4.1.1.1.1.3. Узимајући у обзир избегавање бележења силазног акцента ван иницијалног слога у речницима, услед тежње да се доследно прате принципи Вук–Даничићеве норме, изузетно су занимљиви и важни примери где је силазни остављен на слогу где је и у мотивној речи. Налазимо два примера, оба с префиксоидом *веле-*: *вел̀еиздаја/вел̀еиздаја* (: *издаја*), *вел̀еученџст/вел̀еученџст* (: *ученџст*).

⁴⁰ Нестандардно и *шукун-*, које не издавајемо.

2.4.1.1.1.4. Као посебну подврсту издвајамо творенице са значењем мерне јединице, чији је акценат увек кратак на првом слогу префиксоида, са чувањем квантитетске варијантности мотивне речи, а квалитет акцента одређен је конкретним префиксоидом:

1) *кило-*, *мега-* и *микро-* су са силазним;

2) *дека-*, *деци-*, *мили-*, *санти-*, *хекто-* и *центи-* су с узлазним.

Но, рекло би се да краткоузлазни продире и у образовања с првим низом, будући да смо сигурно често слушали и те префиксоиде с краткоузлазним акцентом, што можда постаје типичан акценат целог модела.

2.4.1.1.1.2. Мотивна реч је с узлазним акцентом

2.4.1.1.1.2.1. Узлазни акценат мотивне речи се најчешће чува, те је варијантност творенице заправо одраз варијантности мотивне именице: *аеролíнија/аеролìнија* (: *ли́нија/лѝнија* у РМС6)⁴¹, *велепòсед/велепóсед*, *велепòседнѝк/велепóседнѝк*, *велепòседница/велепóседница*, *криптокатоличàнство/криптокатоличáнство*^{РСЈ2011}, *полупрерађевина/полупрерађèвина*, *хидрохòтел/хидрохòтѝл*^{РСЈ2011}.

2.4.1.1.1.2.2. Поред задржавања акцента мотивне речи, твореница може имати и краткосилазни (на првом слогу префиксоида): *пòлуврѝме/полуврѝме* (: *врѝме*), *псе̑удокласик/псеудоклàсик* (: *клàсик*).

2.4.1.1.1.2.3. На првом слогу префиксоида може бити и краткоузлазни акценат у *на̀дриадвока̀т/надриадво̀кѝт*.

2.4.1.1.1.2.4. Ретке су, скоро непостојеће, речи с два акцента у речницима, од којих у овом творбеном начину налазимо три.

1) Две су с префиксоидом *чукун-*: *ч̀укунч̀укунбаба*, *ч̀укунч̀укундеда*, где други акценат представља чување узлазног мотивне речи.

2) Трећи се налази само у РМС6 и представља варијацију у броју акцената: *òберкѝлнер/òберкелнер*, дакле са чувањем силазног мотивне речи уз други, краткоузлазни, акценат на првом слогу префиксоида, или искључиво с преношењем силазног акцента на први слог префиксоида у виду краткоузлазног. Овај пример је пак проблематичан, зато што РСЈ2011 даје мотивну реч са узлазним акцентом, са чим бисмо се сложили.

⁴¹ РСЈ2011 за мотивну реч даје само први лик, тако да дублетност творенице у том речнику постаје неоправдана ако се стање не уједначи.

2.4.1.1.1.2.5. У једном примеру узлазни мотивне речи се не задржава у твореници, већ је акценат кратак на првом слогу с квалитетском варијаблом: *п̄аралажа/п̄аралажа* (: *лажа*).

2.4.1.1.1.3. Мотивна реч је дублет са силазним/узлазним акцентом

2.4.1.1.1.3.1. Јављају се три типа твореница – један акценат је истоветан узлазном мотивне речи, а други:

1) краткосилазни на првом слогу (префиксоида): *п̄длугод̄иште/полугод̄иште* (: *год̄иште/год̄иште*);⁴²

2) краткозлазни на првом слогу префиксоида: *на̄дрипис̄ар/на̄дрипис̄ар* (: *пис̄ар/пис̄ар*);

3) узлазни на месту силазног (корекција квалитета): *Евро̄азија/Евро̄азија* (: *А̄зија/А̄зија*), *криптока̄толик/криптокат̄олик* (: *ка̄толик/кат̄олик* према РСЈ2011)⁴³ и *телеоб̄јектив/телеоб̄јектив* (: *об̄јектив/об̄јектив*).

2.4.1.1.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

У свим примерима се доследно чува квантитет слогова мотивне речи сем у једном: *криптокатоличанство*^{РСЈ2011} : *католичанство*, што можда потврђује сумњу да је заправо реч о суфиксалној творби, где смо краћења слогова именица на *-анство* регистровани као сасвим обичну појаву (т. 2.4.1.1.1.12).

2.4.2. ТВОРБА СА СУФИКСОИДИМА

За малобројне примере из ове групе преглед припадности типовима по прозодијским критеријумима из I поглавља уједно ће приказати и типове алтернација:

1) Уз интерфикс:

⁴² РМСб само други лик.

⁴³ РМСб као први даје *ка̄толик*.

Табела 119: Акценатске варијанте именица са суфиксоидима: с интерфиксом

Бр.	ОСНОВА		СУФИКСОИД	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	ИНТЕРФИКС	<i>-метар</i>	<i>вѣтрометар/вѣтромѣтар</i>	1.1.1.2
1	именичка		<i>-бус</i>	<i>шинобус/шинобус</i>	1.7.1.1

2) Без интерфикса (срастање):

Табела 120: Акценатске варијанте именица са суфиксоидима: без интерфикса

Бр.	ОСНОВА	СУФИКСОИД	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	бројевна	<i>-метар</i>	<i>триметар/тримѣтар</i>	1.1.1.2

Једина квантитетска појава коју би ваљало истаћи је дуљење интерфикса у: *шинобус*.

2.4.3. СЛАГАЊЕ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊЕ) ПРЕФИКСОИДА И СУФИКСОИДА

2.4.3.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.4.3.1.1. Суфиксоид *-бус*

Табела 121: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: *-бус*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>аутобус/аутобус</i>	1.4.1.1

2.4.3.1.2. Суфиксоид *-грам*

Табела 122: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: *-грам*

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1 ⁴⁴	<i>хрѣнограм/хронѡграм</i> ^{РМС6}	1.6.1.1
1	<i>мѡнограм/монѡграм</i>	1.3.1.1

⁴⁴ И супстандардно *хроно-*.

2.4.3.1.3. Суфиксоид -граф

Табела 123: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -граф

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>хрѡнограф/хронѡграф</i>	1.6.1.1

2.4.3.1.4. Суфиксоид -дром

Табела 124: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -бус

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>ѡеродром/аерѡдром</i>	1.6.1.1

2.4.3.1.5. Суфиксоид -ман

Табела 125: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -бус

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
12	<i>англѡман/англѡмѡн</i>	1.1.1.1

2.4.3.1.6. Суфиксоид -метар (у именицама са значењем мерног уређаја)

Табела 126: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: мерни уређај

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
58	<i>тѡрмометар/тѡрмомѡтар</i>	1.1.1.2

2.4.3.1.7. Суфиксоид -скоп

Табела 127: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -скоп

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1 ⁴⁵	<i>хрѡноскоп/хронѡскоп^{PMС6}</i>	1.6.1.1

⁴⁵ И супстандардно хроно-

2.4.3.1.8. Суфиксоид -*стат*

Табела 128: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: суфиксоид -
стат

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>хелиòстат/хелиòстāт</i> ^{PMС6}	1.1.1.1

2.4.3.1.9. Суфиксоид -*фил*

Табела 129: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -фил

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
21	<i>англòфил/англòфīл</i>	1.1.1.1

2.4.3.1.10. Суфиксоид -*фоб*

Табела 130: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -фоб

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
8	<i>англòфоб/англòфōб</i>	1.1.1.1

2.4.3.1.11. Суфиксоид -*фон*

Табела 131: Акценатске варијанте именица с префиксоидима и суфиксоидима: -фон

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
4	<i>мèгафōн/мега̀фōн</i>	1.6.1.1

2.4.3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ) ПРЕФИКСОИДА И СУФИКСОИДА

2.4.3.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.4.3.2.1.1. Сви примери, уз изузетак појединачних *аутобус* и квадруплета *хексаметар*, могу се јасно поделити у две групе:

- 1) именице са суфиксоидом -*метар*/-*мèтар*;
- 2) све остале.

2.4.3.2.1.2. Када је суфиксоид *-метар/-мѐтар*, акценат је увек кратак на неком од слогова испред тог суфиксоида, уз чување његове квантитетске варијантности:

1) акценат је краткосилазни (на првом слогу) код префиксоида: *алкохоло-*, *анемо-*, *арео-*, *волта-*, *волт-*, *газо-*, *галвано-*, *гео-*, *динамо-*, *електро-*, *ехо*, *карто-*, *кило-*, *крито-*, *курви-*, *лакто-*, *магнето-*, *микро-*, *фото-* и *хидро-*;

2) акценат је краткоузлазни на првом слогу код префиксоида: *алти-*, *аудио-*, *блеси-*, *вибро-*, *галакто-*, *гонио-*, *грави-*, *дензи-*, *деси-*, *дија-*, *доза-*, *ерго-*, *калори-*, *мано-*, *омбро-*, *омо-*, *осмо-*, *педо-*, *пиро-*, *плани-*, *сахаро-*, *такса-*, *такси-*, *тахи-*, *тахо-*, *текзо-*, *теле-*, *тензио-*, *термо-*, *фоно-*, *хигро-*, *хипсо-*, *хроно-* и *цикло-*;

3) акценат је краткоузлазни на другом слогу од суфиксоида, али заправо на првом слогу префиксоида *мано-* из сложеног: *сфигмомано-*;

4) акценат је краткоузлазни на првом слогу од суфиксоида: *сезисмо-*;

5) акценат је краткоузлазни на другом слогу од суфиксоида: *еванџри-*;

6) акценат је краткоузлазни на другом слогу префиксоида: *телесито-*.

2.4.3.2.1.3. Изузимајући наведена два изузетка, све остале именице као једну од варијаната имају краткоузлазни непосредно пред суфиксоидом, док је други:

1) с истим акцентом, али другим квантитетом суфиксоида: сви примери на *-ман*, *-пат*, *-фил* и *-фоб*;

2) с краткосилазним (на првом слогу префиксоида): *аеродром/аерџдром*, *мегафџн/мегафџн*, *хрџнограм/хронџграм*^{РМС6}, *хрџнограф/хронџграф*, *хрџноскоп/хронџскоп*^{РМС6};

3) с краткоузлазним на првом слогу (префиксоида): *мџнограм/монџграм*.

2.4.3.2.1.4. Именица *аутобус/аутоџбус* је једина с дугоузлазним пред суфиксоидом (уп. *шинџбус*).

2.4.3.2.1.5. Посебно наводимо и квадруплет *хџсаметар/хџсамџтар/хексџметар/хексџмџтар*, чији је акценат по укрштеним типовима *милметар/милмџтар*, *ћирлица/ћирџлица* и *устрептџлџст/устрептџлџст*

2.4.3.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

Сем именице *аутобус*, слогови префиксоида и суфиксоиди *-бус*, *-грам* и *-дром* су увек кратки, док су квантитетски варијантни *-ман*, *-метар*, *-пат*, *-стат*, *-фил* и *-фон*.

2.4.4. ПРЕФИКСОИДАЛНО-СУФИКСАЛНА ТВОРБА

2.4.4.1. Примери с пуном основом су *индѣрство/иновѣрство* по типу *дѣтїњство/детїњство*, и *индѣрац/иновѣрац* и *индѣзмац/иновѣзмац* по типу *їскуство/искуство*. У обе групе акценат је или узлазни на слогу испред слога мотивне речи или узлазни под утицајем суфикса, у позицији непосредно пред суфиксом, што је већ забележено за суфиксе *-(a)ц* и *-ство* у суфиксалној творби (в. т. 2.2.1.17, 2.2.1.69).

2.4.4.2. С модификованом основом су именице *пдлугѣ/полугѣ* и *пдлувидѣст/полувидѣст*^{РМС6}. У њима се примећује иста природа варијантности – краткосилазни (на првом слогу префиксоида) или краткоузлазни пред слоговима мотивне речи.

2.5. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ)

2.5.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.5.1.1. Именичка прва основа

Табела 132: Акценатске варијанте именица у срастању: именичка прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>шпѝлкѧрта⁴⁶/шпѝлкѧрта^{РМС6}</i>	1.1.2
1	<i>тр̣нбоба/тр̣нбѧба^{РМС6}</i>	1.4.1.1
1	<i>нѝстолов/пустѧлов</i>	1.6.1.1

2.5.1.2. Придевска прва основа

Табела 133: Акценатске варијанте именица у срастању: придевска прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>блѧгдѧн/блѧгдѧн</i>	1.1.2

2.5.1.3. Заменичка прва основа

Табела 134: Акценатске варијанте именица у срастању: заменичка прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>сѧбезаборав/себезѧборав</i>	1.3.3

2.5.1.4. Глаголска прва основа

Табела 135: Акценатске варијанте именица у срастању: глаголска прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	<i>рѝшимѧр/рѝшимѧр^{РМС6}</i>	1.2.2.1
1	<i>лѧзибаба/лѧзибаба^{РМС6}</i>	1.2.3.1

⁴⁶ Може бити и немотивисани варваризам.

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
5	<i>вѹѳибатина/вѹѳибѧтина</i>	1.3.1.3

2.5.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ БЕЗ ИНТЕРФИКСА (СРАСТАЊУ)

2.5.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.5.2.1.1. Друга мотивна реч је са силазним акцентом

Као акценат творенице формира се или краткосилазни (на првом слогу), или краткоузлазни на првом слогу, или краткоузлазни на слогу непосредно пред другом мотивном речју:

1) са краткосилазним и варијантним квантитетом слогова друге мотивне речи су: *блѧгдѧн/блѧгдѧн* (: *дѧн*), *шпѧлкѧрта/шпѧлкѧрта*^{РМС6} (: *кѧрта*);

2) с оба кратка акцента на првом слогу су: *лѧзибаба/лѧзибаба*^{РМС6} (: *бѧба*), *рѹшшмѧр/рѹшшмѧр*^{РМС6} (: *мѧр*), *рѹшштрѹд/рѹшштрѹд* (: *трѹд*);

3) с краткосилазним или краткоузлазним на слогу пред другом мотивном речју је *пѹстолов/пѹстѧлов* (: *лѧв*);

4) с краткоузлазним на слогу на првом слогу или пред другом мотивном речју је *ѳѧпидлака/ѳѧпидлака* (: *длѧка*).

2.5.2.1.2. Друга мотивна реч је с узлазним акцентом

Два су забележена примера: с краткоузлазним на првом слогу и с чувањем ацента друге мотивне речи: *вѹѳибатина/вѹѳибѧтина* (: *бѧтина*); с краткоузлазним пред другом мотивном речју и дугоузлазним на слогу друге мотивне речи: *трнбоба/трнбѧба* (: *бѧб*).

2.5.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

Слогови прве мотивне речи су увек кратки, а квантитет слогова друге мотивне речи углавном остаје исти у варијантним сраслицама, с два изузетка:

- 1) скраћивањем слога у *бл̣а̣гд̣а̣н, т̣р̣н̣б̣о̣ба*;
- 2) дуљењем слога у *т̣р̣н̣б̣о̣ба*.

2.6. СЛАГАЊЕ С ИНТЕРФИКСОМ

2.6.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.6.1.1. Именичка прва основа

Табела 136: Акценатске варијанте именица у слагању: именичка прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
4	<i>вѡдовод/вѡдовѡд</i>	1.1.1.1
3	<i>свилѡпреља/свилѡпрѣља</i>	1.1.1.2
1	<i>земљопѡсед/земљопѡсед</i>	1.1.3.1
1	<i>земљопѡседнѣк/земљопѡседнѣк</i>	1.1.3.2
1	<i>земљопѡседница/земљопѡседница^{PMС6}</i>	1.1.3.3
3	<i>римокѡтолик/римокѡтѡлик</i>	1.3.1.1
6	<i>женоубица/женоубица</i>	1.4.1.1
1	<i>злѡчѣн/злѡчин⁴⁷</i>	1.5.3.1
2	<i>крајѡлик/крајѡлик</i>	1.6.1.1
5	<i>војсковођа/војсковођа</i>	1.6.1.2
1	<i>кућевласница/кућевласница</i>	1.6.1.3
1	<i>водѡпривреда/водѡпрѣвреда</i>	1.6.3
5	<i>кѣтолѡв/кѣтолѡв</i>	1.7.4

2.6.1.2. Заменичка прва основа

Табела 137: Акценатске варијанте именица у слагању: заменичка прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>сѡбосликѡр/сѡбѡсликѡр^{PMС6}</i>	1.6.1.2

⁴⁷ У РСЈ2011 лик с краткоузлазним је дат у загради.

2.6.1.3. Придевска прва основа

Табела 138: Акценатске варијанте именица у слагању: придевска прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>мѝлодах/мѝлода̋х</i> ^{PMС6}	1.1.1.1
1	<i>мало̀п̀седница/мало̀п̀се́дница</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
1	<i>само̀до̀принос/само̀до̀при́нос</i>	1.4.1.1
1	<i>само̀ѝро̀нија/само̀ѝро̀ни́ја</i>	1.4.3.3
2	<i>свѐсло̀вѐн/свѐсло̀вѐ́н</i>	1.6.1.1
5	<i>цр̀но̀ре̋п/цр̀но̀ре́п I.</i>	1.7.4
1	<i>бр̀зо̀ти̋сак/бр̀зо̀ти́сак</i> ^{PMС6}	1.7.5
1	<i>хѝтро̀пре̋ља/хѝтро̀пре́ља</i>	1.1.1.2

2.6.1.4. Бројевна прва основа

Табела 139: Акценатске варијанте именица у слагању: бројевна прва основа

Бр.	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	<i>једно̀верница/једно̀ве́рница</i> ^{PMС6}	1.1.1.3.
1	<i>тр̀до̀скок/тр̀до̀ско́к</i>	1.2.1.1
4	<i>чѐтво̀ро̀бро̋ј/чѐтво̀ро̀бро́ј</i>	1.6.1.1
3	<i>пр̀во̀бра̀ту̀че̋д(а)/пр̀во̀бра̀ту̀че́д(а)</i> ^{PMС6}	1.6.3
3	<i>чѐтво̀ро̀кӳт/чѐтво̀ро̀ку́т</i>	1.7.4
1	<i>пр̀во̀ти̋сак/пр̀во̀ти́сак</i> ^{PMС6}	1.7.5
1	<i>дво̀по̀те̋з/дво̀по̀те́з</i>	т. 1.4.7

2.6.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛАГАЊУ С ИНТЕРФИКСОМ

2.6.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.6.2.1.1. Мотивна реч је са силазним акцентом

2.6.2.1.1.1. Силазни акценат друге мотивне речи творенице најчешће решавају образовањем краткосилазног (на првом слогу) или краткоузлазног пред другом основном, тј. на слогу интерфикса:

1) прва основа је именичка: *вѡјсковођа/војскѡвођа* и *пѹтовођа/путѡвођа* (: *вѡђа*), *кѹтолоѡв/китѡлов* (: *лоѡв*), *кѡзорѡг/козорѡг* (: *рѡг*), *крајолик/крајѡлик* (: *лик*), *кућевласник/кућевласник*⁴⁸ (: *вла̀сник*) и *кућевласница/кућевласница*⁴⁹ (: *вла̀сница*), *тугопѡј/тугопѡј* (: *пѡј*);

2) прва основа је придевска: *брѡтисак/брѡтисак*^{PMС6} (: *тисак/тисак*), *дѡбродѡчин/дѡбродѡчин*^{PMС6} и *злѡчин/злѡчин*⁵⁰ (: *чин*)⁵¹ *лакѡпѡв/лакѡпѡв*^{PMС6} (: *пѡв*)⁵² *црнорѡп/црнорѡп* 1. (: *рѡп*);

3) прва основа је бројевна: *прѡтисак/прѡтисак*^{PMС6} (: *тисак/тисак*), *трѡскок/трѡскок* (: *скѡк/скѡк*), *чѡтверѡбѡј/чѡтверѡбѡј* (: *бѡј*), *чѡтворѡбрѡј/чѡтворѡбрѡј* (: *брѡј*), *чѡтворѡкут/чѡтворѡкут* (: *кут*).

2.6.2.1.2. Акценат може бити само један од два претходно наведена, са задржавањем варијантности мотивне речи:

1) само краткосилазни: *вѡдовѡд/вѡдовѡд* и *цѡвовѡд/цѡвовѡд* (: *вѡд/вѡд*) *мѡлодах/мѡлодах*^{PMС6} (: *дах/дах*);

2) само краткоузлазни на интерфиксу: *свилѡпреља/свилѡпреља* и *хитрѡпреља/хитрѡпреља* (: *преља/преља* према РСЈ2011), *судѡпраља/судѡпраља* (: *праља* у РСЈ2011, *праља* у РМС6), *јѡднѡверница/јѡднѡверница*^{PMС6} (: *верница/верница*).

2.6.2.1.1.2. У два примера лексикограф је, поред краткоузлазног на интерфиксу, оставио силазни акценат друге мотивне речи, што је занимљиво јер је сасвим ретко за наше речнике (в. т. 5.1.1), али се с тим решењем у потпуности слажемо: *водѡпривреда/водѡпривреда* (: *привреда*) и *прѡбратучед(а)/прѡбратучед(а)*^{PMС6} (: *брѡтучед*).

2.6.2.1.2. Мотивна реч је с узлазним акцентом

2.6.2.1.2.1. Узлазни акценат друге мотивне речи се чува у свим забележеним примерима.

У свим примерима сем једног варијантност творенице је од те мотивне речи и преузета: *земљѡпѡсед/земљѡпѡсед*, *земљѡпѡседник/земљѡпѡседник*, *земљѡпѡседница/земљѡпѡседница*^{PMС6} и *малѡпѡседница/малѡпѡседница*^{PMС6},

⁴⁸ Први лик је у загради у РСЈ2011.

⁴⁹ Ако није суфиксацијом од *кућевласник*.

⁵⁰ У РСЈ2011 други лик је дат у загради.

⁵¹ Ако није сложено-суфиксалном творбом.

⁵² Ако није сложено-суфиксалном творбом.

*китолòвац/китолòвац*⁵³ и *криволòвац/криволòвац*,⁵⁴ *децоубица/децоубица*,
женоубица/женоубица, *чедоубица/чедоубица*, *детеубица/детеубица*,
мужоубица/мужоубица и *синоубица/синоубица*, и *самоирòнија/самоирòнија*.

Један пример се одваја варијацијом с краткосилазним: *свѣсловѣн/свєслòвѣн*; овај акценат подржава и префиксација с истом основом (уп. *Прасловен* у т. 2.1.1).

2.6.2.1.3. Мотивна реч је дублет са силазним/узлазним акцентом

2.6.2.1.3.1. Мотивне речи за све примере имају два кратка акцента у различитим позицијама у речи.

Творенице у свим примерима сем једног узлазни акценат мотивне речи задржавају, а силазном акценту мотивне речи лексикограф је кориговао квалитет како би остао на истом слогу (о овоме више у т. 5.1.1): *гркòкатòлик/гркòкатòлик*, *старòкатòлик/старòкатòлик* и *римòкатòлик/римòкатòлик* (: *кàтолик/катòлик* у РСЈ2011)⁵⁵ и *самодòпринос/самодòпринос* (: *дòпринос/допринос*).

У једном примеру *дво̀потѣз/дво̀потѣз* први акценат се може тумачити фонолошки, преко метатоније, али бисмо за други рекли да је највероватније грешка, и да је на његовом месту требало да остане варијација с краткоузлазним мотивне речи.

2.6.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

Слогови прве мотивне речи су увек кратки у сложеницама ове врсте, док квантитет слогова друге мотивне речи зависи од њеног акцента.

1) Код мотивних речи с узлазним акцентом, у твореници се типично чува њихов акценат, те и квантитет слогова (в. т. 2.6.2.1.4).

2) С друге стране, када је мотивна реч са силазним, њени се слогови скраћују у варијантама творенице где је пред њеним слоговима краткоузлазни акценат: *злòчин*⁵⁶ (: *чѣн*), *крајòлик* (: *лѣк*), *китòлов* (: *лòв*), *цр̀нòреп* 1. (: *р̀ѣп*), *бр̀зòтисак*^{РМС6} и *пр̀вòтисак*^{РМС6} (ако је према *тѣсак*, а не *тѣсак*), *четворòкут* (: *к̀ут*), *судòпраља* (ако је према *праља* из РМС6, а не *праља* из РСЈ2011). Скраћивање је вероватно резултат тога што систем избегава формирање акценатског типа *ј̀унѣк*, *-ѣка*, који би унео

⁵³ Ако није сложено-суфиксалном творбом.

⁵⁴ Ако није сложено-суфиксалном творбом.

⁵⁵ РМС6 уместо првог даје *кàтолик*.

⁵⁶ У РСЈ2011 овај лик је дат у загради.

неравнотежу у систем према мотивној речи, нпр. *крајòл̄ик, крајòл̄ика : л̄ик, -а*. Недоследно спровођење овог процеса у *четверобој, четвороброј* и сл. примерима највероватније је омашка, јер би с овим решењима остао веома проблематичан акценатски однос *четворòбр̄òј, -òја : бр̄òј, бр̄òја*.

2.7. АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ У СЛОЖЕНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.7.1. ТИПОВИ ВАРИЈАНТНОСТИ ПРЕМА ПРОЗОДИЈСКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

2.7.1.1. Суфикс *-а*

Табела 140: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-а*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка			глаголска	<i>штѣточина/штѣтѡчина</i>

2.7.1.2. Суфикс *-ан*

Табела 141: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-ан*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска			именичка	<i>белогàћан/белогàћан</i> ^{PCJ2011}

2.7.1.3. Суфикс *-аник*

Табела 142: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-аник*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска			именичка	<i>бојнокòпљани̋к/бојнокòпљани̋к</i> ^{PMС6}

2.7.1.4. Суфикс *-анин*

Табела 143: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-анин*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска			именичка	<i>малòможданин/маломòжданин</i> ^{PMС6}

2.7.1.5. Суфикс -ар

Табела 144: Акцентатске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -ар

Бр.	ОСНОВА	-е-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска		глаголска	<i>свѣзнад̄ар/свезна̀д̄ар</i>	1.3.1.1

2.7.1.6. Суфикс -(а)ц

Табела 145: Акцентатске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -(а)ц

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
7	именичка	-о-	именичка	<i>мрежòкрилац/мрежокрѝлац</i>	1.4.1.1
12	именичка		глаголска	<i>рукòделац/рукодѐлац</i>	1.4.1.1
1	именичка		глаголска	<i>кр̄̀вòсац/кравòсац^{PMС6}</i>	1.6.1.1
16	придевска		именичка	<i>тврдо̀крилац/тврдокрѝлац</i>	1.4.1.1
1	придевска		глаголска	<i>живòдерац/живодѐрац</i>	1.4.1.1
1	придевска/ прилошка		глаголска	<i>м̀удрословац/мудрослòвац</i>	1.7.1.1
13	бројевна		именичка	<i>четворòножац/четворонòжац</i>	1.4.1.1
1	прилошка		именичка	<i>мно̀говерци/многoверци (мн.)</i>	1.3.2.1
1	прилошка		глаголска	<i>празно̀верац/празноверѝц^{PMС6}</i>	1.4.1.1
1	предлошка		глаголска	<i>мимòходац/мимохòдац^{PMС6}</i>	1.4.1.1

2.7.1.7. Суфикс -ин

Табела 146: Акцентатске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -ин

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска		именичка	<i>великов̀арошанин/великовѝрошанин^{PMС6}</i>	1.1.3.3

2.7.1.8. Суфикс -ина

Табела 147: Акцентатске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -ина

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
2	именичка	-о-	глаголска	<i>умòтвори́на/умотвòрина</i>	1.3.1.3
1	придевска		именичка	<i>дубòдолина/дубодòлина</i>	1.3.1.3
4	придевска		глаголска	<i>пустòловина/пустолòвина^{PMС6}</i>	1.3.1.3
1	прилошка		глаголска	<i>кривòтвори́на/кривотвòрина</i>	1.3.1.3

2.7.1.9. Суфикс *-ица*

Табела 148: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-ица*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка		глаголска	<i>Богòродица/Богорòдица</i>	1.3.1.3
3	придевска		именичка	<i>црнòгорица/црногòрица</i>	1.3.1.3
2	придевска		глаголска	<i>сувòзидица/сувозидица^{PMС6}</i>	1.3.1.3

2.7.1.10. Суфикс *-ја*

Табела 149: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-ја*

Бр.	ОСНОВА	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	прилошка	глаголска	<i>мр̀ког̀лѣ̀ђа/мр̀ко̀г̀лѣ̀ђа^{PMС6}</i>	1.7.5

2.7.1.11. Суфикс *-је*

Табела 150: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс *-је*

Бр.	ОСНОВА	-о-	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка		именичка	<i>ћудòрѐђе/ћудòрѣ̀ђе^{PMС6}</i>	1.1.1.2
3	именичка		именичка	<i>п̀р̀ас̀ко̀зòр̀је/п̀рас̀ко̀зòр̀је</i>	1.6.1.2
1	именичка		глаголска	<i>в̀лас̀тòљ̀уб̀ље/в̀лас̀тòљ̀у̀б̀ље</i>	1.1.1.2
5	именичка		глаголска	<i>м̀есòјѐђе/месòјѐђе</i>	1.6.1.2
2	именичка		глаголска	<i>в̀йнòтòч̀је/винòтòч̀је^{PMС6}</i>	1.7.5
1	именичка		глаголска	<i>ј̀езикòслòв̀ље/ј̀езикòслòв̀ље</i>	1.3.1.3
6	придевска		именичка	<i>слàбòум̀ље/слабòум̀ље</i>	1.1.1.2
1	придевска		придевска	<i>п̀л̀àвòм̀ѝље/п̀лавòм̀ѝље^{PMС6}</i>	1.6.1.2
1	придевска		глаголска	<i>с̀ветòгр̀ђе/с̀ветòгр̀ђе</i>	1.1.1.2
2	бројевна		именичка	<i>д̀вòмесеч̀је/д̀вòмесѣ̀че</i>	1.1.1.2
1	бројевна		именичка	<i>ј̀ед̀ноум̀ље/ј̀ед̀ноум̀ље^{PCJ2011}</i>	1.7.5
4	придевска / прилошка		именичка/ глаголска	<i>п̀р̀àзновѣ̀р̀је/п̀разнòвѣ̀р̀је</i>	1.6.1.2
2	прилошка		именичка	<i>м̀ногòзвуч̀је/многòзвуч̀је^{PMС6}</i>	1.1.1.2
1	прилошка		именичка	<i>п̀òљ̀ѐђе/п̀òљ̀ѐђе^{PMС6}</i>	1.5.1.2

2.7.1.12. Суфикс -ка

Табела 151: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -ка

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	именичка	-о-	глаголска	<i>рудòкопња/рудокòпња</i> ^{PMС6}	1.3.1.1
1	именичка		глаголска	<i>пàроплòвка/парòплòвка</i> ^{PMС6}	1.6.1.2
2	придевска		именичка	<i>великовàрошāнка/великовàрошāнка</i> ^{PMС6}	1.1.3.3
1	бројевна		именичка	<i>десетòдинāрка/десетодìнāрка</i>	1.3.1.3
1	придевска/ прилошка		глаголска	<i>добрòчīнка/доброчìнка</i> ^{PMС6}	1.3.2.1

2.7.1.13. Суфикс -овић

Табела 152: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -овић

Бр.	ОСНОВА	ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	прилошка	именичка	<i>ца̀бахлебовић/цабахлèбовић</i> ^{PMС6}	1.6.1.2

2.7.1.14. Суфикс -ство

Табела 153: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -ство

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	-о-	именичка	<i>ту̀ђòземство/туђòзèмство</i>	1.4.1.1
1	бројевна		именичка	<i>једнòбоштво/једнобóштво</i>	1.4.1.1
1	прилошка	/	именичка	<i>малòлетство/малолèтство</i>	1.3.1.1

2.7.1.15. Суфикс -че

Табела 154: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: суфикс -че

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
1	придевска	-о-	придевска	<i>мртвòрођèнче/мртворòђèнче</i>	1.3.1.3

2.7.1.16. Суфикс -ø

Табела 155: Акцентске варијанте именица у сложено-суфиксалној творби: нулти суфикс

Бр.	ОСНОВА		ОСНОВА	ПРИМЕР	(ПОД)ТИП
3	именичка	-о-	глаголска	<i>вāтромет/вāтромèт</i>	1.1.1.1
1	именичка		глаголска	<i>тлòцрт/тлóцрт</i>	1.1.3.1

1	именичка		глаголска	<i>ѣконопѣс/ѣконопѣс</i> ^{РСЈ2011}	1.2.3.1
11	именичка		глаголска	<i>рѣдољуб/родољуб</i>	1.6.1.1
1	придевска/прилошка		глаголска	<i>тѣпломѣр/тѣпломѣр</i>	1.2.2.1
1	придевска/прилошка		глаголска	<i>мѣдрослов/мудрѣслов</i>	1.6.1.1
	придевска/прилошка		глаголска	<i>злѣчѣн/злѣчин</i> ⁵⁷	1.5.3.1

2.7.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У СЛОЖЕНО-СУФИКСАЛНОЈ ТВОРБИ

2.7.2.1. МЕСТО И КВАЛИТЕТ АКЦЕНТА

2.7.2.1.1. Најзаступљенија је варијантност по позицији узлазног акцента – или на слогу испред друге мотивне речи, тј. на интерфиксу, или на слогу пред суфиксом:

1) суфикс *-(а)ц*:

– од друге именичке основе *белѣкожац/белѣкоѣжац* и *дебелѣкожац/дебелѣкоѣжац* (: *кѣжа*), *горњѣмѣлац/горњѣмомѣлац* (: *мѣла*), *двадесетпѣтпѣрац/двадесетпѣтпѣрац* (: *пѣра/пѣра*), *златѣкрилац/златѣкрилац*, *једнакѣкрилац/једнакѣкрилац*, *кусѣкрилац/кусѣкрилац*, *мекѣкрилац/мекѣкрилац*, *мрежѣкрилац/мрежѣкрилац*, *опнѣкрилац/опнѣкрилац*, *ресѣкрилац/ресѣкрилац* и *тврѣдѣкрилац/тврѣдокрилац* (: *крило*), *трѣбноѣжац/трѣбноѣжац*, *четворѣноѣжац/четворѣноѣжац* и *шкрѣгонѣжац/шкрѣгонѣжац* (: *нѣга*), *многѣверац/многѣвѣрац* (: *вѣра*);

– од друге модификоване глаголске основе *рукѣделац/рукѣдѣлац* (: *дѣлати*), *термитѣждѣрац/термитѣждѣрац* (: *ждѣрати, ждѣрѣм*), *богѣносац/богѣноѣсац* (: *нѣсити*), *живѣдѣрац/живѣдѣрац* (: *дрѣти, дѣрѣм*), *мимѣходац/мимѣхѣдац*^{РСЈ6} (: *хѣдати*);

– од друге именичке или модификоване глаголске основе *празнѣверац/празнѣвѣрац*^{РСЈ6} (: *вѣра, вѣровати*);

2) суфикс *-анин*: од друге именичке основе *малѣмѣжданин/малѣмѣжданин*^{РСЈ6} (: *мѣзак/мѣзак, мѣзга*);

3) суфикс *-ар*: од друге глаголске основе *свѣзнадѣр/свѣзнадѣр* (: *знѣти, знѣдѣм*);

4) суфикс *-ина*:

⁵⁷ У РСЈ2011 други лик је дат у загради.

– од друге модификоване глаголске основе *кривòтворина/кривотвòрина*, *рукòтворина/рукотвòрина* и *умòтворина/умотвòрина* (: *твòрити*), *дубòдолина/дубодòлина* (: *дб*, *дòла*);

– од именичке или модификоване глаголске основе *пустòловина/пустолòвина*^{PMС6} (: *лòв* или *лòвити*),

5) суфикс *-ица*:

– од друге именичке основе *црнòгорица/црногòрица* (: *гòра*);

– од друге модификоване глаголске основе *Богòродица/Богорòдица* (: *рòдити*), *сувòзидица/сувозидица*^{PMС6} (: *зидати*, *зидàм*);

6) суфикс *-ка*: од друге модификоване глаголске основе *добрòчїнка/доброчїнка*^{PMС6} (: *чїнити*);

7) суфикс *-ња*: од друге модификоване глаголске основе *рудòкопња/рудокòпња*^{PMС6} (: *кòпати*);

8) суфикс *-ство*: од друге именичке основе *једнобоштво/једнобоштво* (: *бòг*, *бòга*), *малолетство/малолетство* (: *лèто*).

2.7.2.1.2. По броју примера следе именице с краткосилазним на првом слогу или краткоузлазним пред слоговима друге мотивне речи, тј. на интерфиксу:

1) суфикс *-ø*: од друге модификоване глаголске основе *вòдопòј/водòпòј*, *дòброчїн/добрòчин*^{PMС6},⁵⁸ *жа̀бокрèк/жа̀бòкрèк*^{PMС6}, *зèмљомèр/земљòмер*, *зèмљо̀уз/земљòуз*, *ка̀менолом/каменòлом*, *ла̀копèв/лакòпèв*^{PMС6},⁵⁹ *п̀устолов/пустòлов*,⁶⁰ *п̀ушко̀мèт/пушкòмет*, *п̀ушко̀хвãт/пушкòхват*^{PMС6} и *рò̀дòљуб/родòљуб*;

2) суфикс *-а*: од друге модификоване глаголске основе *штèточина/штетòчина* (: *чїнити*);

3) суфикс *-(а)ц*: од друге модификоване глаголске основе *крãвòсац/кравòсац*^{PMС6} (: *сїсати*);

4) суфикс *-ја*: од друге модификоване глаголске основе *м̀р̀ко̀глеђа/мр̀кòглеђа*^{PMС6} (: *глèдати*);

5) суфикс *-је*:

– од друге именичке основе *јèдноумље/једнòумље*^{РСЈ2011} (: *ѷм*, *-а/ѷма*), *прãскозòрје/праскòзòрје* (: *зòра*);

– од друге придевске основе *плãвомїље/плавòмїље*^{PMС6} (: *мїо*);

⁵⁸ Ако није реч о слагању с интерфиксом.

⁵⁹ Ако није реч о слагању с интерфиксом.

⁶⁰ Ако није реч о слагању с интерфиксом.

– од друге модификоване глаголске основе *вїноточїе/виноточїе*^{PMС6} (: *точити*), *гдстольубље/гостдольубље*, *ддомольубље/домдольубље* и *рддольубље/роддольубље* (: *љубити*, *љубим*), *мѣсојеђе/месдјеђе* (: *јѣсти*);

– од друге модификоване глаголске основе *прѣвослѣвље/правдслѣвље*^{PCJ2011?} (: *слѣвити*), *прѣзновѣрје/празндвѣрје* (: *вѣра*, *вѣровати*).

б) суфикс *-ка*: *пѣроплѣвка/пардплѣвка*^{PMС6} (: *плѣвити*);

7) суфикс *-ѳ*: од друге модификоване глаголске основе *дрвојед/дрвдјед* (: *јѣсти*), *кѣкотрѣс/кукодтрѣс* (: *трѣсти/трѣсти*), *трѣбосек/трбдсек* (: *сѣћи*, *сѣчем*).

2.7.2.1.3. Оба акцента могу и делити први слог у двама твореницама са суфиксом *-ѳ*: *їконопїс/їконопїс*^{PCJ2011}, *тдплдмѣр/тдплдмѣр*.

2.7.2.1.4. Акценат може бити само краткосилазни с квантитетом ултима као варијаблом: *вѣтрома/вѣтромѣт*, *пѣромер/пѣромѣр*^{PMС6}.

2.7.2.1.5. Творенице на *-је* могу имати искључиво краткоузлазни пред другом мотивном речју, тј. на интерфиксу, с квантитетском варијантношћу слогова мотивне речи, која јој није својствена:

– од друге именичке основе *двдмесеџје/двдмесѣџје* (: *мѣсѣц*), *многодзвучје/многодзвѣџје*^{PMС6} (: *звѣк*), *оштрдѣумље/оштрдѣумље* и *слабдѣумље/слабдѣумље* (: *ѣм*, *-а/ѣма*), *прдстдѣушје/прдстдѣушје* (: *дѣша*), *сѣдмдбрѣжје/сѣдмдбрѣжје* (: *брѣг*), *ћуддѣрѣје/ћуддѣрѣје*^{PMС6} (: *рѣд*);

– од друге модификоване глаголске основе *владдљубље/владдљубље* (: *љубити*, *љубим*), *свѣтдгрѣје/свѣтдгрѣје* (: *грдити*, *грдїм*).

Позиција може бити ојачана тежњом суфикса да формира акценат на другом слогу од себе, која је забележена у суфиксацији (в. т. 2.2.2.1), те се ова група примера онда може сврстати заједно с првом тачком, где суфикс привлачи акценат у једној варијанти док је у другој на интерфиксу, само што се у овим случајевима те две позиције поклапају.

2.7.2.1.6. У једном примеру варира квантитет акцента на интерфиксу: *тлдцрт/тлбцрт*.

2.7.2.1.7. Акценат пред суфиксом је варијантног квантитета у *китолдѣвац/китолдѣвац* и *криволдѣвац/криволдѣвац*, с тим да се акценат потпуно поклапа с именицом *ловац*, што указује и на могуће слагање с интерфиксом (в. т. 2.6.2.1).

2.7.2.1.8. Краткоузлазни пред суфиксом прати квантитетску варијантност слога суфикса у *белогдѣхан/белогдѣхан*^{PCJ2011} (од друге именичке основе *гдѣје*);

2.7.2.1.9. Акценат може бити и краткосилазни или пред суфиксом:

1) суфикс *-(a)ц*: од друге модификоване глаголке основе *мудрословац/мудрословац* (: *словити*);

2) суфикс *-овић*: од друге именичке основе *цабахлебовић/цабахлебовић*^{PMС6} (: *хлеб*);

2.7.2.1.10. У претходну групу би се могло сврстати и *пољеће/пољеће*^{PMС6} (од друге именичке основе *лѣто*), с позицијом узлазног на другом слогу од суфикса, што је типична позиција за суфикс *-је* (в. т. 2.2.1.46). Но, објашњење акцента би се могло заснивати и на чувању изговора партитивне синтагме *по лета* (= *пола/половини лета*).

2.7.2.1.11. Узлазни акценат варијантног квантитета из друге мотивне речи се може чувати у примерима који наликују слагању с интерфиксом јер други део творенице постоји као самостална реч: *великоварошанин/великоварошанин*^{PMС6} и *великоварошанка/великоварошанка*^{PMС6} (од других именичких основа *варош/варош*, односно *варошанин/варошанин*).

2.7.2.1.12. Слично је у примеру *бојнокопљаник/бојнокопљаник*^{PMС6} (од друге именичке основе *копље*), где је први акценат вероватно под утицајем самосталне *копљаник*, а други под утицајем суфикса.

2.7.2.1.13. У именици *десетодинарка/десетодинарка*, краткоузлазни пред слоговима мотивне речи је већ виђена појава у претходним групама, али краткоузлазни на слогу */ди/* ваља додатно размотрити – не верујемо да је он настао корекцијом квалитета акцента мотивне речи (: од друге именичке основе *дѣнар*), већ је пре реч о типичном акценту на другом слогу од суфикса, који је потврђен за *-ка* у суфиксалној творби (в. т. 2.2.1.47).

2.7.2.2. КВАНТИТЕТ СЛОГОВА

2.7.2.2.1. Типична појава у вези с формирањем акцента ових твореница јесте да су слогови прве основе увек кратки, независно од квантитета мотивне речи.

2.7.2.2.2. Слог пред суфиксом *-је* у највећем броју случајева је квантитетски варијантан, без обзира на квантитет слогова друге основе: *властодљубље/властодљубље* (: *љубити*, *љубим*), *двомесечје/двомесечје* (: *месец*), *многозвучје/многозвучје*^{PMС6} (: *звук*), *оштродумље/оштродумље* и *слабодумље/слабодумље* (: *ум*, *-а/ума*), *простодушје/простодушје* (: *душа*), *светогрђе/светогрђе* (: *грдити*, *грдим*), *седмобрежје/седмобрежје* (: *брег*), *худоређе/худоређе*^{PMС6} (: *ред*).

2.7.2.2.3. Непосредно пред суфиксима *-(a)ц* и *-ство* забележено је и дуљење слогова мотивне речи:

1) суфикс *-(a)ц*:

– од друге именичке основе *белокóжац* и *дебелокóжац* (: *кѡжа*), *двадесетпетна̀рац* (: *на̀ра/на̀ра*), *многовéрац* (: *вѣра*), *трбонóжац*, *четворонóжац* и *шкргонóжац* (: *но̀га*);

– од друге модификоване глаголске основе *богонóсац* (: *но̀сити*), *живодéрац* (: *дрãти*, *дѣрѣм*), *мудрословац/мудрослóвац* (: *слòвити*), *рукодéлац* (: *дѣлати*), *термитождéрац* (: *ждрãти*, *ждѣрѣм*);

– од друге именичке или модификоване глаголске основе *празновéрац*^{PMС6} (: *вѣра*, *вѣровати*);

2) суфикс *-ство*: *једнобóштво* (: *бѡг*, *бѡга*).

2.7.2.2.4. Има примера и да се крате слогови друге основе:

1) суфикс *-(a)ц*: *златòкрилац* и *мрежòкрилац* (: *крѝло*), *мимòходац*^{PMС6} (: *хóдати*, *ходãм*);

2) суфикс *-ица*: *судòзидица/судозидица*^{PMС6} (: *зидати*, *зидãм*);

3) суфикс *-ѡ*: *ку̀котрѣс/ку̀котрѣс* (: *трѣсти/трѣсти*).

2.7.2.2.5. Затворена ултима и уједно слог друге основе дуљи се у *вãтромѣт*, *дѡброчин̄*^{PMС6}, *жãбокрѣк*^{PMС6}, *зѣмљомѣр*, *зѣмљоу̀з*, *листочек/листочек*^{PMС6} (ако је према *сѣћи*, а не *сѣчѣм*), *на̀ромѣр*^{PMС6}, *пу̀шкомет*, *пу̀шкохвãт*^{PMС6} и *тѡпломѣр*.

2.7.2.2.6. Слог интерфикса дуљи се у *тлóцрт*.

2.8. ОСТАЛЕ ПОЈАВЕ ВАРИЈАНТНОСТИ У ТВОРБИ ИМЕНИЦА

2.8.1. КОНВЕРЗИЈА

Сви варијантни резултати конверзије су деадјективне именице, а њихово место у типологији према прозодијским критеријумима из I поглавља је следеће:

- 1) *млâда/млâдâ* по типу *брòдић* : *бродйћ*;
- 2) *Швâјцарскâ/Швâјцâрскâ* по типу *мйлиметар/мйлимѣтар*;
- 3) *Пѣмскâ/Пѣмскâ*^{PMС6} по типу *мòре/мòре*;
- 4) *цр̄ноглâв/цр̄ноглав 2.*^{PMС6} по типу *п̄ушкòмѣт/п̄ушкòмет*;
- 5) *Нйзозѣмскâ/Нйзòземскâ*^{PMС6} по типу *у̀стрептâлòст/у̀стрептâлòст*;
- 6) *блйзан/блйзан*^{PMС6} по типу *мâишта/мâишта*.

Нема се много тога рећи о акценту ових именица – оне доследно прате придеве од којих су постали.

Једино се може истаћи да је варијантност творенице *млâда/млâдâ* остварена елимисањем поста акценатске дужине на ултими (пореклом од одређеног вида придева *млâд*, *млâда*), што утиче и на парадигму ове именице:

- 1) варијанта с дужином задржава придевске наставке: *млâдâ*, *млâдѣ*, *млâдòј*...;
- 2) варијанта с кратком ултимом морфолошки се уклапа у парадигму *жѣна*, *-ѣ*: *млâда*, *млâде*, *млâди* итд.

2.8.2. ПОЛУСЛОЖЕНИЦЕ

Варијантни акценат полусложеница заправо је варијантни акценат немотивисаних именица у њиховом саставу, о којем се друго шта нема значајно рећи из дериватолошке перспективе. Наводимо њихову типологију према прозодијским критеријумима:

- 1) други члан у (*спâринг-*)-*пâртнер/-пâртнѣр*^{РСЈ2011} по типу *брòдић* : *бродйћ*;
- 2) други члан у (*рâдио-*)-*гòниометар/-гòниомѣтар* по типу *мйлиметар/мйлимѣтар*;

- 3) први члан у *âз-/ăз-(-бӯки)* и други у (*ауто-)-шкôла/-шкôла*^{РСЈ2011}, (*ôм-)-мѣтар/-мѣтар*^{РМС6} и (*таҳан-)-хăлва/-хăлва*^{РМС6} по типу *мôре/мôре*;
- 4) први члан у *шѣрет-/шѣрет-(-будôла)*^{РМС6} по типу *пăжња/пăжња*;
- 5) други члан лексеме *лѣптӣр-/лѣптӣр-(-мăшина)*^{РСЈ2011} по типу *мăшта/мăшта*;
- 6) први члан именице *сăхат-/сăхат-(-кўла)* по типу *нѣистина/нѣистина*;
- 7) други члан у (*фăкӣр-)-фўкара/-фўкара* по типу *прашина/прашина*;
- 8) други члан у *шѣхер-(-ћѣхаја/-ћѣхаја)*^{РМС6} по типу *искуство/искўство*;
- 9) први члан у *рăхат-/рăхат(-лòкум)*^{РМС6} и *нôбе-/нôбе(-шѣћер)*^{РМС6} по типу *чăсак/чăсак*.
- 10) први члан у *аут-(-линија/-линија)*^{РСЈ2011} по типу *ôсоба/ôсоба*;

2.8.3. ТВОРБА АКРОНИМА (енгл. *clipping*)

Само у РСЈ2011: *Кòсмет/Кòсмет*.

2.8.4. УНИВЕРБИЗАЦИЈА

Једини пронађени варијантни именички универб, *мăсôвка/мăсôвка*^{РСЈ2011, 61} припада типу *ôсоба/ôсоба*.

Његове варијације представљају, у једној варијанти, чување акцента варијанте мотивног придева – *мăсôван* – а други може бити двојаке природе: чување друге варијације акцента мотивног придева – *мăсôван* – али и акценат под утицајем суфикса -*ка* на другом слогу од њега, типичан творбено мотивисан акценат овог суфикса у суфиксалној творби (в. 2.2.1.47).

⁶¹ Други лик је дат у загради. Иначе, Б. Ћорић пише о томе како се лексема, првобитно русизам, из свог првобитног значења, употребљаваног у оквиру филмског и позоришног света, развила у општије значење „масовног окупљања” или „масовног призора”, што јој данас омогућава статус универба (2008б: 163).

2.9. НЕМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ

2.9.1. ПСЕУДОМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ

2.9.1.1. У примерима који су преузети и адаптирани као готови модели, али који формално подсећају на префиксацију због препознавања другог дела као самосталне речи, акценат се поклапа са акцентом те самосталне речи: *аналфàбет/аналфàбѐт* : *алфàбет/алфàбѐт* (по типу *брòдић* : *брòдїћ*); *аналфàбета/аналфабѐта* : *алфàбета/алфабѐта* (по типу *їскусство/искўство*). Подударање наликује чувању акцента мотивне речи у префиксацији (уп. т. 2.1.2.1), али је, у ствари, реч о паралелном акценатском адаптирању обе речи према истоветном акценатском типу. Изузетак је прва варијанта у *антїтеза/антитѐза* : *тѐза* (по типу *їскусство/искўство*). где позиција акцента наликује оригиналној.

2.9.1.2. Финални сегменти у псеудомотивисаним речима који су по фонемском саставу једнаки суфиксима из синхронијске перспективе могу се тумачити искључиво као завршеци, али акценат ових именица може показати извесно поклапање с акценатским моделима у одговарајућим творбеним типовима суфиксалне творбе где суфикс формира акценат:

- 1) завршетак завршетак /ан/: *плàтан/плàтāн* и *тўљан/тўљāн* попут *ћўбан/ћўбāн*;
- 2) завршетак /анце/: *жумўнце/жумāнце* попут *окāнце/окāнце* или *белāнце/белāнце*;
- 3) завршетак /ар/: *чешљугāр/чешљугāр* попут *òбућāр/òбућāр*;
- 4) завршетак /(а)ц/:
 - 4а) *јāдац/јāдац* попут *ћїлимац/ћилимац*;
 - 4б) *мѐзимац/мезїмац* попут *злòчинац/злочи́нац*
 - 4в) *то̀болац/то̀болац* попут *пѐрутац/перўтац*;
- 5) завршетак /ина/: *лѐдина/ледїна* и *п̀ртина/п̀ртина* као *слāнина/слани́на*;
- 6) завршетак /ић/:
 - 6а) *кўнић/кўнић*, *мāнић/мāнић*, *òслић/òслић*, *рѐжнић/рѐжнић* попут *брòдић/брòдїћ*;
 - 6б) *мїшић/мїшић* 2. и *плѐмић/плѐмїћ* попут *тїгрић/тїгрїћ*;
- 7) завршетак /ица/: *ка̀баница/ка̀баница* и *ка̀милица/камїлица* попут *та̀ваница/та̀ваница*;
- 8) завршетак /јанин/: *А̀гарјанин/А̀гарјанин* попут *др̀жављанин/др̀жављанин*;

9) завршетак /лија/: (х)амàјлија/(х)амáјлија попут калàјлија/калáјлија;

10) завршетак /лук/: у именицама ајлук^{РМС6}, дуњалук^{РМС6}, началук, пишманлук^{РМС6}, ратлук, тепелук стална карактеристика је акценат пред завршетком, који се редовно јавља и пред суфиксом -лук;

2.9.1.3. Позајмљенице бйоскоп/бидòскоп, грåмофõн/грамòфõн, ёпиграм/епиграм, ёпиграф/епиграф, пàраграф/параграф, стётоскоп/стетòскоп, тёлескоп/телèскоп акценатом се потпуно поклапају са сраслицама префиксоида и суфиксоида -грам, -граф, -скоп и -фон из т. 2.4.3.2.1.

2.9.1.4. Фонолошком адаптацијом, одређене творбене групације именица страног порекла уз задржавање заједничког завршетка, сада прилагођеног нашем језику, остале су и акценатски сродне, будући да се према карактеристичном завршетку може дефинисати правило о природи акценатске варијантности целе групе (уп. Николић 1971а):

1) завршетак /ика/: именице типа терапèутика/терапеутика и фармацеутика/фармацеутика чувају акценат позајмљеница са значењем *nomina actoris* у свом саставу, овде терапèут и фармацеут, или је акценат пред завршетком, налик на суфиксе који на тај начин привлаче акценат (уп. и Николић 1971а);

2) завршеци /еја/ и /итис/: акценат именица ових двеју група је на првом слогу завршетка, са квантитетском варијаблом:

2а) на /еја/: алинèја/алинèја, мелопèја/мелопèја, трахèја/трахèја; једини изузетак који смо пронашли је одисеја/одисеја^{РМС6}, где нисмо сигурни око исправности првог акцената, док је други, у складу с осталима, сасвим обичан;

2б) на /итис/: апендицѝитис/апендици́итис, артритис/артри́итис, гастри́итис/гастри́итис, енцефали́итис/енцефали́итис, ларинги́итис/ларинги́итис, менинги́итис/менинги́итис, хепати́итис/хепати́итис, фаринги́итис/фаринги́итис... затим из РСЈ2011: дермати́итис/дермати́итис, конјуктивитис/конјуктивитис, мијели́итис/мијели́итис и др.;

3) завршеци на /за/: акценат је или на два слога од /за/ или, што је типичан акценат ових позајмљеница (Николић 1971а), дугоузлазни непосредно испред /за/: апòдоза/аподóза, синèреза/синерéза, сини́цеза/сини́цеза;

4) завршетак /-ија/: према акценту насталом адаптацијом силазног на слогу испред тог завршетка, ове именице делимо на 4 подгрупе:

4а) бројно доминантне, оне које метатонијски преносе дугосилазни или га замењују краткоузлазним на истом слогу, типа синхрõнија → синхрõнија/синхрõнија: амнезија, аномалија, галерија, дискусија, дисхармонија, драперија, дрогерија, есенција,

иронија, козерија, рапсодија, реалије, реликвија, симфонија, стратегија, хармонија, хистерија; из РСЈ2011: *депонија*; из РМС6: *палинодија*;

4б) суштински истоветне претходнима, тросложне које не морају прилагодити дугосилазни јер је на иницијалном слогу, те он остаје као једна варијанта, с краткоузлазним на истом слогу као другом варијантом, типа *кòпија/кòпија: далија, ревија, режија, серија, фисија, фобија, хурија*; из РСЈ2011: *моџија*;

4в) оне које метатонијски преносе дугосилазни или га замењују дугоузлазним на истом слогу типа *нарâција → нàрâција/нарâција: акаџија, аудиџија, бенефиџија, градаџија, инфлаџија, негаџија, оваџије, предиспозиџија, ишлопоџија; атмосферџије*;

4г) оне које имају узлазни пред завршетком, варијантног квантитета: *агèнција/агèнција, индискрèџија/индискрèџија и пèнзија/пèнзија*;

4г) преостале, изоловане: *(х)ãнтерија/(х)антèрија, Аустрија/Ау̀стрија и инфàмија/инфàмија^{РМС6}*, у којима је макар једна од варијаната с узлазним на слогу пред завршетком.

2.9.2. ПОЛУМОТИВИСАНЕ ИМЕНИЦЕ

Међу позајмљеницама, а ређе и домаћим речима, чији један део у нашем језику функционише као самостална реч и творбена основа док нам преостали део остаје непрозиран, због чега целу именицу не можемо сматрати мотивисаном:

1) варијантни акценат целе позајмљенице може се у потпуности поклапати с варијантним акцентом дела који перципирамо као засебну реч у језику: *(јеро)мòнах/(јеро)мòнãх*; из РМС6: *(оо)гèнеза/(оо)генéза, (оро)гèнеза/(оро)генéза, (орто)гèнеза/(орто)генéза*;

2) једна од варијаната може бити с истим акцентом као познати сегмент, а да је друга с кратким акцентом на првом слогу непрозирног дела: *ђулбешешер/(ђулбе)шешер^{РМС6}, лãјтмотив/(лајт)мòтив, луфтбалон/(луфт)бàлон^{РМС6}, пãрампãрче/(парам)пãрче, ћòрбуџаќ/(ћор)бòуџаќ^{РМС6}, ћòрпазãр/(ћор)пãзãр^{РМС6}, ћòрсокãќ/(ћор)сòкãќ^{РМС6}, флуспанир/(флус)пãнир^{РМС6}, хãмпамук/(хам)пãмук^{РМС6}, шãумрòлна/(шаум)рòлна^{РМС6}*;

3) именица *м̕ријаметар/м̕ријамèтар^{РМС6}* акценатски би припадала типу значењски сродних твореница са значењем мерног уређаја (в. т. 2.4.3.1.6);

4) *пràмдед/пràмдед* и *пràндед/пràндед* понашају се као префиксална твореница *пràдед/пràдед*;

5) две именице формирају акценат налик на сложенице:

5а) наспрам /стил/, које функционише као самостална именица са силазним акценатом *стїл/стїл*, акценат се преноси као краткоузлазни на првом слогу или пред слоговима друге мотивне речи, тј. на интерфиксу: *циклостил/циклòстїл*^{РМС6};

5б) према /драма/, што такође имамо самостално као *дрáма* у РСЈ2011, у РМС6 и као *дрãма*, чува се узлазни акценат друге мотивне речи или образује:

– силазни на првом слогу: *мòнодрама/монодрáма*;

– узлазни на слогу пред њом, тј. на интерфиксу *мелòдрама/мелодрáма*;

6) именица *сүјев̄рје/сујев̄рје* акценатски се потпуно слаже са сложено-суфиксалним твореницама типа *прãзнов̄рје/празнов̄рје*.

III АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ФЛЕКСИЈИ

3.0. УВОД

3.0.1. У склопу акценатске варијантности у флексији разликујемо две јасно одвојене групе примера, које се стога разматрају у засебним одељцима овог поглавља:

- именице с варијантним акцентом облика у једној акценатској парадигми (т. 3.1);
- именице с варијантном акценатском парадигмом, тј. случајеве где именица може припадати двома акценатским парадигмама (т. 3.2).

Морфолошка анализа примера прати у свему класификацију М. Стевановића (1991б), с једном додатном поткатегоризацијом: именице I врсте смо поделили на Ia врсту за именице на *-ø* у ном. јд., и на Ib врсту за именице на *-o/-e* у ном. јд., и то само условно, више из прозодијских него из морфолошких разлога, будући да те две групе именица показују значајне разлике у акценатским парадигмама које формирају.

3.0.2. За именице с варијантним појединачним облицима у парадигми, природа варијантности разматра се кроз акценатске алтернације између генитива једнине и датог варијантног облика (т. 3.3–3.3.6), а код варијантних читавих парадигми излажу се прозодијске варијабле којима се дефинише разлика између датих акценатских парадигми (3.3.7).

Термин *акценатска парадигма* објаснили смо у т. 0.3.4 и указали на значај акценатског односа између номинатива и генитива једнине као главног детерминатора акценатске парадигме. Притом је и овде важно истаћи да је за нас акценат генитива једнине основни акценат парадигме, и то из два јасна разлога:

- 1) из генитива се традиционално узима граматичка основа за грађење свих осталих облика у парадигми;
- 2) из прегледних студија о акценту именица (Даничић 1925, Стевановић 1991а) види се да већина облика унутар свих акценатских парадигми увек има акценат идентичан оном у генитиву једнине.

3.1. ВАРИЈАНТНОСТ ОБЛИКА У ОКВИРУ ИСТЕ АКЦЕНАТСКЕ ПАРАДИГМЕ

3.1.0. Први одељак је подељен на мање целине према засебним типовима парадигми.

Унутар сваке од њих у првој тачки се у табели даје преглед регистрованих примера с извором, при чему:

- 1) ----- између примера означава да је реч о потврдама за исту акценатску појаву;
- 2) у колонама с изворима:
 - ✓ показује да је пример регистрован као стандардни;
 - ✗ показује да се пример не сматра стандардним;
 - / показује да нема дате лексеме
 - ? показује да се не може јасно закључити статус примера у датом извору.

Када се примери наводе с косом цртом између својих варијаната, комбинације ✓/✗, ✗/✓ и сл. треба читати у односу на позицију одговарајуће варијанте према косој црти.

Након табела у оквиру одговарајућег типа морфолошке парадигме, у другој тачки сваке од њих коментаришу се дати примери и евентуално предлажу другачија решења.

3.1.1. Ia ПАРАДИГМА

3.1.1.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

3.1.1.1.1. ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 156: Акцентске варијанте именичких облика Ia врсте: вокатив једине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>Босáнац : Бòсáнче/Бòсáнче</i>	РСЈ2011: <i>Босáнац, -нца</i>	РМС6: ✓/✗	? ⁶² (Даничић 1925: 44) ✓ (Стевановић 1991а: 119)
<i>александрíнац : àлeксàндрíнче/александрíнче</i>	<i>александрíнац, -нца</i>		✓/✗ (Даничић 1925: 51) ✓ (Стевановић 1991а: 120)
<i>вегетаријáнац : вèгетаријáнче/вегетаријáнче</i>	<i>вегетаријáнац, -нца</i>		
<i>Далматíнац : Дàлматíнче/Далмàтíнче</i>	<i>Далматíнац, -нца</i>		
<i>Новопазáрац : Нòвопazáрче/Новопàзáрче</i>	РСЈ2011: /	РМС6: <i>Новопазáрац, -рца</i>	
<i>полетáрац : пòлетáрче/полètáрче</i>	<i>полетáрац, -рца</i>		
<i>Ресáвац : Рèсáвче/Рèсáвче</i>	<i>Ресáвац, -вца</i>		? ⁶³ (Даничић 1925: 44) ✓ (Стевановић 1991а: 119)

⁶² Није сигуран да ли је вок. јд. именице *Ресáвац* с краткосилазним или с краткоузлазним.

⁶³ В. претходну фусноту.

3.1.1.1.2. ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ

Табела 157: Акцентске варијанте именичких облика Iа врсте: инструментал јединице

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>мӣр : мӣром/мӣром</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓	✓ (Даничић 1925: 22) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 114)	

3.1.1.1.3. ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 158: Акцентске варијанте именичких облика Iа врсте: локатив јединице

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>пра̄х : пра̄ху/пра̄ху</i>	РСЈ2011: <i>пра̄х/пра̄х</i>	РМС6: <i>пра̄х</i>	✓/✗ ⁶⁴ (Даничић 1925: 23)
<i>стра̄х : стра̄ху/стра̄ху</i>	РСЈ2011: <i>стра̄ху</i>	РМС6: <i>стра̄х/стра̄х</i>	✓ (Стевановић 1991а: 114)
<i>кѡра̄к : кѡра̄ку/кѡра̄ку</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✗/✓ (Даничић 1925: 37)
<i>по̄гле̄д : по̄гле̄ду/по̄гле̄ду</i>			✓ (Стевановић 1991а: 118)
<i>за̄говѡр : за̄говѡру/заговѡру</i>	РСЈ2011: /	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 46)
<i>до̄говѡр : до̄говѡру/договѡру</i>	РСЈ2011: <i>до̄говѡр</i>		✓/(✓) (Стевановић: 118)

⁶⁴ Но, варијанте с дугоузлазним наводи Решетар у фусноти на истој страни, али према парадигми *пра̄х, -а*, односно *стра̄х, -а*.

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>пљѹсак : пљѹску/пљѹску</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 27–28) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 115–117)
<i>бѡкѡр : бѡкору/бокѡру</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	?/✓ ⁶⁵ (Даничић 1925: 38) ✓/(✓) (Стевановић 1991а: 118)
<i>бѹсѣн : бѹсену/бусѣну</i>			
<i>јѡсѣн : јѡсену/јасѣну</i>			
<i>кѡмѣн : кѡмену/камѣну</i>			
<i>кѣстѣн : кѣстену/кестѣну</i>			
<i>крѣмѣн : крѣмену/кремѣну</i>			
<i>плѡмѣн : плѡмену/пламѣну</i>			
<i>прѣстѣн : прѣстену/прстѣну</i>			
<i>прѣшѣн : прѣшѣну/пришѣну</i>			
<i>стѣпѣн : стѣпену/степѣну</i>			
<i>ѹгљѣн : ѹгљѣну/угљѣну</i>			
<i>чѡпѡр : чѡпору/чопѡру</i>			

⁶⁵ Примарно даје краткоузлазни на ултими, али и упућује на Вуково *говор, гребен, обер, пламен, прстен* и *чопор* с краткосилазним у овом падежу.

3.1.1.1.4. МНОЖИНА

Табела 159: Акценатске варијанте именичких облика Ia врсте: множина

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>бра̀кови/бра̀кови</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓	? ⁶⁶ (Даничић 1925: 20–21) ? ⁶⁷ (Стевановић 1991а: 112–113)	
<i>мѐхови/мѐхови</i>		✓/✗ (Даничић 1925: 20–21) ? ⁶⁸ (Стевановић 1991а: 112–113)	
<i>пѝрови/пѝрови</i>		? ⁶⁹ (Даничић 1925: 20–21) ? ⁷⁰ (Стевановић 1991а: 112–113)	
<i>пу̀жеви/пу̀жеви</i>		✗/✓ (Даничић 1925: 20–21) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 112–113)	
<i>ср̀пови/ср̀пови</i>		? ⁷¹ (Даничић 1925: 20–21) ✓ (Стевановић 1991а: 112–113)	
<i>тра̀мови/тра̀мови</i>	РСЈ2011: /	РМС6: ✓	? ⁷² (Даничић 1925: 20–21) ? ⁷³ (Стевановић 1991а: 112–113)

⁶⁶ Даје обе наведене могућности за именице истог акценатског типа, али нема овог конкретног примера.

⁶⁷ В. претходну фусноту.

⁶⁸ В. претходну фусноту.

⁶⁹ Даје обе наведене могућности за именице истог акценатског типа, али нема овог конкретног примера.

⁷⁰ В. претходну фусноту.

⁷¹ Даје обе наведене могућности за именице истог акценатског типа, али нема овог конкретног примера.

⁷² Даје обе наведене могућности за именице истог акценатског типа, али нема овог конкретног примера.

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>бђј : бђјеви/бђјеви</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✗/✓	✗/✓ (Даничић 1925: 23–24)
<i>крѡј : крѡјеви/крѡјеви</i>			✗/✓ (Стевановић 1991а: 114)
			✓/✗ (Даничић 1925: 23–24)
<i>мђмак : мђмци/мђмци</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: /	✗/✓ (Стевановић 1991а: 114)
			✓/мђмци (Даничић 1925: 30)
<i>лѡнаџ : лѡнци/лѡнци</i>	РСЈ2011: ✓ ⁷⁴	РМС6: ✓/✗	✗/✓ (Стевановић 1991а: 123)
			✓/✗ (Даничић 1925: 26)
			✓/✗ (Стевановић 1991а: 120)

⁷³ В. претходну фусноту.

⁷⁴ Други лик је у загради.

3.1.1.1.5. ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 160: Акцентске варијанте именичких облика Ia врсте: генитив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>ìсевак : ìсевāкā/ìсєвāкā</i>	РСЈ2011: /	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 42) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 122)
<i>тєлац : тєлāцā/тєлāцā</i>	РСЈ2011: тєлац	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 26–27) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 120)
<i>свāт : свāтōвā/сватōвā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✓/✗ (Даничић 1925: 25) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 114–115)
<i>Духови : Духōвā/Духōвā</i>	РСЈ2011: Духови/Духови	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 25) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 114)
<i>вук : вукōвā/вукōвā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✗/✓ (Даничић 1925: 21) ✓ (Стевановић 1991а: 113)
<i>крај : крајєвā/крајєвā</i>			✗/✓ (Даничић 1925: 24) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 114)
<i>ђавō : џавōлā/ђавōлā</i>			✗/✓ (Даничић 1925: 38) ✓ (Стевановић 1991а: 118–119)
<i>бōдац : бōдāцā/бодāцā^{РМС6}</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✗/✓ (Даничић 1925: 29–31) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 123)

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП	
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА		
<i>ка̀пак</i> : <i>ка̀пáкā/ка̀пáкā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: <i>ка̀пак</i>	✓/✗ (Даничић 1925: 30) ?75 (Стевановић 1991а: 123)		
<i>ка̀бао</i> : <i>ка̀бáлā/ка̀бáлā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: <i>ка̀бао</i>	✗/✓ (Даничић 1925: 30)		
<i>кòтао</i> : <i>кòтáлā/кòтáлā</i>	РСЈ2011: <i>кòтлòвā</i>	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 30)		
<i>вòлак</i> : <i>вòлáкā/волáкā</i> ^{РМС6}	РСЈ2011: /	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 29–31) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 123)		
<i>кòрāк</i> : <i>кòрāкā/корáкā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6:	<i>кòрāк</i>	?76 (Даничић 1925: 37)	
<i>слùчāј</i> : <i>слùчāјā/случáјā</i>			<i>слùчāј</i>	✓/✗ (Стевановић 1991а: 118)	
<i>гāvрāн</i> : <i>гāvрāнòвā/гаврāнòвā</i>			<i>гāvрāн</i>	✗/✓ (Даничић 1925: 37)	
<i>гòлуб</i> : <i>гòлубòвā/голубòвā</i>			<i>гòлубови</i>	✓/✗ (Стевановић 1991а: 118)	
<i>јāблāн</i> : <i>јāблāнòвā/јаблāнòвā</i>			<i>јāблāн</i>		
<i>кòрāчāј</i> : <i>кòрāчāјā/корāчāјā</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 46) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 118)		
<i>лāкат</i> : <i>лāкāтā/лакāтā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✗/✓	✗/✓ (Даничић 1925: 27–28) <i>лāкāтā</i> (Стевановић 1991а: 116)		

⁷⁵ Наводи да је *обично* акценат на слогу с непостојаним /a/, али нема овај пример.

⁷⁶ Нема примера без инфикса -ов/-ев- сем именица *динар* и *комад*.

3.1.1.1.6. ДАТИВ, ИНСТРУМЕНТАЛ И ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 161: Акцентске варијанте именичких облика Iа врсте: датив/инструментал/локатив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>д̄ан</i> : <i>д̄анима/д̄анима</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓/✘	?77 (Даничић 1925: 21) ✓ (Стевановић 1991а: 113) ✓ (Јокановић Михајлов 2012: 60)
<i>з̄уб</i> : <i>з̄убима/з̄убима</i>			
<i>бр̄ав</i> : <i>бр̄авима/бр̄авима</i>			
<i>бр̄к</i> : <i>бр̄цима/бр̄цима</i>			
<i>в̄ук</i> : <i>в̄уцима/в̄уцима</i>			
<i>зн̄ак</i> : <i>зн̄цима/зн̄цима</i>			
<i>зр̄ак</i> : <i>зр̄цима/зр̄цима</i>			
<i>кр̄ак</i> : <i>кр̄цима/кр̄цима</i>			
<i>мр̄ав</i> : <i>мр̄авима/мр̄авима</i>			
<i>цр̄в</i> : <i>цр̄вима/цр̄вима</i>			
<i>с̄ин</i> : <i>с̄иновима/син̄овима</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓	✓ (Даничић 1925: 21–22) ✓ (Стевановић 1991а: 113)	
<i>д̄ӣнар</i> : <i>д̄ӣнарима/дин̄арима</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓/✘	✓ (Даничић 1925: 37)	
<i>к̄ом̄ад</i> : <i>к̄ом̄адима/ком̄адима</i>	РСЈ2011 и РМС6: <i>к̄ом̄ад/к̄ом̄ад</i>		
<i>м̄ес̄е̄ц</i> : <i>м̄ес̄е̄цима/мес̄е̄цима</i>	РСЈ2011: ✓/✘	РМС6: ✓	✓/✘78 (Даничић 1925: 37) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 118)
<i>об̄л̄ик</i> : <i>об̄л̄ицима/обл̄ицима</i>			

⁷⁷ Најпре наводи дугосилазни, али потом каже да може бити да се вара, јер је слушао *бр̄цима*, *з̄убима* и *цр̄вима*.

⁷⁸ Код именице *м̄ес̄е̄ц* алтернацију у односу на ном. јд. потврђује за лок. јд. и ген. мн. (на *-и*), али не и у дат. мн.

3.1.1.1.7. ВОКАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 162: Акцентске варијанте именичких облика Ia врсте: вокатив множине

ПРИМЕР		ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
		РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>мѝмак :</i>	<i>мѝмци/мѝмци</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: вок. јд. <i>мѝмче</i>	✓/ <i>мѝмци</i> (Даничић 1925: 30) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 123)	
	<i>мѝмци/мѝмци</i>	РСЈ2011: <i>мѝмци/мѝмци</i>		✓ (Даничић 1925: 30) <i>мѝмци</i> (Стевановић 1991а: 123)	
<i>Ресáвац : Рѝсáвци/Рѝсáвци</i>		РСЈ2011 и РМС6: <i>Ресáвац, -вца</i>		? ⁷⁹ (Даничић 1925: 44)	
<i>јунāк : јунāци/јунāци</i>		РСЈ2011: ✗/✓	РМС6: ✓	✓/✗ ⁸⁰ (Даничић 1925: 35) ✗/✓ (Стевановић 1991а: 121)	

⁷⁹ В. вок. јд..

⁸⁰ Напомиње да Вук у граматичи пред речником из 1818. има и вок. мн. *колáчи*, али сумња у такав акценат.

3.1.1.2. КОМЕНТАРИ

3.1.1.2.1. Вокатив једнине

Обе варијације у примерима као што су *Босанац* : *Бòсāнче/Бòсāнче* и *вегетаријанац* : *вèгетаријāнче/вегетаријāнче* резултат су неутралисања узлазног акцента, карактеристичног за вок. јд. с наставком *-е*, уп. *рòб*, ген. јд. *рòба*, али вок. јд. *рòбе*, *ј̀унāк*, *ј̀унāка*, али вок. јд. *ј̀унāче*, *капèтāн*, ген. јд. *капèтāна*, али вок. јд. *кāпетāне* и сл. Облик забрањује узлазни акценат на пенултими, и акценат се мора пренети или на претходни слог – метатонијски – или на први слог, при чему се потпуно неутралише тон основе, те силазни реализује као неутрални акценат. Из те перспективе обе варијанте су оправдане и јасно мотивисане.

Да ли су обе варијације равноправно подржане узусом сасвим је друго питање. Рекли бисмо да, укупно гледано, метатонијски пренесен акценат има предност над силазним на првом слогу. Силазни показује знатну нестабилност кад се налази већ на трећем слогу од акцентованог слога ген. јд. – уп. сасвим обично *изабрāнīк* : *изабрāнīка* : *й̀забрāнīче* и сигурно теже изговорљиво *Нòвопāзāрче*, иако им је позиција идентична. Његово остваривање у удаљенијој позицији, нпр. у *вèгетаријāнче*, тешко је и замислити у свакодневној употреби, највероватније због тежње прозодијског система да избегава гомилање ненаглашених слогова након првог наглашеног.

3.1.1.2.2. Инструментал једнине

За периферни пример *мīр* : *мīром/мīром* занимљиво је констатовати да је лик са силазним, регистрован још код Даничића (1925), и једина потврда варијантности у датом падежу Iа парадигме, и усамљено одступање од читаве акценатске парадигме (ако изузмемо ном. јд., наравно), а ипак тако обичан у савременом узусу да га свакако ваља бележити као равноправну варијанту.

3.1.1.2.3. Локатив једнине

1) Варијантност *прâх* : *пràху/пràху*, *стрâх* : *стрàху/стрàху*

Дати акценатски односи, у целини Стевановићеви (1991а: 114), упућују на укрштање акценатских парадигми *грâд*, *-а* : лок. јд. *грàду* и *мòст*, *мòста* : лок. јд. *мòсту*. Но, изгледа да је Стевановић овде нешто превидео, а можда и погрешно.

Наиме, Даничић је дате именице сматрао у потпуности представницима парадигме *мòст*, *мòста*, што би, за њега једине, *пràху* и *стрàху* сврставало у типичне лок. јд. именица ове парадигме (Даничић 1925: 23). Даничића је пак у фусноти на истој страни допунио Решетар (Id.), указујући на другу парадигму ових именица, примарну:

„У В. [у Вука, нап. Н. Р.] „*стрâх*, *стрàха*” и „*стрâ*, *стрàа* (*стрâ*)”, које је исто тако постало од „*стрâх*, *стрàха*” као што је „*пràх*, *пràха*” од „*пràх*, *пràха*”, што се говори у Дубровнику. [...] Према правој акценту „*пràх*, *пràха*” и лок. синг. је „*пràху*”. [...] Према правој акценту „*стрâх*, *стрàха*” и лок. синг. је „*стрàху*”.

Дакле, имајући у виду и савремено стање, ове именице је и данас најбоље сматрати у потпуности дублетнима по парадигмама *грâд*, *-а* и *мòст*, *мòста*, где би се лок. јд. с дугоузлазним уклапао у прву, а лок. јд. с краткоузлазним у другу, и тако их првенствено и нормирати. Треба пак истаћи да се у проблематику акцента лок. јд. ових именица укључује и начелни проблем целе парадигме *мòст*, *мòста*, где није сигурно да је данас у лок. јд. обавезно присутна алтернација по квалитету, већ је сасвим извесно да се он код многих говорника изједначио с акцентом ген. јд., што се мора испитати на целом четвороакценатском терену.

Упркос свему томе, узус може обликом лок. јд. укрштати дате парадигме, јер смо слушали да говорници имају парадигму према *мòст*, *мòста* а да ипак уместо *пràху* говоре „*шећер у прàху*”, на шта је сигурно утицала раширеност производа у свакодневном животу. То би било у складу са Стевановићевом напоменом да је лок. јд. с дугоузлазним чешћи (Стевановић 1991а: 114) макар за ову именицу.

2) Варијантност *prǎg* : *prǎgu/prǎgu*

У вези с проблемом лок. јд. именица типа *mǒst*, изложеном у претходној целини, иде и питање акцента лок. јд. именица типа *хлѣб*, *-а*, отворено још код Ђ. Даничића – док је за прве сигуран око краткоузлазног акцента лок. јд. (Даничић 1925: 23), за друге га наводи само за један ужи број лексема: *Влах*, *праг*, *рат*, *скуп*, *сплет*, *час*, *чот*, и није сигуран да ли се инвентар ту завршава (*idem*: 25). Истраживања четвороакценатских говора Б. Николића потврдила су несигурно стање: за *prǎg* – у Тршићу *prǎgu*, Пива и Дробњак *prǎgu*, Срем и Ортијеш дублетно; за *rǎt* – Колубара *rǎtu*, Пива и Дробњак *rǎtu*, у Мачви и Пљевљима дублетно (Николић 1968: 70; 1969а: 160–161). М. Стевановић је отворен за проширивање инвентара с узлазним, али га не подржава јаким аргументом, јер је подстакнут само тиме да београдски говор слабо фонетски разликује два кратка акцента (Стевановић 1991а: 115).

Иако је системски оправданије прихватити већи домен алтернације, поменути тврдња не би требало да буде главни нормативни фактор; истина је да се опсег алтернације може утврдити и нормативно усвојити једино детаљним испитивањима четвороакценатског терена усмереним на конкретни акценатски тип. До тада је можда најбоља препорука да се прихвати могућност оба акцента као равноправна: силазни убедљиво намеће остатак парадигме, али узлазни доследно повезује алтернације двосложних лок. јд. *Іа* врсте са силазним акцентом у основном облику.

3) Варијантност *kǒrǎk* : *kǒrǎku/korǎku*

Данас није сигурно колики је опсег варијације *kǒrǎk* : *korǎku*. Ђ. Даничић је тврдио да таквих именица има много: *амбар*, *Будим*, *ваздух*, *Врбас*, *вршај*, *дохват*, *дувар*, *затег*, *Земуну*, *кантар*, *мајур*, *месец*, *мосур*, *облак*, *облик*, *опаз*, *опрез*, *Осек*, *поглед*, *појас*, *прекрет*, *процеп*, *разум*, *рођај*, *салаш*, *случај* (Даничић 1925: 36–37), али је још М. Стевановић, мада потврђује дублетност у *амбару*, *Будиму*, *Врбасу*, *дувару*, *Земуну* и *кантару*, истакао да се стање од Даничићевог времена значајно изменило и да се у већини његових примера акценат изједначио с акцентом осталих облика, а да се очувао само у појединачним изразима „у *случају*”, „у *том погледу*” и сл. (Стевановић 1991а: 118). У говорима где су забележени облици с узлазним, за све такве примере је утврђена изразита дублетност (Николић 1968: 70; 1969а: 160), при чему инвентар обухвата и тросложне именице: *обичају* у Мачви, Колубари и Тршићу, *обичају/ѡбичају*

у Срему; *положају* у Пиви и Дробњаку; *пороћају* у Пљевљима; *дџаћају* (*догаћају*) у Ортијешу.

Ј. Јокановић Михајлов сматра да већину њих, ако се уопште и употребе, говорници сматрају архаичним и маркираним (2012: 61). Сложили бисмо се да у савременом стању свакако доминира одсуство варијације, али да ипак обичнија употреба дугоузлазног у једном ужем кругу примера (који се, изгледа нам, не поклапа потпуно са Стевановићевим инвентаром) даје разлога за нормативно прихватање дублетности у тим случајевима; његов опсег се испитивањима може прецизирати.

Именица *пџлџ* је засебан случај. Очигледно је да између у *пџлџу* и у *поглџу* у савременој свакодневној употреби долази до извесног семантичког цепања, што је навело Д. Брозовића да пример сматра „псеудодублетом” (разматрање о овом конкретном примеру в. у т. 0.2.10).

4) Варијантност *кџмџн* : *кџмену/камџну*, *дџговџр* : *дџговџру/договџру*

Као што је већ изнето у т. 3.1.1.1.3, Ђ. Даничић је за све именице овог типа тврдио да у лок. јд. имају искључиво краткоузлазни на пенултими, успут само указујући на понеке примере, као на *куриозитет*, у којима је Вук регистровао краткосилазни (Даничић 1925: 46). Но, још из грађе Б. Николића шездесетих година прошлог века у варијантности се уочава јасна недоследност у многим четвороакценатским говорима: *кџмену* али *говџру* у Срему; *гџвору* али *камџну* у Колубари; *грџбџну* али *камџну* у Никшићу и Бањанима; *кџмену/камџну* у Мачви и Ортијешу (Николић 1968: 70; 1969а: 160–). М. Стевановић пише да се нестајање узлазног из употребе у оваквим примерима тешко може зауставити и да „у пракси свих наших културних средина” у лок. јд. функционише акценат једнак оном у осталим падежима (Стевановић 1991а: 118). Данас, више од четврт века након ове изјаве, акценат на пенултими у лок. јд. именица овог типа се, ако је данас уопште у некој значајнијој употреби, у савременом стању може сматрати само архаичним реликтом.

5) Варијантност *пљџсак* : *пљџску/пљџску*

Узлазни акценат у лок. јд. оваквих именица из РМС6 јесте забележен у неким четвороакценатским говорима: *смџслу* у Мачви, Колубари, Тршићу, *смџслу/смџслу* у Срему (Николић 1968: 70), али је сигурно реч о појединачним аналогијама према алтернацијама код именица с такође једносложном основом, али и једносложним ном.

јд., типа *grād*, -a, које пак нису одлика двосложних именица у ном. јд., нити су то биле ни раније, те бисмо рекли да нема ни оправдања за њихово прихватање у стандарду.

3.1.1.2.4. Множина

1) Варијантност *brāk*, -a : *brāкови/brāкови*

Варијантност ном. мн. имплицира варијантност и у осталим облицима множине: ген. *brākōvā/brākōvā*, ДИЛ *brāковима/brāковима*, акуз. *brāкове/brāкове* (и евентуални вок. *brāкови/brāкови*). Изазвана је укрштањем два могућа регуларна лика ном. мн. с интерфиксом у оквиру акценатског типа *grād* – с краткосилазним, као у поменутој *grād* (*grādови*), и с дугоузлазним, као у именици *vāl* (*vāлови*). Ћ. Даничић је тврдио да су именице с првим акцентом тада биле у већини (Даничић 1925: 20–21), што се свакако може рећи и за данашње стање. Но, питање инвентара ових других је остало донекле нејасно – код Вука су се нашли *vāлови*, *grōздови*, *dēлови*, *жуљеви*, *прутови* и *пужеви*, а Даничић је мислио да су такве и *vēкови*, *vлатови*, *гемови*, *глибови*, *дубови*, *жбунови*, *јежјеви*, *класови*, *ликови*, *листови*, *млázови*, *редови*, *сáдови*, *удови*, *стáнови* и *трутови*, с тим да не упућује ни на какав дублет (Ib.). Узимајући све то у обзир, као и чињеницу да је указано на аналогиије у источнохерцеговачким четвороакценатским говорима према лику с краткосилазним акцентом – *стáнови* у Пљевљима и Ортијешу, *листови* у Никшићу и Бањанима, *пўтови* у Пиви и Дробњаку (Николић 1969а: 160–161), прецизну слику савременог стања даће тек детаљна испитивања четвороакценатског терена.

2) Варијантност *krāj* : *krājеви/krājеви*, *bōj* : *bōјеви/bōјеви*

Именица *krāj* је још код Даничића (заједно само још с именицом *rōg*) својом множином – *krājеви* – представљала изузетак у оквиру акценатске парадигме *mōst*, *mđста* : ном. мн. *mđстови*. Тај усамљени акценат је засигурно претрпео огроман утицај парадигме, будући да Б. Николић у Колубари, Срему, Мачви, Тршићу, дакле свим говорима које он назива „севернијим млађим новоштокавским”, бележи само узлазни акценат, док су источнохерцеговачки показали неуједначено стање: *krājеви* и *krājēvā* (*крајевā*), *krājевима* (*крајевима*) у Пиви и Дробњаку; *krājеви*, *крајевā*, *крајевима* у Пљевљима; *krājеви*, *крајевима* али *krājēvā* у Никшићу и Бањанима (Николић 1968: 70; 1968: 160). У сваком случају, не видимо разлог да се обе варијације не задрже у

стандарду, с равноправним статусом, те нам Стевановићево потпуно искључивање силазног (Стевановић 1991а: 114) није оправдано.

С друге стране, генеза односа *бђј* : *бђјеви/бђјеви* ишла је обрнутим путем – именица је најпре припадала парадигми *мђст*, па развила силазни у ном. мн. Утицај именице *кђј*, колико год она била фреквентна, није највероватнији покретач те промене. Пре ће то бити утицај акцента једнине или угледање на множину именица као што је *гђд*. Саму присутност обе варијанте у четвороакценатским говорима треба испитати, али бисмо у овом примеру предност дали акценту парадигме: *бђјеви*.

3) Варијантност *мђмак* : *мђмци/мђмци*

За овај усамљени пример варијација између чувања акцента основе и дуљења старог Даничићевог акцента *мђмци* пред комбинацијом сонант+консонант (Даничић 1925: 30), чиме се и остварује једнакост с једном варијантом вокатива множине (в. т. 3.1.1.2.8), можемо рећи да бисмо предност по учесталости у савременом узусу дали другој варијанти, али да не видимо разлог ни да се прва избацује из стандарда.

4) Именице *лђнац* и *вђнац*

Даничићева множина ових именица била је искључиво са силазним (Даничић 1925: 26), што је у потпуности пратио Стевановић (1991а: 120) и што налазимо и у РСМ6. Но, већ је Б. Николић регистровао да се у неким говорима може задржавати акценат једнине: *вђнци* у Тршићу (иако га Вук није бележио, в. Николић 1963б), а *лђнци* у Пљевљима, Пиви и Дробњаку, и Ортијешу (Николић 1968: 71; 1969а: 160–161). РСЈ2011 је поделио ове две именице, дозвољавајући само *лђнци*, и то у загради. А ми мислимо да је сасвим обично и равноправно и *вђнци* и *вђнци*, и *лђнци* и *лђнци*, при чему имамо утисак да смо узлазни акценат чак чешће слушали код прве него код друге именице.

3.1.1.2.5. Генитив множине

1) Варијантност с дугоузлазним акцентом на пенултими

1а) Акценатски тип *свѣт*, -а.

Изузетно је занимљиво да варијанте *сватѠвѧ* и из РСЈ2011 и из РМС6 нема ни код Ћ. Даничића ни код М. Стевановића, иако смо сигурни да је у употреби обична колико и *градѠвѧ*, *крајѠвѧ* и *ђавѠлѧ*. Пример *Дѣхови* : *ДѣхѠвѧ/ДухѠвѧ* такође иде по овом типу судећи по наведеној множини, иако *дѣх* примарно припада парадигми *рѠб*, *рѠба* (ном. мн. *рѠбови*).

1б) Акценатски тип *вѣк*, -а.

Речници потврђују варијације и код *сѣн*, -а. За Ћ. Даничића је дугоузлазни на пенултими једини код свих именица с акценатским односом ном. јд. *грѠд* : ном. мн. *грѠдови* (1925: 21), док га М. Стевановић сужава на варијантност с акцентом ном. мн. (1991а: 113), што је и било реално с обзиром на раније потврђено стање из четвороакценатских говора – *градѠвѧ* у Колубари, *брегѠвѧ* у Срему, *бркѠвѧ* у Тршићу, *другѠвѧ* у Пљевљима, али *брегѠвѧ/брѣгѠвѧ* у Мачви, *гласѠвѧ* (*глѧсѠвѧ*) у Пиви и Дробњаку, *грѠдѠвѧ* (*градѠвѧ*) у Никшићу и Бањанима, *кѣмѠвѧ* (*кумѠвѧ*) у Ортијешу (Николић 1968: 70; 1969а: 160–161). Данас је акценат ном. мн. свакако неутралнији, што пак не значи да је дугоузлазни на пенултими, иако вероватно није присутан у свим примерима овог акценатског типа у једнакој мери, архаичан; можемо га сматрати необичнијим и маркираним у поређењу с акцентом осталих облика множине, претежно лексикализованим, али нема јаког разлога да се он истерује из стандардна.

1в) Акценатски тип *крај*, *крѧја*

Осим дате именице, Ћ. Даничић и ген. мн. *рогѠвѧ* наводи искључиво с дугоузлазним акцентом (1925: 24), у чему га овога пута М. Стевановић у потпуности прати, не наводећи дублетно акценат према ном. мн. (1991а: 114). Рекли бисмо да је савремено стање ових именица истоветно претходним, *грѠдѠвѧ/градѠвѧ*, али и уз варијанту с краткоузлазним на првом слогу.

1г) Акценатски тип *ђавѡ̄, -ола*

Ђ. Даничић указује једино на дугоузлазни акценат ген. мн. (1925: 38), док М. Стевановић прихвата и дублетно *ђавѡ̄ла̄*, с тим да га сматра ређим (1991а: 118–119); већ смо изнели став да је данас ипак варијанта *ђавѡ̄ла̄* чешћа, али и да се свакако може чути и *ђавѡ̄ла̄* (Радосављевић 2015), нарочито у народским изразима као „сто ђавола” и сл.

1д) Акценатски тип *кѡ̄рѡ̄к, -а*

Ове именице својим акцентом прате већ коментарисани тип *грѡ̄дѡ̄вѡ̄/градѡ̄вѡ̄*. Унутар њих може се начинити још једна, можда и не баш суптилна, статусна разлика – да се варијације типа *кѡ̄рѡ̄к* : *корѡ̄ка̄* осећају мање маркираним у односу на оне код именица где се акценат помера за два слога: *гавранѡ̄вѡ̄, голубѡ̄вѡ̄, јабланѡ̄вѡ̄, корачѡ̄ја̄*.

1ђ) Акценатски тип *лѡ̄кат, -а*

Предност бисмо данас свакако дали варијантама с акцентом на првом слогу, где је алтернација по квалитету на антепенултими у ген. мн. данас сасвим обична појава, нарочито код именица Ia врсте, али и неких именица Ib врсте (в. т. 3.1.2.2.3). То не значи да се стари акценат овог облика на слогу с непостојаним /a/ (Даничић 1925: 27–31) мора сматрати нестандардном, већ необичном и маркираном варијантом.

Треба имати у виду да дате варијације именице *лѡ̄кат* могу бити потиснуте честом употребом морфолошке варијанте *лѡ̄ктѡ̄вѡ̄*. Стевановићев лик *лѡ̄кѡ̄тѡ̄* (1991а: 116) не бисмо подржали исто као што то не бисмо учинили за **вѡ̄нѡ̄ѡ̄* или **лѡ̄нѡ̄ѡ̄*.

1е) Акценатски тип *кѡ̄нак, -пка*

За ген. мн. ових именица мислимо исто као и за варијанте из претходне ставке.

1е) Акценатски тип *вѡ̄лак, вѡ̄лка*

Акценат ген. мн. именица типа *кѡ̄нац, кѡ̄нца* код Даничића у директној је вези с акцентом ном. мн.: тамо где је ном. мн. с дугосилазним, као код *кѡ̄нац, лѡ̄нац, нѡ̄вац* и

штѐнац, ген. мн. је с краткосилазним, док остале добијају дугоузлазни на пенултими (1925: 31). РМС6 прихвата оба акцента као дублетна, што јесте најсигурнији нормативни поступак, али бисмо, као у претходној ставци, примарним сматрали *вѡлѡкѡ*.

1ж) Акценатски тип *тѐлац*, -*лица*

Примарни ген. мн. ових именица је свакако с дугосилазним: *лѡнѡцѡ*, *вѣнѡцѡ*, *зѹбѡцѡ* и сл. За *тѐлац* : *тѐлѡцѡ/тѣлѡцѡ* се нећемо сложити с М. Стевановићем и РМС6, већ с Даничићем (в. т. 3.1.1.1.5) – нема оправданог разлога за прихватање *тѐлѡцѡ* као варијанте, нарочито према *тѣлци*, где би била потпуно несистемска, али се чак и према *тѣлци* она не може очекивати исто тако као што ни према *лѡнци/лѣнци* или *вѣнци/вѣнци* не бисмо прихватили *лѡнѡцѡ* и *вѣнѡцѡ*.

С друге стране, можда би ваљало проверити стање ових именица у погледу дугоузлазног акцента – уп. пљеваљско *лѡнѡцѡ* у: Николић 1969а: 160–161 – јер би било оправдања да се таква варијанта уведе као равноправна ако би се потврдила на ширем четвороакценатском простору и, наравно, у оквиру парадигме када се дугоузлазни чува и у осталим облицима множине (за противно мишљење в. Ђукановић 1996).

3) Остале напомене

3а) Не треба сматрати делом стандарда појединачне случајеве именица типа *крѡљ*, *крѡља* с дугоузлазним пред наставком у једном делу четвороакценатских говора, развијен аналогично према именицама типа *грѡд*: *стрѣчѣва* (*стричѣвѡ*) у Мачви, *листвѡвѡ* у Пљевљима, *путѡвѡ* у Пиви и Дробњаку, (Николић 1968: 70–71; 1969а: 160–161). С друге стране, питање је колики је опсег лика *каменѡвѡ*, забележеног у Тршићу (Николић 1968: 70–71), необичног, али којег не би требало одбацити ако се као секундарни прихватају ликови попут *голубѡвѡ*, с којима би требало да дели статус.

3б) Остају на периферији и ван стандарда генитиви множине типа *нѡрод* : *нѡрѡдѡ* (уп. Никшић и Бањане у: Николић 1969а: 160–161), иако потпуно паралелни односу *ѡзвор* : *ѡзвѡрѡ*.

3в) У *ѡсевѡк* : *ѡсевѡкѡ/ѡсѣвѡкѡ* прихватљив је само облик ген. мн. с кратким другим слогом.

3.1.1.2.6. Генитив множине и паукал именице *дѣнѣр*

Међу наведеним примерима за варијантност типа *грѣдѣвѣ/градѣвѣ* у речницима је неоправдано изостала именица *дѣнѣр*, где је варијанта с акцентом пред наставком вероватно фреквентнија од истородне варијације свих осталих именица тога типа.

Оно што је, међутим, посебно занимљиво и вредно истацања код ове именице јесте да паукална конструкција не неутралише варијантност, будући да смо код неколико говорника који имају варијацију *динѣрѣ* у ген. мн. слушали исти акценат, само без постаценатске дужине, и у конструкцији с бројевима 2, 3 и 4 – „1000 *динѣрѣ*” и „два *динѣра*”. Наравно, нема сумње да је дугоузлазни у паукал стигао аналогичном из ген. мн. Притом не може бити говора о парадигми *јѣнѣк, -ѣка* у овим случајевима, јер су против ње сведочили други облици, као што је нпр. ген. јд. у „*над дѣнѣра*” (с евентуалним губљењима дужине). То би, дакле, значило да би ово могла бити једина именица са варијантним паукалом у оквиру исте акценатске парадигме.

3.1.1.2.7. Датив/инструментал/локатив множине

1) Варијантност *дѣн* : *дѣнима/дѣнима*

Поменуто је већ да Ђ. Даничић није био сасвим сигуран око присутности варијације с дугоузлазним акценатом, и још ју је сводио као могућност за само три именице: *брѣк, зѣб* и *црѣв* (т. 3.1.1.1.6). М. Стевановићу дугоузлазни јесте био обичнији, али је прихватио обе варијанте као равноправне (1991а: 113), са чим се свакако слажемо у начелу. Па ипак, остаје нам сумња за само једну именицу, и то једну од Даничићевих, да није дублетна – *зѣб*, што је једина именица од наведених за коју бисмо тврдили не само да није дублетна него и да смо је слушали само с дугоузлазним акценатом: *зѣбима*.

2) Варијантност *сѣн* : *сѣновима/синѣвима*

Варијације су познате још од Даничићих студија (1925: 21–22): алтернација где краткоузлазни долази на пенултиму је, поред наведене именице, код Вука била и у *кнѣз* : *кнѣзовима*, али је Даничић потврдио да је исто чуо и *брегѣвима, брѣковима, градѣвима, кумѣвима* и *судѣвима*. Но, оно што је посебно важно истаћи јесте његов став да ће у

осталима бити „обичнији“ акценат ном. мн., а и да се он јавља и код неких од именица с алтернацијом, где експлицитно наводи *гр̑адовима* и *гл̑асовима* (Ib.), што наводи на закључак да су ови облици били јасно дублетни и у Вуково и Даничићево време. У Стевановићево време облици с акцентом пред слогом наставка били су ређи (1991а: 113), а данас су сигурно још необичнији и маркирани у односу на краткосилазни. Б. Николић је забележио *редòвима* у Колубари, али и аналогije типа *голубòвима* у Колубари, *дуварèвима* у Мачви, *чопорèвима* у Срему, *каменòвима* у Тршићу, као и за стандард сигурно неприхватљиве аналошке ликове именица типа *кр̑аљ*, *кр̑аља*: *кечèвима* у Колубари, *стричèвима* у Мачви и *путòвима* у Пиви и Дробњаку (1968: 70–71; 1969а: 160–161).

3) Варијантност *д̑н̑ар* : *д̑н̑арима/дин̑арима*

Као што смо именице *д̑н̑ар* и *д̑блик* додали у разматрање дублетног ген. мн. уз именице које су истог прозодијског типа а не проширују основу у множини, остаје отворено има ли сад таквих именица с дугоузлазним пред наставком у ген. мн. које би се могле убројати овде, тј. каква је њихова дистрибуција у свим овим облицима гледано у целини, системска или неуједначена. Нисмо сигурни да нпр. релативно обично *дин̑ар̑а* мора ићи уз *дин̑арима*, и све такве односе треба прецизно проверити.

Именица *комад* је данас дублетна и у ном јд., а пошто је, рекли бисмо, *кòм̑ад* потиснуло лик с краткосилазним, раширеност варијације *кòм̑ад* : *ком̑адима* ће бити тешко утврдити.

Именица *м̑с̑е̑ц̑* се одваја од претходних примера наставком *-и* и обавезним акцентом пред тим наставком у ген. мн. (поред наставка *-а*). Варијантност *м̑с̑е̑цима/мес̑е̑цима* је постојана, с тим да полисемија ипак условљава дистрибуцију варијација, само асиметричну: када означава временски период, именица је јасно варијантна, али у случају када се односи на небеско тело, не верујемо да би се употребило нпр. *Јупитеровим мес̑е̑цима*, те да је у том значењу присутан само акценат основе.

3.1.1.2.8. ВОКАТИВ МНОЖИНЕ

Варијације су, начелно, јасно мотивисане, и то на следећи начин:

– *мòм̑ци* и *јун̑аци* подржавају синкретизам с ном. мн.;

– *мѠмци, Рѣсѧвци/Рѣсѧвци* и *јѹнѧци* чувају прозодијску везу с вок. јд.
Сувишном нам се чини једино варијанта *мѠмци*.

3.1.2. I6 ПАРАДИГМА

3.1.2.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

3.1.2.1.1. ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 163: Акцентатске варијанте именичких облика I6 врсте: локатив јединице

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>јѐзеро : јѐзеру/језѐру</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✓/✗ ⁸¹ (Даничић 1925: 66) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 130)
<i>тѐло : тѐлу/тѐлу</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 62–63) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 129)

⁸¹ Алтернацију бележи само у топониму *Језера*.

3.1.2.1.2. МНОЖИНА

Табела 164: Акцентске варијанте именичких облика 1б врсте: множина

ПРИМЕР		ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
		РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>поље</i>	ген. мн. <i>поља/поља</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✗	✓/✗ (Даничић 1925: 64)	
	ДИЛ мн. <i>пољима/пољима</i>			✗/✓ (Стевановић 1991а: 130)	
<i>клупко</i> : ном. мн. <i>клупка/клупка</i>		РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✗ ⁸²	✓/✗ ⁸³ (Даничић 1925: 64) ✓/✗ ⁸⁴ (Стевановић 1991а: 130)	
<i>око</i> : ном. мн. <i>ока/ока</i>		РСЈ2011: ✗/✓	РМС6: ✓	? ⁸⁵ (Даничић 1925: 63)	
<i>село</i> : ном. мн. <i>села/села</i>		РСЈ2011 и РМС6: ✓		✓/✗ (Даничић 1925: 63) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 132–133)	
<i>сечиво</i> : ном. мн. <i>сечива/сечива</i>		РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 67–68) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 129)	

⁸² Али и ном. јд. *клупко*.

⁸³ Али ном. јд. *клупко*.

⁸⁴ Али ном. јд. *клупко*.

⁸⁵ Није сигуран око акцента ове именице.

3.1.2.1.3. ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 165: Акцентске варијанте именичких облика 1б врсте: генитив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>мѐсо : мѐсā/мѐсā</i> <i>сѐно сѐнā/сѐнā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓/✗		✗/✓ (Даничић 1925: 62) ✓ (Стевановић 1991а: 129)
<i>клупко : клѹбāкā/клубāкā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓ ⁸⁶		✗/✓ ⁸⁷ (Даничић 1925: 64) ✗/✓ ⁸⁸ (Стевановић 1991а: 130)
<i>нѐтце : нѐбāџā/небāџā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		/
<i>òкно : òкāнā/окāнā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓ ⁸⁹	? ⁹⁰ (Даничић 1925: 63)
<i>рѐбро : рѐбāрā/ребāрā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✓/✗ (Даничић 1925: 63–64) ✓ (Стевановић 1991а: 130, 133)
<i>јѐзро : јѐзāрā/јѐзгāрā</i>	РСЈ2011: <i>јѐзгāрā</i>	РМС6: ✓	? ⁹¹ (Даничић 1925: 61–62)
<i>дѐбло : дѐбāлā/дебāлā</i>	РСЈ2011: ✓/✗ ⁹²	РМС6: ✓	? ⁹³ (Даничић 1925: 61–62) ✓/? ⁹⁴ (Стевановић 1991а: 129–130)

⁸⁶ С различитим ном. јд.: у РСЈ2011 *клѹпко*, у РМС6 *клѹпко*.

⁸⁷ С ном. јд. *клѹпко*.

⁸⁸ С ном. јд. *клѹпко*.

⁸⁹ Али и ном. мн. даје дублетно: *òкна/òкна*.

⁹⁰ Није сигуран око акцента ове именице.

⁹¹ В. фусноту 93.

⁹² Лексема је дублет.

⁹³ В. фусноту 93.

⁹⁴ Тврдио је да се дугоузлазни на пенултими ретко може чути.

3.1.2.2. КОМЕНТАРИ

3.1.2.2.1. Локатив једнине

Мислимо да у овим случајевима нема оправдања за увођење варијација која не прате акценат основе, као што су *језèру*, *тéлу*, али и других аналошких угледања на лок. јд. Iа врсте које је забележио Б. Николић у неким источнохерцеговачким говорима: *злату* у Пиви и Дробњаку, *мéсу* у Пиви и Дробњаку и Ортијешу (1969а: 160–161).

3.1.2.2.2. Множина

1) Именице типа *сèло* и *пòље*

Именица *сèло* је једна од ретких за коју је експлицитно потврђено да категорија граматичког броја игра кључну улогу у одређивању квалитет акцената (1925: 63). Сасвим разумљиво, у многим четвороакценатским говорима множина се акценатски изједначила с једнином – Б. Николић крајем шездесетих година прошлог века бележи именицу *сèло* с промењеним квалитетом акцената у множинским облицима у говорима Срема, Мачве, Колубаре, Тршића, Пљеваља, Пиве и Дробњака, док у Ортијешу акценат остаје узлазни у свим облицима (1968: 71; 1969а: 161) – те је прихватљиво множину нормирати као дублетну. Тог типа су, само с непостојаним /а/, и наведене *клу̀пко* и *òкно*.

Иста препорука важи за именицу *пòље*, с тим да је акценат ове именице имао донекле другачији развој. Заправо, Даничић није сматрао ову именицу дублетном, већ ју је сврставао уз *мèсто* као именицу са силазним акцентом у целој парадигми (ова се данас чује у ген. мн. и с дугоузлазним). Б. Николић у својој грађи нема потврда ове именице (1968; 1969а), и изгледа да обе варијанте први наводи Стевановић (1991а: 130), што потом налазимо и у РСЈ2011. Истој групи би могле припадати и друге именице с краткосилазним у ном. јд. – уп. нпр. *жìта/жѝта* у Срему (Николић 1968: 71) – будући да је њихов акценат слабо испитан и прилично неуједначен у речницима и литератури (на шта смо већ указали у Радосављевић 2015).

2) Варијантност *сѣчїво* : *сѣчїва/сечїва*

Потврђена само у РМСб, док остали извори, мислимо исправно, наводе само лик с акцентом основе.

3) Множина именице *јѣзеро*

Већ смо изнели став да лок. јд. *језѣру* не треба сматрати делом стандарда. С друге стране, за множину ове именице Даничић је препознао краткоузлазни на пенултими у случају када је она означавала топоним (Даничић: 66), са чим се Стевановић лако сложио (1991а: 130). А ми бисмо тврдили да је тај акценат данас сасвим обичан у целој множини ове именице, наравно, варијантно с акцентом једнине, и када је она заједничка: *јѣзера* и *језѣра*, *јѣзѣрā* и *језѣрā*, *јѣзерима* и *језѣрима*.

3.1.2.2.3. Генитив множине

1) Варијантност *мѣсо* : *мѣсā/мѣсā* и *сѣно* : *сѣнā/сѣнā*

За Даничића су ове две именице имале узлазни акценат у целој множини (1925: 62), који је у ген. мн., макар за именицу *сѣно*, судећи по Б. Николићу, опстао као једини у Мачви, Колубари и Тршићу, а за *звѣжђе* у Пљевљима и Пиви и Дробњаку (1968: 70; 1969а: 160–161). Међутим, акценат неупоредиво фреквентније и тиме доминантне једнине је очекивано морао изразито утицати да се парадигма уједначи, па М. Стевановић облик наводи варијантно и још тврди да је силазни много обичнији (1991а: 129). У стандарду данас нема разлога да се чува стари узлазни акценат, с тим да је ове именице тешко чути у множини како би се стање у узусу могло сигурно проверити.

2) Варијантност *рѣбро* : *рѣбāрā/ребāрā*

За Ђ. Даничића акценат ген. мн. оваквих именица *Іб* врсте зависи од тога има ли разлике у квалитету њиховог акцента између једнине и множине (1925: 63–64):

1) именице с односом ном. јд. и мн. *сѣло* : *сѣла* – код именица где постоји разлика, ген. мн. је са силазним, па је код њега само *ном. јд. рѣбро* : *ном. мн. рѣбра* : *ген. мн. рѣбāрā*;

2) именице с односом ном. јд. и мн. типа *бр̑до* : *бр̑да* обрнуто – код именица где постоји разлика, у ген. мн. слог с непостојаним /a/ добија дугоузлазни, те даје само ном. јд. *кл̑упко* : ном. мн. *кл̑упка* : ген. мн. *клубáкā*; но, запажамо да је код њега другачији акценат ном. јд. но што је у РСЈ2011.

Проблем је у томе што он за многе овакве именице није био сигуран око акцента једнине и множине, у које спада и именица *окно*. Именицу *непце* не наводи.

М. Стевановић, с друге стране, има само *клубáкā*, а *ребара* дублетно: *рѣб̑арā/ребáрā*, док остале именице нема (1991а: 130, 133).

Најбољи нормативни поступак јесте да се признају обе варијације, јер су обе подржане системом, а мислимо и узусом – и алтернација по квалитету у ген. мн. на антепенултими и повлачење акцента на слог с непостојаним /a/ именица Љ врсте су уобичајене појаве.

3) Варијантност *језгро* : *језгáрā/јѣзгāрā*, *дѣбло* : *дѣбāлā/дебáлā*

Паралелно са ситуацијом код именица типа *лáнац* (в. т. 3.1.1.2.5), код свих именица овог типа предност бисмо свакако дали лику са дугосилазним акцентом, који би пратила варијанта с узлазним на слогу с непостојаним /a/. Но, за именице Љ врсте смо отворени према ликовима као што су *јѣзгāрā*, јер има именица на које се они могу парадигматски ослањати, као што је *бр̑вно* : *бр̑вāнā* (Даничић 1925: 62).

3.1.3. I6 ИЛИ II ПАРАДИГМА: ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 166: Акцентске варијанте именичких облика I6 или II врсте: генитив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА
<i>звѡнце</i> : <i>звѡнѡца̄/звѡнѡца̄</i>	РСЈ2011: ном. мн. <i>звѡнца</i>	РМС6: ✓	? ⁹⁵ (Даничић 1925: 61–62) ✓ ⁹⁶ /✗ (Стевановић 1991а: 130)
<i>дрѡце</i> : <i>дрѡѡца̄/дрѡѡца̄</i>	РСЈ2011: ✓/✗ ⁹⁷	РМС6: ✓	? ⁹⁸ (Даничић 1925: 61–62) ✓/? ⁹⁹ (Стевановић 1991а: 129–130)
<i>криѡце</i> : <i>крилѡца̄/крилѡца̄</i>	РСЈ2011: ? (мн. <i>криѡца</i>) ¹⁰⁰	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 66)

⁹⁵ Даничић је знао за три акцента ген. мн. именица овог типа (1925: 61–62):

- 1) *пѡсѡмѡ*;
- 2) *брѡѡнѡ*;
- 3) *вратѡлѡ*.

Но, он није могао са сигурношћу дефинисати инвентаре поменутих подгрупа у оквирима именица које је имао у својој грађи, осим што је мислио да је чуо *дрѡитѡвѡ* са дугосилазним. М. Решетар у фусноти тврди да је у Дубровнику чуо *звѡнѡца̄*.

⁹⁶ Али му је ном. јд. *звѡнце*.

⁹⁷ Лексема је дублет.

⁹⁸ В. фусноту 93.

⁹⁹ Тврдио је да се дугоузлазни на пенултими ретко може чути.

¹⁰⁰ За *крилѡце* даје мн. *крилѡца*.

3.1.3.2. КОМЕНТАР

За звѳнице : звѳнѳцѳ/звѳнѳцѳ, дрѳвце : дрѳвѳцѳ/дрѳвѳцѳ и криѳце : криѳлѳцѳ/криѳлѳцѳ важи исто оно што је речено у претходној тачки за именице јѳзгро и дѳбло.

3.1.4. II ПАРАДИГМА: МНОЖИНА

3.1.4.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

Табела 167: Акценатске варијанте именичких облика II врсте: множина

ПРИМЕР		ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
		РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>пӯце</i>	ном. мн. <i>пӯцета/пуцѐта</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✘ (Даничић 1925: 72) ✘ (Стевановић 1991а: 132)	
	ген. мн. <i>пӯцѐтā/пуцѐтā</i>				
<i>прѐзиме¹⁰¹ : прѐзимена/прѐзимѐна</i>		РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: / ¹⁰²	✓/✘ (Даничић 1925: 73) ✘/✓ (Стевановић 1991а: 134) ✓ (Јокановић Михајлов 2012: 60)	
<i>јӑгъе : јӑгъићи/јагъићи</i>		РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✘	✓/✘ (Даничић 1925: 32)	
<i>јӑре : јӑрићи/јарићи</i>					
<i>мѐмче : мѐмчићи/момчићи</i>		РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✘	/	
<i>штѐне : штѐнићи/штеніћи</i>					
<i>кр̑мче : кр̑мчићи/крмчићи</i>		РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✘		
<i>пӑрче : пӑрчићи/парчићи</i>					

¹⁰¹ У РМС6 и *прѐзиме*.

¹⁰² Лексема је дублет: *прѐзиме/прѐзиме*.

3.1.4.2. КОМЕНТАРИ

1) Именица *пуџе*

Мислимо да РСЈ2011 с правом не задржава варијантност из РМС6 и да једини акценат множине треба да буде *пуџета, пуџетā* итд., према типичном правилу за именице II врсте на /*et*/ и једином забележеном и у „севернијим млађим” и у источнохерцеговачким говорима (Николић 1968: 71; 1969а: 161).

2) Именица *презиме*

Подржали бисмо РМС6 да је ова именица варијантна већ у основном облику и да поред *прèзиме* гласи и *прéзиме*. Што се тиче парадигме, има оправдања и за акценат на првом слогу и на ултими:

– ном. мн. *прèзимèна* прати акценат именице *ѝме* и тиме свих именица истог акценатског типа;

– ном. мн. *прèзимена* би, заправо, био и акценат основе, јер мислимо да се он код једног броја говорника чува у целој парадигми: ген. јд. *прèзимена*, дат. јд. *прèзимену* итд., када зависни падежи губе прозодијску везу с именицом *ѝме* и ослањају се на основни облик.

3) Суплетивна множина на *-ићи*

Предност свакако треба дати облику који чува акценат основе и целе једине: *ја̀гње, -ета : ја̀гњићи* и *ја̀ре, -ета : ја̀рићи*; *мо̀мче, -ета : мо̀мчићи* и *итèне, -ета : итèнићи*; *кр̀мче, кр̀мчета : кр̀мчићи* и *па̀рче, па̀рчета : па̀рчићи*. Биће да је други акценат настао угледањем на суфиксалне творенице Ia врсте на суфикс *-ић* с акцентом на пенултими у свим облицима сем основног, као што је варијанта *зечићи*, где се, осим јасне формалне сличности, могла појавити и семантичка веза у нијанси деминутивности, а вероватно чак и хипокористичности, будући да је реч претежно о именицама за називе младунчади (за *парчићи* је то, наравно, још очигледније). Осим наведених примера – *ја̀гњићи, ја̀рићи, мо̀мчићи, итèнићи, кр̀мчићи* – слушали смо и

многе друге, најчешће *prasići* (уп. само *prasići* у РСЈ2011), и није искључено да се за ову групу именица формирао специфични акценат с поменутом семантиком, због чега би требало размислити о његовом доследном прихватању у стандарду.

3.1.5. III ПАРАДИГМА

3.1.5.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

3.1.5.1.1. ДАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 168: Акценатске варијанте именичких облика III врсте: датив једине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>вòда : вòди/вòди</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 6) ✓ (Стевановић 1991а: 139)
<i>дèца : дèци/дèци</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>зèмља : зèмљи/зèмљи</i>			РМС6: ✘/✓
<i>дàска : дàсци/дàсци</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>кòза : кòзи/кòзи</i>			РМС6: ✘/✓
<i>мèђа : мèђи/мèђи</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>нòга : нòзи/нòзи</i>			РМС6: ✘/✓
<i>рђа : рђи/рђи</i>		РМС6: ✓	

¹⁰³ Ђ. Даничић је био сигуран да је од именица овог акценатског типа краткосилазни у дат. јд. чуо код *вòда*, *д(j)èца* и *зèмља*, док је за остале, зачуђујуће, тврдио да их је тешко чути у овом падежу.

¹⁰⁴ В. претходну фусноту.

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>сòха : сòхи/сòхи</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✘/✓	? ¹⁰⁵ (Даничић 1925: 6)
<i>чòха : чòхи/чòхи</i>		РМС6: ✓	✓ ¹⁰⁶ (Стевановић 1991а: 139)
<i>планìна : планìни/плàнини</i>	РСЈ2011: планìна/плàнина ¹⁰⁷	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 10–11) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 139)
<i>вòјска : вòјци/вòјци</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 4) ✓ (Стевановић 1991а: 137–138)
<i>гла́ва : гла́ви/гла́ви</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>гла́вња : гла́вњи/гла́вњи</i>			
<i>грéда : грéди/грéди</i>		РМС6: ✓	
<i>дúша : дúши/дúши</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>зíма : зíми/зíми</i>		РМС6: ✓	
<i>пéта : пéти/пéти</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>рúка : рúци/рúци</i>		РМС6: ✓	
<i>сре́да : сре́ди/сре́ди</i>		РМС6: ✘/✓	
<i>стра́на : стра́ни/стра́ни</i>			

¹⁰⁵ Ђ. Даничић је био сигуран да је од именица овог акценатског типа краткосилазни у дат. јд. чуо код *вòда*, *д(ј)èца* и *зèмља*, док је за остале, зачуђујуће, тврдио да их је тешко чути у овом падежу.

¹⁰⁶ В. претходну фусноту.

¹⁰⁷ Други лик у загради.

3.1.5.1.2. АКУЗАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 169: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: акузатив једине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>бра́да : бра̀ду/бра́ду</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✓ (Даничић 1925: 4)
<i>врба : врбу/врбу</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✘/✓		✓ (Стевановић 1991а: 137)
<i>грѐда : грѐду/грѐду</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✘/✓	✓/✘ (Даничић 1925: 4) ? ¹⁰⁸ (Стевановић 1991а: 137)
<i>клу̀па : клу̀пу/клу̀пу</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✘/✓		✓ (Даничић 1925: 4)
<i>сте́на : сте́ну/сте́ну</i>			✓ (Стевановић 1991а: 137)
<i>висѝна : вѝсину/висѝну</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 10–11) (✓)/✓ (Стевановић 1991а: 139)
<i>давнѝна : да̀внину/давнѝну</i>			
<i>даљѝна : да̀љину/даљѝну</i>			
<i>дубѝна : ду̀бину/дубѝну</i>			
<i>дужѝна : ду̀жину/дужѝну</i>			
<i>чистѝна : чѝстину/чистѝну</i>			
<i>ширѝна : шѝрину/ширѝну</i>			
<i>кривѝна : крѝвину/кривѝну</i>			
<i>сирòта : сѝроту/сирòту</i>	РМС6: ✘/✓	✓ (Даничић 1925: 11) ✓ (Стевановић 1991а: 139)	
<i>тазбѝна : та̀збину/тазбѝну</i>	РСЈ2011 и РМС6: та̀збина/тазбѝна		✓ (Даничић 1925: 11) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 139)

¹⁰⁸ Спада у групу оних за које каже да могу имати дублетне облике, али не наводи експлицитно ову именицу.

3.1.5.1.3. ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 170: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: вокатив јединице

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>слобѡда : слобѡдо/слѡбодо</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 10–11) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 139)

3.1.5.1.4. НОМИНАТИВ И АКУЗАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 171: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: номинатив и акузатив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>пчѣла : пчѣле/пчѣле</i>	РСЈ2011: ✗/✓	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 6–7) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 139)
<i>врба : врбе/врбе</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✗/✓	✓ (Даничић 1925: 5)
<i>грѣда : грѣде/грѣде</i>			✓ (Стевановић 1991а: 137)
<i>вѣла : вѣле/вѣле</i>	РСЈ2011: ✗/✓	РМС6: ✓	✓/✗ (Даничић 1925: 5) ✓/✗ (Стевановић 1991а: 137)

<i>давнина : давнине/давнине</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 10–11) ✘/✓ (Стевановић 1991а: 139)	
<i>даљина : даљине/даљине</i>				
<i>дужина : дужине/дужине</i>				
<i>ширина : ширине/ширине</i>				

3.1.5.1.5. ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 172: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: генитив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>збирка : збѝрāкā/збѝрāкā</i>	РСЈ2011: збѝркѝ	РМС6: ✓	✓/✘ ¹⁰⁹ (Даничић 1925: 5–6)	
<i>ни̋ска : нѝзāкā/нѝзāкā</i>	РСЈ2011: нѝска/нѝска		/ ¹¹⁰ (Стевановић 1991а: 136–137)	
<i>на̋ћа̋вā/на̋ћа̋вā</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✓		✘/✓ (Даничић 1925: 7)	
<i>че̋сма : че̋сāмā/че̋сāмā</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✘	✓/✘ (Даничић 1925: 8) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 136–137)	

¹⁰⁹ Све именице овог типа с непостојаним /a/ према Даничићу у ген. мн. добијају краткосилазни сем три, које задржавају дугосилазни: *клѣтāвā*, *прѝтāкā* и *цр̋кāвā*.

¹¹⁰ Стевановић нема овакав ген. мн.; иначе за именице овог типа наводи да у парадигми не познају други акценат (1991а: 136–137).

3.1.5.1.6. ДАТИВ, ИНСТРУМЕНТАЛ И ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 173: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: датив/инструментал/локатив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>грáна : грáнама/грàнама</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✗	? ¹¹¹ (Даничић 1925: 5) ? ¹¹² (Стевановић 1991а: 138)
<i>грéда : грéдама/грèдама</i>	РСЈ2011: ✓	РМС6: ✓/✗	
<i>òвца : òвцама/òвцама</i>	РСЈ2011 ¹¹³ и РМС6: ✓		

¹¹¹ Не наводи експлицитно у скупу оних које имају кратки акценат, није сигуран око целог инвентара.

¹¹² Не наводи прецизно које су варијантне, а које не.

¹¹³ РСЈ2011 даје и дублетни акценат лексеме *òвца* у загради.

3.1.5.2. КОМЕНТАРИ

3.1.5.2.1. Датив једнине, акузатив једнине и номинатив/акузатив МНОЖИНЕ

Варијантност у свим приказаним типовима производ је неуједначености између задржавања старијег силазног датих облика и извршеног утицаја акцента основе и већине облика, међу којима је и основни, ка уједначавању целе парадигме у смеру узлазног акцента.

Из одговарајућих табела се јасно види да највећи проблем представља инвентар двосложних именица датих акценатских типова које одступају од следећих основних тенденција у њиховој савременој акценатској парадигми:

- 1) дат. јд. је претежно са узлазним;
- 2) акуз. јд. је претежно са силазним;
- 3) ном. и акуз. мн. прате акценат акуз. јд.;

Свако појединачно одступање, нужно лексикализовано, на свој начин уноси варијације и неуједначеност у дати систем акценатских парадигматских односа. Треба истаћи да је Даничић претпостављао и уређенији систем, данас засигурно редак случај, где би силазни акценти и датива и акузатива једнине и номинатива/акузатива множине били увезани у именици (1925: 4–7).

За датив, најбогатији забележеним примерима, М. Стевановић је тврдио да је дистрибуција варијација у свим типовима претежно територијално условљена – да је на истоку језичког простора чешћи акценат основног облика, а да на западу не само доминира краткосилазни него и да је његов опсег много већи (1991а: 137–139), на шта је претходно донекле указао и Б. Николић, уп. *зџри* и *вџјсци* у Пљевљима, *гџави/гџави* у Никшићу и Бањанима, *гџави* али *стијџени* у Пиви и Дробњаку, и *џвци* у Ортијешу (1969а: 162). Усамљена у оквиру свог типа с овом варијантношћу остаје именица *планџина*, с дозвољеном варијантношћу основног облика у РСЈ2011: *планџина/плџнина*, при чему је, рекло би се, данас тешко замислити однос ном. јд. *планџина* : дат. јд. *плџнини*.

С друге стране, види се да акузатив у речницима и литератури окупља далеко мањи број двосложних именица с варијацијама. Изузимајући *грџа* : *грџду/грџду* (само из РСЈ2011), све су то Даничићеви примери – *брџду/брџду*, *врџбу/врџбу*, *клџну/клџну* и

стѣну/стѣну (1925: 4), за које је Стевановић мислио да су јасно подељени према чешћој варијацији на *брѣду* и *стѣну* наспрам *врбу* и *клуњу* (1991а: 137), а где бисмо ми ипак тврдили да данас у свима њима превагу односи акценат основе. Дакле, пре бисмо рекли да су двосложне именице с дугим акцентом, судећи по доступној грађи, у акценту акуз. јд. и ном./акуз. мн. јасно поларизоване него варијантне.

Тросложне акуз. јд. и ном./акуз. мн. је неупоредиво лакше проценити са становишта стандарда и констатовати да је у њима победио акценат основе. Но, прозодијску слику номинатива и акузатива множине компликују двосложне именице са силазним у овим облицима које га немају у акуз. јд. Даничић их је знао седам: *бѹха*, *змѣја*, *мѹха*, *пѣвта*, *снѣха*, *сѹза* и *пчѣла* (1925: 6). Судбина њиховог силазног акцента се разликује у нашим речницима. С варијантама у ном./акуз. мн. се среће само једна, *пчѣла*, и то само у РСМБ, док за друге налазимо: у РСМБ *змѣје* и *сѹзе*, а све остале с узлазним; у РСЈ2011: *сѹза/сѹза*, а све остале с узлазним. Све те именице представљају кандидате за варијантност поменутих облика. Не треба сумњати да се узлазни остатка парадигме наметнуо, само треба проверити присутност и фреквенцију тог старог силазног акцента.

Коначно, од свих приказаних облика, као највећи изазов за даља испитивања, а тиме и за нормативне процене које би уследиле, намеће се двосложни датив једнине с кратким акцентом, при чему до непрозирности може довести његова неумитна, у акцентолошким разматрањима често заборављана, синкретичка увезаност с увек фреквентнијим локативом једнине. До тада, узимајући све у обзир, најбоље решење би било да се акценту основе, мислимо чешћем, да очита предност, али се, док се детаљнијим испитивањима не потврди потреба за супротним, наведеним именицама не морају укидати варијације са силазним, јасно издвојене као секундарне.

3.1.5.2.2. Вокатив једнине

У периферном *слобѡда* : *слобѡдо/слѡбодо* данас је реално очекивати и прописивати узлазни акценат основе.

3.1.5.2.3. Генитив множине

1) Варијантност *наћве* : *наћвā*/*наћвā*

За наведену усамљену именицу *pl. tantum* Даничићев акценат ген. мн. је само *наћве* : *наћвā* – дакле, као код именице *зёмља*, на шта упућује М. Решетар у фусноти (1925: 7). Разумљиво да се примат *дā* краткосилазном, али нема разлога да се дугоузлазни не задржи, имајући у виду поменућу везу с типичном акценатском парадигмом именица III врсте с непостојаним /*a*/. Но, рекли бисмо да се ова именица у ген. мн. данас пре употребљава с наставком *-и*.

2) Варијантност *збѝрка* : *збѝркā*/*збѝркā* и *ни́ска* : *ни́зāкā*/*ни́зāкā*

Варијације јасно оличавају избор између тежњи да се након уметнутог /*a*/ чува квантитет основе или акценатованог слога, те су обе прозодијски валидне, али се у савременом узусу ген. мн. са наставком *-и* употребљава до те мере да је и питање да ли се иједна од ових варијаната може срести у свакодневној комуникацији.

3) Варијантност *чѣсма* : *чѣсāмā*/*чѣсāмā*

Будући да се ова именица акценатски понаша као *зёмља*, својим варијантним ген. мн. она се спаја с горенаведеном именицом *наћве*, те за њу важи и исти коментар, укључујући и вероватноћу чешћег ген. мн. на *-и*.

4) Генитив множине на *-у* именица *но̀га*, *ру̀ка* и *слѹга*

С изузетком *ру̀кѹ* само из РМС6, речници су потпуно уједначени са стањем које даје Даничић (1925): *но̀гѹ*, *ру̀кѹ* и *слѹгѹ*. Међутим, сведоци смо да су се у овом облику развили и други акценатски ликови, које речници не региструју, а о којима би ваљало размислити са становишта стандарда.

Треба најпре рећи да акценат *ру̀кѹ* из РМС6 (уз остале наведене) јесте потврђен у четвороакценатским говорима: у Колубари, Пљевљима и Пиви и Дробњаку (Николић 1968: 72; 1969а: 162).

Оно што се пак не бележи, а за шта смо сигурни да су широко распрострањене варијације у савременом узусу, јесу *ру̀кӯ* (раније забележена у Срему в. Николић 1968: 72) и *слӯгӯ*. Обе варијанте су јасно мотивисане чувањем акцента основе (и основног облика) и нема разлога да се не сматрају делом стандарда.

Донекле тежу одлуку треба донети о, такође мислимо присутном, акценту *но̀гӯ* (раније потврђена у Срему, Id.), највероватније насталом угледањем на претходне две именице, једине с којима дели наставак овог облика.

5) Остали случајеви

Периферне су варијације типа *ва̀рница* : *ва̀рнїца̄* (*ва̀рнїца̄*) у неким источнохерцеговачким говорима (Никшић и Бањани у: Николић 1969а: 162).

3.1.5.2.4. Датив/инструментал/локатив множине

Кратак акценат се наводи још код Ћ. Даничића за именице *бра̀да*, *гла̀вња*, *гра̀на*, *лу̀ка*, *о̀вца*, *ру̀ка*, *свѝња*, *слӯ̀га*, *стѐна*, *стра̀на* и *стрѐла*, али није сигуран је ли ту крај инвентара (1925: 5). Код Б. Николића налазимо *гра̀нама* у Срему, Никшићу и Бањанима, *тра̀вама* у Колубари, *блӯ̀зама* у Мачви и *грѐдама* у Тршићу наспрам *ра̀дњама* у Колубари и *о̀вцама* у Мачви, а варијантност код *о̀вцама/о̀вцама* у Срему, *стра̀нама/стра̀нама* у Пљевљима, *ду̀шама/ду̀шама* у Пиви и Дробњаку, и *гра̀нама/гра̀нама* у Ортијешу (1968: 72; 1969а: 162). М. Стевановић наводи да постоје варијације, не прецизирајући примере, коментарише да је дуги акценат чешћи, а да је кратак доследан једино у *ру̀кама* (1991а: 138). А ми бисмо рекли да је, с изузетком једино те именице, дугоузлазни потпуно овладао свим наведеним примерима, те да ће данас само од потврде преживелог старог кратког акцента зависити које од ових именица треба сматрати варијантним.

3.1.6. IV ПАРАДИГМА

3.1.6.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

3.1.6.1.1. ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ

Табела 174: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: инструментал једине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>кр̂в : кр̂вљу/кр̂вљу</i>	РСЈ2011 и РМС6: ✘/✓	✘/✓ (Даничић 1925: 79) ✓ (Стевановић 1991а: 141)	

3.1.6.1.2. ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ

Табела 175: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: локатив једине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП	
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА		
<i>бѡлѣст : бѡлѣсти/болѣсти</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 80–82) ✓ ¹¹⁴ (Стевановић 1991а: 142)	
<i>жѡлѡст : жѡлости/жалѡсти</i>				
<i>ѡспомѡћ : ѡспомѡћи/испомѡћи</i>				
<i>јѣсѣн : јѣсени/јесѣни</i>				јѣсѣни (Даничић 1925: 80–81) ✓ ¹¹⁵ (Стевановић 1991а: 142)
<i>лѡдѡст : лѡдѡсти/лудѡсти</i>				✗/✓ (Даничић 1925: 80–82) ✓ ¹¹⁶ (Стевановић 1991а: 142)
<i>мѡлѡст : мѡлости/милѡсти</i>				
<i>млѡдѡст : млѡдѡсти/младѡсти</i>				
<i>рѡдѡст : рѡдѡсти/радѡсти</i>				
<i>свѣтлѡст : свѣтлости/светлѡсти</i>				

¹¹⁴ Конкретни примери су му *болѣсти*, *жалѡсти*, *милѡсти* и *радѡсти*.

¹¹⁵ Конкретни примери су му *болѣсти*, *жалѡсти*, *милѡсти* и *радѡсти*.

¹¹⁶ Конкретни примери су му *болѣсти*, *жалѡсти*, *милѡсти* и *радѡсти*.

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>вр̄лѣт : вр̄лѣти/врлѣти</i>	РСЈ2011: <i>вр̄лѣт</i>	РМС6: ✓	✓ (Даничић 1925: 80–82)
<i>п̄амѣт : п̄амѣти/памѣти</i>	РСЈ2011: <i>п̄амѣт</i>		✓ (Стевановић 1991а: 142)
<i>г̄олѣт : г̄олѣти/голѣти</i>	РСЈ2011: <i>г̄олѣт</i>		? ¹¹⁷ (Даничић 1925: 80–82)
<i>чѣљѹст : чѣљѹсти/чѣљѹсти</i>	РСЈ2011: <i>чѣљѹст</i>	РМС6: <i>чѣљѹст</i>	✓ (Стевановић 1991а: 142)
<i>тра̄бѹн : тра̄бѹни/трабѹни</i>	РСЈ2011: /	РМС6: ✓	? ¹¹⁸ (Даничић 1925: 80–82) ? ¹¹⁹ (Стевановић 1991а: 142)
<i>ѹсповѣд : ѹсповѣди/исповѣди</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	? ¹²⁰ (Даничић 1925: 82–83) ✓/✗ ¹²¹ (Стевановић 1991а: 142)
<i>ѹсповѣст : ѹсповѣсти/исповѣсти</i>			
<i>рѹковѣт : рѹковѣти/руковѣти</i>			

¹¹⁷ Алтернацију у лок. јд. потврђује за следеће именице: *вр̄лѣт*, *г̄олѣн*, *ј̄ап̄ад*, *м̄д̄ч̄ар*, *н̄ѣзн̄ан*, *п̄амѣт*, *ст̄р̄мѣн*, *ст̄ѹдѣн* и *ц̄р̄вѣн*.

¹¹⁸ В. претходну фусноту.

¹¹⁹ Једини примери су му *чѣљѹсти*, *голѣти*, *врлѣти* и *памѣти*, с тим да за *п̄амѣт* тврди да је скоро једино такав акценат.

¹²⁰ Дугоузлазни на пенултими у лок. јд. може потврдити само за *заповѣести*. М. Решетар у фусноти сведочи за говор Дубровника још и *исповијѣди*, *исповијѣсти* и *заповијѣди*, а исти акценат (уз дужину) наводи и за ген. мн.

¹²¹ Мислио је да се у његово време више нигде не може чути такав акценат.

3.1.6.1.3. ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 176: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: генитив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>ра̀дѡст : радѡстѣ/радѡстѣ</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	✗/✓ (Даничић 1925: 81–82) ✓ (Стевановић 1991а: 142)
<i>ѡблѡст : ѡблѡстѣ/ѡблѡстѣ</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	? ¹²² (Даничић 1925: 80–82) ? ¹²³ (Стевановић 1991а: 142)
<i>врлѣт : врлѣтѣ/врлѣтѣ</i>	РСЈ2011 и РМС6: <i>врлѣт</i>		? ¹²⁴ (Даничић 1925: 80–82) ✓ (Стевановић 1991а: 142)
<i>гѡлѣт : гѡлѣтѣ/голѣтѣ</i>	РСЈ2011 и РМС6: <i>гѡлѣт</i>		
<i>чѣљѡст : чѣљѡстѣ/чѣљѡстѣ</i>	РСЈ2011 и РМС6: <i>чѣљѡст</i>		
<i>ѣспѡвѣд : ѣспѡвѣдѣ/ѣспѡвѣдѣ</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	? ¹²⁵ (Даничић 1925: 82–83) ✓/✗ ¹²⁶ (Стевановић 1991а: 142)
<i>ѣспѡвѣст : ѣспѡвѣстѣ/ѣспѡвѣстѣ</i>			
<i>ру̀ковѣт : ру̀ковѣтѣ/ру̀ковѣтѣ</i>			

¹²² Потврђује за *голѣнѣ*, док за остале није сигуран које би се употребљавале у мн.

¹²³ Према типу *ѡблѡст* наводи дублетно и *чѣљѡстѣ*, *голѣтѣ* и *врлѣтѣ*, при чему истиче да је дугоузлазни акценат старији, а краткосилазни аналогички и новији, али све обичнији.

¹²⁴ В. претходне две фусноте 118.

¹²⁵ В. фусноту 116.

¹²⁶ Мислио је да се у његово време више нигде не може чути такав акценат.

3.1.6.1.4. ДАТИВ, ИНСТРУМЕНТАЛ И ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 177: Акцентске варијанте именичких облика III врсте: датив/инструментал/локатив множине

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>цѐв : цѐвима/цѐвима</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РМС6: /	✘/✓ (Даничић 1925: 79) ✘/✓ (Стевановић 1991а: 141) ✓ (Јокановић-Михајлов 2012: 60)	
<i>ра̑дёст : ра̑достима/ра̑дёстима</i>	РСЈ2011: ✓/✘	РМС6: ✓	✓/✘ (Даничић 1925: 81–82) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 142)	

3.1.6.2. КОМЕНТАРИ

3.1.6.2.1. Инструментал једине

Варијантност *кр̂в* : *кр̂вљу/кр̂вљу* налазимо само код Стевановића уз напомену да је дугосилазни обичнији (1991а: 141), али код тог јединог примера ипак пратимо Даничића (1925: 79) и речнике у томе да је лик с дугосилазним и једини којег у стандарду треба прихватити.

3.1.6.2.2. Локатив једине, генитив множине и датив/инструментал/локатив множине именица типа *свѣтлѡст*, *п̂мѣт* и *ѡсповѣст*

Варијантност ове групе оличава исте тежње као код именица Ia врсте *к̂мѣн*, *к̂р̂ак* и *д̂д̂говѡр* (в. т. 3.1.1.1.3, 3.1.1.1.5, 3.1.1.1.6) – да се у облику са првобитним акцентом пред наставком сачува то старо стање (Даничић 1925: 80–82) или да се он уједначи са остатком парадигме. Но, за разлику од тих именица, тврдили бисмо да данашњи узус показује скоро искључиво задржавање акцента основе (и основног облика), док је акценат пред наставком остао периферан и крајње лексикализован (уп. *младѡсти* у Колубари, Срему, Тршићу, Пиви и Дробњаку, Ортијешу; *младѡсти* али *радѡсти* у Мачви; *д̂бл̂асти* а *младѡсти* у Ортијешу, в. Николић 1968: 72; 1969а: 162), сведен на окамењене реликте који су можда малобројнији и од оскудног Стевановићевог инвентара (1991а: 142). На то је сигурно могла значајно утицати и ретка употреба множине ових именица, чиме је локатив једине остао усамљен у опирању доминантном акценту парадигме. Јединим фреквентнијим примерима у којима је стари акценат опстао у довољној мери да се може сматрати стандардном варијацијом сматрамо:

- 1) лок. јд. *памѣти* (Срем, Тршић и Ортијеш у: Николић 1968: 72; 1969а: 162);
- 2) као секундарну варијацију, ген. мн. и дат./инстр./лок. мн. именица на *-ад тел̂ад̂и* и *тел̂ад̂има* (*унуч̂ад̂и* у Колубари, *кљус̂ад̂и* и *тел̂ад̂ма* у Мачви, *тел̂ад̂и* у Срему, *чѣљ̂ад̂ма/чѣљ̂ад̂ма* у Ортијешу, в. Id.).

3.1.6.2.3. Локатив једнине, генитив множине и датив/инструментал/локатив множине именица с једносложном ОСНОВОМ

Паралелно претходној групи, и стари акценат ових облика једног броја именица с дугом једносложном основом био је узлазни пред наставком. Даничић је знао за њих 13: у ном. јд. једносложне *влâст*, *дѹж*, *мâст*, *нîз*, *рêч*, *свêст*, *ствâр*, *ћѹд* и *цêв*, у ном. јд. двосложне *плêсан* и *рâван*, и у ном. јд. тросложне *мîсао* и данас застарело *смр̂зао* (1925: 79–80), од чега Стевановић експлицитно не одступа (1991а: 141–142), а једину потврду варијантности између старог и акцента основе, дату у табели 3.1.6.1.4, налазимо код Ј. Јокановић Михајлов (2012: 60). Акценат ових именица у речницима није нимало уједначен:

1) РСЈ2011 даје:

- 1а) све дате облике с узлазним за *влâст* и *рêч*;
- 1б) ген. мн. и дат. мн. с узлазним код *ствâр*, *ћѹд* и *цêв*;
- 1в) код *мâст* само лок. јд. с узлазним;
- 1г) за *мîсао* само ген. мн. с узлазним;
- 1д) *дѹж*, *свêст*, *плêсан* и *рâван* без узлазног, а *нîз* нема;

2) РМС6 даје:

- 2а) код *рêч* све дате облике с узлазним;
- 2б) за *влâст* и *ствâр* лок. јд. и ген. мн. с узлазним;
- 2в) *дѹж*, *мâст*, *свêст*, *ћѹд* и *цêв* с узлазним у лок. јд.;
- 2г) *мîсао* с узлазним у ген. мн.;
- 2д) *нîз*, *плêсан*, *рâван* и *смр̂зао* без узлазног.

Ми бисмо тврдили да је стање у парадигми ових именица данас умногоме другачије од претходно приказаних односа и да према томе ваља усагласити и нормативне препоруке:

1) у лок. јд. свих наведених именица превагу је однео акценат основе, који треба бити препознат као дозвољена и примарна варијација;

2) именице *рêч* и *ствâр* имају само стари узлазни акценат у ген. мн. и дат./инстр./лок. мн., при чему смо већ раније указали да се стари акценат друге данас једино може срести окамењен у фрази „у *ствâри*” (Радосављевић 2015), конструкцији која суштински има вредност речце, а не обичне предлошко-падежне конструкције, јер би у њој именица показала акценат основе, као нпр. у „у *једној ствâри се нисмо*

сложили” (Id.), те овај случај представља још један могући полигон за разматрање тзв. „псеудодублетности” (в. т. 0.2.10);

3) за све остале мислимо да су варијантне у ген. мн. и дат./инстр./лок. мн., али са чешћим акцентом основе.

Именице с различитим квантитетом акцентованог слога у ном. и ген. јд., нпр. *ноћ*, *ноћи*, деле исту врсту акценатских алтернација с претходним именицама, с тим да су за Даничића биле компактније у смислу акценатског понашања (1925: 79–80). Оне су од њих остале донекле другачије и у данашњем узусу, за који претпостављамо следеће:

1) лок. јд. и ген. мн. ових именица претрпели су знатан утицај остатка парадигме, те би их требало сматрати варијантнима;

2) без обзира на акценат тих облика, у дат./инстр./лок. мн. и даље је свакако доминантан стари узлазни акценат (овим се оне одвајају од претходних), при чему бисмо рекли да и ту ипак има појединачних варијација као *вѣшима*, *кѣѣрима*, *лѣжима*, *пѣћима*, које се могу прихватити као стандардне ако би се потврдиле на ширем четвороакценатском терену.

3.1.7. ОСТАЛИ СЛУЧАЈЕВИ

3.1.7.1. ПРЕГЛЕД РЕГИСТРОВАНИХ ВАРИЈАЦИЈА

3.1.7.1.1. ХИБРИДНА ПАРАДИГМА: МНОЖИНА І6 ВРСТЕ

Табела 178: Акцентске варијанте именичких облика хибридне парадигме: множина І6 врсте

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ		(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ	ЛИТЕРАТУРА	
<i>документ</i> : ном. мн. <i>документа/документа</i>	РСЈ2011: ✓/✗	РМС6: ✓	/ ¹²⁷

¹²⁷ Код Даничића нема позајмљеница ове врсте, али наводи да је при задржавању силабичке структуре и акцента у парадигми у свим облицима краткоузлазни на истом слогу као у ген. јд. (1925: 44).

3.1.7.1.2. ХИБРИДНА ПАРАДИГМА: НОМ./АКУЗ./ВОК. ЈД. I6 ВРСТЕ И ОСТАЛИ ОБЛИЦИ IV ВРСТЕ

3.1.7.1.2.1. ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ

Табела 179: Акцентске варијанте именичких облика хибридне парадигме: генитив множине именице *вече*

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>вѣче/вѣчѣ¹²⁸ : вѣчерї/вечѣрї</i>	РСЈ2011: ✘/✓	РСМ6: ✓	✘/✓ (Даничић 1925: 81–82) ✓ (Стевановић 1991а: 142)	

3.1.7.1.2.2. ДАТИВ, ИНСТРУМЕНТАЛ И ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ

Табела 180: Акцентске варијанте именичких облика хибридне парадигме: датив/инструментал/локатив множине именице *вече*

ПРИМЕР	ПОТВРДЕ			(ПОД)ТИП
	РЕЧНИЦИ		ЛИТЕРАТУРА	
<i>вѣче/вѣчѣ¹²⁹ : вѣчерима/вечѣрима</i>	РСЈ2011: ✓/✘	РСМ6: ✓	✘ (Даничић 1925: 80–82) ✓/✘ (Стевановић 1991а: 142)	

¹²⁸ РСМ6 само други лик.

¹²⁹ РСМ6 само други лик.

3.1.7.4. КОМЕНТАРИ

3.1.7.4.1. ХИБРИДНА ПАРАДИГМА: ЈЕДНИНА Iа ВРСТЕ И МНОЖИНА Iб ВРСТЕ

О варијантности *документ* : ном. мн. *документа/документа* в. т. 3.3.5.

3.1.7.4.2. ХИБРИДНА ПАРАДИГМА: НОМ./АКУЗ./ВОК. ЈД. Iб ВРСТЕ И ОСТАЛИ ОБЛИЦИ IV ВРСТЕ

За све варијације у хибридној парадигми *вече/вече*¹³⁰ : ген. мн. *вечер̄и/вечерӣ* : ДИЛ мн. *вечерима/вечерима* бисмо рекли да су сасвим обичне и равноправне у узусу.

¹³⁰ РМСб само други лик.

3.2. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ ПАРАДИГМИ

3.2.1. Ia парадигма

3.2.1.1. Варијантност *хлѣб, -а / слѡг, слѡга* (3.2.5):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *ба̋т, во̋д, ки̋м, кр̋т, скѣ̋ч, срѣ̋з, хр̋т*;

2) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *хлѣб, -а*: *блѣ̋ф, гр̋ип* (у РСЈ2011 с акцентом према *слѡг, слѡга* у загради), *ки̋т, ки̋ч, кӳп, мѣ̋ч, рӳм, сѣ̋ф, спѡ̋р, спр̋ат, тр̋ач, тр̋ик, фи̋л, ии̋ф*;

3) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *слѡг, слѡга*: *гра̋б, да̋х* (у РСЈ2011 с акцентом према *хлѣб, -а* у загради), *збѣ̋г, ке̋љ, ли̋м* (али РСЈ2011 с акцентом према *хлѣб, -а* у загради);

4) у РСЈ2011, а РМС6 другачије даје и ном. јд.: *ло̋м* (у РМС6 *ло̋м*), *ше̋ф* (у РМС6 *ше̋ф/ше̋ф*).

У бележењу варијантности код именица *јѣр* и *мѣч* огледа се недоследност РМС6, који, за разлику од РСЈ2011, не наводи и дублетне облике ген. јд. То би имплицирало да, према РМС6, ове именице могу парадигму с краткосилазним у једнини, а краткоузлазним у множини, што би био тип који не постоји код Ђ. Даничића (1925: 24–26) – или је краткосилазни у свим облицима или је краткоузлазни у свим облицима сем ном. јд., њему једнаког акузатива и евентуалних облика вокатива.

3.2.1.2. Варијантност *гра̋д, -а / мо̋ст, мо̋ста* (табела 3.2.6):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *ма̋х, то̋к*;

2) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *гра̋д, -а*: *во̋з*;

3) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *мо̋ст, мо̋ста*: *ло̋г*;

4) у РМС6, а РСЈ2011 само по парадигми *мо̋ст, мо̋ста*: *со̋к*.

3.2.1.3. Варијантност *грâд*, -а / *кљѹч*, *кљѹча* (3.2.7):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *гâј*, *дѣо* (у РСЈ2011 с акцентом према *кљѹч*, *кљѹча* у загради), *кôр* (у РСЈ2011 с акцентом према *кљѹч*, *кљѹча* у загради), *трâп* (у РСЈ2011 с акцентом према *кљѹч*, *кљѹча* у загради), *ћâр*, *ѹм*, *шпâр*;

2) само у РСЈ2011: *аѹто-дѣо*;

3) само у РМС6: *мѹо*, *свâл*, *сôлд*, *фѹл*;

4) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *грâд*, -а: *кâл*;

5) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *кљѹч*, *кљѹча*: *кîп*, *пâж*, *стѹб*, *стѹп*, *хрâм*;

6) у РМС6, а РСЈ2011 само по парадигми *грâд*, -а: *бâн*, *хôр*;

7) у РМС6, а РСЈ2011 по парадигми *хлѣб*, -а: *љѹль*;

8) у РМС6: *дрѣн*, за који РСЈ2011 даје дублетно *дрѣн/дрѣн*.

3.2.1.4. Варијантност *грâд*, -а / *вô*, *вôла* (3.2.8):

у РСЈ2011, а у РМС6 само по парадигми *грâд*, -а: *гôл*.

3.2.1.5. Варијантност *мôст*, *мôста* / *вô*, *вôла* (3.2.9):

у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *мôст*, *мôста*: *дôм* (у РСЈ2011 с акцентом према *вô*, *вôла* у загради).

3.2.1.6. Варијантност *кљѹч*, *кљѹча* / *вô*, *вôла* (3.2.10):

у РМС6: *бîк*, који РСЈ2011 у ном. јд. даје дублетно: *бîк*, *бîка* (*бîк*, *бîка*).

3.2.1.7. Варијантност *пòток*, -а / *жîвот*, -òта (3.2.11):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *јâглац*, *тâкмац*, *шîњел*;

2) само у РСЈ2011: *хòстел*;

3) само у РМС6: *рѹмбац*, *тâрац*, *шîлок*;

4) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *пòток*, -а: *кâприц*, *хòтел*;

5) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *жîвот*, -òта: *кòзлац*, *крпелъ*, *мâслац* (у РСЈ2011 и ном. и ген. јд. у загради);

6) у РМС6, а РСЈ2011 само по парадигми *пòток*, -а: *àгент, асìстент, аспìрант, шàтор*.

3.2.1.8. Варијантност *ј̀унāк*, -āка / *б̀елōв*, -ōва (3.2.12):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *в̀олēј, г̀арōв*;

2) само у РМС6: *ђ̀окēј, ж̀окēј*;

3) у РМС6, а РСЈ2011 само по парадигми *ј̀унāк*, -āка: *х̀окēј, џ̀окēј*;

4) у РМС6, а РСЈ2011 само по парадигми *б̀елōв*, -ōва: *г̀рдōв, ш̀арōв*.

Разумљиво је зашто би именица *г̀арōв* задржала квантитет слога с -ов кад се узме у обзир фреквентност именица типа *в̀ојнīк*, с којом већ дели исте вредности прозодијских обележја номинатива једнине. С друге стране, обрнути утицај се може ставити под знак питања; ближи смо томе да је реч о фонолошки мотивисаном скраћивању, а не о аналогiji према именицама типа *б̀елōв*.

3.2.1.9. Варијантност *ј̀унак*, -āка / *вод̀опōј*, -оја (3.2.13):

само у РМС6: *ем̀пìрēј*.

3.2.1.10. Варијантност *в̀етар*, -тра / Даничићева акценатска парадигма *св̀екар*, *св̀екра* (3.2.14):

у РСЈ2011 и РМС6: *св̀екар, ч̀ешаљ*.

Обе именице налазимо описане код Ћ. Даничића – *чешаљ* експлицитно наводи као дублетну именицу с краткосилазним у целој парадигми или с краткоузлазним у свим облицима сем ном. и вок. јд.; за именицу *свекар* каже да у промени има краткоузлазни, а да у ном. јд., вок. јд. и ном. мн. има силазни (1925: 33–34), што показује да би их ваљало додатно испитати.

3.2.2. II парадигма

3.2.2.1. Варијантност *āшовче*, -ета / *д̀ете*, *д̀етета* (3.2.15):

1) у РСЈ2011 и РМС6: *ј̀уне, к̀ерче*;

2) у РСЈ2011, а РМС6 само по парадигми *áшовче, -ета: ђáче, марвѝнче* (у РСЈ2011 с акцентом према *дѣте, дѣтета* у загради), *пáрче*.

Варијантност је ограничена на облике једнине; за означавање мноштва ове именице употребљавају збирне именице на *-ад*.

Ни Ђ. Даничић није био сигуран које именице овог акценатског типа у целој парадигми задржавају дуг иницијални слог номинатива јд., а код којих он алтернира с кратким слогом у падежима који му нису једнаки; пре би рекао да се квантитет мења, али га несигурним чини што Вук уз *Рјечник* даје облик *úжета* (1925: 71). М. Решетар у фусности указује на *бѝчета, брáвчета, брѣнцета* (Ib.). С друге стране, М. Стевановић доследно заступа кратак слог ген. јд. (1991a: 135). Ближи смо Стевановићевом ставу што се тиче ових конкретних примера, али свакако има и оних II врсте на *-ет-* где је сасвим обичан дугоузлазни у целој парадигми, уп. *детѣнце : детѣнцета*.

3.2.2.2. Варијантност *áшовче, -ета* / акценат једнине парадигми *прáсе, прáсета* и *бѹре, -ета* (3.2.16):

у РМС6: *ћóше*, које је у РСЈ2011 *ћóше/ћòше* (без података о множини).

Код Даничића нема ниједне именице II врсте на */ет/* с дугоузлазним у основном облику, а краткосилазним у ген. јд. (1925: 71).

3.2.3. IV парадигма: варијантност *рѣч, -и* / *нòћ, нòћи* (3.2.17):

једини забележени пример из РСЈ2011, који РМС6 даје само по парадигми *рѣч*, јесте именица *бѝт*, али мислимо да би се овде могла убројати и именица *лáж*, а можда и *вѝш*.

3.2.4. Квантитетске варијације:

1) у РСЈ2011: *кòкòт, кòкота/кòкòта*, а РМС6 само *кòкота*;

2) РСЈ2011 и РМС6: *прѝговòр, -ора/-òра*; у РСЈ2011: *кòловòз, кòловоза/кòловòза*, а РМС6 *кòловòз/колòвоз*;

3) у РСЈ2011 и РМС6: *ѣрак, ѣрка/ѣрка*; само у РМС6: *пѣрат, пѣрта/пѣрта*; у РСЈ2011: *квѣрат, квѣрта/квѣрта*, а РМС6 само *квѣрта*; у РМС6: *знѣнац, знѣнца/знѣнца*, а РСЈ2011 само *знѣнац, -а*;

4) само у РМС6: *ѣбао, ѣбла/ѣбла*;

5) у РМС6 *дрѣзак, дрѣзга/дрѣзга*, а РСЈ2011 само *дрѣзга*;

6) само у РМС6: *вѣрак, вѣрка/вѣрка*; у РСЈ2011: *кѣлац, кѣлца/кѣлца*, а РМС6 само *кѣлца*.

Важно је истаћи да су, према Даничићу, именице акценатског типа *приговѣр* раније чувале дужину основног облика у свим падежима сем у лок. јд. (1925: 46).

У речима исте прозодијске структуре са силазним акцентима као у *ѣрак*, код Даничића има речи без дуљења пред комбинацијом сонант+консонант која се добија алтернацијом /a/ : ѳ, нпр. *знѣнац, ѣѣрак* (1925: 33). Да ли је реч о Даничићевој омашци, нисмо сигурни, али бисмо свакако препоручили опрез при прихватању таквих ликова и рекли бисмо да је примарно релевантан облик са дуљењем.

Примери *вѣрак* и *кѣлац* су у свему паралелни именицама као *ѣрак*, само што су с узлазним акцентом. Но, за разлику од њих, према Даничићу облици именица истог акценатског типа с непостојаним /a/ пред комбинацијом сонант+консонант, очекивано, увек дуље акценат (1925: 28–31). Варијанте ген. јд. *вѣрка* и *кѣлца* су, стога, слабо вероватне.

3.2.5. Варијантност *хлеб*, -а / *слѡг*, *слѡга*:

1) Акценатска парадигма *хлеб*, -а

2) Акценатска парадигма *слѡг*, *слѡга*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>вѡд</i>	<i>вѡдови</i>		Н	<i>вѡд</i>	<i>вѡдови</i>
Г	<i>вѡда</i>	<i>вѡдѡвѡ</i>		Г	<i>вѡда</i>	<i>вѡдѡвѡ</i>
Д	<i>вѡду</i>	<i>вѡдовима</i>		Д	<i>вѡду</i>	<i>вѡдовима</i>
А	=ном. / =ген.	<i>вѡдове</i>		А	=ном. / =ген.	<i>вѡдове</i>
В	<i>вѡде</i>	=ном.		В	<i>вѡде</i>	=ном.
И	<i>вѡдом</i>	=дат.		И	<i>вѡдом</i>	=дат.
Л	<i>вѡду/вѡду</i>			Л	<i>вѡду</i>	

3.2.6. Варијантност *град*, -а / *мѡст*, *мѡста*:

1) Акценатска парадигма *град*, -а

2) Акценатска парадигма *мѡст*, *мѡста*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>тѡк</i>	<i>тѡкови</i> или <i>тѡкови</i>		Н	<i>тѡк</i>	<i>тѡкови</i>
Г	<i>тѡка</i>	<i>тѡкѡвѡ</i> или <i>тѡкѡвѡ</i>		Г	<i>тѡка</i>	<i>тѡкѡвѡ</i>
Д	<i>тѡку</i>	<i>тѡковима</i> или <i>тѡковима</i>		Д	<i>тѡку</i>	<i>тѡковима</i>
А	= ном. / = ген.	<i>тѡкове</i> или <i>тѡкове</i>		А	= ном. / = ген.	<i>тѡкове</i>
В	(<i>тѡку</i>)	= ном.		В	(<i>тѡку</i>)	= ном.
И	<i>тѡком</i>	= дат.		И	<i>тѡком</i>	= дат.
Л	<i>тѡку</i>			Л	<i>тѡку</i>	

3.2.7.. Варијантност *грѠд*, -а / *кљѹч*, *кљѹча*:

1) Акценатска парадигма *грѠд*, -а

2) Акценатска парадигма *кљѹч*, *кљѹча*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>ѹм</i>	<i>ѹмови</i> или <i>ѹмови</i>		Н	<i>ѹм</i>	<i>ѹмови</i>
Г	<i>ѹма</i>	<i>ѹмѠвѧ</i> или <i>ѹмѠвѧ</i>		Г	<i>ѹма</i>	<i>ѹмова</i>
Д	<i>ѹму</i>	<i>ѹмовима</i> или <i>ѹмовима</i>		Д	<i>ѹму</i>	<i>ѹмовима</i>
А	= ном. / = акуз.	<i>ѹмове</i> или <i>ѹмове</i>		А	= ном. / = акуз.	<i>ѹмове</i>
В	(<i>ѹму</i>)	= ном.		В	(<i>ѹму</i>)	= ном.
И	<i>ѹмом</i>	= дат.		И	<i>ѹмом</i>	= дат.
Л	<i>ѹму</i> (/ <i>ѹму</i>)			Л	<i>ѹму</i>	

3.2.8.. Варијантност *грѠд*, -а / *вѠ*, *вѠла*:

1) Акценатска парадигма *грѠд*, -а

2) Акценатска парадигма *вѠ*, *вѠла*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>гѠл</i>	<i>гѠлови</i>		Н	<i>гѠ</i>	<i>гѠлови</i>
Г	<i>гѠла</i>	<i>гѠлѠвѧ</i>		Г	<i>гѠла</i>	<i>гѠлѠвѧ</i>
Д	<i>гѠлу</i>	<i>гѠловима</i>		Д	<i>гѠлу</i>	<i>гѠловима</i>
А	= ном.	<i>гѠлове</i>		А	= ном.	<i>гѠлове</i>
В	/	= ном.		В	/	= ном.
И	<i>гѠлом</i>	= дат.		И	<i>гѠлом</i>	= дат.
Л	<i>гѠлу</i>			Л	= дат.	

3.2.9. Варијантност *мѠст, мѡста / вѠ, вѡла*:

1) Акценатска парадигма *мѠст, мѡста*

2) Акценатска парадигма *вѠ, вѡла*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>дѠм</i>	<i>дѡмови</i>		Н	<i>дѠм</i>	<i>дѡмови</i>
Г	<i>дѡма</i>	<i>дѡмѡвѧ</i>		Г	<i>дѡма</i>	<i>дѡмѡвѧ</i>
Д	<i>дѡму</i>	<i>дѡмовима</i>		Д	<i>дѡму</i>	<i>дѡмовима</i>
А	= ном. / = ген.	<i>дѡмове</i>		А	= ном. / = ген.	<i>дѡмове</i>
В	<i>дѡме</i>	= ном.		В	<i>дѡме</i>	= ном.
И	<i>дѡмом</i>	= дат.		И	<i>дѡмом</i>	= дат.
Л	<i>дѡму</i>			Л	= дат.	

3.2.10. Варијантност *кѡѡч, кѡѡча / вѡ, вѡла*:

1) Акценатска парадигма *кѡѡч, кѡѡча*

2) Акценатска парадигма *вѡ, вѡла*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>бѡк</i>	<i>бѡкови</i>		Н	<i>бѡк</i>	<i>бѡкови</i>
Г	<i>бѡка</i>	<i>бѡкѡвѧ</i>		Г	<i>бѡка</i>	<i>бѡкѡвѧ</i>
Д	<i>бѡку</i>	<i>бѡковима</i>		Д	<i>бѡку</i>	<i>бѡковима</i>
А	= ном. / = акуз.	<i>бѡкове</i>		А	= ном. / = акуз.	<i>бѡкове</i>
В	<i>бѡку/бѡче</i>	= ном.		В	<i>бѡку/бѡче</i>	= ном.
И	<i>бѡком</i>	= дат.		И	<i>бѡком</i>	= дат.
Л	<i>бѡку</i>			Л	<i>бѡку</i>	

3.2.11. Варијантност *пòток, -а / жìвот, -òта*:

1) Акценатска парадигма *пòток, -а*

2) Акценатска парадигма *жìвот, -òта*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>тàкмац</i>	<i>тàкмаци</i>		Н	<i>тàкмац</i>	<i>такмàци</i>
Г	<i>тàкмаца</i>	<i>тàкмāцā</i>		Г	<i>такмàца</i>	<i>такмāцā</i>
Д	<i>тàкмацу</i>	<i>тàкмацима</i>		Д	<i>такмàцу</i>	<i>такмāцима</i>
А	= ном. / = ген.	<i>тàкмаце</i>		А	= ном. / = ген.	<i>такмàце</i>
В	<i>тàкмаче</i>	= ном.		В	<i>тàкмаче</i>	= ном.
И	<i>тàкмацем</i>	= дат.		И	<i>такмàцем</i>	= дат.
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.12. Варијантност *ј̀унāк, -āка / б̀елōв, -òва*:

1) Акценатска парадигма *ј̀унāк, -āка*

2) Акценатска парадигма *б̀елōв, -òва*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>в̀олēј</i>	<i>волéји</i>		Н	<i>в̀олēј</i>	<i>волèји</i>
Г	<i>волéја</i>	<i>волéјā</i>		Г	<i>волèја</i>	<i>волèјā</i>
Д	<i>волéју</i>	<i>волéјима</i>		Д	<i>волèју</i>	<i>волèјима</i>
А	= ном. / = ген.	<i>волéје</i>		А	= ном. / = ген.	<i>волèје</i>
В	(= дат.)	= ном.		В	(= дат.)	= ном.
И	<i>волéјом/волéјем</i>	= дат.		И	<i>волèјом/волèјем</i>	= дат.
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.13. Варијантност *јунак, -ака / водòпòј, -оја*:

1) Акценатска парадигма *јунāк, -āка*

2) Акценатска парадигма *водòпòј, -оја*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>емпìрēј</i>	<i>емпìрѐји</i>		Н	<i>емпìрēј</i>	<i>емпìреји</i>
Г	<i>емпìрѐја</i>	<i>емпìрѐја</i>		Г	<i>емпìреја</i>	<i>емпìреја</i>
Д	<i>емпìрѐју</i>	<i>емпìрѐјима</i>		Д	<i>емпìреју</i>	<i>емпìрејима</i>
А	<i>емпìрѐј</i>	<i>емпìрѐје</i>		А	<i>емпìреј</i>	<i>емпìреје</i>
В	= дат.	= ном.		В	= дат.	= ном.
И	<i>емпìрѐјом/емпìрѐјем</i>	= дат.		И	<i>емпìрејом/емпìрејем</i>	= дат.
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.14. Варијантност *вѐтар, -тра / Даничићева акценатска парадигма свѐкар, свѐкра*:

1) Акценатска парадигма *вѐтар, -тра*

2) Даничићева акценатска парадигма *свѐкар, свѐкра*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>чѐшаљ</i>	<i>чѐшљѐви</i>		Н	<i>чѐшаљ</i>	<i>чѐшљѐви</i>
Г	<i>чѐшља</i>	<i>чѐшљѐвā</i>		Г	<i>чѐшља</i>	<i>чѐшљѐвā</i>
Д	<i>чѐшљу</i>	<i>чѐшљѐвима</i>		Д	<i>чѐшљу</i>	<i>чѐшљѐвима</i>
А	= ном. / = ген.	<i>чѐшљѐве</i>		А	= ном. / = ген.	<i>чѐшљѐве</i>
В	= дат.	= ном.		В	<i>чѐшљу</i>	= ном.
И	<i>чѐшљѐм</i>	= дат.		И	<i>чѐшљѐм</i>	= дат.
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.15. Варијантност *áшовче, -ета / дéте, дèтета*:

1) Акценатска парадигма *áшовче, -ета*

2) Акценатска парадигма *дéте, дèтета*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>јúне</i>	/		Н	<i>јúне</i>	/
Г	<i>јúнета</i>			Г	<i>јúнета</i>	
Д	<i>јúнету</i>			Д	<i>јúнету</i>	
А	= ном.			А	= ном.	
В	= ном.			В	= ном.	
И	<i>јúнетом</i>			И	<i>јúнетом</i>	
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.16. Варијантност *áшовче, -ета / акценат једнине парадигми прáсе, прãсета и бýре, -ета*:

1) Акценатска парадигма *áшовче, -ета*

2) Акценат једнине парадигми *прáсе и бýре*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>ћóше</i>	/		Н	<i>ћóше</i>	/
Г	<i>ћóшета</i>			Г	<i>ћòшета</i>	
Д	<i>ћóшету</i>			Д	<i>ћòшету</i>	
А	= ном.			А	= ном.	
В	/			В	/	
И	<i>ћóшетом</i>			И	<i>ћòшетом</i>	
Л	= дат.			Л	= дат.	

3.2.17. Варијантност *рѣч*, *-и* / *нѡћ*, *нѡћи*:

1) Акценатска парадигма *рѣч*, *-и*

2) Акценатска парадигма *нѡћ*, *нѡћи*

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА		ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
Н	<i>бѡт</i>	<i>бѡти</i>		Н	<i>бѡт</i>	<i>бѡти</i>
Г	<i>бѡти</i>	<i>бѡтѡ</i>		Г	<i>бѡти</i>	<i>бѡтѡ</i>
Д	= ген.	<i>бѡтѡма</i>		Д	= ген.	<i>бѡтѡма</i>
А	= ном.	= ном.		А	= ном.	= ном.
В	= ген.			В	= ген.	
И	= ген. / <i>бѡћу</i>	= дат.		И	= ген. / <i>бѡћу</i>	= дат.
Л	<i>бѡти</i>			Л	<i>бѡти</i>	

3.3. ВАРИЈАНТНОСТ АКЦЕНАТСКИХ АЛТЕРНАЦИЈА У ФЛЕКСИЈИ ИМЕНИЦА

3.3.1. Чување акцента основе или акценат пред наставком

Акценатска дублетност највећег броја облика именичких парадигми почива на варијацијама између тежње да се задржи акценат основе, тиме и акценатска једнакост с већином осталих облика у парадигми или свима њима, и алтернације с узлазним акцентом на последњем слогу основе, тј. на слогу пред наставком за облик:

3.3.1.1. Ia парадигма:

1) локатив једнине (3.1.1.1.3):

- *prǎg* : *prǎgu/prǎgu*;
- *prǎx* : *prǎxu/prǎxu*;
- *kǎmēn* : *kǎmenu/kǎmēnu*;
- *kǒrǎk* : *kǒrǎku/kǒrǎku*;
- *đǒgovǒr* : *đǒgovoru/đǒgovǒru*;
- *plǔsǎk* : *plǔsku/plǔsku*;

2) генитив множине (3.1.1.1.5):

- *svǎt* : *svǎtǒvǎ/svǎtǒvǎ*;
- *Đuxǒvi* : *Đuxǒvǎ/Đuxǒvǎ*;
- *vǔk* : *vǔkǒvǎ/vukǒvǎ*;
- *krǎj* : *krǎjǐvǎ/krǎjǐvǎ*;
- *ħǎvǒ* : *ħǎvǒlǎ/ħǎvǒlǎ*;
- *lǎkat* : *lǎkǎtǎ/lǎkǎtǎ*;
- *bǒđǎc* : *bǒđǎcǎ/bǒđǎcǎ^{PMС6}*, *vǒlak* : *vǒlǎkǎ/vǒlǎkǎ^{PMС6}*;
- *slǔčǎj* : *slǔčǎjǎ/slǔčǎjǎ*, *gǒlǔb* : *gǒlǔbǒvǎ/gǒlǔbǒvǎ*;
- *kǒrǎcǎj* : *kǒrǎcǎjǎ/kǒrǎcǎjǎ*;

3) генитив множине и паукал именице *đǎnǎr* (т. 3.1.1.2.6);

4) датив, инструментал и локатив множине (3.1.1.1.6):

- *sǐn* : *sǐnovǐma/sǐnovǐma*;
- *mrǎv* : *mrǎvǐma/mrǎvǐma*;

– *òблїк* : *òблїцима/облїцима*, *мєсєц* : *мєсєцима/месєцима*;

3.3.1.2. Iб парадигма:

1) локатив једнине (т. 3.1.2.2.1):

– *тѣло* : *тѣлу/тѣлу*;

– *јѣзеро* : *јѣзеру/језѣру*;

2) множина (3.1.2.2.2):

– *сѣчїво* : *сѣчїва/сечїва*;

– *јѣзеро* : *јѣзера/језѣра*;

3) генитив множине (3.1.2.2.3):

– *мѣсо* : *мѣсā/мѣсā*;

– *рѣбро* : *рѣбāрā/ребāрā*;

– *дѣбло* : *дѣбāлā/дебāлā*;

3.3.1.3. II парадигма – множина наспрам једнине (т. 3.1.4.2):

1) *пўце* : ном. мн. *пўцета/пуцѣта*, ген. мн. *пўцѣтā/пуцѣтā*;

2) *јāгње* : *јāгњићи/јагњићи*;

3) *мòмче* : *мòмчићи/момчїћи*;

4) *пāрче* : *пāрчићи/парчїћи*;

5) *прѣзиме*¹³¹ : *прѣзимена/презимѣна*;

3.3.1.4. III парадигма

генитив множине: *чѣсма* : *чѣсāмā/чесāмā*;

3.3.1.5. IV парадигма

1) локатив једнине (3.1.6.1.2):

– *рѣч* : *рѣчи/рѣчи*;

– *нòћ* : *нòћи/нòћи*;

¹³¹ У РМС6 и *прѣзиме*.

– *рăдѡст* : *рăдѡсти/радѡсти*, *јѣсѣн* : *јѣсени/јесѣни*, *ѣспомѡћ* : *ѣспомѡћи/испомѡћи*;

– *трăбѡн* : *трăбѡни/трабѡни*, *ѣспѡвѣд* : *ѣспѡвѣди/исповѣди*, *ѣспѡвѣст* : *ѣспѡвѣсти/исповѣсти*, *рѣковѣт* : *рѣковѣти/руковѣти*;

2) генитив множине (3.1.6.1.3):

– *ѣѣв* : *ѣѣвѣ̄/ѣѣвѣ̄*;

– *нѡћ* : *нѡћѣ̄/нѡћѣ̄*;

– *рăдѡст* : *рăдѡсти/радѡстӣ*;

– *ѡблăст* : *ѡблăстӣ/облăстӣ*;

– *ѣспѡвѣд* : *ѣспѡвѣди/исповѣди*, *ѣспѡвѣст* : *ѣспѡвѣсти/исповѣсти*, *рѣковѣт* : *рѣковѣти/руковѣти*;

3) датив, инструментал и локатив множине (3.1.6.1.4):

– *ѣѣв* : *ѣѣвѣма/ѣѣвѣма*;

– *лăж* : *лăжѣма/лăжѣма*;

– *рăдѡст* : *рăдѡстѣма/радѡстѣма*;

– *тѣлăд* : *тѣлăдѣма/телăдѣма*.

3.3.1.6. Хибридна парадигма: ном./акуз./вок. јд. Iб врсте и остали облици IV врсте

1) генитив множине: *вѣче/вѣчѣ¹³²* : *вѣчерѣ̄/вечѣрѣ̄*;

2) датив, инструментал и локатив множине: *вѣче/вѣчѣ¹³³* : *вѣчерѣма/вечѣрѣма*.

3.3.2. Акценат основе или силазни (неутрализација)

Акценатска алтернација у флексији именица може подразумевати и неутралисање тона основе, која за резултат има појаву силазног акцента (на првом слогу). Један део облика испољава варијантност између вршења поменуте алтернације и чувања тона (и акцента) основе:

¹³² РМС6 даје само други лик.

¹³³ РМС6 даје само други лик.

3.3.2.1. Ia парадигма:

1) вокатив једнине (3.1.1.1.1): *Босáнац* : *Бòсáнче/Бòсáнче*, *александрѝнац* : *áлксандрѝнче/áлксандрѝнче*, *Ресáвац* : *Рèсáвче/Рèсáвче*;

2) инструментал једнине (3.1.1.1.2): *мӣр* : *мӣром/мӣром*;

3) номинатив множине (3.1.1.1.4):

– *мòмак* : *мòмци/мòмци*;

– *лáнац* : *лáнци/лáнци*;

4) вокатив множине (3.1.1.1.7):

– *мòмак* : *мòмци/мòмци* или *мòмак* : *мòмци/мòмци*;

– *ј̀унáк* : *ј̀унáци/ј̀унáци*;

3.3.2.2. III парадигма:

1) датив једнине:

– *вòда* : *вòди/вòди*;

– *вóјска* : *вòјци/вòјци*;

– *планѝна* : *планѝни/плáнини*;

2) акузатив једнине:

– *брáда* : *брáду/брáду*;

– *висѝна* : *вѝсину/вѝсину*;

3) вокатив једнине: *слòбòда* : *слòбòдо/слòбòдо*;

4) номинатив множине:

– *пчèла* : *пчèле/пчèле*;

– *врба* : *врбе/врбе*;

– *давнѝна* : *дáвнине/дáвнѝне*.

3.3.3. Силазни због неутрализације или пред наставком

Акценатску варијацију у именичкој флексији може представљати и избор алтернације из претходна два типа – у облику се свакако не чува акценат основе, већ се он или неутралише у корист силазног (на првом слогу) или се уместо њега реализује узлазни на последњем слогу основе, тј. на слогу пред наставком за облик:

3.3.3.1. Ia парадигма – генитив множине:

- *ка̀пак* : *кàпāкā/капáкā*;
- *ко̀тао* : *кòтāлā/котáлā*;

3.3.3.2. Ib парадигма – генитив множине:

- *рѐбро* : *рèбāрā/ребáрā*;
- *дѐбло* : *дèбāлā/дебáлā*;
- *јез̀гро* : *јèзгāрā/језгáрā*;

3.3.3.3. Ib или II парадигма – генитив множине:

- *др̀вце* : *др̂вāцā/дрвáцā*;
- *крѝдце* : *кр̂лāцā/крилáцā*;

3.3.3.4. III парадигма – генитив множине:

на̀ће : *на̂ћāвā/наћáвā*.

3.3.4. Чување акцента основе, силазни због неутрализације или акценат пред наставком

Сва три главна типа алтернација оличава ген. мн. именица типа *ру̀ка* : *ру̀кā/ру̀кū/ру̀кū*.

3.3.5. Различити начини адаптације

Варијантност у забележеном облику хибридне Ia/Ib парадигме *доку̀мент* : *доку̀мента/докумèнта* произашла је из адаптације позајмљенице с првобитним силазним акцентом ван иницијалног слога *докумèнт*, карактеристичним за именице овог завршетка.

Лик *документа* прати доследно метатонијски пренет акценат на претходни слог кроз целу парадигму: *документ*, -а, -у итд., што је примарни начин адаптације ових именица (Николић 1971а). С друге стране, варијанта *документа* је највероватније одраз корекције квалитета од стране лексикографа како би се поштовали принципи Вук–Даничићеве норме, јер се он у тој позицији у савременом узусу, сем у хиперкоректном изговору, реализује искључиво са силазним: *документ* : *документа* → *документа*. Корекцију омогућава позиција ван ултима, за разлику од позиције у основном облику. Иако је истакнуто да ову алтернацију не сматрамо природном за акценатски систем, већ пре интервенцијом нормативиста (т. 5.1.1), она овде може бити прихватљиво решење, али под условом да је у речнику спроведена доследно, и у осталим облицима, те да парадигма гласи: *документ*, *документа*, *документу*... Тако би се парадигма могла згодно уклопити у акценатску парадигму *живот*, -*ота*, где већ припадају неке позајмљенице типа *метрџ*, -*џа*, што би могло подржати адаптацију. Но, нема сумње да су се све именице на -*џнт* и -*џнт* показале знатно отпорним на покушаје акценатске адаптације од стране нормативиста и да је силазни акценат остао доминантно заступљен у узусу.

3.3.6. Квантитетске алтернације

У следећим примерима варијабла је само квантитет слогова:

3.3.6.1. Ia парадигма – генитив множине:

– *исевак* : *исевџкџ/исевџкџ*;

– *теџац* : *теџџџџ/теџџџџ*;

3.3.6.2. Ib или II парадигма – генитив множине:

звџнце : *звџнџџџ/звџнџџџ*;

3.3.6.3. III парадигма:

1) генитив множине:

– *кџлџвџка* : *кџлџвџкџ/кџлџвџкџ*;

– збѣрка : збѣрка̄/збѣрка̄, нѣска : нѣзка̄/нѣзка̄;

2) датив, инструментал и локатив множине: грана : гранама/гранама;

3.3.6.4. IV парадигма:

1) инструментал једнине: крв : крвљу/крвљу;

2) локатив једнине: бѣт : бѣти/бѣти.

3.3.7. Алтернација акценатске парадигме

На крају, у случајевима дублетних парадигми из т. 3.2, могу се само констатовати притом активне прозодијске варијабле:

3.3.7.1. Ia парадигма:

1) квантитет силазних акцената у једнини : квантитет узлазних акцената у множини:

– дублетност мѣст, мѣста : лѣк, -а у множинским падежима: бѣр, бѣра : бѣрови/бѣрови;

2) квалитет кратких акцената:

– дублетност град, -а : мѣст, мѣста у множинским падежима: бѣј, бѣја : бѣјеви/бѣјеви;

– дублетност између Даничићеве парадигме именице крај, краја (и рѣг, рѣга) и именица типа мѣст, мѣста у множинским облицима: крај : крајеви/крајеви;

3) квантитет и квалитет акцента:

– дублетност град, -а : градови/ликови: бракови/бракови;

3.3.7.2. Ib парадигма – квалитет кратких и дугих акцената на првом

слогу:

1) дублетност између Даничићевих парадигми плѣће : ном. мн. плѣћа и сѣло : ном. мн. сѣла у множинским облицима: сѣло : сѣла/сѣла, клѣпко : клѣпка/клѣпка, ѡкно : ѡкна/ѡкна;

2) дублетност између Даничићевих парадигми *мѣсто* : ном. мн. *мѣста* и *брѣдо* : ном. мн. *брѣда* у множинским облицима: *пѣље* : ген. мн. *пѣља̄/пѣља̄*, ДИЛ мн. *пѣљима/пѣљима*;

3.3.7.3. II парадигма – квантитет и квалитет акцента на првом слогу:

дублетност облика једине између Стевановићеве парадигме *áковче*, *-ета* и акцента који није забележен код именица с узлазним акцентом у ном. јд., већ код оних са силазним, као што су *прáсе* или *бѣре*: *ћóше* : *ћóшета/ћѡшета*.

3.4. СПЕЦИФИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ ВАРИЈАНТНОСТИ: АКЦЕНАТСКИ ТРИПЛЕТИ

Три именице Ia врсте у РСМ6 имају триплетни ген. мн. За две РСЈ2011 бележи дублет (1),¹³⁴ односно један акценатски лик (2), док за (3) даје само ном. јд. *тра̀к*, из којег се не може закључити који би од прва два наведена лика подржао:

1)

РСМ6		
РСЈ2011		
<i>вѐкѡв̄а</i>	<i>вѐ̀кѡв̄а</i>	<i>векѡв̄а</i>

2)

РСМ6		
РСЈ2011		
<i>кљу̀бѡв̄а</i>	<i>клубѡв̄а</i>	<i>кљу́бѡв̄а</i>

3)

РСМ6		
<i>тра̀кѡв̄а</i>	<i>тра̇кѡв̄а</i>	<i>тракѡв̄а</i>

¹³⁴ Судаћи по ном. мн.

IV АКЦЕНАТСКА ВАРИЈАНТНОСТ ИМЕНИЦА У ТЕОРИЈИ
ОПТИМАЛНОСТИ

4.0. УВОД

4.0.0. У овом поглављу на резултате истраживања из претходних поглавља примењујемо теоријски апарат и методологију *теорије оптималности* (у даљем тексту: ОТ) како бисмо предложили једно њихово тумачење.

4.0.1. Поглавље се састоји од 4 целине:

1) у одељку 4.1 излажемо теоријске поставке и методологију ОТ (основе према: Мекарти 2002, Принс – Смоленски 2004, Мекарти 2008; по потреби ће бити указано и на друге изворе);

2) у одељку 4.2 представљамо концепт прозодијске структуре савременог српског језика на који ћемо примењивати дату теорију;

3) у одељку 4.3 на одабраним примерима из грађе акценатска варијантност именица се разматра из угла ОТ.

4.0.2. У анализи се нећемо ослањати на досадашња нама позната разматрања акценатских карактеристика савременог српског језика у ОТ, будући да су анализе у тим радовима или примењивале посебну верзију наведене теорије, тзв. *страталну* ОТ (Зец – Жига 2010), која није компатибилна с концепцијом из овог рада, или предвиђају прозодијску структуру која се разликује од оне у овом раду (Зец 1994), али ћемо указати на одређене елементе тих радова којима ћемо се служити код појединих питања.

4.1. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ ОТ

4.1.1. Почеци ОТ се формално везују за рукопис *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*, који су Алан Принс и Пол Смоленски саставили 1993. године, а до чијег је званичног објављивања прошло једанаест година (Принс – Смоленски 2004). Теорија оптималности (у даљем тексту ОТ), која је за протеклих четврт века интензивно преиспитивана, модификована, допуњавана и развијана, као теоријски оквир проматрања језика допрла је у сам врх лингвистичке мисли, где се налази и данас. ОТ се поставља пре свега као алтернатива свим тзв. „rule-based“ теоријама (у даљем тексту: RBT).

ОТ задржава извесне темељне поставке о структури граматичког система генеративне теорије и њених деривата, од којих су кључни постојање *улазне компоненте* или *улаза* (енгл. „input“) и *излазне компоненте* или *излаза* (енгл. „output“), те компонентата граматике између наведених чијим принципима се *излаз* изводи из *улаза* поступком *деривације* (idem.). Међутим, она се од њих битно одваја концепцијом управо тих компонента, које се могу видети у следећем дијаграму (Мекарти 2002):

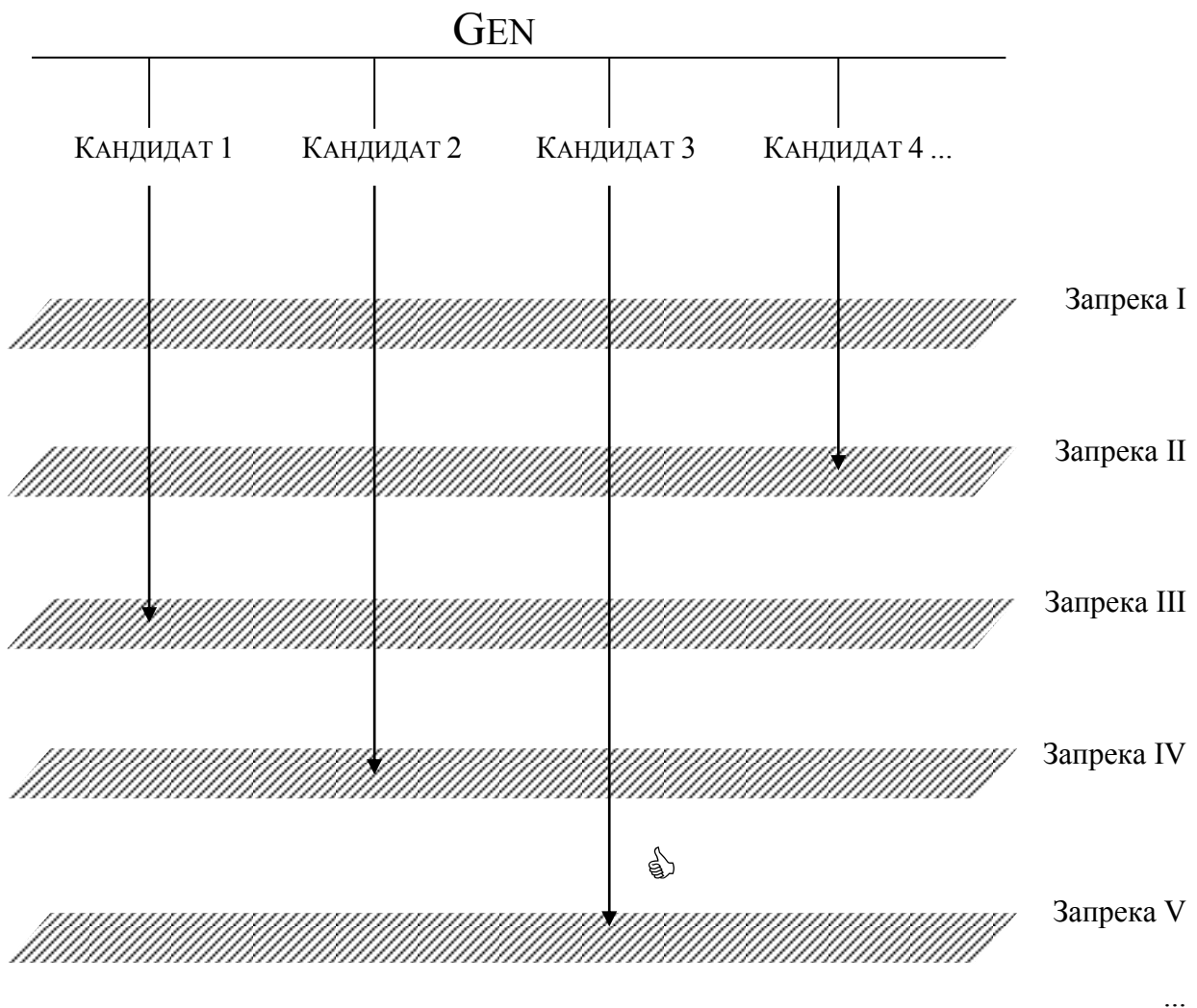
Дијаграм 1. Основне компоненте граматичког система у ОТ.

На који начин функционишу приказани делови система?

Генератор, скраћено GEN, преузима из улаза елементе специфичне за дати језик, а који се разликују за сваки језички ниво, као што су инвентар морфема, спецификација дистинктивних обележја и сл., и његова функција је да из датог улаза, а према универзалним лингвистичким принципима, произведе кандидате за излазну компоненту, од ситнијих до крупнијих модификација преузетих елемената. Број кандидата је теоријски неограничен, а једино је важно да се могу извести из датог улаза неком лингвистичком операцијом.

Евалуативна компонента, скраћено EVAL, процењује кандидате и међу њима бира једног, који постаје *излаз*, тј. оно што говорник коначно, на површинском нивоу,

реализује у једном језику. Суштина теорије је управо у механизму одабира тог јединог преосталог кандидата. Наиме, EVAL пред кандидате поставља читав низ хијерархизованих *запрека* (енгл. „constraints“), чија је улога да обезбеде поређење кандидата, и то на следећи начин: сви кандидати се најпре процењују према запреци највишег ранга – они који не задовољавају дати захтев, не улазе у даље разматрање и отпадају као могући излази; затим се преостали кандидати процењују према следећој запреци у рангу... и тако све док не преостане један једини кандидат:

Дијаграм 2. Функционисање запрека у ОТ.

Оно што је притом нарочито важно истаћи јесте да теорија предвиђа да су све запреке по природи прекршиве, дакле да процесом не преостаје кандидат који задовољава све запреке, него онај који крши запреку најнижег ранга у односу на све остале, или у одређеним случајевима онај који је крши у најмањој мери (в. 4.1.2 за овај

други случај). Као што смо свесно приказали у дијаграму, победник, Кандидат 3, крши једну од запрека, запреку V (Дијаграм 2), али то више није релевантно за поређење, јер је већ раније, деловањем претходних, виших запрека у хијерархији, извршен његов одабир и нема кандидата који би га угрозио за место у излазу.

Изабрани кандидат се сматра *оптималним* према захтевима конкретне система, по чему је теорија и добила име. Овде пак треба разјаснити да дати термин не носи никакво вредносно значење са којим га у уобичајеној употреби можемо повезати – победнички кандидат није *оптималан* зато што је инхерентно бољи од свих осталих на некој објективној вредносној скали, већ само по томе што у највећој мери задовољава захтеве конкретне језичке система оличеног у рангирању запрека у том језику.

4.1.2. Процењивање кандидата и одабир оптималног на основу одређених ранжираних запрека у ОТ се формализује употребом табеле следећег изгледа (Мекарти 2008):

Улаз	ЗАПРЕКА 1	ЗАПРЕКА 2
а. <i>Кандидат 1</i>	*!	
б. ☞ <i>Кандидат 2</i>		*

при чему симболи означавају следеће:

- * – прекршена запрека
- *! – елиминишуће кршење запреке
- ☞ – победнички кандидат.

Горње рангирање се може приказати и на следећи начин: ЗАПРЕКА 1 >> ЗАПРЕКА 2 (ЗАПРЕКА 1 је вишег ранга од ЗАПРЕКЕ 2).

Засивљена поља запрека показују да су њихове вредности неважне за поређење, јер је нека претходна запрека вишег ранга већ извршила евалуацију оптималног кандидата:

Улаз	ЗАПРЕКА 1	ЗАПРЕКА 2	ЗАПРЕКА 3
а. <i>Кандидат 1</i>		*!	
б. <i>Кандидат 2</i>		*!	
в. ☞ <i>Кандидат 3</i>			*

Код одређених типова запрека одабир се не мора вршити према томе да ли кандидат крши њен захтев, већ по броју прекршаја запреке највишег ранга:

Улаз	ЗАПРЕКА 1	ЗАПРЕКА 2
а. ☞ <i>Кандидат 1</i>	*	
б. <i>Кандидат 2</i>	**!	
в. <i>Кандидат 3</i>	***!	

То може бити случај код градуелних запрека, које нису „ДА или НЕ” формата. Пример из прозодије била би удаљеност акцентованог слога од десне ивице, где број звездица одговара броју слогова између акцентованог и финалног слога; ако није могуће да акценат стоји на ултими, побеђује кандидат чији је акценат њој најближи (Кагер 2008).

Када се у разматрању наводе запреке између којих није установљен међусобни однос доминантности и подређености, између њих је испрекидана линија (Мекарти 2002):

Улаз	ЗАПРЕКА 1	ЗАПРЕКА 2
а. <i>Кандидат 1</i>		
б. <i>Кандидат 2</i>		

То значи да се само констатује (не)кршење наведених запрека, али се тиме не установљује оптимални кандидат јер ниједној од запрека није утврђен примат над другом. Ово је типично случај код запрека које у датом контексту својим деловањем нису међусобно супротстављене.

4.1.3. Која је природа запрека које се постављају пред кандидате у EVAL? ОТ их по природи дели на две кључне групе (Принс – Смоленски 2004): *запреке верности* (енгл. „*faithfulness constraints*“) и *запреке маркираности* (енгл. „*markedness constraints*“).

1) *Запреке верности* одржавају идентитет улаза у излазу. Оне пореде излаз са улазом од којег је добијен и процењују да ли се и у којој се мери они поклапају. У ову групу спадају две темељне запреке теорије, с ознакама MAX и DEP:

MAX (од „the input is *maximally* expressed in output“, Мекарти 2002) – спречава брисање елемената улаза у излазу;

DEP (од „the output *depends* upon the input“, idem.) – спречава убацивање елемената у излаз за које не постоји одговарајући елемент у улазу.

2) *Запреке маркираности* се односе само на излаз и захтевају од њега да испуњава одређени структурни захтев тако што фаворизују одређене структурне карактеристике у односу на друге. Илустративни пример из домена прозодије би, рецимо, била запрека NONFINALITY, која забрањује акценат на последњој јединици – дакле, она ништа не говори о улазу, само ограничава место акцента у излазној компоненти.

Из овога се јасно види зашто ОТ називају „output-based” теоријом, дакле теоријом која систем поставља тако да је примарно усмерен на излазну компоненту граматике.

Обе наведене врсте запрека су неопходне у ОТ:

„Без запрека верности, све разлике међу улазним формама биле би редуковане на најмање маркирани излаз. [...] А без запрека маркираности, не би било могуће објаснити системско разликовање језика по структурама које дозвољавају [наш превод].” (Мекарти 2002: 13)

Због отклањања могуће забуне, треба посебно истаћи да *маркираност* у називу групе запрека никако не треба поистоветити са теоријским концептом који води порекло од Прашког лингвистичког круга, с којим дели име (Стеријаде 1996, Рајс 2007). Заправо, у теоријској поставци и методолошком апарату ОТ термин *маркираност*¹³⁵ се употребљава због претпоставке, која лежи у самој основи теорије, да се деловањем запрека под њеним називом могу ефектно предвидети и обухватити типологије различитих језичких система једноставним пермутацијама датих запрека у хијерархији. И управо се ту види кључна предност ОТ над RBD теоријама као што је тзв. SPE (Чомски – Хале 1968). Њима би се наведене разлике у излазима такође свакако могле лако објаснити, конструисањем сасвим простих правила прозодијских операција над улазом, али оне нису у стању да на овако једноставан начин типолошки повежу све могуће исходе тих правила.

4.1.4. Теоријска надмоћ ОТ у пројектовању могућих типологија различитих језика неумитно иде и с њеном ефективношћу у тумачењу варијантности у једном истом језику. Варијантност у ОТ такође се посматра као резултат пермутација запрека у хијерархији (Крамер 2016), сада у саставу једног језика и његових подсистема, те задатак у анализи варијантности постаје идентификовање тих запрека и њихових могућих рангирања. Као и у општој пракси у ОТ, циљ овог рада не може бити

¹³⁵ Ради избегавања забуне те врсте, могли смо употребити други назив, али је термин не само фундаменталан и универзално коришћен у поставци теорије него за њега постоје и важни концепцијски разлози, те се нисмо усудили да уносимо корекције у саму срж термилошког апарата.

проналажење свих запрека и утврђивање целих могућих хијерархијских ланаца запрека у савременом српском језику – то овде не дозвољавају нити природа корпуса нити његов обим, као ни обим самог рада – већ је циљ да се укаже на основне тенденције уочене на бази типологија из претходна три поглавља и да се пружи теоријски оквир за њихово тумачење.

4.2. ПРОЗОДИЈСКА ОРГАНИЗАЦИЈА САВРЕМЕНОГ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ РЕЧИ У ОТ

4.2.0. Пре него што се усмеримо на прозодијске варијанте, неопходно је представити основну прозодијску структуру и начелне механизме образовања акцента у савременом српском језику, који би били компатибилни са одабраном теоријом.

4.2.1. ОТ није донела посебну теорију фонолошких репрезентација, а тако ни прозодијских јединица, чиме је омогућено да лако може инкорпорирати неке од достигнућа својих претходника у овој сфери. У овој анализи користићемо одраније познату и у ОТ уобичајену прозодијску хијерархију (Мекарти – Принс 1986):

Прозодијска хијерархија

PrWd	Прозодијска реч
Ft	Стопа
σ	Слог
μ	Мора

Приказане јединице су хијерархијски организоване типично тако да свака нижа улази у састав више, што се у ОТ омогућава скупом запрека које нема потребе овде наводити (више о томе, али и о реткој могућности да поједини језици другачије организују хијерархијски след, у Алдерети 2001).

4.2.2. За основну акценатску јединицу узимамо бисилабичну трохејску стопу¹³⁶. Таква структура подразумева да се стопа састоји од два слога и да је први од њих главни слог стопе, што значи да се на њему реализује удар/иктус (Фокс 2000):

(' σ σ)

¹³⁶ За анализу преко бимораичке стопе в.: Зец 1994, Зец – Жига 2010.

Поред иктуса, за бисилабичну трохејску стопу као основну акценатску јединицу у савременом српском језику узимамо следећи распоред иктуса и тона:

1) водећа стопа у прозодијској речи састоји се од водећег слога, на којем се налази водећи иктус, и водећег тона;

2) код узлазних акцената, водећи иктус је на првом слогу, а водећи високи тон на другом слогу стопе (уп. Симић 1976):

извор
($\sigma^S \sigma^H$)

3) код силазних акцената, водећи иктус и високи тон су на истом, првом слогу стопе:

дѐспот
($\sigma^{SH} \sigma$)

Од бинарне стопе неизбежно одступају само једносложне речи, које морају формирати тзв. дегенеративну моносилабичну стопу:

слѡг
(σ^{SH})

и поједини изузеци са силазним на ултими (којима се у раду нећемо детаљније бавити, в. т. 5.1.1).

Датом поставком постиже се неколико важних захвата:

1) висок тон на слогу иза иктуса начелно изједначава улазне компоненте класичних четвороакценатских новоштокавских и староштокавских двоакценатских говора, што није неутемељено пошто оба система припадају истом језику, где се не очекује од дијалеката једног језика да имају тако кључне разлике у улазу, и омогућава једноставно разликовање њихових излаза операцијама сродним тзв. новоштокавској „метатонији”, о чему ће испод бити речи;

2) поред тога, висок тон на слогу иза иктуса код узлазних акцената у складу је с појединим фонетским истраживањима природе акцената у четвороакценатским говорима, за које се може рећи да се слажу у томе да је слог иза узлазног акцента

начелно виши од слога иза силазног акцента (Ивић – Лехисте 2002, Средојевић – Суботић 2011, Средојевић 2017);

3) неопходност водећег високог тона на другом слогу стопе може објаснити зашто у савременом језику нема узлазних акцената на једносложним речима (и, разуме се, на финалном слогу прозодијске речи), чак ни када је тај слог дуг;

4) апстрахују се тонске карактеристике у оквиру слога под иктусом, где су експериментална истраживања показала велико неслагање између говорника различитих дијалеката (Јокановић Михајлов 2007б), чиме не тврдимо ништа о њиховој природи, нити о тонском односу према постакценатском слогу, осим да то не утиче на дату фонолошку анализу.

4.2.3. У складу са многим досадашњим анализама, узимамо да су кратки слогови у савременом српском језику по структури мономораички, а дуги бимораички (Зец 1994, Ивић – Лехисте 2002, Зец – Жига 2010):

али квантитетом се нећемо посебно бавити у анализи, будући да су за сигурна запажања о том аспекту потребна истраживања ритма на грађи сасвим другачије природе.

4.2.4. Основне запрехе и њихова рангирања по којима се од улаза образују прозодијске речи с узлазним акцентима у четвороакценатским системима, основици стандарног језика, приказаћемо на примерима метатонијског преношења, ослањајући се примарно на Белићеве ставове (1914), чиме ћемо уједно и типолошки повезати две групе дијалеката у нашем језику.

Новоштокавска метатонија у четвороакценатским говорима одстранила је силазни с ултима најпре у речима као што је именице *вода*, која у два дијалектима гласи:

староштокавски *водǎ* : новоштокавски *вòда*

Из оваквог изговора, као прозодијски улаз дате речи у лексикону, према већ изнетој анализи, узимамо два слога од којих је другом додељен висок тон:

улаз за именицу *вода* – $\sigma \sigma^H$

Типични изговор *водã* у староштокавском дијалекту подразумева да је и иктус на другом слогу стопе, покалапајући се с позицијом тона:

$\sigma \sigma^{SH}$

док изговор *vòda* у четвороакцентским системима пак захтева следећу структуру према нашој анализи:

$\sigma^S \sigma^H$

Како је настао овај излаз и на који начин се онда и данас у стандардном језику према улазу $\sigma \sigma^H$ реализује оваква прозодијска структура дате именице?

Слажемо се с К. Бетин да је преношење иктуса активирано пре свега *ритмичком* променом у смеру афирмације бисилабичке стопе као главне ритмичке јединице на нивоу речи и развојем трохејског ритма у бисилабичној стопи (Бетин 1998):¹³⁷

	<i>вода</i> $\sigma \sigma^H$	FT-BIN σ	RHTYPE=T	RHTYPE=I
а.	<i>водã</i> $\sigma (\sigma^{SH})$	*!		
б.	<i>водã</i> $(\sigma \sigma^{SH})$		*!	
в.	<i>vòda</i> $(\sigma^S \sigma^H)$			*
г.	<i>vòda</i> $(\sigma^{SH} \sigma)$			*

Оба кандидата са силазним на ултими су избачени из конкуренције: кандидат (а) зато што крши запреку овде највишег ранга FT-BIN σ , која забрањује дегенеративну

¹³⁷ Треба нагласити да тиме не искључујемо да су промену значајно могли подстаћи и поспешити и други моменти који су истицани у тумачењима – антиципација високог тона у претходном слогу или интонационо обарање тонског кретања првобитно акцентованог слога (Бетин 1998).

моносилабичну стопу (σ^{SH}), а кандидат (б) због јампског ритма. Но, видимо да наведене две запреке нису довољне да се као најоптималнији одабере *vòda* (в), јер преостаје још један солидан кандидат – *vò̇da* (г), који задовољава дате запреке на исти начин као (в).

Оно пак у чему се два кандидата очигледно разликују у табели, и због чега бисмо рекли да систем бира (в), јесте позиција високог тона. Наиме, сматрамо да је кључно то што се при процесу метатоније задржава висок тон слога са којег је померен акценат, тј. да не сме доћи до његовог брисања или померања. Кључна запрека у задржавању тона улаза јесте једна од основних запрека верности, IDENT-H, која захтева да сваки тон у улазу има свог одговарајућег кореспондента на истоветном месту у излазу, а која мора бити рангирана изнад најмање две запреке како би било могуће елиминисање кандидата (г):

- 1) CULMINATIVITY(σ)¹³⁸ (нама јасније од STRONGCULMINATIVITY у Зец – Жига 2010), која захтева да водећи тон и водећи иктус буду обједињени у истом слогу.
- 2) H-LEFTMOST, која оличава, иначе у светским језицима природну, тежњу ивице, овде леве, да привуче високи тон.

Рангирање је приказано у следећој табели:

<i>вода</i> $\sigma \sigma^H$	IDENTH	CULMINATIVITY(σ)	H-LEFTMOST
в. ☞ <i>vòda</i> ($\sigma^S \sigma^H$)		*	*
г. <i>vò̇da</i> ($\sigma^{SH} \sigma$)	*!		

Дакле, иако кандидат (г) боље задовољава и CULMINATIVITY(σ) и H-LEFTMOST од кандидата (в) – и тон и иктус су на истом слогу, и то у иницијалној позицији – то је ирелевантно када, за разлику од њега, крши запреку већег ранга IDENTH, бришући или померајући тон слога коме је првобитно додељен. Одмах се примећује да, за разлику од ситуације у стандардном језику, у класичним двоакценатским староштокавским говорима запрека CULMINATIVITY(σ) мора остати рангирана веома високо.

¹³⁸ Запреке CULMINATIVITY(X) воде порекло од истоименог концепта Н. Трубецког (1969).

Но, развитак бисилабичне стопе као основне ритмичке јединице не може бити и једино објашњење новоштокавске метатоније, како остаје код К. Бетин (1998). Свакако га прихватамо као један од њених узрочника, али је било неопходно да делује још један механизам.

Узмимо примере као *лопа̀та*, који су, судећи по водећој србистичкој литератури, следили као домен процеса (Белић 1914). Да је једина промена у односу на старо стање било реструктурирање стопе, зашто систем не би задржао *лопа̀та*, приписујући му прозодијску организацију σ ($\sigma^{SH} \sigma$)? Стопа би била бисилабична, а њен ритам трохејски. Из обавезног померања закључујемо да је други мотиватор метатоније била тежња леве ивице, тј. иницијалне позиције, да привуче акценат, тј. да се трохејски ритам наметне и у целој прозодијској речи, а не само у главној стопи. Релевантна запрека коју користимо је овде дефинисана као HEAD-LEFTMOST:

HEAD-LEFTMOST: водећи слог у стопи је иницијални слог прозодијске речи.

чиме модификујемо потенцијално збуњујући назив већ постојеће STRESSHEAD исте природе (Зец – Жига 2010).

Да би се акценат померио, запрека HEAD-LEFTMOST мора бити рангирана више од већ поменутог CULMINATIVITY(σ), али очигледно и од основних ритмичких запрека ALL-Ft-RIGHT и ALIGN-Ft-RIGHT, које би захтевале да водећа стопа стоји уз десну ивицу (међу њима трима не уводимо рангирање):

<i>лопата</i> $\sigma \sigma^H \sigma$	HEAD-LEFTMOST	CULMINATIVITY(σ)	ALL-Ft-RIGHT	ALIGN-Ft-RIGHT
а. <i>ло па̀ та</i> $\sigma (\sigma^{SH} \sigma)$	*!			
б. <i>ло па̀ та</i> $\sigma (\sigma^S \sigma^H)$	*!	*		
в. <i>ло̀ па та</i> $(\sigma^S \sigma^H) \sigma$		*	*	*

Следећа важна карактеристика прозодијског система која се може извући из процеса новоштокавске метатоније огледа се у домету позиционирања иктуса улево ка почетку речи. Као што је већ речено, померање се врши улево, јер је циљ остварити трохејски ритам у прозодијској речи. Међутим, знамо да иктус не долази обавезно на

иницијални слог, чак ни на слог с ниским тоном уз останак високог где је и био (види пример (б) у табели испод), већ на први леви слог од првобитног места акцента, што одмах показује да померање има границу – иктус мора бити у истој стопи са високим тоном с којим је био удружен, што успостављамо запреком CULMINATIVITY(Ft) (за нас јасније од WEAKCULMINATIVITY у Зец – Жига 2010):

CULMINATIVITY(Ft): водећи иктус и водећи тон су у истој стопи.

Притом запажамо да су ниже рангиране већ поменути HEAD-LEFTMOST, али и PARSE- σ , која кажњава слоге које нису организовани у основне ритмичке стопе система, којих је у примеру *говòрити* два (иницијални и финални):

<i>говòрити</i> $\sigma \sigma \sigma^H \sigma$	CULMINATIVITY(Ft)	PARSE σ	HEAD-LEFTMOST
а. σ^{e} <i>говòрити</i> $\sigma (\sigma^S \sigma^H) \sigma$		**	*
б. <i>'говòрити</i> $(\sigma^S \sigma)(\sigma^H \sigma)$	*!		

Остало је још да прокоментаришемо парадигме у којима се акценат налази на ултимим основама, као нпр. у ген. јд. *живòта* именице *живòт*. Рекли смо да је акценат одређен позицијом водећег високог тона, што би у датом случају подразумевало следећу прозодијску структуру:

живòта
 $\sigma \sigma \sigma^H$

која сугерише да је високи тон у улазу спецификован на наставку. Међутим, ми бисмо рекли да није тако, јер не видимо разлог да флективни наставак ген. јд. *-а* буде означен у улазу. Чак видимо јасне противаргументе таквој поставци – из акцента генитива свих именица видимо да узлазни акценат није својство конкретног облика, већ појединих лексема с предодређеном акценатском парадигмом, односно да високи тон није део спецификације наставка, него појединих лексема у улазу.

То тумачимо постојањем тзв. „плутајућег тона“ (енгл. „floating tone“, в.: Јип 2002)¹³⁹ у прозодијској структури таквих речи, што значи да је у улазу уз десну ивицу морфеме прикачен високи тон без метричке подлоге:

живот-
 $\sigma \sigma \text{ _ }^H$

Када се на основу дода наставка, његов (први) слог испуњава празну позицију и омогућава да се високи тон се реализује на тој прозодијској структури, независно од самог наставка. А када нема подлоге, што је једино случај у ном. јд., тон се мора прикачити за најближи, овде финални, слог, док се иктус се реализује на слогу испред, према претходно изнетим принципима:

ген. јд. *живот-а* > *живџта*
 $\sigma \sigma \text{ _ }^H > \sigma \sigma \text{ _ }^H > \sigma (\sigma^S \text{ _ }^H)$

ном. јд. *живот-џ* > *живџт*
 $\sigma \sigma \text{ _ }^H > \sigma \sigma^H > (\sigma^S \sigma^H)$

4.2.5. Коначно, за силазне акценте узимамо да се јављају када у улазу нема спецификованог високог тона. Примећује се да је тада у обликовању излаза јасна доминантност леве ивице над десном, јер се силазни акценат, као типична неутрална реализација тона (Јип 2002), увек реализује на иницијалном слогу у речи. То се постиже позиционирањем запрека HEAD-LEFTMOST изнад HEAD-RIGHTMOST, и H-LEFTMOST изнад H-RIGHTMOST, а то још значи да у српском језику мора бити ниже рангирана и запрека DEP-H, иначе би се спречило убацивање тона на иницијалном слогу тамо где га није било у улазу:

HEAD-LEFTMOST >> HEAD-RIGHTMOST
H-LEFTMOST >> H-RIGHTMOST, DEP-H

4.2.6. Да резимирамо. За основне принципе прозодијске организације на нивоу речи у стандардном језику подразумевамо следеће реализације:

1) када се у улазу јави спецификован један слог с водећим високим тоном:

¹³⁹ Верни превод интернационалног термина, мада бисмо га можда радије звали „лебдећи тон“.

- а) тај слог се мора наћи у главној стопи;
 - б) водећи слог стопе, онај који носи иктус, образује се испред слога с водећим тоном, формирајући трохејски ритам;
- 2) када улаз нема спецификовани високи тон, иницијална позиција привлачи иктус, уз изговор неутралног силазног кретања тона.

4.3. АНАЛИЗА АКЦЕНАТСКЕ ВАРИЈАНТНОСТИ ИМЕНИЦА У ОТ: ОДАБРАНИ ПРИМЕРИ

4.3.1. ПРОТИВВЕРНОСТ (ANTIFAITHFULNESS)

4.3.1.1. Важна концепцијска поставка запрека у ОТ јесте да оне долазе у антагонистичким паровима: ефекат поравнања с левом ивицом наспрам поравнања с десном ивицом, трохејски ритам наспрам јампског и сл. На исти начин, као што постоје, већ поменуте, запреке која чувају идентитет улаза у излазу, јављају се и запреке чији је једини циљ да неутралишу вредности обележја из улаза, да их обришу; такве запреке се понекад називају *запрекама противверности* („antifaithfulness constraints“, в. Алдерети 2001).

Њихова најчешћа активација у прозодији савременог српског језика може се лако уочити на примеру префиксације, нпр. у: *пра̀узрок/прау̀зрок* : *у̀зрок*. Јављање силазног на слогу префикса резултат је позиционе запреке којом се брише високи тон основе, ANTIIDENT-H(BASE, PREFIXATION), када је рангирана изнад IDENT-H:

<i>прау̀зрок</i> σ σ σ ^H	ANTIIDENT-H(BASE, PREFIXATION)	IDENT-H
а. <i>прау̀зрок</i> σ (σ ^S σ ^H)	*!	
б. ☞ <i>пра̀узрок</i> (σ ^{SH} σ) σ		*

Потоњи силазни акценат је, заправо, неутрални тон према H-LEFTMOST јер више нема високог тона на слоговима мотивне речи. У случају супротног рангирања, задржава се високи тон основе, и акценат формира у складу са HEAD-LEFTMOST према принципима из претходног одељка (т. 4.2.5).

На померање акцента на префикс код мотивних речи с узлазним акцентом могу још утицати и ОО запреке из т. 4.3.4 и ритмички утицаји из т. 4.3.5.

4.3.1.2. Типичан пример у оквиру флексије налазимо у акуз. јд. именица акценатске парадигме *вòда*, који својим акцентом не прати основу, него реализује силазни: *вòду*.

Анализа у ОТ подразумева да је у овом падежу (A-SG) конкретне флективне парадигме (IPX) запрека противверности рангирана изнад запреке верности (акценту основе):

σ σ^H	ANTIIDENT-H(A-SG-IPX)	IDENT-H
a. <i>vòda</i> (σ^S σ^H)	*!	
б. <i>vòdu</i> (σ^{SH} σ)		*

Да је дати силазни акценат заправо неутрални акценат, реализован због недостатка спецификованог високог тона, сугерише преношење на проклитику, где висок тон наставља да се помера улево:

vòda : *vòdu* : *nà vodu*

Даничић пак сведочи да алтернација карактерише само један део именица овог акценатског типа, што би је морало дефинисати преко једне лексичке класе, чији састав никако није сигуран (3.1.5.2), а који можда варира од говорника до говорника. Међутим, оно што се може тврдити је да деловање запреке не допире даље од тона на ултимима, будући да нема забележених примера где се неутралише акценат именица на антепенултимима или даље од краја речи, те би запрека противверности прецизније гласила:

σ σ^H	ANTIIDENT-H(RIGHTMOST σ , A-SG-IPX)	IDENT-H
a. <i>vòda</i> (σ^S σ^H)	*!	
б. <i>vòdu</i> (σ^{SH} σ)		*

Датим рангирањем двеју запрека за одговарајуће облике могу се објаснити случајеви у флексији из наше грађе у којима ти облици варирају између чувања акцента основе и силазног, као што су нпр. *bráda* : *brádu/brádu* (т. 3.1.5.2.1). Треба пак истаћи да запрека маркираности мора обавезно бити ограничена доменом и у виду наведене позиције и у виду лексичке класе.

4.3.2. КОНКУРЕНЦИЈА ВИСОКИХ ТОНОВА

4.3.2.1. Један од основних типова варијантности почива на одабиру позиције где ће се реализовати узлазни акценат. Репрезентативни примери су свакако најпре они у суфиксацији (в. тип 2.2.2.1.2): *крèветић/кревèтић* : *крèвет*, *мајчѝнство/мајчѝнство* : *мајчин*, *ашовче/ашòвче* : *ашов*, *цр̀квица/цр̀квица* : *цр̀ква*, *ма̀стионица/ма̀стиòница* : *ма̀стило*, *та̀ваница/та̀ваница* : *та̀ван* и многи други, а пре свега у творбеним начинима са суфиксима.

Према способности привлачења акцента, суфикси у савременом српском језику могу се поделити у три групе (Николић 1962а, 1963а; Ракић 1992; Дешић 2013):

- 1) суфиксе који су неутрални у односу на акценат;
- 2) суфиксе који обавезно привлаче акценат;
- 3) суфиксе који у одређеним случајевима привлаче, а у другим не привлаче акценат.

Сада ћемо предложити тумачење ових односа према ОТ.

Најпре дате три класе делимо према улазу на следећи начин:

- суфикси који никад не утичу на обликовање акцента творенице у улазу немају ниједан додељени високи тон на својим слоговима;
- суфикси творбених типова у којима се код говорника јавља акценат мотивисан суфиксом, независно од тога да ли је то увек случај или померање зависи и од других фактора, имају додељен висок тон на једном од својих слогова (зависно од тога у коју позицију привлаче акценат када то чине, в. т. 2.2.2.1).

Нормално функционисање прве две наведене групе суфикса омогућавамо рангирањем три основне запреке:

CULMINATIVITY-H(PRWD) – прозодијска реч не може имати више од једног водећег тона;

IDENT-H(STEM) – излаз чува тон улаза основе;

IDENT-H(AFFIX) – излаз чува тон улаза афикса;

на следећи начин:

CULMINATIVITY-H(PRWD) >> IDENT-H(AFFIX) >> IDENT-H(STEM)

Њиме се постиже следеће:

1) када суфикс нема Н у улазу, прве две запреке нису активне и акценат творенице је једнак акценту мотивне речи;

2) када суфикс има Н у улазу, пошто и основа типично има неки претходно додељени високи тон, јављају се два кандидата за водећи тон у прозодијској речи, што CULMINATIVITY-H(PRWD) не дозвољава, те пропушта само кандидате са обрисаним тоном или основе или афикса:

ПРИМЕР ОСНОВЕ + ПРИМЕР АФИКСА σ σ ^H + σ ^H σ	CULMINATIVITY-H(PRWD)	MAX-H
а σ σ ^H σ ^H σ	*!	
б. σ σ ^H σ σ		*!
в. σ σ σ ^H σ		*!

MAX-H, која спречава брисање елемената улаза у излазу, мора стога бити ниже рангирана од CULMINATIVITY-H(PRWD).

Даље запреке морају одабрати да ли се реализује излаз са тоном основе или афикса, тј. је ли твореница једнака по акценту мотивној речи или се акценат помера ка суфиксу. Основно рангирање IDENT-H (AFFIX) >> IDENT-H(STEM) омогућава да суфикси по правилу увек имају предност на основном:

ПРИМЕР ОСНОВЕ + ПРИМЕР АФИКСА σ σ ^H + σ ^H σ	IDENT-H(AFFIX)	IDENT-H(STEM)
б. σ σ ^H σ σ	*!	
в. σ σ σ ^H σ		*

На овај начин се једноставно пројектује прозодијско понашање суфикса типа који су неутрални у односу на акценат и који обавезно привлаче акценат.

Преостају нам суфикси из треће групе, који заправо и чине предмет нашег рада, будући да у њиховом функционисању лежи објашњење варијантности твореница чији су саставни део. Фиксирано рангирање из претходне табеле подразумевало би да и ови суфикси увек воде акценат, те се мора објаснити зашто се у одређеним случајевима то не дешава.

Наиме, да би то било могуће према овој концепцији, на творенице у одређеним контекстима мора деловати запрека која неутралише тон суфикса, како би се спречило његово привлачење акцента. Дефинишемо је као класичну запреку противверности:

ANTIIDENT-H(AFFIX, WFTX)– у творбеном типу X не чувај високи тон афикса

и рангирамо је изнад IDENT-H(AFFIX):

$\sigma \sigma^H + \sigma^H \sigma$	ANTIIDENT-H(AFFIX, WFTX)	IDENT-H(AFFIX)	IDENT-H(STEM)
а. $\sigma \sigma^H \sigma \sigma$		*	
б. $\sigma \sigma \sigma^H \sigma$	*!		*

чиме деловање IDENT-H (AFFIX) >> IDENT-H(STEM) у датом творбеном типу постаје ирелевантно.

Поред тога, мора се омогућити и механизам којим би додавање одређених суфикса у твореницама једног творбеног типа изазивало појаву силазног тона, иако би они у твореницама другог типа могли привлачити акценат. То би значило да је претходном рангирању потребно додати и запреку која ће брисати тон основе:

ANTIIDENT-H(STEM, WFTX)– у творбеном типу X не чувај високи тон основе

и бити рангирана изнад IDENT-H(STEM), независно од позиције према другим двома запрекама.

Дакле, рангирањем наведених запрека добијамо све системске могућности разрешења конкуренције за водећи тон, а тиме и водећи иктус, у прозодијској речи. Представићемо их типовима говорника у наставку:

1) ГОВОРНИК 1 – унутар творбеног типа X, све творенице имају или акценат основе (ако суфикс нема H у улазу) или акценат суфикса (ако суфикс има H у улазу):

IDENT-H(AFFIX) >> IDENT-H(STEM) >> ANTIIDENT-H(STEM, WFTX), ANTIIDENT-H(AFFIX, WFTX)

2) ГОВОРНИК 2 – све творенице с одређеним суфиксом имају акценат према том суфиксу, сем творбеног типа X, где се чува акценат основе:

ANTIIDENT-H(AFFIX, WFTX) >> IDENT-H(AFFIX) >> IDENT-H(STEM) >> ANTIIDENT-H(STEM)

3) ГОВОРНИК 3 – све творенице на одређени суфикс имају акценат према том суфиксу, сем творбеног типа X, где се реализује силазни (на првом слогу), независно од акцента основе:

ANTIIDENT-H(AFFIX, WFTX) >> IDENT-H(AFFIX)

ANTIIDENT-H(STEM, WFTX) >> IDENT-H(STEM)

Рангирање ANTIIDENT-H(STEM, WFTX) према запрекама првог низа је ирелевантно.

4) ГОВОРНИК 4 – све творенице на одређени суфикс имају акценат основе, сем творбеног типа X, где се реализује силазни (на првом слогу), независно од акцента основе:

ANTIIDENT-H(AFFIX) >> IDENT-H(AFFIX)

ANTIIDENT-H(STEM, WFTX) >> IDENT-H(STEM)

где је рангирање ANTIIDENT-H(STEM, WFTX) према запрекама првог низа неважно.

На исти начин могу се објаснити и друге варијације у суфиксацији (2.2.2.1):

1) *кѹчѣнце/кучѣнце* : *кѹче*, *-ѣта* – други слог суфикса у улазу носи високи тон (као што је то случај и са самосталним *-ѣ*, уп. 2.2.1.74);

2) *милѡстиња/милостиња* : *мѣлѡст*, *-ости*; *измишљотина/измишљѡтина* : *ѣзмислити*, *ѣзмишљен* – различита позиција Н на суфиксу у улазу;

3) *ѣеродром/аерѡдром*, *мѡнограм/монѡграм* (в. 2.4.3.2.1) – паралелно тонском односу основе и суфикса, итд.

Примећује се пак да наведени типови запрека не могу објаснити могућност да један говорник у оквиру истог творбеног типа при улазу с два висока тона реализује и творенице с чувањем акцента основе и творенице с акцентом помереним ка суфиксу. Ако би се код конкретног говорника јавиле такве варијације, оне морају бити мотивисане другом врстом запрека, из других одељака овог поглавља или некима које

треба утврдити на корпусу другачијег обима и природе. Разуме се да се не могу искључити и понеки лексикализовани изузеци.

4.3.2.2. Паралелно с претходно изнетим тонским односима творбене основе и суфикса, и у одређеним облицима именичких парадигми видимо конкуренцију између чувања акцента основе и померања акцента ка наставку.

Доминантан тип варијантности за поређење свакако би био онај који укључује лок. јд., ген. мн. и дат./инстр./лок. мн. именица Ia и IV врсте (3.1.1.2.3, 3.1.6.2.2), нпр. лок. јд. *кѡрѡк* : *кѡрѡку/корѡку*, *гѡлѡб* : *гѡлѡбѡвѡ/голѡбѡвѡ*, *рѡдѡбст* : *рѡдѡсти/радѡсти*; ген. мн. *вѡк* : *вѡкѡвѡ/вукѡвѡ*, *ѡблѡст* : *ѡблѡстѡ/облѡстѡ*; дат./инстр./лок. мн. *сѡн* : *сѡновѡма/синѡвѡма*, *мѡсѡѡц* : *мѡсѡѡцима/месѡѡцима*, *рѡдѡбст* : *рѡдѡстѡма/радѡстѡма*, *тѡлѡд* : *тѡлѡдѡма/телѡдѡма* и многи други примери. Но, иако природу алтернације сматрамо истом, у оваквим случајевима видимо две врло јасне асиметричности у односу на суфиксацију.

Прво, већ Даничићева грађа јасно показује да је алтернација овог типа код именица обеју врста била не само факултативна већ и обавезна, за разлику од данас, али за именице са *силазним*, дакле неутралним, акцентом основе. Приметићемо да је ово значајна разлика у односу на суфиксацију, где суфикс, када тежи да привуче акценат, то чини подједнако ефектно без обзира на тон основе (уп. 2.2.2.1).

Друго, у поређењу са суфиксалним твореницама, лок. јд. и ген. мн. с помереним акцентом су у данашњем узусу углавном необичнији. Алтернација у лок. јд. је остала апсолутна само код једносложних именица Ia врсте с дугим акцентованим слогом које не означавају човека или животињу, типа *грѡд*, *-а* : лок. јд. *грѡду*, док је алтернација у ген. мн. на *-а* Ia врсте постојана само код именица типа *грѡд* које не проширују основу у множини, нпр. *дѡн* : ген. мн. *дѡнѡ*. Стање код свих осталих примера је, парадигматски и системски гледано, нестабилно и неуједначено, само у мањој или већој мери, а у примерима *пѡглѡду* : у *поглѡду* и *стѡѡри* / у *стѡѡри* је дошло и до семантичког цепања (в. т. 0.2.10).

Имајући то у виду, разумљиво је констатовати да су примери с акцентом према наставку данас махом лексикализовани остаци старе системске алтернације, те да је и варијантност продукт чувања тог окамењеног стања поред убедљиво надмоћнијег акцента основе. Од тога се могу изузети случајеви поменути у горњем пасусу, затим варијанте појединих именица IV врсте с једносложном основом (3.1.6.2) и, можда, дугоузлазни на слогу с непостојаним /a/ у генитиву множине (3.1.1.2.5). Притом дуг слог пенултима акценат пред наставком још увек одржава обичнијим него на краткој пенултими – *корѡку*, *облѡку* и сл. у поређењу са *камѡну*, *милѡсти* и сл.

4.3.2.3. Осим на релацији основа↔афикс, конкуренција за водећи високи тон може се водити и између две основе, али под условом да су оне у твореници срасле у једну прозодијску реч, те да делује CULMINATIVITYH(PRWD); у супротном, јавиће се два акцента (в. т. 5.1.2).

За слагање с интерфиксом, грађа коју имамо у раду сугерише да систем преферира чување тона десне основе: *земљопòсед/земљопóсед*, *само̀ир̀онија/самоир̀онија*, *сино̀убица/синоуби́ца* и др.. Само у случају да је друга мотивна реч са силазним акцентом, акценат је на слоговима прве основе, било метатонијски – *во̀јско̀вођа*, *ко̀зорог*, *ку̀ћевласнѝк*, *хитр̀о̀преља/хитр̀о̀преља* итд. – било на првом слогу, тј. акцентованом слогу мотивне речи, при чему се примећује да то тада није исти акценат мотивне речи, већ обавезно силазни, уп. *в̀додовод* : *вòда*, *в̀дјско̀вођа* : *вóјска*, *д̀дб́рочѝн* : *дòбар*, *дòбра* и др..

Варијанте исте природе налазимо и код срастања, где све друге мотивне речи из нашег корпуса имају силазни акценат – метатонијске *пуст̀олов*, *цѝп̀идлака* и неутралне силазне *бл̀дг̀д̀ан/бл̀дг̀д̀ан*, *р̀у̀шимѝр*, *р̀у̀шитр̀уд* – и у сложено-супстрактивној творби – *в̀а̀тромет/в̀а̀тромѝт*, *зѝм̀љомѝр/зѝм̀љомѝр*, *п̀у̀шкомѝт/п̀у̀шко̀дет*, *р̀од̀о̀љуб/род̀о̀љуб*.

На основу свега тога, рекло би се да је у свим овим творбеним начинима активна запрека која брише акценат прве основе (STEM1), налик на оне из суфиксације:

ANTIIDENT-H(STEM1, WFTX) >> IDENT-H(STEM1)

Након брисања, у случају да друга основа има спецификован висок тон у улазу, он, будући да га творбени начин не брише, диктира акценат; у супротном, реализује се неутрални силазни на првом слогу, на шта може утицати и ритам (в. т. 4.3.5).

Исто рангирање подразумевамо и за сложено-суфиксалну творбу, с тим да је даљи развој структуре замућен присуством и разним могућим утицајима суфикса (од којих су неки описани у наредној тачки), који не можемо разрешити на корпусу који нам је доступан у раду.

4.3.3. СПЕЦИФИЧНИ ПРОЦЕСИ У ВЕЗИ СА СУФИКСИМА

4.3.3.1. Осим конкуренције високих тонова различитих флективних и творбених форманата улаза, афикс може активирати модификацију прозодијске структуре

захтевајући да високи тон буде у спецификованој позицији у излазу, било померањем већ постојећег високог тона из улаза, било убацивањем новог високог тона.

Једну потврду такве прозодијске операције налазимо у примерима акцента на другом слогу од суфикса, као што је *слушалац/слушалац : слушати* (в. т. 2.2.2.1), где је јасно да додавање афикса *-л(а)ц* код једне групе говорника изазива појаву тона на другом слогу, којег није било у улазу, уп. староштокавско *слушалац*:

$$\sigma^{S(H)} \sigma \rightarrow \sigma^S \sigma^H \sigma \text{ (староштокавски: } \sigma \sigma^{SH} \sigma \text{)}$$

То значи да се у реализацији варијанте *слушалац* високи тон или померио с првог слога (ако је спецификован у улазу) или да је унесен нови високи тон у прозодијску реч, али да свакако важи следеће:

H-RIGHTMOST(STEM, WFTX) – у творбеном типу X, високи тон мора бити на последњем слогу творбене основе.

У првом случају, пошто је онда реч о померању тона („tone shift”), наведена запрека не мора бити рангирана више од DEP-H (која, подсећамо, спречава епентезу, в. т. 4.1.3), већ само од IDENT-H(STEM):

	H-RIGHTMOST(STEM, WFTX)	IDENT-H(STEM)
а. <i>слушалац</i> $\sigma^{SH} \sigma (\sigma)$	*!	
б. ☞ <i>слушалац</i> $\sigma^S \sigma^H (\sigma)$		*

Но, у другом случају, пошто у улазу нема већ спецификованог високог тона, он се мора додати слогу, те је потребно и да DEP-H буде нижег ранга:

	H-RIGHTMOST(STEM, WFTX)	IDENT-H(STEM)	DEP-H(STEM)
а. <i>слушалац</i> $\sigma^S \sigma (\sigma)$	*!		
б. <i>слушалац</i> $\sigma^S \sigma^H (\sigma)$		*	*

С друге стране, пермутација IDENT-H >> H-RIGHTMOST(STEM, WFTX) блокира операцију код једног дела говорника:

	IDENT-H(STEM)	H-RIGHTMOST(STEM, WFTX)
а. <i>слушалац</i> $\sigma^{SH} \sigma (\sigma)$		*
б. <i>слушалац</i> $\sigma^S \sigma^H (\sigma)$	*!	

4.3.3.2. Претходно описани процес не мора бити варијантан само са чувањем акцента основе, већ и са акцентом који је мотивисан суфиксом, а којим смо се бавили у т. 4.3.2. Пример долази из твореница са суфиксом *-оница*, у којем као саставни део препознајемо већ помињани суфикс *-ица*: *чекаоница/чекадница* : *чећати*. Суфикс *-ица* је један од суфикса који могу померати акценат (в. т. 2.2.2.1), те се дата варијантност може тумачити конкуренцијом између акцента на другом слогу од целог суфикса или акцентом непосредно пред суфиксом у саставу сложеног, дакле између запрека H-RIGHTMOST(STEM, WFTX) с једне стране, и IDENT-H(AFFIX), MAX-H(AFFIX) и, наравно, у претходној тачки већ поменутих већ IDENT-H(STEM) и DEP-H(STEM) с друге:

1) *чекаоница*:

1а) ако на основи нема спецификованог високог тона у улазу:

H-RIGHTMOST(STEM, WFTX) >> IDENT-H(AFFIX), MAX-H(AFFIX), DEP-H(STEM):

<i>чека- + -оница</i> $\sigma \sigma \quad \sigma \sigma^H \sigma$	H-RIGHTMOST(STEM, WFTX)	IDENT-H(AFFIX)	MAX-H(AFFIX)	DEP-H(STEM)
а. <i>чекаоница</i> $\sigma^S \sigma^H \sigma \sigma \sigma$		*	*	*
б. <i>чекадница</i> $\sigma \sigma \sigma^S \sigma^H \sigma$	*!			

1б) ако је основа са спецификованим високим тоном у улазу, поред претходног, мора бити још задовољено и $H\text{-RIGHTMOST}(\text{STEM}, \text{WFTX}) \gg \text{IDENT-H}(\text{STEM}), \text{DEP-H}(\text{STEM})$, да две наведене запрете не би спречавале мењање тона основе или додавање новог:

<i>чека- + -оница</i> $\sigma^H \sigma \quad \sigma \sigma^H \sigma$	$H\text{-RIGHTMOST}(\text{STEM}, \text{WFTX})$	$\text{IDENT-H}(\text{STEM})$	$\text{DEP-H}(\text{STEM})$
а. <i>чѐ ка о ни ца</i> $\sigma^{SH} \sigma \sigma \sigma \sigma$	*!		
б. <i>чѐ ка о ни ца</i> $\sigma^S \sigma^H \sigma \sigma \sigma$		*	*
в. <i>че ка ò ни ца</i> $\sigma \sigma \sigma^S \sigma^H \sigma$	*!	*	

2) *чека̀оница*: поред услова да је неутрализован тон основе, којим смо се бавили у т. 4.3.2 и који неће овде бити понављан, довољно је да буде задовољено једно од ова два – $\text{IDENT-H}(\text{AFFIX}) \gg H\text{-RIGHTMOST}(\text{STEM}, \text{WFTX})$ или $\text{MAX-H}(\text{AFFIX}) \gg H\text{-RIGHTMOST}(\text{STEM}, \text{WFTX})$:

<i>чека- + -оница</i> $\sigma \sigma \quad \sigma \sigma^H \sigma$	$\text{IDENT-H}(\text{AFFIX})$	$\text{MAX-H}(\text{AFFIX})$	$H\text{-RIGHTMOST}(\text{STEM}, \text{WFTX})$
а. <i>чѐ ка о ни ца</i> $\sigma^S \sigma^H \sigma \sigma \sigma$	*!	*!	
б. <i>че ка ò ни ца</i> $\sigma \sigma \sigma^S \sigma^H \sigma$			*

Приказана конкуренција не мора бити само део творбе са одређеним сложеним суфиксима него се може јавити и у вези с истим суфиксом, као што нпр. је у *чѐтвѡрка/чѐтвѡрка* : *чѐтворѡ*.

4.3.3.3. Запрека маркираности којом се модификује тон у твореници може бити позиционо дефинисана и преко конкретног творбеног начина, а не само творбеног афикса. Изгледа да је такав случај у префиксално-суфиксалној творби, где нам се доминантним чини краткоузлазни мотивном речи, независно од њеног акцента, што упућује на творбено мотивисано везивање водећег високог тона за први слог основе: уп. нпр. *пѡкућ̄а̄р/пѡкућ̄а̄р* : *кућ̄а* и *бѐшч̄а̄ише/бѐшч̄а̄ише* : *ч̄а̄ст* са *з̄адужбина/з̄адужбина*

: *душа, бѣспуће/бѣспѹће* : *пѹт, пѹта, зѹчѣље/зѹчѣље* : *чѣло, нѹличје/нѹличје* : *лице* и многе друге примере. Међутим, због могућег утицаја присутних суфикса ово тек треба испитати на већој грађи, која излази из оквира варијантности, а тиме и овог рада.

4.3.4. „OUTPUT-TO-OUTPUT” КОРЕСПОНДЕНЦИЈА

4.3.4.1. Велика предност ОТ у односу на RBT лежи и у управљању трансderivационим везама. Као теорија првенствено усмерена на излазе, ОТ је у стању да тзв. „output-to-output“ запрекама (у даљем тексту: ОО запреке) једноставно оствари комуникацију међу излазима без обзира на њихов творбени тип или флективну парадигму.

4.3.4.2. Значајна последица концепције ОО запрека за акценат савременог српског језика је њихов потенцијал у објашњавању варијаната из слагања с интерфиксом и творбе с префиксоидима у којима се у узусу често задржава силазни акценат друге мотивне речи, као што су нпр. *водопрѹвѣда, кућевлѹсник, самодѹпринос* и *велейздаја* (5.1.1).

Познато је да се у ортоепској норми овакве реализације не допуштају, будући да се сматрају нарушавањем Вук–Даничићевог принципа да силазни акценат не сме стајати ван првог слога (5.1.1). Оправдање таквог ригорозног става је чињеница да су сви такви акценти у четвороакценатским говорима ишчезли процесом новоштокавске метатоније, те се силазни ван првог слога процењује као несистемска и, у неким случајевима, староштокавска појава (Белић 1951, 1952; Стевановић 1963, Пецо 1985).

С друге стране, за примере с префиксима и префиксоидима *ванпрѹвѣда, противѹслуга, противнѹпад, контранѹпад*, и један из наше грађе, *нѹззѹрада/нѹззѹрада*, М. Дешић, рекли бисмо с пуним правом, констатује (уп. и Радосављевић 2019):

„Кад се силазни акценти нађу на ОП [основи префиксала, нап. Н. Р.], преузети из О [основне речи, нап. Н. Р.], доспију на унутрашње слоге ријечи, што се коси са основним правилима српске акценатске норме. Међутим, овакве акценте требало би прихватити као стандардне, јер су већ били на почетку основне ријечи, а и сада су у почетном дијелу, одмах иза префикса. У ствари, овдје се, као и у претходним примјерима, огледа тежња да се сачува акценат О.” (Дешић 2018: 181)

Дакле, оправдање за упорно опстајање силазног у поменутом контексту може се тражити у јакој демаркацији, организовању прозодијске структуре које четвороакцентским говорницима блокира метатонијско преношење тако што испред друге мотивне речи поставља прозодијску границу формирајући или имитирајући почетак прозодијске речи унутар морфолошке. То се структурно може учинити на два начина. Први је да се облик подели на две засебне прозодијске речи, али нам је он у поменутих примерима мање вероватан зато што претпостављамо да би се тиме јавио и акценат на првој основи (уп. 5.1.2). Други би био да се слогови испред десне мотивне речи уопште не укључују у прозодијску структуру, тј. да остају изван било које прозодијске речи, да их прозодијски систем „не чита“.

Међутим, не бисмо рекли да било који од ова два поступка, иако су оба сасвим функционална у остваривању датог циља, на прави начин оличавају и главни разлог зашто се силазни јавља унутар морфолошке речи – угледање десне ивице на самосталне прозодијске речи: *кућевла̀снѝк* опстаје да би се подударало са *вла̀снѝк*, у *велѐйздаја* се чува веза са *йздаја*, итд. Говорник задржава акценат друге ивице како не би нарушио прозодијско подударане датих речи на површинском нивоу.

У ОТ се овакве релације, дакле, једноставно решавају ОО запрекама, од којих нас овде занима следећа:

RIGHTEDGEBASE-TO-OUTPUT – фонолошки идентитет десне основе поклапа се са прозодијском речју коју она формира када је самостална.

Термин „base“ је овде нарочито погодан јер он према интернационалној терминологији може за савремени српски језик обухватати и основу каква се јавља у суфиксацији, али и пуне форме ном. јд. у творбеним начинима као што су префиксација и слагање (Милер и др. 2015), што је потребно у овом контексту.

Како би се реализовао силазни акценат, наведена запрека мора бити рангирана изнад оне која покреће метатонију, HEAD-LEFTMOST (в. т. 4.2):

	RIGHTEDGEBASE-TO-OUTPUT	HEAD-LEFTMOST
а. <i>водопрѝвѣда</i> (σ σ)(σ ^{SH} σ) σ		**
б. <i>водд̀привѣда</i> σ (σ ^S σ ^H)(σ σ)	*	*

Од рангирања ове две запреке зависи избор варијанте у *велѐиздаја/велейздаја* (: *їздаја*), *велѐученџст/велейученџст* (: *їченџст*) и сл.

Ваља посебно разјаснити да ОО запреке нису исто што и запреке верности – запреке верности се тичу сваке релације улаза и одговарајућег излаза, док ОО запреке само упоређују излазе, у овом случају њихове прозодијске карактеристике, без обзира на њихово постање, што је омогућено њиховим формалним поклапањем. Тако запрека верности IDENT-H бива задовољена нпр. и у *кућевласнїк* и у *кућевлїснїк*. За испуњење IDENT-S важи да би чувало иктус само на слогу *вла*, али би било тешко оправдати оснажење те запреке када знамо да се у српском језику она нигде не намеће упркос метатонијском процесу. Зато ОО запрека постиже исту реализацију, али уз суштинско оличење праве природе процеса.

4.3.4.3. Деловање ОО запрека може бити изразито јако и у префиксацији, будући и да и у том творбеном начину мотивна реч улази формом ном. јд.у творбени процес, чиме се остварује потенцијал за једнакост идентитета прозодијских карактеристика творбене основе и тог облика. Рангирање ОО запреке је посебно важно у односу на запреку противверности која омогућава брисање тона основе из т. 4.3.2, јер је у случају надмоћности ОО запреке процес блокиран чак и уз ANTIIDENT-H(BASE, PREFIXATION) >> IDENT-H:

<i>праузрок</i> $\sigma \sigma \sigma^H$	RIGHTEDGEBASE-TO-OUTPUT	ANTIIDENT-H(BASE, PREFIXATION)	IDENT-H
а. <i>праузрок</i> $\sigma (\sigma^S \sigma^H)$		*	
б. <i>праузрок</i> $(\sigma^{SH} \sigma) \sigma$	*!		*

4.3.4.4. Видели смо да је варијантност у флексији мотивисана пре свега тежњом основе да наметне свој акценат целој парадигми (3.1). Стога није неоправдано очекивати да запрека IDENT-H(STEM) у парадигмама именица типично заузима високу позицију у хијерархији. С обзиром на то, тешко би операцијама према улазу било објаснити како се у неким случајевима аналогije појављује нови акценат који одступа од доминантног акцента парадигме.

Међутим, наведена угледања могу се једноставно оправдати јаким деловањем ОО запрека која премошћују, иначе надмоћно, деловање запрека верности. У примерима

(5) ИСТИ ОБЛИК ИСТЕ МОРФОЛОШКЕ ПАРАДИГМЕ И ПОТПАРАДИГМЕ

↓ ↓
АКЦЕНАТСКА ПАРАДИГМА X ↔ АКЦЕНАТСКА ПАРАДИГМА Y

Пример: ширење узлазног акцента лок. јд. једносложних именица Ia врсте на двосложне именице исте врсте типа *пљусак – граду : пљу́ску*.

(6) ИСТА МЕТРИЧКА СТРУКТУРА, ИСТИ ОБЛИК ИСТЕ МОРФ. ПАРАДИГМЕ

↓ ↓
МОРФОЛОШКА ПОТПАРАДИГМА X ↔ МОРФОЛОШКА ПОТПАРАДИГМА Y

Пример: ширење узлазног акцента двосложног лок. јд. именица Ia врсте на двосложни локатив именица Ib врсте *сѐно – граду : сѐну*;

(7) ЈЕДНАКОСТ МЕТРИЧКЕ СТРУКТУРЕ, ИСТА МОРФОЛОШКА ПАРАДИГМА

↓ ↓
АКЦЕНАТСКА ПАРАДИГМА X ↔ АКЦЕНАТСКА ПАРАДИГМА Y

Пример: разне варијантности целовитих акценатских парадигми, нпр. *хлѐб, -а / слѡг, слѡга, граѡ, -а / кљѹч, кљѹча, пѡток, -а / жѡвот, -ѡта, рѣч, -и / нѡћ, нѡћи* итд.

4.3.4.5. Будући да су мета ОО запрека трансдеривационе везе фонолошки блиских конституената, њима се може објаснити и прозодијска кореспонденција флективних и творбених категорија, дакле чланова различитих лингвистичких домена, која бива активирана неком заједничком карактеристиком излаза који их репрезентују. У грађи видимо два таква случаја, оба у вези са деминутивним/хипокористичким значењем:

1) угледање суплетивне множине на *-ићи* именица II врсте на акценат суфиксалних твореница с деминутивним/хипокористичким значењем, нпр. *јагњѡићи : бродѡићи*;

2) формирање акцента суфиксалних твореница на *-ица* према типичном акценту деминутива/хипокористика са заједничким фонолошким завршетком, нпр. *ракијѡица* по угледу на *миѡца, циѡца* и сл., а што може бити и подржано акцентом творбених типова с истим значењем као што су нпр. *тѡта, жуѡја, цврѡца, тѡле, чиѡле* и сл..

4.3.4.6. Дакле, у свим поменутиим случајевима одређена подударност излаза, пре свега на фонолошком, али и на морфолошком и(ли) семантичком плану, може активирати модификацију прозодијске структуре у циљу још јачег њиховог уједначавања.

4.3.5. УТИЦАЈИ РИТМА

4.3.5.1. У т. 2.1.2.1 већ је речено да префиксалне творенице начелно теже да према мотивним речима са силазним акцентом образују силазни на првом слогу (префикса), а да узлазни акценат мотивних речи задржавају, али и да није периферна појава да се силазни акценат образује упркос узлазном акценту мотивне речи. Поред процеса преко запреке противверности анализираног у т. 4.3.1, и одређене ритмичке тенденције могу утицати на то да твореница преферира акценат на префиксу у поређењу с узлазним на унутрашњем слогу.

Као веома нестабилна позиција за чување улазног акцента мотивне речи уочава се њен први слог, тј. други слог у префиксалној твореници: *нѐу̀спех* : *у̀спех*, *п̀дд̀станар* : *ст̀ан̀ар*, *пр̀д̀драч̀ун* : *ра̀ч̀ун* и др. (уп. и Дешић 2018; Радосављевић 2019). Узрок може лежати у тежњи прозодијске речи да задржи трохејски ритам тако што ће главна стопа остати поравната с левом ивицом прозодијске речи. Ова тежња је врло добро препозната у ОТ једном од основних ритмичких запрека:

ALIGN-WD-LEFT – поравнај леву ивицу прозодијске речи са стопом

која може бити рангирана изнад IDENT-H тако да наметањем ритма омогућава померање акцента чак и уз IDENT-H >> ANTI-IDENT-H(BASE, PREFIXATION) (уп. т. 4.3.1):

<i>не-</i> + <i>ру̀ка</i> σ σ σ ^H	ALIGN-WD-LEFT(PREFIXATION)	IDENT-H	ANTI-IDENT-H(BASE, PREFIXATION)
а. <i>нѐру̀ка</i> σ (σ ^S σ ^H)	*!		*
б. <i>нѐру̀ка</i> (σ ^{SH} σ)σ		*	

Реструктурирање прозодијске речи доводи до тога да акцентовани слог мотивне речи постаје други слог у иницијалној стопи, у сукобу са трохејским ритмом. Ово може бити разлог зашто говорник може чувати узлазни акценат мотивне речи од трећег слога творенице надесно, а преносити га са другог слога.

Притом запреку наводимо као позициону јер би се рекло да у типичним случајевима других творбених начина постојаност високог тона у улазу није подложна чисто ритмичкој организацији, иначе би фиксираност акцента уз леву ивицу била много очигледнији феномен у целокупној грађи, нпр. у суфиксацији.

Висок ранг дате запреке, која може бити спецификована и према другим творбеним контекстима, био би разлог одупирања и ликовима као што су *међуспрат*, *кућевласник*, *свесловен* и сл.

4.3.5.2. Поравнање с левом ивицом прозодијске речи игра важну улогу и у формирању варијантног тзв. секундарног акцента (деталније у т. 5.1.2) у примерима као што је *прѣпроизвѣдња/прѣпроизвѣдња*^{PMС6}.

Секундарни акценат је по својој природи ритмичка подршка говорнику у реализацији примарног акцента прозодијске речи, што значи да је од њега мање изражен по фонетским акустичким параметрима; у светским језицима секундарни акценат може бити диктиран метричком структуром у виду регуларних или нерегуларних интервала мереним у секвенцама слогова (Кагер 2008). Оно што је заједничко свим примерима са секундарним акцентом које смо запазили у савременом српском језику јесте да се он, колико је нама познато, обавезно јавља на првом слогу прозодијске речи. То значи да, поред главне стопе, у којој се налазе водећи тон и иктус, секундарном акценту мора бити пружен додатни ослонац у виду још једне стопе у тој позицији. Да би то било могуће независно од позиције главне стопе, поменута ALIGN-WD-LEFT из претходне тачке мора бити рангирана изнад добро познате запреке маркираности ALL-FT-RIGHT, која захтева следеће (*idem.*):

ALL-FT-RIGHT – све стопе поравнај уз десну ивицу прозодијске речи.

Као добра илустрација за различит изглед прозодијске структуре након деловања две запреке послужиће наведени пример *препроизводња*:

<i>препроизводња</i> σ σ σ σ σ		ALIGN-WD-LEFT	ALL-Ft-RIGHT
а.	<i>препроизводња</i> (σ σ) σ (σ σ)		*
б.	<i>препроизводња</i> σ (σ σ) (σ σ)	*	

Дакле, једино рангирање ALIGN-WD-LEFT >> ALL-Ft-RIGHT допушта реализацију секундарног акцента у савременом српском језику, док би га супротно рангирање блокирало, јер у том случају прозодијски систем не би „прочитао” први слог као саставни део прозодијске речи.

Исти ритмички захтев би важио за још неке именице са секундарним акцентом које смо пронашли у корпусу – рецимо, за варијанту *прѣтпраскѡзѡрје* – али не обавезно и за све; има и именица где рангирање ALL-Ft-RIGHT не би играло улогу, као што је *мѣђустѣпѣн*^{PCJ2011}. Но, да ALIGN-WD-LEFT типично остаје високо рангирана показују и варијанте као *прѣтпраскѡзѡрје*, где се као неопходна подлога секундарном акценту уз леву ивицу јавља чак и моносилабична, дакле дегенеративна стопа (в. т. 4.2): *прѣтпраскѡзѡрје* = (σ)(σσ)(σσ).

Значајна импликација оваквих случајева за прозодијски систем српског језика била би да он – рангирањем ALIGN-WD-LEFT >> ALL-Ft-RIGHT >> PARSE-SYL – спада у тзв. „двостране неитеративне системе” (енгл. „double-sided non-iterative”, Кагер 2008), тј. системе у којима ритам не захтева смењивање иктуса у правилним размацама, нити их потчињава строго их усмеравајући ка једној доминантној ивици.

4.3.6. ВАРИЈАНТНОСТ УЛАЗА

4.3.6.0. Коначно, варијантност у ОТ не мора проистичати само из пермутација запрека у EVAL компоненти. Тако се ранг запрека код два говорника може потпуно поклапати, а да они опет реализују различите варијанте – ако полазе од два различита улаза (Ауер – Шмит 2010: 133). Међутим, увек треба бити опрезан код стављања терета прозодијске варијантности на сâм улаз и то место сачувати само оним појавама које се, након исцрпне анализе, ни на који начин не могу предвидети ни системски

протумачити, и реализацијама које јасно одступају од других примера иако се контексти и структуре јединица у којима се читује варијантност потпуно поклапају.

4.3.6.1. Очигледан пример варијантности улаза у творби именица најпре пружају све немотивисане речи из наше грађе. Ако два говорника различито акцентују немотивану именицу, само се може констатовати да та прозодијска разлика долази из другачије спецификације квантитета слогова и(ли) позиције високог тона у улазу.

4.3.6.2. Осим тога, варијантност улаза среће се у свим творбеним типовима где се чува акценат мотивне речи и у којима варијантност твореница у потпуности прати варијантност мотивне речи, нпр. у префиксацији *судржављанин/судржáвљанин*, у суфиксацији *прòзрāчнòст/прòзрачнòст* : *прòзрāчан/прòзрачан*, у творби с префиксоидима *велепòсед/велепóсед* : *пòсед/пóсед*, у слагању *самоѝр̀онија/самоѝр̀онија* : *̀ѝр̀онија/ѝр̀онија* и др., где се варијације из улаза пресликавају на излаз.

4.3.6.3. Трећи сигуран случај за нас би била варијантност акценатских парадигми у флексији (3.2). Нема доказа да се у синхронијској перспективи припадност једне именице конкретном акценатском типу, оличена у разликама квантитетских и(ли) тонских карактеристика основа, може предвидети и извести на основу њене фонолошке структуре – састав слогова и њихов квантитет не утичу на привлачење акцента, а иктус и тон нису фиксирани, нити наметнути ритмичким запрекама на било који начин. Варијантност забележена у поменутој тачки то, заправо, и најбоље показује, зато што се у њој види да је именица истих фонолошких карактеристика на инхерентном нивоу, исте слоговне структуре и исте морфолошке класе (и поткласе) у стању да испољава варијације вредности прозодијских обележја.

4.3.6.4. Исто важи и за све варијације налик на однос између једине и множине унутар појединих акценатских парадигми, као што је *грáдови* : *лíкови* или *jàто* : *jàта* према *пòље* : *пòља*; такви односи не могу се предвидети и морају бити спецификовани за поједине лексеме.

4.3.6.5. На више места у раду тврдили смо и да многе варијације појединих именичких облика могу бити лексикализоване. Ако исти говорник у конкретном облику од две лексеме које припадају истој акценатској парадигми (и евентуалној потпарадигми) једну изговара с акцентом основе, а другу с нпр. акцентом пред наставком или неком другом верзијом старог акцента која се разликује од акцента основе, то би нам био довољан показатељ да је овај други лик лексикализовани изузетак од запрека које намећу ширење акцента основе у циљу уједначавања парадигме, за које сматрамо да су доминантне у флексији именица. Будући лексикализован, он заобилази све запреке система и директно се реализује у излазу.

V ЛЕКСИКОГРАФСКА ОБРАДА АКЦЕНАТСКЕ
ВАРИЈАНТНОСТИ ИМЕНИЦА

5.0. УВОД

5.0.0. О акценту и акцентовању у нашим речницима писао је нарочито М. Дешић, указујући, пре свега, на недоследно навођење акценатских алтернација, али и на њихово међусобно разликовање око конкретних решења, за шта је, с правом, сматрао да може представљати велику тешкоћу за читаоце, али и што је правдао слабом испитаношћу прилика у четвороакценатским говорима (1999, 2008a).

У овом поглављу позабавићемо се могућностима примене анализираних варијантности именица на њихову обраду у речницима стандардног језика. Биће скренута пажња на опште појаве које, мислимо неоправдано, изостају из речника, предложимо класификацију варијаната према неопходности њиховог присуства у речнику, као и редослед њиховог навођења, и истаћи оне варијанте за које сумњамо да се јављају у узусу и(ли) да их треба сматрати стандардним. Већи део поглавља је посвећен примећеним неслагањима у речницима, како би се на једном месту указало на врсте примера око којих може бити неуједначености у даљој пракси и помогло њиховом избегавању.

5.0.1. Предговор РМС6 даје врло штуре податке о акцентовању одредница, наводећи само да је оно учињено „према утврђеној норми”, без икаквог даљег прецизирања, да се дублети означавају употребом везника „и”, да су триплети навођени по изузетку, и да се акценатске промене обично нису уносиле ако нису у *склопу граматичког система*. Из акцентолошке перспективе, остало је прилично нејасно на шта се односи ово последње (што је већ и примећено, в. Дешић 1999).

Оно што РМС6 иначе одваја од друга два речника која анализирамо јесте начелни изостанак заграда у бележењу дублета, од чега у нашем корпусу одступа једино пример *куповина (и куповина)* и 16 триплета (на њих је указано фуснотама у т. 5.3.5.5).

5.0.2. РСЈ2011 својим предговором (поновљеним из првог издања речника из 2007. године) указује на разлику између бележења равноправних дублета помоћу везника „и” с једне, и употребу заграде за „акценатски лик који се из различитих разлога сматра неравноправним главном, основном” с друге стране, али, нажалост, поменуте разлоге даље не прецизира. И заиста, у РСЈ2011 налазимо значајнији број варијаната које су означене као неравноправне (све оне су истакнуте у т. 5.3.3).

Уз разумевање да се због сложености прозодијског система може наћи корисника којима се дата решења неће свидети, посебно је важно да предговор препознаје и изричито износи да постоји раскорак „између онога како се *стварно говори* и онога што се наводи у речницима и граматикама српског језика, па и овде [наше истицање]”, али да „није [...] посао лексикографа и лексикографије да успостављају и мењају основне принципе прозодијског система српског књижевног језика, већ акцентолога и акцентологије”. Коментар се пре свега односи на силазне акценте ван првог слога и вештачка решења њиховог уклањања.

5.0.3. ОР, који користимо као контролни речник, и који је изашао две године пре првог издања РСЈ, детаљније се у предговору бавио питањем силазних акцената ван првог слога. Аутор у вези с тим најпре наводи да је исправљао одређене примере из извора где је вршена корекција квалитета и враћао силазни у тим речима, али даље за примере с таквим акцентом каже да су дати по правилу у загради и, што остаје нејасно: „да се њихов акценат третира у *већини случајева* као супстандардан (макар у разговорном језику био уобичајенији) [наше истицање]”.

Указано је и да су у односу на изворе вршене одређене корекције, али да су неке неуједначености остале, при чему посебно истиче деминутиве на *-це* и *-че* и новије или ређе сложенице чији је други део са силазним акцентом.

5.1. О ПОСЕБНИМ ПРОБЛЕМИМА АКЦЕНАТСКЕ НОРМЕ У РЕЧНИЦИМА

Пре но што се усмеримо на питања статуса и редоследа навођења појединачних варијаната и предлога за њихову лексикографску обраду, морамо се осврнути на две начелне прозодијске појаве на које ћемо се више пута враћати у навођењу решења за конкретне именице, а које традиционално остају изван наших речника – силазне акценте ван првог слога и речи с два акцента.

5.1.1. СИЛАЗНИ ВАН ПРВОГ СЛОГА

5.1.1.1. Питање јављања силазних акцената ван првог слога добро је познато и често коментарисано у србистичкој акцентолошкој литератури, и праћено унисоним нормативистичким ставом да их не треба дозвољавати у стандардном језику (Белић 1951, Стевановић 1963, Пецо 1985).

Кључни аргумент се потеже из дијакхронијских студија о метатонији које су показале да су се новоштокавски дијалекти развили из староштокавских управо неутрализујући силазне у свим позицијама сем иницијалног слога, одакле се нису имали где пренети (Белић 1914). С тог становишта, извлачи се јасна паралела између силазних акцената ван првог слога који се јављају у савременом језику и истих акцената у староштокавским говорима, чиме се оправдава осећање да су такве реализације подједнако супстандардне.

Овакав став често се утврђује позивањем на „принципе Вук–Даничићеве акценатске нормe” или синтагме с истим значењем, чиме се жели потенцирати континуитет у односу на неку врсту општег лингвистичког закона који влада и мора наставити да влада прозодијским односима у савременом језику, а што се усклађује с иначе конзервативном природом нормe, независно од језичког нивоа.

Понашање лексикографа у овом аспекту је сасвим оправдано ако се сматра да, како је то већ сачио М. Николић (в. т. 5.0.2), његов задатак није у томе да интервенише над акценатском нормом и да је утврђује, већ да прати мишљење акцентолошких

ауторитета, те из тога и произилази начелни изостанак силазних акцената ван првог слога у речницима стандардног српског језика.

5.1.1.2. Но, у свему томе јавља се један крупан проблем – узус.

У студијама које смо помињали он се најчешће заобилази, па често и нигде не спомиње, остајући у сенци или императивних конструкција о неопходности доследног поштовања норме и(ли) једноставним игнорисањем да се такви ликови уопште јављају у значајнијој мери да представљају изазов за њено прилагођавање.

Међутим, рекли бисмо да узус показује управо супротно и да силазне акценте у одређеним контекстима говорници четвороакценатских говора упорно доследно реализују упркос свим препорукама или забранама. Стога се избегавањем да се они препознају ствара раскорак између стања на терену и онога што бележе наши речници, што често доводи до одбојности говорника према бројним решењима у речнику и, још горе, према целокупној акценатској норми, изазване осећајем да је норма нешто изван природног живота језика. Тиме се може нарушити иначе крхко поштовање правила у циљу говорења (и писања) језиком који треба да буде оличење образованости и свеопште духовне културе, и норма почети сматрати нечим што је елитистички игнорантно, нереално, удаљено, и тиме, страно, те да је треба игнорисати.

5.1.1.3. Мање видљив и свакако ненамеран, али такође важан проблем који проистиче из лексикографских решења за овакве ликове односи се на ремећење темељних системских акценатских односа у језику.

Наиме, да би избегао силазни акценат који осећа у датој речи, али за који сматра да га не сме обележити, лексикограф је у ситуацији да мора изнаћи решење у складу с нормом, без обзира на то има ли оно упоришта у узусу. Примарни поступак је примењивање метатонијског преношења, и такви примери, мада се у одређеним случајевима могу сматрати природнијим код источнохерцеговачких говорника него у „севернијим млађим” говорима (т. Николић 1968, 1969а, 1969б), ипак подражавају жив фонолошки процес у језику. Но, у случају да лексикографу померање акцента звучи превише страно, он посеже за нечим што смо већ довели у питање са становишта језичког осећања четвороакценатских говорника (Радосављевић 2019) – корекцијом квалитета на истом слогу. Овакав процес се може јавити у адаптацији одређених група позајмљеница, нпр. *анализа*, *култура*, *масџа* итд. али никако није природан у прозодијском систему тамо где би произвео системске неподударности међу ликовима који се употребљавају самостално као прозодијске речи и као саставни делови префиксалних твореница и сложеница, нпр. *самододпринос* : *додпринос*, и прозодијски систем га зато и блокира (за једно објашњење овог процеса в. т. 4.3.4).

5.1.1.4. Из оба поменута разлога, заступамо став да силазне акценте мотивних речи у позицији након другог творбеног форманта *треба бележити* у речницима као *равноправне* варијанте тамо где су реалне варијанте у четвороакценатским говорима, што за именице из корпуса овог рада тврдимо за следеће ликове, при чему предлажемо и наведени редослед (о ликовима с два акцента в. у наредном одељку):

1) именице које су већ забележене с таквим акцентима као варијацијама:

1а) *велѝздаја/велѝздаја* и *велеу́ченост/велѝу́ченост*;

1б) *водопрѝвреда/водо̀привреда* и *првобрѝтучед(а)/првобрату́чед(а)*^{РМС6};

1в) само *себезѝборав*, док бисмо *сѐбезаборав* искључили;

1г) само *о̀беркѝлнер*, док бисмо *о̀беркелнер* искључили;

2) префиксалне творенице на *међу*-:

2а) *међуспрѝт* испред *међуспрат/међу̀спрат*; *међустѝпѝн* испред *међустепѝн/међу̀степѝн*^{РСЈ2011}; *међунѝстаја* испред *међу̀постаја*, док бисмо *међунѝстаја* искључили (: *пѝстаја*); према *кѝса* – *међукѝса* испред *међу̀класа* (поред неproblemатичног *међукѝса* : *кѝса*); према *пѝтѝз* – *међунѝтѝз* испред *међу̀потѝз* (поред неproblemатичног *међунѝтѝз*^{РСЈ2011} : *пѝтѝз*);¹⁴⁰

3) у суфиксацији:

3а) уместо *северозѝпадњѝк/север̀о̀западњѝк*^{РМС6} према *север̀о̀западнѝ/северозѝпаднѝ* у РМС6 и *сѐверозѝпаднѝ/сѐверозапѝднѝ* у РСЈ2011, да се силазни именице *зѝпад/зѝпѝд* сасвим чува у свим твореницама чији је део, од *северозапад*, преко *северозападни*, до *северозападњѝк* – дакле, да се бележи *северозѝпадњѝк/северозѝпѝдњѝк*;

3б) уместо вештачког *прворѝђен* : *рѝђен* и *прворѝђѝнче*, да се акценат трпног придева чува у позицијама *прворѝђен*, *прворѝђѝнац*, *прворѝђѝнче* (поред сасвим обичних суфиксом мотивисаних *прворођѝнац* и *прворођѝнче*, као и, мислимо ређих, *првѝрођен* и *првѝрођѝнац*);

4) у слагању с интерфиксом:

4а) *кућевлѝснѝк/кућѝвласнѝк* (не *кућѝевласнѝк*), *кућевлѝсница/кућѝвласница* (не *кућѝевласница*);

4б) уместо вештачког *самодѝпринос* : *дѝпринос*, једино *самодѝпринос* (поред неproblemатичног *самодопрѝнос* : *допрѝнос*);

¹⁴⁰ У Радосављевић 2019 указано је на још таквих примера у префиксацији.

4в) уместо вештачког *гркокатолик...* : *католик*^{РСЈ2011}, једино *гркокатолик*, *римокатолик* и *старокатолик* (поред непроблематичног *гркокатолик...* према *католик*);

5) у полумотивисаним према *драма*: *мелодрама* и *монодрама*, пре него *мелодрама* и *модрама*, које ваља испитати (непроблематични су *мелодрама* и *монодрама* према *драма*).

5.1.1.5. Осим претходно изнетог контекста, силазни акценти се могу јавити и унутар именице на слоговима који се не поклапају с левом ивицом неке прозодијске речи, као и на ултимима. У корпусу имамо следеће примере те врсте:

1) у творби речи:

1а) у суфиксалним твореницама *демонстранткиња*, *цивилѝзованѝст* и *индиферѝнтнѝст*;

1б) у псеудомотивисаним именицама типа *аудиѝција*, али с изузетком оних где би силазни био на другом слогу, који остају ван узуса у четвороакценатским говорима, уп. нпр. *пѝзиѝција* (←**позѝција*) али *опозѝција* – дакле не у *нарѝција/нарѝција* и њој истоветним *акаѝција*, *градаѝција*, *инфлаѝција*, *нараѝција*, *негаѝција*, *оваѝције* и *шклопоѝција*, него у *бенефѝција*, *предиспозѝција* и поменутој *аудиѝција*;

1в) у псеудомотивисаној *атмосферѝлије*;

2) у флексији: у ном. мн. *документ* : *докумѝнта*.

Позиција силазног акцента у овим позајмљеницама, видимо, не укључује тенденције описане у претходној тачки и аргумент за њихово бележење у речнику своди „само” на узус. Али и поред тога, ми мислимо да и овакве силазне акценте треба препознавати у нашим речницима.

Прво, ниједан систем начелне процесу који у њему важе, и који се стога проглашавају за правила (мислимо на правилност у нормативистичком смислу), не спроводи апсолутно. И језици с фиксираним акцентом, чији је систем, дакле, очигледно рестриктивнији од нашег, имају одређене изузетке у домену лексике која је позајмљена из других језика. Ако дозвољавамо нпр. изузетке од гласовних алтернација, где стање може бити још израженије несистемске природе, чак и хаотично, и то с правом када се изузеци показују стабилним у узусу, ако се позајмљеницама у морфологији може допустити да буду индеклинабилне иако се уклапају у променљиву врсту речи у савременом српском језику, зашто би се наметало строго доследно акценатско саобраћавање свих позајмљеница речима домаћег порекла, и то упркос узусу?

Друго, већ је указано на чињеницу, и не треба је никако изгубити из вида, да општа формулација правила о силазним акцентима ван првог слога у четвороакценатском систему, заправо, не важи апсолутно (т. 5.1.1.4). Ако се они могу јавити и сасвим обично јављају и у речима домаћег порекла, тј. да је већ у оквиру домаће лексике потребно контекстом из домена фонолошко-дериватолошког интерфејса нијансирати дато правило, то одмах слаби фонолошку моћ принципа и укида аргумент о неопходној доследности којој се позајмљенице морају подвргавати.

Најзад, иако се овакви примери могу схватити као нарушавање начелног принципа који лежи у основи важеће акценатске норме, не верујемо да они на било који начин угрожавају и акценатски систем – реч је о затвореној и лексички маркираној категорији изузетака, и нисмо видели никакве доказе да је њихова употреба у узусу код четвороакценатских говорника утицала на било какву регресију акцената насталих метатонијским преношењем или да корелира с новим ширењем силазних акцената у друге позиције.

Начин бележења оваквих ликова у речницима предлажемо у т. 5.2.1.5.

5.1.2. ДВА АКЦЕНТА

5.1.2.1. Док се неки силазни акценти ван првог слога и могу срести у речницима савременог језика, речи с два акцента је још теже наћи. Но, рекли бисмо да се разлози њиховог одсуства разликују. Избегавање силазних ван првог слога резултат је строгог придржавања лексикографа важећој акценатској норми, док ће изостанак ликова с два акцента пре бити последица тога што они иду у ред најслабије коментарисаних и истражених феномена у прозодији савременог српског језика, те што они у акценатској норми заузимају донекле периферно и неразјашњено место (Јокановић Михајлов 2012). С друге стране, ове две појаве могу бити директно увезане, због тога што је реализацијом другог акцента могуће чување силазног акцента мотивне речи на унутрашњем слогу речи у морфолошком смислу (в. т. 5.1.1).

У малобројним студијама у којима је посвећена значајнија пажња овом питању јесте указано на неке контексте њиховог појављивања у оквиру именице као морфолошке речи (изузимајући полусложенице):

1) префиксација – *контрареволуција* (Пецо 1985), *прѣблэгѡст* и у вок. јд. *прѣмѣтеро* (Маројевић 2011, 2012), при чему аутор форманте *пре-* и *пра-* овде сматра префиксоидима);

2) срастање префиксоида и мотивне именице, нпр. *биогѡс*, *ѣкосистѣм*, *нѣуролингвистика* и др. (Јокановић Михајлов 2012), ген. јд. *микрѡдѡзма* (Маројевић 2011, 2012);

3) у сложеницама *бѡјнокѡпљаник*, *изјединѡгача*, *прѣвѡбрѣтучед*, *дрѣгѡбрѣтучед*, *сврѣзбрѣда*, *сврѣзимѡнтија* (Белић 1951, Пецо 1985), *злѡумишљѣник* (Маројевић 2011, 2012).

У свом раду о префиксацији именица, М. Дешић пружа значајан број примера с префиксима страног порекла (2018): *контраадмирѡл*, *нѣззѣрада/нѣззѣрада*, *нѣспрѡстѡрија* и префиксоидима: *виѣцадмирѡл*, *ѣкстрадѡбит*, *ѣксиампиѡн*, *квѣзип(ј)ѣсник*, *квѣзиум(ј)етник*, *псеѡдонѡука/псеѡдонѡука* (аутор их је убројао у префиксацију).

Немали број потврда два акцента заступамо и у свом раду о префиксацији (Радосављевић 2019):

1) с префиксом *ван-*: *вѡнпрѣврѣда*, *вѡнсезѡна*;

2) с префиксом *међу-* (често факултативно): *међуѡкт*, *међубрѡј*, *међувѣза*, *међупѡстава*, *међупрѣсуда*, *међуслѡј*, *међуспрѣт*, *међустѡница*, *међучѣин*;

3) с префиксом *пра-*: *прѣдѡмовина*, *прѣживѡтиња*, *прѣкѡлѣвка*, *прѣпѡстѡјбина*, *прѣпроизвѡдња/прѣпроизвѡдња*, *прѣрѡдитѣл*, *прѣсупстѡнција*;

3) префикс *пред-*: *прѣдсезѡна*, *прѣдтѣурнир*, *прѣтконферѣнција*, *прѣтконцентрѡција*, *прѣтпрѡјекат*;

4) с префиксом *против-*: *прѡтивјѣриш*, *прѡтивстѡв*, *прѡтивѣдѡр*, *прѡтивмѣра*, *прѡтивпрѣговѡр*, *прѡтиврѣволуѣција*, *прѡтивтѣг*;

и као главне факторе оснаживања потребе за другим акцентом истакли следеће:

– двосложност префикса;

– удаљеност акцента мотивне речи од слог(ов)а префикса;

– јака силабичка граница између тешко изговорљиве консонантске групе у контакту префикса и мотивне речи.

5.1.2.2. Врло је важно истаћи да се два акцента у прозодијској речи могу јавити и услед потребе говорника да себи олакша њен изговор, било због артикулационе несигурности, општег непознавања нове речи (Јокановић Михајлов 2012) или уопште природе комуникативне ситуације у којој се нашао, која може садржати и ванјезичке факторе. Но, овде неће бити речи о таквим појавама. Ми ћемо у овој тачки наводити

само оне именице из нашег корпуса за које мислимо да се у узусу неутрално могу изговарати с два акцента, због чега предлажемо да их у речницима тако треба и бележити. Притом та два акцента не морају бити једнаке проминентности, већ први од њих, у случају савременог српског језика увек првом слогу, може бити и секундарни акценат, што је пак потребно утврдити експерименталним испитивањима.

5.1.2.3. У складу с условима истакнутим у Радосављевић 2019, међу префиксалним твореницама налазимо следеће именице за које бисмо тврдили да су сасвим обичне с два акцента и да их треба сигурно бележити као равноправне варијанте:

1) префикс *међу-*: *међуспрџт*, *међустѣпѣн*^{РСЈ2011}, *међупџстаја*, *међузавџј/међузавџј*^{РСЈ2011}, *међукласа/међукласа*, *међупџтез/међупџтез*^{РСЈ2011};

2) префикс *нуз-*: само *нџзџарада/нџзџарада*^{РСЈ2011} (ликове *нџзџарада/нџзџарада*^{РСЈ2011} искључили бисмо);

3) префикс *пра-*: *прџпроизвџдња/прџпроизвџдња*^{РМС6}, *прџзџметак/прџзџметак*^{РМС6}, *прџпочѣтак*, *прџснага*, *прџстанџвнџк/прџстанџвнџк*, *прџстџње*, *прџузрок*, *прџхришиџанство/прџхришиџанство*;

4) префикс *пре-*: *прѣпроизвџдња/прѣпроизвџдња*^{РМС6};

5) префикс *пред-*: *прѣтпраскџџрје/прѣтпрџскџџрје*.

За многе од ових именица мислимо да се неутрално и не могу изговорити с једним акцентом, али би се то морало експериментално потврдити.

5.1.2.4. Паралелно стању с префиксима, и именице с префиксоидима могу имати акценте на обе творбене компоненте, уз чување силазног акцента мотивне именице на унутрашњем слогу речи. У поређењу с њима то је овде и још разумљивије, имајући у виду да су префиксоиди лексички самосталнији форманти, на граници с правим творбеним основама, те је очекивано да је та релативна самосталност подржана и прозодијским средствима. За следеће именице из нашег корпуса бисмо чак тврдили да их треба једино бележити с два акцента, а остале варијанте искључити:

1) префиксоид *аѣро-*: *ѣеролинија/ѣеролинија*;

2) префиксоид *крипто-*: *крѣптокџтолик/крѣптокџтолик*, *крѣптокџтоличџнство*^{РСЈ2011};

3) префиксоид *надри-*: *надриадвџкџт*, *надрипѣсѣр/надрипѣсѣр*;

4) префиксоид *обѣр-*: *џберкѣлнер*, пример који РМС6 и даје;

5) префиксоид *полу-*: *пџлупрѣраџѣвина/пџлупрѣраџѣвина*;

6) префиксоид *псеудо-*: *псеџудокласик*;

7) префиксоид *теле-*: *теѣлеџбјѣктѣв/теѣлеџбјѣктѣв*;

8) префикс *хидро-*: *хѣдроџџтел/хѣдроџџтел*^{РСЈ2011};

9) префиксоид *чукун-*: *чукунчукунбаба* и *чукунчукундеда*.

Двоумимо се за *архиђакон* и неколико именица с префиксоидом *веле-*: *велеграђанин*, *вөлейздаја*, *вөлемџстор*, *вөлепосед/вөлепосед*, *вөлепоседник/вөлепоседник*, *вөлепоседница/вөлепоседница*, које могу бити и варијантне по броју акцената.

Поред нама примарног *пөлуграђанин* могуће је *полуграђанин*, али не и *пөлуграђанин*.

5.1.2.5. И за неколико полумотивисаних именица (т. 2.9.2) бисмо рекли да, док чувају акценат дела који имамо као засебну реч у језику, на првом слогу непрозирног дела могу:

1) развити секундарни акценат: *догөнеза/догөнеза*, *дөрогөнеза/дөрогөнеза*, *дөртогөнеза/дөртогөнеза*;

2) као секундарни акценат варијантно имати онај који речници већ бележе (али као једини акценат творенице у једној од варијаната, уп. т. 2.9.2): *ђулбешөһер*^{PMС6}, *лџтмөтїв*, *пџрампџрче*, *флүспџпџр*^{PMС6} и *шџумрөлна*^{PMС6}.

5.1.3. ПОСТАКЦЕНАТСКЕ ДУЖИНЕ

На крају желимо само укратко да се осврнемо, више у смислу напомене, на још једно познато дубоко разилажење између акценатске норме и узуса, као на проблем који у будућности може представљати изазов за разматрање варијантности и лексикографску обраду. Реч је о прогресивном губљењу поста акценатских дужина у четвороакценатским говорима.

Указано је на то да су услови тог губљења фонолошке природе:

1) дужине се лакше губе иза силазних него иза узлазних акцената, нпр. ген. мн. *дџнџ* али *сџла*;

2) дужине се лакше губе иза дугих него иза кратких слогова, нпр. ген. јд. *кџћџ* али *мџје*;

3) дужина се пре губи с отворене него са затворене ултимае, нпр. *ђџво* али *пџкџр*;

4) дужина се лакше губи што је ближа крају речи, нпр. *слџчџј* али *дџгађџј*;

5) од две дужине код којих је једна ближа акценту, губи се она друга, тј. што је дужина удаљенија од акцента, већа је шанса да ће се изгубити, нпр. ген. мн. *гџдџна* (уместо *гџдџнџ*);

и да га додатно може поспешити и аналогија (Николић 1970).

Друга важна карактеристика губљења је што његов опсег зависи од говора до говора – при чему источнохерцеговачки говори начелно боље чувају дужине од „севернијих млађих” говора, при чему постоје многе нијансе и неуједначености (Николић 1968, 1969а, 1969б) – али и да губљење дужина често може бити недоследно спроведено код појединачног говорника и у истом фонолошком контексту, што је потврђено и експерименталним истраживањима (Јокановић Михајлов 2007б).

Иако се може рећи да је губљење дужина у односу на стање које прописује норма активан и свеprisутан процес у узусу, његово допуштање у стандардном језику, макар и у виду варијације, отежава чињеница да је оно:

1) несистемско, будући да уноси неуједначеност у функционално оптерећење поста акценатске дужине (Јокановић Михајлов 2007б), уп. нпр. ген. јд. *сèстрѐ* с ген. јд. *мâјке*;

2) непредвидиво, због тога што почива на фонолошким критеријумима, који пак не морају ни бити доследни у својој снази.

Управо том флуидношћу и неухватљивошћу контекста ово питање се опире интервенцији нормативиста и одржава неугодни *status quo* у којем се поново слика у речницима разликује од реалног стања на терену. На основу савременог стања изгледа да процес, макар у већини четвороакцентских говора, одлази неповратно у смеру елиминације поста акценатског квантитета у поменутиим контекстима, те будућност прописаних обавезних поста акценатских дужина у одређеним фонолошким, морфолошким и творбеним категоријама остаје крајње неизвесно. То је сигурно питање с којим ће акценатска норма морати да се позабави што пре, и то с великом тешкоћом.

5.2. СТАТУС И РЕДОСЛЕД ВАРИЈАНАТА У РЕЧНИЦИМА

5.2.0. Већ је речено да РСЈ2011, РМС6 и ОР за обележавање акценатских варијаната употребљавају „и” или заграде, где је прво резервисано за равноправне, а друго за неравноправне варијанте, при чему неравноправност може бити различите природе (т. 5.0.1, 5.0.3). У овом одељку ћемо најпре предложити финију поделу варијаната из нашег корпуса према њиховом статусу у стандардном језику, уз опште поступке којима се тај статус може формализовати у речнику, и потом изложити ставове о редоследу варијаната у начелу и у појединачним случајевима. Наравно, свесни смо да структура и састав одреднице нужно зависе од концепције сваког појединачног речника и у избору варијаната и у техничком погледу, и да се дати предлози у лексикографској пракси свакако морају модификовати у складу с том концепцијом.

5.2.1. СТАТУС ВАРИЈАНАТА

5.2.1.0. Све односе варијантности из нашег корпуса поделили бисмо у пет класа на основу два главна критеријума:

- 1) фреквентност варијаната у узусу;
- 2) усклађеност варијаната с акценатским системом, под чиме подразумевамо:
 - 2а) јасну мотивисаност њиховог акцента;
 - 2б) усклађеност њиховог акцента с акценатском парадигмом дате именице.

Размотрићемо све класе појединачно.

5.2.1.1. I КЛАСА

5.2.1.1.1. Дефиниција

I класу чине све стандардне варијације унутар којих није и(ли) не може бити утврђена значајна већа фреквентност једне варијанте од друге, тј. потпуно равноправне варијанте. Разуме се да се ниједна од варијаната не може искључити из речника пре сигурних експерименталних потврда да је изашла из узуса.

5.2.1.1.2. Обележавање

Везником „и” или косом цртом („/”) између варијаната.

5.2.1.1.3. Инвентар

5.2.1.1.3.1. Творба речи

У одсуству детаљних систематских истраживања творбених типова на четвороакценатском терену, већина примера из II поглавља условно се мора сместити у ову класу. До будућег утврђивања присуства и(ли) фреквенције појединачних варијаната у узусу према сваком творбеном типу, можемо само указати на варијанте за које мислимо да нису реалне код четвороакценатских говорника, а да у најмању руку нису равноправне с осталим варијантама које се уз њих наводе:

1) у префиксацији:

1а) примере који су већ поменути као проблематични у т. 5.1.1.4 и 5.1.2.3: *међупòстаја, нўззарада/нўззāрада*^{РСЈ2011};

1б) *на̀динже̄ѓ̄р, неспòдоба* (: *спòдоба*), *препрòизводња, пр̄аистòрија, пр̄еистòрија, пр̄едистòрија, пр̄етпарламент, пр̄етпраскозòрје*;

2) у суфиксацији:

2а) у т. 5.1.1.4 већ поменуте *прворòђ̄енче* и *северòзапа̀д̄њ̄а̀к/северòзапа̀д̄њ̄а̀к*^{РМС6};

2б) *један̄естица, непослу̀шница, неучт̄ивòст, пр̄аисторич̄а̀р, ўзданица* и *хра̀њенѝштво*;

3) у творби с префиксоидима: *òберкелнер, п̄̀ралажа/п̄̀ралажа*;

4) у слагању без интерфикса (срастању): *с̄̀бзаборав* (поменут у т. 5.1.1.4).

5.2.1.1.3.2. Флексија

У ову класу, такође у недостатку прецизнијих потврда, тренутно убрајамо најпре варијације читавих акценатских парадигми из т. 3.3, с напоменом да их ваља детаљно испитати у четвороакценатским говорима како би се дао неки чвршћи нормативни став.

Што се тиче акцента појединачних облика у оквиру исте акценатске парадигме из т. 3.2. сматрамо да ту можемо пружити извесне прецизније смернице, убрајајући у ову класу следеће варијанте следећих типова:

1) Ia парадигма:

1а) локатив једнине: *праг* : *прагу/прагу*;

1б) вокатив једнине: *Босанац* : *Босанче/Босанче*, *Ресавец* : *Ресавче/Ресавче*;

1в) инструментал једнине: *мир* : *миром/миром*;

1г) генитив множине и паукал именице *дйнар*;

1д) номинатив множине: *мамак* : *мамаци/мамаци*, *ланац* : *ланаци/ланаци*;

1ђ) датив, инструментал и локатив множине: *мава* : *мавама/мавама*, *месец* : *месецима/месецима*;

1е) вокатив множине: *мамак* : *мамаци/мамаци* или *мамак* : *мамаци/мамаци*, *јунак* : *јунаци/јунаци*;

2) Ib парадигма:

2а) множина: *језеро* : *језера/језера*;

2б) генитив множине: *месо* : *месца/месца*, *ребро* : *ребра/ребра*;

3) Ib или II парадигма – генитив множине: *звонце* : *звонца/звонца*;

4) II парадигма – множина наспрам једнине: *јагње* : *јагњићи/јагњићи*, *момче* : *момчићи/момчићи* и *парче* : *парчићи/парчићи*, *презиме*¹⁴¹ : *презимена/презимена*;

5) III парадигма:

5а) акузатив једнине: *брада* : *браду/браду*;

5б) номинатив множине: *пчела* : *пчеле/пчеле*, *врба* : *врбе/врбе*;

5в) генитив множине: *рука* : *рукљ/рукљ/рукљ*, као и *збирка* : *збирка/збирка*, *нишка* : *нишка/нишка*, с тим да је чешћи наставак *-и*, те је питање да ли ове морфолошке ликове треба бележити;

6) IV парадигма:

6а) локатив једнине: *реч* : *речи/речи*, *ноћ* : *ноћи/ноћи*;

6б) генитив множине: *цев* : *цеви/цеви*, *ноћ* : *ноћи/ноћи*;

6в) датив, инструментал и локатив множине: *цев* : *цевима/цевима*, *лаж* : *лажима/лажима*;

7) хибридна парадигма: ном./акуз./вок. јд. Ib врсте и остали облици IV врсте:

7а) генитив множине: *вече*/вече¹⁴² : *вечери/вечери*;

7б) датив, инструментал и локатив множине: *вече*/вече¹⁴³ : *вечерима/вечерима*.

¹⁴¹ У РМС6 и *презиме*.

¹⁴² РМС6 даје само други лик.

¹⁴³ РМС6 даје само други лик.

5.2.1.2. II КЛАСА

5.2.1.2.1. Дефиниција

У II класу убрајамо стандардне и мотивисане варијације за које се јасно може рећи да је једна варијанта неутралнија од друге. Укључивање друге варијанте сматрамо обавезним за речнике стандардног српског језика који су намењени изворним, матерњим говорницима и онима који уче српски језик као нематерњи, страни и сл. на највишим нивоима, а опционалним за све речнике чији је циљ да бележе само најфреквентније варијанте.

5.2.1.2.2. Обележавање

Варијанте се наводе као X (Y), при чему је X неутралнија, а Y маркирана варијанта.

5.2.1.2.3. Инвентар

У флексији препознајемо следеће облике које бисмо сврстали у дату класу (наводимо их редоследом где би други лик био у загради):

1) Ia парадигма:

1а) локатив једнине: *кòрāк* : *кòрāку/корáку*;

1б) генитив множине: *свāт* : *свāтòвā/сватòвā*, *Духови* : *Духòвā/Духòвā*, *вук* : *вукòвā/вукòвā*, *крај* : *крајèвā/крајèвā*, *ђавò* : *ђавòлā/ђавòлā*, *лакат* : *лакātā/лакātā*, *бòдац* : *бòдāцā/бодāцā*^{PMС6}, *волак* : *вòлāкā/волāкā*^{PMС6}, *случāј* : *случāјā/случāјā*, *гòлуб* : *гòлубòвā/голубòвā*, *капак* : *кāпāкā/капāкā*, *кòтао* : *кòтāлā/котāлā*;

1в) датив, инструментал и локатив множине: *сīн* : *сīновима/синòвима*, *òблīк* : *òблīцима/облīцима*;

2) Ib парадигма – генитив множине: *дèбло* : *дèбāлā/дебāлā*, *јèзгро* : *јèзгāрā/језгāрā*;

3) Ib или II парадигма – генитив множине: *òрвце* : *òрвāцā/òрвāцā*, *криòце* : *крилāцā/крилāцā*;

4) III парадигма:

4а) датив једнине: *вòда* : *вòди/вòди/*, *вòјска* : *вòјци/вòјци*;

4б) датив, инструментал и локатив множине: *грāна* : *грāнама/грāнама*;

5) IV парадигма – датив, инструментал и локатив множине: *тèлāд* : *тèлāдима/телāдима*.

5.2.1.3. III КЛАСА

5.2.1.3.1. Дефиниција

Варијације ове класе укључују варијанте које су равноправне у мотивисаности акцента, али чија огромна диспропорција у узусу једну од њих чини необичном до те мере да је на граници стандарда. Ово је прва класа где бисмо препоручили да присуство друге варијанте може бити искључено и из речника стандардног језика намењеним изворним, матерњим говорницима, нарочито у речницима који су окренути фреквентнијим варијацијама, а не свим ликовима који се само традиционално могу сматрати стандардним.

5.2.1.3.2. Обележавање

Варијанте се наводе формулом „X (необ. Y)” (с квалификатором „необ.” у значењу „необично”).

5.2.1.3.3. Инвентар

Следеће варијанте из флексије именица бисмо укључили у ову класу (наводимо их редоследом где би други лик био у загради):

1) Ia парадигма:

1а) локатив једнине: *кאַмѐн* : *кאַмену/камѐну*, *дѡговѡр* : *дѡговору/дѡговѡру*;

1б) генитив множине: *кѡрачѡј* : *кѡрачѡјѡ/корачѡјѡ*;

1в) вокатив једнине: *александриѡнац* : *александринче/ѡлександринче*;

2) III парадигма:

2а) генитив множине: *наћве* : *наћѡвѡ/наћѡвѡ*, при чему је наставак *-и* ионако вероватно обичнији, *чѡсма* : *чѡсѡмѡ/чѡсѡмѡ*;

2б) датив једнине: *планиѡна* : *планиѡни/плѡнини*, где не мислимо на облик према варијантном ном. јд. *плѡнина*;

2в) акузатив једнине: *висѡна* : *вѡсину/висѡну*;

2г) вокатив једнине: *слобѡда* : *слѡбодо/слобѡдо*;

2д) номинатив множине: *давѡна* : *дѡвнине/давѡнине*;

3) IV парадигма:

1) локатив једнине: *рăдѡст* : *рăдѡсти/радѡсти*, *јѣсѣн* : *јѣсени/јесѣни*, *ѡспомѡћ* : *ѡспомѡћи/испомѡћи*, *трабѡн* : *трабѡни/трабѡни*, *ѡспѡвѣд* : *ѡспѡвѣди/исповѣди*, *ѡспѡвѣст* : *ѡспѡвѣсти/исповѣсти*, *рѡковѣт* : *рѡковѣти/руковѣти*;

2) генитив множине: *рăдѡст* : *рăдѡсти/радѡстѡ*, *ѡблăст* : *ѡблăстѡ/облăстѡ*, *ѡспѡвѣд* : *ѡспѡвѣди/исповѣди*, *ѡспѡвѣст* : *ѡспѡвѣсти/исповѣсти*, *рѡковѣт* : *рѡковѣти/руковѣти*, *рăдѡст* : *рăдѡстѡма/радѡстѡма*.

5.2.1.4. IV КЛАСА

У ову класу иду сви случајеви из корпуса у којима једну од варијаната сматрамо нестандардном. Овде најпре спадају све творенице на које смо указали у оквиру I класе као сумњиве са становишта узуса, али и следеће варијанте из флексије:

1) Ia парадигма:

1a) локатив једнине: *пљѡсак* : *пљѡску*;

1б) генитив множине: *ѡсевак* : *ѡсѣвăкă*, *тѣлац* : *тѣлăцă*;

2) Ib парадигма:

2a) локатив једнине: *тѣло* : *тѣлу*, *јѣзеро* : *језѣру*;

2б) генитив множине: *јѣзгро* : *јѣзгăрă*;

3) Ib парадигма – множина: *сѣчѡво* : *сѣчѡва/сечѡва*;

4) II парадигма – множина наспрам једнине: *пѡце* : ном. мн. *пѡцѣта*, ген. мн. *пѡцѣтă*;

5) III парадигма – генитив множине: *кѡлѣвка* : *кѡлевăкă/кѡлѣвăкă*.

6) IV парадигма – инструментал једнине: *крѡв* : *крѡвљу/крѡвљу*.

5.2.1.5. V КЛАСА

Последња класа је специфична у односу на остале по томе што смо је предвидели за неке од случајева силазног акцента ван првог слога којима норма не признаје припадност стандардном језику, а за које тврдимо да су доминантни у узусу, дакле варијанте код којих су важећи нормативни статус и фреквенција у обрнутој сразмери: примери типа *демонстрăнт(киња)*, *аудѡција*, *атмосферѡлије* и *докумѣнт(а)*. У поменутој тачки изнели смо став да такве варијанте у речницима треба препознати а не игнорисати и у случају да се као важећи нормативистички захтев задржи мишљење да оне нису истог статуса као адаптирани акценатски ликови с метатонијским преношењем.

Мислимо да је прелазно решење најбоље формализовати на следећи начин:

диригент (об. диригѐнт)

с квалификатором „об.” у значењу „обичније”.

Овом формулом се – наравно, уз напомену у упутству/предговору речника – говорнику даје до знања да су обе варијанте део стандарда и препознаје већа фреквенција силазног акцента, али и да са становишта норме оне нису истог нивоа, чиме се укида аргумент говорника с чешћим акцентом да норма остаје изван савременог стања, а истовремено задржава жељени престиж адаптираног акцента.

5.2.2. РЕДОСЛЕД ВАРИЈАНАТА

5.2.2.0. Сада ћемо се вратити на (најбројније) варијанте I класе и позабавити се питањем њиховог редоследа, које се отвара предложеном и већ постојећом формулом у којој све варијанте остају ван заграда. Сâм редослед по правилу не треба да значи неједнак статус варијаната, али ваља имати на уму да код корисника он може створити перцепцију да је прва варијанта чешћа, обичнија, неутралнија од друге.

Пре предлогâ за творбене начине и типове, као и за неке појединачне примере у оквиру њих, изнели бисмо начелни став о критеријумима којима бисмо одређивали избор прве варијанте, посебно због тога што ћемо на трећи често упућивати у даљим напоменама:

1) ако је за варијанте утврђено да је једна чешћа од друге, фреквентнија варијанта има предност;

2) ако се за варијанте не може утврдити која је фреквентнија, предност треба дати системској варијанти наспрам несистемске, при чему под системском варијантом подразумевамо:

2а) у оквиру творбе речи, ону која се уклапа у доминантни тип варијантности за одређени творбени тип (II поглавље);

2б) у оквиру флексије, ону која прати акценат основе или ону која у датом облику има акценат једнак већини именица у конкретној акценатској парадигми (III поглавље);

3) ако се за варијанте не може утврдити битна разлика у фреквенцији и ако су обе једнаке у односу према систему, навођење варијаната треба да прати фонолошки критеријум, и то на следећи начин:

3а) варијанте са силазним акцентом имају предност над варијантама са узлазним акцентом;

3б) варијанте с кратким акцентованим слоговима имају предност над варијантама с дугим акцентованим слоговима;

3в) варијанте с кратким поста акценатским слоговима имају предност над варијантама с дугим поста акценатским слоговима.

5.2.2.1. У творби речи заступамо следећи редослед варијаната (под условом да није утврђено да је друга варијанта чешћа):

1) у префиксацији:

1а) када је мотивна реч са силазним акцентом:

– предност треба дати варијанти с краткосилазним акцентом (на првом слогу), а затим свима осталима према фонолошком критеријуму, нпр. *нѐистина/нѐистина* (: *ѝстина*);

– код двосложних префикса прво треба наводити варијанте са силазним на првом слогу или с два акцента, па онда оне с метатонијски пренетим акцентом на други слог суфикса, нпр. *мѐђустѐпѐн/мѐђустепѐн/међустепѐн*^{РСЈ2011} (: *стѐпѐн*);

– за именице са силазним ван првог слога и(ли) два акцента које смо посебно навели у т. 5.1.1 и 5.1.2, треба пратити редослед у тим тачкама;

1б) када је мотивна реч са узлазним акцентом, предност имају варијанте које чувају акценат мотивне речи, а затим треба примењивати фонолошки критеријум, изузев именица са силазним акцентом ван првог слога и(ли) два акцента из т. 5.1.1 и 5.1.2, где те варијанте треба наводити на првом месту;

2) за суфиксацију због обима корпуса морамо навести углавном начелне напомене за типове варијантности:

2а) када твореница прати мотивну реч, редослед ваља да се поклапа с редоследом код те мотивне речи, нпр. *прђзрђчнђст/прђзрачнђст* : *прђзрђчан/прђзрачан*, а ако речник не наводи мотивну реч, треба примењивати фонолошки критеријум;

2б) у оквиру следећих типова који укључују акценат према суфиксу (на два слога пред суфиксом, пред суфиксом или на суфиксу):

– предност треба дати тим варијантама код типова *кревѐтић/крѐветић*, *кучѐнце/кучѐнце*, *глѐдалац/глѐдалац*/, *увознѐна/уѐвознина*;

– код типа *прашина/праишина* варијанте се могу наводити фонолошки изузев примера *седамнаестѐина/седамнаѐстина*;

– у осталим типовима предност треба дати варијанти с најдешњим тоном: *четвђрка/чѐтвђрка*, *слушадђница/слушаоница*, *периђница/пѐрионица*;

2в) за тип *устàишица/устáишица* довољан је фонолошки критеријум;

2г) у типу *рàселина/рâселина* предност имају варијанте које чувају акценат мотивне речи;

2д) код типова *пâприкâиш/паприкâиш* и *стрâнка/стрâнка* довољан је фонолошки критеријум;

2ђ) у оквиру т. 2.2.2.3 о посебним алтернацијама, код хипокористика предност треба да имају варијанте с дугоузлазним акцентом, док се девербативне именице могу наводити по фонолошком критеријуму, при чему посебно напомињемо да акценат свих девербативних именица од глагола с истом основом у речницима треба уједначити;

2е) у делу који се бави проблемима у анализи, треба пратити редослед из те тачке, осим за следеће именице (варијанте наводимо по жељеном редоследу):

– *поплòчâр/пòплòчâр*^{PMС6}, *трâмпâиш/трâмпâиш*;

– *лèжйиште/лèжйиште*;

– *гостиòница/гòстионица*, *топиòница/тòпионица*, *учидòница/учионица*, *читаòница/чìтаоница*;

– *кривòтворина/кривòтворина*;

– *нечовéиштво/нèчовеиштво/нечòвештво*;

– *мегаломáнство/мегалòмáнство*, *прометéјство/промèтèјство*, *чудáиштво/чудáиштво*, *јунáиштво/јунáиштво*, *хрвáиштина/хрвáиштина*^{PMС6};

– *зелéнко/зèлèнко*, *румéнко/рùmèнко*;

– *умрлица/умрлица*, *скйтнйк/скйтнйк*^{PMС6};

– о именицама *демонстранткиња* и *атмосферилице* в. т. 5.1.1;

– *праистòричâр* (на *прâисторичâр* као сумњиву варијанту упутили смо у т. 2.2.2.3.2.8);

– *ортáкиња/òртакиња*^{PMС6}, *путáльчић/пътáльчић*^{PMС6}, *калáјлија/калáјлија*^{PMС6}, *ина̀и́ија/ина̀и́ија*, *(х)à̀и́ија/(х)à̀и́ија*, *мезймица/мèзимица*, *хусàрче/хусàрче*, *пйсàр/пйсàр*, *свадбàрина/свадбàрина*^{PMС6} и *скелàрина/скèларина* (при чему би требало проверити и ликове као *свадбарина* и *скеларина*, које смо често слушали у узусу), *јаблáнйк/јáблáнйк*^{PMС6}, *дворàна/двòрана*, *кривйца/крйвица*¹⁴⁴, *кључаòница/кључаоница*, *чйкица/чйкица*, *кудрáвило/кудравило*^{PMС6}, *партизàнче/партизàнче*^{PMС6}, *изучàвалац/изучàвалац*, *одмàралйиште/одмàралйиште*, *скàкалйиште/скàкалйиште*, *залагаòница/залàгаоница*, *исповедаòница/исповèдаоница*, *пресвлачидòница/пресвлачйионица*^{PMС6}, *проповедаòница/проповèдаоница*, *свлачидòница/свлачйионица*, *скакаòница/скакаоница*, *спаваòница/спàваоница*,

¹⁴⁴ Други лик у загради у РСЈ2011.

сушѝдница/су̀шионица, итедѝдница/итѐдионица, умива̀дник/ум̀иваонѝк, ска̀кавац/ска̀кавац;

– студѐнац/ст̀уденац, б̀одеж/б̀одеж, п̀омња/п̀омња, н̀ошња/н̀ошња, опл̀одња/опл̀одња, потр̀ошња/потр̀ошња, в̀ождња/в̀ождња, произв̀одња/произв̀одња;

– про̀налазѝштво/про̀налазѝштво;

– во̀јводина/во̀јводина, жѐданаестица/жѐданаестица, пекмез̀арство/пекмез̀арство^{PMС6}, у̀зданица (на у̀зданица као проблематичну варијанту указали смо у т. 2.2.2.3.2.15);

– посто̀јање/п̀остојање/пост̀ојање;

– добр̀одошлица/добр̀одошлица;

– ду̀шко/ду̀шко^{PMС6}, омла̀дѝнка/омла̀дѝнка, пес̀марица/пес̀марица, трену̀ће/трѐну̀ће, блѝзанац/близ̀анац, г̀рдѝст/г̀рдѝст^{PCJ2011}, гост̀инство/гост̀инство^{PMС6}, потѝцалица/п̀отицалица^{PMС6}, пр̀атилица/пр̀атилица, тр̀тов/тр̀тов, полов̀ина/пол̀овина, дрѐкавац/дрѐкавац;

– п̀отисак/п̀отисак, пр̀итисак/пр̀итисак, хра̀њеништво (указали смо на проблематично хра̀њеништво у т. 2.2.2.3.2.19);

– к̀ам и пл̀ам имају предност над к̀ам и пл̀ам;

3) у префиксално-суфиксалној творби:

3а) може се пратити фонолошки принцип, осим у варијантности краткосилазни/краткоузлазни на префиксу, где предност треба дати варијанти с краткоузлазним, нпр. у̀збрежак/у̀збрежак;

3б) пре него мѐђувл̀аише/мѐђувлаише^{PMС6} (: вла̀ст) ваља наводити мѐђувл̀аише/мѐђувлаише^{PMС6} (уп. мѐђув̀ође/мѐђув̀ође^{PCJ2011} : в̀ода);

3в) поред п̀отколеница, пре него потк̀оленица требало би наводити поткол̀еница, које је неоправдано изостало;

4) у творби с префиксоидима, треба пратити редослед из типологије (т. 2.4.1.1), с изузетком варијанте парала̀жа испред п̀аралажа/п̀аралажа : ла̀жа и већ наведеним примерима са силазним акцентом ван првог слога и(ли) два акцента из т. 5.1.1, 5.1.2;

5) у творби са суфиксоидима, може се пратити редослед из типологије (т. 2.4.2);

б) у срастању префиксоида и суфиксоида само бисмо скренули пажњу на ширење краткоузлазног акцента на именице с за које је наведен краткосилазни: алкохоло-, динамо-, електро-, кило-, кроно-, магнето-, микро-, фото- и хидро-, што треба проверити;

7) за слагање без интерфикса (срастање) и с интерфиксом нема коментара сем примера *себезаборав* и варијаната са силазним акцентом ван првог слога и(ли) два акцента из т. 5.1.1 и 5.1.2;

8) у сложено-суфиксалној творби предност треба дати варијантама с акцентом пред суфиксом, нпр. *Богорòдица/Богòродица*, *једнобóштво/једнобоштво*, *умотвòрина/умòтворина*, *четворонóжац/четворòножац* и др. изузев именица са:

- суфиксом *-је*, нпр. *рòдòљубље/родòљубље*;
- суфиксом *-ка*, нпр. *пàроплòвка/парòплòвка*^{РМС6};
- суфиксом *-а*, нпр. *штèточина/штетòчина* (: *чìнити*);
- суфиксом *-ø*, нпр. *тр̀босек/трбòсек* (: *сèћи, сéчем*);

9) за именице настале конверзијом, полусложенице, акрониме, универбе, псеудомотивисане и полумотивисане именице треба примењивати фонолошки принцип, изузев случајева са силазним акцентом ван првог слога и(ли) два акцента наведених у т. 5.1.1 и 5.1.2.

Треба посебно нагласити да специфичне интервенције у појединачним примерима подразумевају да ликове наведене као прве варијанте сматрамо сигурним у узусу и неопходним у речницима, а друге отвореним за провере и преиспитивања. То никако не значи (изузев варијаната за које смо експлицитно исказали сумњу) да ликове којима нисмо дали предност сматрамо нестандартним, већ да су у случају разматрања да се смањи број варијаната у речницима ти ликови први чију бисмо фреквенцију проверавали на четвороакценатском терену, при чему, опет, међу њима видимо финије слојеве у приоритетности провере:

1) најпре суфиксалне творенице са силазним акцентом који није од мотивне речи и који одступа од акцента карактеристичног за конкретни творбени тип – разлог је немотивисаност акцента;

2) суфиксалне творенице које чувају акценат мотивне речи иако је доминантни акценат творбеног типа акценат мотивисан суфиксом – могуће је да је значајан број оваквих варијаната навођен механички према мотивним речима;

3) метатонијски пренете силазне акценте мотивних речи на други слог двосложног префикса – префиксалне творенице фаворизују у таквим случајевима краткосилазни на првом слогу, те је могуће да су неки од ових ликова добијени механичким преношењем акцента подражавањем метатоније;

4) на крају, остале примере.

5.2.2.2. Редослед варијаната у флексији који бисмо предложили слаже се у потпуности са навођењем варијаната у т. 5.2.1, па га овде нећемо понављати.

5.3. НЕУЈЕДНАЧЕНОСТИ У РЕЧНИЦИМА

5.3.0. У овом одељку ћемо указати на неколико појава различите лексикографске обраде именица из нашег корпуса у РСЈ2011 и РМС6:

- 1) недоследности у односима између мотивне и мотивисане речи које утичу на типолошку анализу;
- 2) супротни редослед навођења варијаната;
- 3) варијантне именице чија се једна варијанта у РСЈ2011 наводи у загради, те сматра неравноправном;
- 4) именице које су варијантне у РСЈ2011, а нису у РМС6;
- 5) именице које су варијантне у РМС6, а нису у РСЈ2011;
- 6) неуједначености које произилазе из разлике у обради примера као једне или као две лексеме;
- 7) варијанте у литератури којих нема у речницима, а који нису наведени у досадашњим разматрањима у раду;
- 8) остала мања неслагања.

5.3.1. МОТИВНА РЕЧ : МОТИВИСАНА РЕЧ И ПРОБЛЕМИ У ТИПОЛОШКОЈ АНАЛИЗИ

Речници се могу слагати око акцента твореница, али не давати исти акценат мотивних речи. Тиме се акценатске алтернације по једном речнику могу јасно сврстати у одређени тип, док неподударна решења из другог компликују анализу (таква решења су у наредним табелама уоквирена):

1) чување акцента мотивне речи:

СУФИКС	ПРИМЕР	РСЈ2011	РМС6
-ик	зълуднѝк зълуднѝк	зълудан зълудан	зълудан зълудан
-(ич)ина	јѣтрвичина јѣтрвичина ^{РМС6}	јѣтрва јѣтрва	јѣтрва јѣтрва
-ић	закрпица закрпица	закрпа/закрпа	закрпа закрпа
	јѣтрвић јѣтрвић ^{РМС6}	јѣтрва јѣтрва	јѣтрва јѣтрва
-ица	нѣмоћница/нѣмоћница ^{РМС6}	само нѣмоћан	нѣмоћан/нѣмоћан нѣмоћнѝк/нѣмоћнѝк
-(к)иња	в̀арошкиња в̀арошкиња ^{РМС6}	в̀арошкѝ в̀арошанин в̀арошкѝ в̀арошанин	в̀арошкѝ в̀арошанин в̀арошкѝ в̀арошанин
-ло	намѣшало намѣшало ^{РМС6}	намѣшати	намѣшати намѣшати
-ње	п̀умп`ање п̀умп`ање ^{РМС6}	п̀умпати	п̀умпати п̀умпати
	скрѣт`ање скрѣт`ање ^{РМС6}	скрѣтати	скрѣтати скрѣтати
-ење	маг̀арчѣње маг̀арчѣње	маг̀арчити	маг̀арчити маг̀арчити
-ство	ж̀ител`ство ж̀ител`ство	ж̀ител ж̀ител	ж̀ител ж̀ител
	з̀аиштитнѝштво з̀аиштитнѝштво ^{РМС6}	з̀аиштитнѝк з̀аиштитнѝк	з̀аиштитнѝк з̀аиштитнѝк
	кр̀внѝштво кр̀внѝштво ^{РМС6}	кр̀внѝк, -`ика/кр̀внѝк	кр̀внѝк, -`ика
	лутк̀арство лутк̀арство ^{РСЈ2011}	лутк̀ар, -`ара лутк̀ар	лутк̀ар
	опанч̀арство опанч̀арство ^{РМС6}	опанч̀ар, -`ара	опанч̀ар, -`ара опанч̀ар
	ор̀таштво ор̀таштво ^{РМС6}	ор̀т`ак, -`ака	ор̀так ор̀т`ак, -`ака
-че	в̀арош`анче в̀арош`анче ^{РМС6}	в̀арошанин в̀арошанин	в̀арошанин в̀арошанин

2) чува се акценат мотивне речи, али се у једном примеру скраћује поста акценатски слог:

СУФИКС	ПРИМЕР	РСЈ2011	РМС6
-иња	<p><i>зáпадњакиња</i></p> <p><i>зǎпадњакиња</i></p> <p><i>зâпадњакиња</i></p>	<p><i>зǎпǎдњǎк</i></p> <p><i>зâпǎдњǎк</i></p>	<p><i>зáпǎдњǎк</i></p> <p><i>зǎпǎдњǎк</i></p> <p><i>зâпǎдњǎк</i></p>

3) с једним ликом према мотивној речи и другим с краткоузлазним пред суфиксом наспрам дугоузлазног мотивне речи који би био у тој позицији:

СУФИКС	ПРИМЕР	РСЈ2011	РМС6
-ик	<p><i>кǎнонǐк</i></p> <p><i>канòнǐк</i></p>	<p><i>кǎно̄н, -òна</i></p>	<p><i>кǎнон</i></p> <p><i>кǎно̄н, -òна</i></p>

4) тип зависи од решења акцента мотивне речи у поједином речнику:

СУФИКС	ПРИМЕР	РСЈ2011	РМС6
-ад	<p><i>зр̄нцǎд</i></p> <p><i>зр̄нцǎд</i>^{РСЈ2011}</p>	<p><i>зр̄нце</i></p>	<p><i>зр̄нце</i></p> <p><i>зр̄нце</i></p>
-ак	<p><i>грǎбовǎк</i></p> <p><i>грǎбовǎк</i>^{РСЈ2011}</p>	<p><i>грǎбов</i></p> <p><i>грǎбов</i></p>	<p><i>грǎбов</i></p>
-ба	<p><i>прѐобразба</i></p> <p><i>прѐобразба</i></p>	<p><i>прѐобрǎзити</i></p>	<p><i>прѐобрǎзити/прѐобразити</i></p>
-(н)ик	<p><i>испòведнǐк</i></p> <p><i>исповѐднǐк</i></p>	<p><i>испòведити/исповѐдити</i></p> <p><i>ǐсповѐд</i></p> <p><i>ǐсповеднǐ</i></p>	<p><i>испòведити</i></p> <p><i>ǐсповѐд</i></p> <p><i>ǐсповеднǐ/испòведнǐ</i></p>
	<p><i>кр̄внǐк</i></p> <p><i>кр̄внǐк</i></p>	<p><i>кр̄в, кр̄ви</i> <i>кр̄внǐ</i></p> <p><i>кр̄внǐ</i></p>	<p><i>кр̄в, кр̄ви</i> <i>кр̄внǐ</i></p>
-ица	<p><i>лǎжица/лǎжица</i></p> <p>1. ^{РМС6}</p>	<p><i>лǎж, лǎжи</i></p> <p><i>лǎжац/лǎжац</i></p>	<p><i>лǎж, лǎжи</i></p> <p><i>лǎжац</i></p>
-(н)ица	<p><i>знòјница/знòјница</i></p>	<p><i>знòј, знòја</i></p> <p><i>знòјнǐ/знòјнǐ</i></p>	<p><i>знòј, знòја</i></p> <p><i>знòјнǐ/знòјнǐ</i></p>
-иште	<p><i>вǎрошǐште</i></p>	<p><i>вǎрош</i></p>	<p><i>вǎрош</i></p>

	<i>в̂а̀роши̂и̂те</i> ^{PMС6}		<i>в̂а̀рош</i>
-ка	<i>А̀зи̂јка</i> <i>А̂зи̂јка</i>	<i>А̀зија</i> <i>Азијац</i> <i>А̂зија</i>	<i>А̀зија</i> <i>Азијац</i> <i>А̂зија</i> <i>А̂зијац</i>
-ЛО	<i>зв̂р̂нда̀ло</i> <i>зв̂р̂нда̀ло</i> ^{PMС6}	<i>зв̂р̂ндати</i>	<i>зв̂р̂ндати</i>
-оња	<i>б̂и̂коња/б̂и̂коња</i>	<i>б̂и̂к, б̂и̂ка</i> <i>б̂и̂к, б̂и̂ка</i>	<i>б̂и̂к, б̂и̂ка/б̂и̂ка</i>
-ост	<i>нѐуч̂ти̂в̂о̀ст</i> <i>не̂́уч̂ти̂в̂о̀ст</i> <i>неуч̂ти̂в̂о̀ст</i>	<i>не̂́уч̂ти̂в</i>	<i>нѐуч̂ти̂в</i> <i>не̂́уч̂ти̂в</i>
	<i>н̂о̀в̂о̀ст/но̀в̂о̀ст</i>	<i>н̂о̀в, -а</i>	<i>н̂о̀в, -а / н̂о̀ва</i>
	<i>св̂е̂м̂у̀др̂о̀ст</i> <i>св̂е̂м̂у̀др̂о̀ст</i> ^{PMС6}	<i>св̂е̂м̂у̀дар</i>	<i>св̂е̂м̂у̀дар</i> <i>св̂е̂м̂у̀дар</i>

5.3.2. РЕДОСЛЕД НАВОЂЕЊА

У наведеним примерима акценатска обрада именице се подудара, али су варијанте наведене супротним редоследом (примере наводимо према варијаблама):

5.3.2.1. Варијабла: квантитет постаценатског слога

5.3.2.1.1. Ултима

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		PMС6
→	<i>з̂у̀би̂ћ</i>	<i>з̂у̀би̂ћ</i>	←

Остали примери: *бо̀жи̂ћ, ле̂ши̂ћ, ми̂тин̂г, мо̀дел, пер̂чин, пу̂ти̂ћ.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		PMС6
→	<i>в̂е̂т̂ри̂ћ</i>	<i>в̂е̂т̂ри̂ћ</i>	←

Остали примери:

1) с краткосилазним акцентом: *ко̀ло̀бран, тум̂бас;*

2) с краткоузлазним акцентом на пенултими: *азот, антисемит, балет, ветрић, вирић, влатић, водвиљ, возић, волић, галоп, гласић, гњатић, грабић, доломит, дренић, дугмић, дудић, еротоман, идол, колхоз, кромпирић, крстић, кружић, крумпирић, кунић, кутић, ластии, листић, љутић, мравић, мразић, мужић, ослић, пањић, паразит, паркић, парохнетлић, пластић, прстић, црвић, џепић.*

5.3.2.1.2. Пенултима

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>чѐститка</i>	<i>чѐстӣтка</i>	←

Остали примери:

1) с краткосилазним акцентом: *галванометар, гасометар, геометар, досадност, лактометар;*

2) с краткоузлазним акцентом на првом слогу: *галактометар, манометар, плетиља, таксиметар, тахометар;*

3) с дугоузлазним акцентом на првом слогу и дугом ултимом: *забавник, називник.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>на̀слѐђе</i>	<i>на̀сле̄ђе</i>	←

Остали примери:

1) с краткосилазним акцентом: *анемометар, волтметар, динамометар, електрометар;*

2) с краткоузлазним акцентом на првом слогу: *гониометар, декаметар, дециметар, дијаметар, дозиметар, калориметар, колхозник, млатиља, параметар, планиметар, светиља;*

3) с краткоузлазним на другом слогу / на антепенултими: *лакоумник;*

4) с дугоузлазним акцентом на првом слогу: *насиље.*

5.3.2.1.3. Остало

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>прѐдрасуда</i>	<i>прѐдр̄асуда</i>	←

Још само *досадница*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>р̀азнѣжен̄ост</i>	<i>р̀азнежен̄ост</i>	←

Још само *избезумљеност*.

5.3.2.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>спл̀ав</i>	<i>спл̂ав</i>	←

Остали примери: *зар 2., каљ, том, трут, шпил.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>п̀од</i>	<i>п̂од</i>	←

Још само: *цик 2.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>д̀оба</i>	<i>д̂оба</i>	←

Остали примери: *верник, верница, верништво, витка, замлата, заразност, зверка, зверчица, јомужа, конзул, конзулица, конзулка, конзулство, либра, литар 1, мозак, размена, расвета, сфинга, тисак, трутњак, уиће, цезар, школа.*

5.3.2.3. Варијабла: квантитет акцентованог и поста акценатског слога

Краткосилазни и поста акценатска дужина : дугосилазни:

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ч̂ард̂аиш</i>	<i>чардаиш</i>	←

5.3.2.4. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.2.4.1. Акценат на пенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>у̀спон</i>	<i>у́спон</i>	←

Остали примери: *апендицитис, артритис, волумен, вратанца, гастритис, дућанче, енцефалитис, криволовац, ларингитис, менингитис, миокардитис, нефритис, перикардитис, плакета, производња, простатитис, рахитис, ректитис, спровод, сугреб, сусрет, ћумез, хепатитис, циститис, шерет.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>вóжња</i>	<i>вòжња</i>	←

Остали примери: *алинеја, анђелче, анегдота, банкнота, бодез, влаканце, гардероба, грозња, деверство, ђаволче, екипа, китоловац, мађарство, маџарство, непријатељство, погон, пролаз, прохтев, размак, тлоцрт, трахеја, удовољство, усев, усек, фарингитис, итенац.*

5.3.2.4.2. акценат на антепенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>б̀акица</i>	<i>б́акица</i>	←

Остали примери: *браздица, гујица, зализак 1., залудник, заточник, коледа, малопоседник, нагласак, назиме, нахоче, опаклија, спроводник, сусталост, уживалац, шеретство.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>кóштāње</i>	<i>кòштāње</i>	←

Остали примери: *Буњевка, Буњевци, забушаниција, маковњача, мјезимац, набавка, надгледник, сврбљење.*

5.3.2.4.3. Остало

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>одмàралїиште</i>	<i>одмáралїиште</i>	←

Остали примери: *задушнице, залудница, залудничар, залудничење, заточница, заточништво, находиште, спроводница, шеречина.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>нáлепница</i>	<i>нàлепница</i>	←

Остали примери: *бановина, надгледница.*–

5.3.2.5. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.2.5.1. Акцент на пенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>пчѐлāр</i>	<i>пчѐл̄р</i>	←

Остали примери: *воћар, Јенки, кајас, кошар, лињак, лисјак, мечкар, мужјак, опна, оспа, подрум, столар, стопа, трска, човек.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>трāмвāј</i>	<i>трāмв̄ј</i>	←

Остали примери: *Јадран, једро 1., кулен, махер, пара 2., полен, прслук, ритам, тастер, титла, ћупчић.*

5.3.2.5.2. Акцент на антепенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>тр̄жїиште</i>	<i>тр̄жїиште</i>	←

Остали примери: *касарна, кречење, купица 2., кутлача, лазина, лежиште, лисница, мисленост, Млечанин, Млечанка, назимад, назнака, неслога, опница, осветник, пасиште, пчеларка, сулудост.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>слушалац</i>	<i>слѹшалац</i>	←

Остали примери: *гледаљка, гледатељ, Жидовка, источник, катана, купицац 1., мишићје, немајка, одора, омашка, пауза 1., подробност, познаник, прслучић, сифилис, слушалац, туђинка, туткало.*

5.3.2.5.3. Остали случајеви

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ѡсветница</i>	<i>ѡсветница</i>	←

Остали примери: *кутлачица, осионост, оскоруша.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ѡмладина</i>	<i>ѡмладина</i>	←

Остали примери: *гледалиште, купилица, слушалица, маховина, мргођење, низбрдица, омладина, плеснивљење, повесница, познаница, тресавица, узданица, развратиште, ћириловица.*

5.3.2.6. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.2.6.1. Акцент на пенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>прођа</i>	<i>прођа</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>канта</i>	<i>канта</i>	←

Остали примери: *латис, тонус, чиле 2*.

5.3.2.6.2. Акцент на антепенултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>на̀мера</i>	<i>на́мера</i>	←

Још само: *нагрда*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>блуд̀ница</i>	<i>блуд́ница</i>	←

Још само: *забрежје*.

5.3.2.7. Варијабла: место акцента

5.3.2.7.1. Место краткоузлазног акцента

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>д̀лина</i>	<i>до́лина</i>	←

Остали примери: *живица, клопотац, кукута, неспретњак*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>бра̀шненица</i>	<i>брашнѐница</i>	←

Још само: *вртушчица*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>к̀ушаоница</i>	<i>кушао̀ница</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
---------	----------------------	--	------

→	<i>прерађевина</i>	<i>прерађевина</i>	←
---	--------------------	--------------------	---

Остали примери: *дивергентност, измишљотина, исповедник, исповедница.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>телеобјектѿв</i>	<i>телеобјектѿв</i>	←

Остали примери: *гркокатолик, гркокатоликиња.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>петѿна</i>	<i>пѣтина</i>	←

Остали примери: *врнчаница, главница 2., голгота, горила, доламчина, идила, мезимица, мицина, наутилус, ојачар, палата, путања, путањица, таванић, трећина, фантазма, чинчила, човечић, шестина.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>слушаоница</i>	<i>слѹшаоница</i>	←

Остали примери: *брусионица, будионица, ваљаоница, ваљаоничар, гостионица, гостионичар, купаоница, љуштионица, нараменица, перионица, површина, предионица, предионичар, пресаоница, пушионица, ручаоница, свлачионица, скакаоница, стругаоница, топионица, топионичар, точионица, укупнина, уписнина, учионица, шетаоница, шкروпионица, штавионица, штедионица, штедионичар.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>половина</i>	<i>полдвина</i>	←

Остали примери: *деветина, десетина.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>дванаестѿна</i>	<i>дванаестина</i>	←

Још само: *двадесетина.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>умивао̀нїк¹⁴⁵</i>	<i>умї̀вао̀нїк</i>	←

Остали примери: *дволитрењак, окачењак.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>проповеда̀оница</i>	<i>проповѐдаоница</i>	←

Остали примери: *благоваоница, залагаоница, залагаоничар, предикаоница, умиваоница.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>једанаестї̀на</i>	<i>једанаѐстина</i>	←

Остали примери: *деветнаестина, осамнаестина.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>умотво̀рина</i>	<i>умо̀творина</i>	←

Остали примери: *преваранткиња.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>гостио̀ничѧрка</i>	<i>гѧ̀стиониѧрка</i>	←

Остали примери: *опоравилиште, топионичарство*

5.3.2.7.2. Место дугоузлазног акцента

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ијекáвѧтина</i>	<i>ије́кавѧтина</i>	←

¹⁴⁵ Оба примера са штампарским грешкама у РСЈ2011, али с јасном позицијом акцента.

5.3.2.7.3. МЕСТО ДУГОУЗЛАЗНОГ АКЦЕНТА, ПРИ ЧЕМУ ЈЕ КОД ПРВОГ ЛИКА И ДУЖИНА НА ПЕНУЛТИМИ, А У ДРУГОМ ДУГОУЗЛАЗНИ ДОЛАЗИ НА ТАЈ СЛОГ

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>досто́јно̄ст</i>	<i>до́сто̄јно̄ст</i>	←

5.3.2.7.4. МЕСТО УЗЛАЗНОГ АКЦЕНТА - КРАТКОУЗЛАЗНИ И ДУЖИНА : ДУГОУЗЛАЗНИ НА МЕСТУ ГДЕ ЈЕ ТА ДУЖИНА (дуги слог је на пенултими)

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>на̀ра̄џија</i>	<i>нара́џија</i>	←

Још само: *акаџија*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>детѐ́нце</i>	<i>дѐтѐ́нце</i>	←

Остали примери: *бескрвно̀ст, грађанство, детеи́це, дремљивко, зеленко, коштуња̀вко, кришћанство, мезимче, округло̀ст, трену̀ће, умерења̀штво, шесторка.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>угостите́љство</i>	<i>угд̀стите́љство</i>	←

Остали примери: *коританце, ливадарство, предосећање, трговинство.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>становни́штво</i>	<i>ста̀новни́штво</i>	←

5.3.2.7.5. МЕСТО УЗЛАЗНОГ АКЦЕНТА - КРАТКОУЗЛАЗНИ И
ДУЖИНА : КРАТКОУЗЛАЗНИ НА МЕСТУ ГДЕ ЈЕ ТА ДУЖИНА
(дуги слог је на пенултими, а краткоузлазни је испред ње)

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>и́згнѝница</i>	<i>изгнѝница</i>	←

Још само: *самоиронија*.

5.3.2.8. Варијабла: место и квалитет кратких акцената

5.3.2.8.1. Краткосилазни на првом слогу : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>сѹдбина</i>	<i>судбѝна</i>	←

Остали примери: *акростих, гињеник, индиферентност, мегафон, микрофон, објектив, пустилов, семинар, фиксатив.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>прѝвослѝвље</i>	<i>правдѝслѝвље</i>	←

Остали примери: *ђулбастѝја, месојеђе, неуљудност, неуредност, Подунавље, православље, праскозорје, пустиловка, судбиница.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>пѝтколеница</i>	<i>поткѝленица</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>садржѝна</i>	<i>сѝдржина</i>	←

Остали примери: *гвардијан, дрвојед, каменолом, лајтмотив, милосник, опћинар, општинар, патроним, псеудокласик, тепелук, ћилимар, ћилимчић.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ћирѝлица</i>	<i>ћѝрилица</i>	←

Остали примери: *вежбаоница, ветрењача, ветреушка, ветроушка, житарица, зракопловка, милосница, парионица, ткаоница, ћилимарка, ћулбастија.*

5.3.2.8.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>мд̣чв̄арн̄ост</i>	<i>мочв̄арн̄ост</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>књиж̄евн̄ост</i>	<i>књѝж̄евн̄ост</i>	←

Остали примери: *вртларство, гусарство, душевност, кукавитица, кученце, невольност, псетање, псетаице, ратарство, сточарство, туђинство, туђинче, удворност.*

5.3.2.9. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

5.3.2.9.1. Краткоузлазни : дугоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>у̀бица</i>	<i>уби́ца</i>	←

Остали примери: *једнакокрилац, мељава, многоверац, тврдокрилац.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>малд̄верн̄ост</i>	<i>малов̄ерн̄ост</i>	←

Још само: *маловјерност.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6

→	<i>уnúство</i>	<i>ўнуство</i>	←
---	----------------	----------------	---

Остали примери: *искуство, језичац, колера, мезимац, пасквила, таванак, удобност.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>џигѐрња́ча</i>	<i>џи́герња́ча</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>олаба́велōст</i>	<i>òлабавелōст</i>	←

Остали примери: *олабавјелост, омлитавелост, омлитавјелост.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>џигѐрња́ча</i>	<i>џи́герња́ча</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>милòстиња́</i>	<i>милостíња́</i>	←

Остали примери: *безобличност, безобраштина, епентеза, мелодрама.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>антисеми́та</i>	<i>антисѐмита</i>	←

Још само: *дебелокожац.*

5.3.2.9.2. Дугоузлазни : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>закупни́на</i>	<i>за́купнина</i>	←

5.3.2.9.3. Краткоузлазни : краткоузлазни и дужина на ултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>графи́кōн</i>	<i>гра̀фикон</i>	←

Још само: *техничолор*.

5.3.2.9.4. Краткоузлазни и дужина на антепенултими : краткоузлазни
иза слога дужине

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>избѐз̄умљен̄ӣк</i>	<i>избезумљѐн̄ӣк</i>	←

5.3.2.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.2.10.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими:

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>млѐчн̄о̄ст</i>	<i>млѐчн̄о̄ст</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>н̄о̄в̄о̄ст</i>	<i>н̄о̄в̄о̄ст</i>	←

Остали примери: *зеба, јадац 1., креста, Тома, ћуба 1., хаља, цмиздра, шега 1.*

Акценат на антепенултими:

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ћ̄а̄скало</i>	<i>ћ̄а̄скало</i>	←

Остали примери: *намама, уђење 2.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ћ̄ӯбица</i>	<i>ћ̄ӯбица</i>	←

Остали примери: *везница, дрекавац, дрекало, кежење.*

Остали случајеви:

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>náјалица</i>	<i>nǎјалица</i>	←

Још само: *дрекавица*.

5.3.2.10.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на пенултими:

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>млáзњǎк</i>	<i>млàзњǎк</i>	←

Остали примери: *колос, млажњак*.

5.3.2.10.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>òдзǐв</i>	<i>òдзив</i>	←

Остали примери: *дозив, расвит, урес*.

5.3.2.10.4. Краткоузлазни и дужина на ултими : краткосилазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ǐпсилōн</i>	<i>ǐпсилон</i>	←

5.3.2.10.5. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>òкрӯтнǐк</i>	<i>òкрутнǐк</i>	←

5.3.2.10.6. Краткосилазни и дужина ван пенултима : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>òкрӯтница</i>	<i>òкрутница</i>	←

5.3.2.10.7. Краткосилазни : дугоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ћилимак</i>	<i>ћ̀илимак</i>	←

Остали примери: *ћурђица, еклога, ћилимац.*

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>мршављѐње</i>	<i>м̀ршављѐње</i>	←

Остали примери: *грбављѐње, мрљављѐње.*

5.3.2.10.8 Дугосилазни : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ту̀женик</i>	<i>тужèник</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>ту̀женица</i>	<i>тужèница</i>	←

5.3.2.11. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет
постакценатског слога

5.3.2.11.1. Краткосилазни : краткоузлазни и дужина на ултими

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>м̀аратон</i>	<i>мар`атòн</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>менџѐр</i>	<i>мѐнаџер</i>	←

Остали примери: *козорог, неолит*.

5.3.2.11.2. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>љзлеприѡлѡст</i>	<i>узлеп̀ришалѡст</i>	←

Још само: *недостижност, уздрхталост*.

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>буг̀аритиџа</i>	<i>б̀у̀г̀а̀ритиџа</i>	←

РСЈ2011	ПРИМЕР ВАРИЈАНТНОСТИ		РМС6
→	<i>нѐпрекѝднѡст</i>	<i>непрѐкѝднѡст</i>	←

5.3.3. ВАРИЈАНТЕ У ЗАГРАДИ

Следећи примери су варијантни и у РСЈ2011 и у РМС6, с тим да РСЈ2011 једну варијанту сматра неравноправном (наведена је у загради):

5.3.3.1. ДУБЛЕТ ПО ОБА РЕЧНИКА, АЛИ РСЈ2011 У ЗАГРАДИ

5.3.3.1.1. Варијабла: квантитет постакценатског слога

5.3.3.1.1.1. Ултима

РСЈ2011 предност даје лику без дужине: *алфа̀бет(/алфа̀бѐт)*.

РСЈ2011 предност даје лику с дужином: *гѐјзѐр(/гѐјзер), г̀р̀г̀ѐч(/г̀р̀г̀еч), лѝг̀нѝт(/лѝг̀нит), лѝдѝт(/лѝдит), лу̀п̀инг(/лу̀п̀инг), лу̀та̀н(/лу̀тан), ма̀лѐр(/ма̀лер), ма̀лѝшѝа̀н(/ма̀лѝшѝан), мо̀др̀у̀љ(/мо̀др̀у̀љ), му̀дра̀ц(/му̀дра̀ц), по̀вој(/по̀вој)*.

5.3.3.1.1.2. Пенултима

РСЈ2011 даје предност варијанти без дужине: *дèветка(/дèвèтка), дèсетка(/дèсèтка), Ма̀ђарскā(/Ма̀ђāрскā), Ма̀царска(/Ма̀цāрска);*

РСЈ2011 даје предност варијанти с дужином: *на̀дгра̀ђе(/на̀дгра̀ђе).*

5.3.3.1.1.3. Остало

РСЈ2011 даје предност варијанти без дужине: *ѝзнуренòст(/ѝзнуренòст), на̀мирнице(/на̀мирнице).*

5.3.3.1.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *смòк(/смòк).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *кр̀упнѝк(/кр̀упнѝк).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *зàседа(/зàседа), на̀мена(/на̀мена) и њ̀ље(њ̀ље).*

5.3.3.1.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.3.1.3.1. Акценат на пенултими

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом: само *цèдар(/цèдар).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *лепèза(/лепèза), по̀сед(/по̀сед) 1., са̀пòсед(/са̀пòсед).*

5.3.3.1.3.2. Акценат на антепенултими

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом: *ку̀лица(/ку̀лица), на̀резак(/на̀резак), на̀трулост(/на̀трулост), нева̀љалитина(/нева̀љалитина), ерèтало(/ ерèтало), њ̀торак(/њ̀торак).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *гладница(/гладница), лепезица(/лепезица), лишњача(/лишњача), лотиња(/лотиња), масница(/масница) 1., мєсница(/мєсница), наметник(/наметник).*

5.3.3.1.3.3. Остало

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *наметница(/наметница).*

5.3.3.1.4. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.3.1.4.1. Акценат на пенултими:

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *кџле(/кџле), кџлић(/кџлић), лим̄ар(/лим̄ар), лџп̄х(/лџп̄х), ма̄слац(/ма̄слац), мр̄каљ(/мр̄каљ), с̄упа(/с̄упа).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом: *кра̄јцар(/кра̄јцар), плӯра̄л(/плӯра̄л).*

5.3.3.1.4.2. Акценат на антепенултими:

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *кџтангенс(/кџтангенс), л̄атица(/л̄атица), лӯкавац(/лӯкавац), лӯкавџст(/лӯкавџст).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом: *кра̄јцара(/кра̄јцара), лӯлица(/лӯлица), ма̄слиња̄к(/ма̄слиња̄к), рџвитџст(/рџвитџст).*

5.3.3.1.4.3. Остали случајеви:

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *бр̄џовача(/бр̄џовача), бр̄џовина(/бр̄џовина), л̄атичица(/л̄атичица), лӯкавица(/лӯкавица).*

5.3.3.1.5. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.3.1.5.1. Акценат на пенултими

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *кѹтњ̄ак(/кѹтњ̄ак)*.

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *б̄аишта(/б̄аишта)*, *б̄аишча(/б̄аишча)*, *дв̄ојка(/дв̄ојка)*, *тр̄ојка(/тр̄ојка)*.

5.3.3.1.5.2. Акценат на антепенултими

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *н̄аправа(/н̄аправа)*.

5.3.3.1.5.3. Остали случајеви

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *н̄аправица(/н̄аправица)*.

5.3.3.1.6. Варијабла: место акцента

5.3.3.1.6.1. Место краткоузлазног

1) РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним ближим крају речи:

1а) РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом на пенултими: *араб̄еска(/араб̄еска)*, *бурл̄еска(/бурл̄еска)*, *крив̄ица(/крив̄ица)*, *муск̄ета(/муск̄ета)*;

1б) РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом на антепенултими: *талӣоница(/талӣоница)*, *талӣонич̄ар(/талӣонич̄ар)*;

1в) РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом на слогу испред антепенултима: *нам̄рго̄ђен̄ост(/нам̄рго̄ђен̄ост)*, *талӣонич̄арство(/талӣонич̄арство)*;

2) РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним даље од краја речи, и то краткоузлазном испред антепенултима: *нар̄аслица(/нар̄аслица)*, *пр̄епреден̄ост(/пр̄епреден̄ост)*.

5.3.3.1.7. Варијабла: место и квалитет кратких акцената

5.3.3.1.7.1. Краткосилазни на првом слогу : краткоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *мѝкроскоп(/микрòскоп), н̃додб̃удн̃ѝк(/надòб̃удн̃ѝк), н̃образба(/надòбразба).*

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом:

2а) на пенултими: *Ватѝк̃ан(/В̃атѝк̃ан), монòпол(/м̃òнопол), мрклѝна(/м̃р̃клина);*

2б) на антепенултими: *кућ̀евласн̃ѝк(/к̃ућ̀евласн̃ѝк), надбиск̃у̀пија(/н̃д̃биск̃у̀пија);*

2в) на слогу испред антепенултима: *кућ̀евласница(/к̃ућ̀евласница).*

5.3.3.1.7.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *муж̀евн̃òст(/м̃у̀ж̀евн̃òст), муж̀ј̃а̀шт̃во(/м̃у̀ж̀ј̃а̀шт̃во).*

5.3.3.1.8. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

5.3.3.1.8.1. Дугоузлазни : краткоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом на пенултими: *без̀бедн̃òст(/б̀ез̀бедн̃òст), гр̃ож̀ђица(/гр̃òж̀ђица), гр̃ом̃а̀да(/гр̃òма̀да), мет̃ат̀еза(/мет̃àт̀еза), ода̀бир̃а̀ње(/од̃àбир̃а̀ње), Хел̃а̀да(/Х̀ела̀да).*

5.3.3.1.8.2. Краткоузлазни : краткоузлазни и дужина на ултими

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом на пенултими и дугом ултимом: *лекс̃ѝк̃òн(/л̀ек̃сѝк̃òн).*

5.3.3.1.9. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.3.1.9.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими:

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *мома(/мѡма), тѡрба(/тѡрба), сѹсед(/сѹсед).*

Акценат на антепенултими:

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *нѡјезда(/нѡјезда);*

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *дѹгоња(/дѹгоња), мѡмица(/мѡмица), сѹседа(/сѹседа), сѹседнѡк(/сѹседнѡк), сѹседнѡст(/сѹседнѡст), сѹседство(/сѹседство), сѹсетка(/сѹсетка).*

Остали случајеви: РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *сѹседица(/сѹседица), сѹседнѡштво(/сѹседнѡштво), сѹсеткиња(/сѹсеткиња).*

5.3.3.1.9.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на антепенултими: РСЈ2011 даје предност варијанти с дугосилазним акцентом: *мѹмија(/мѹмија), рѡдинѡст(/рѡдинѡст).*

5.3.3.1.9.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом: *пѡзив(/пѡзѡв).*

5.3.3.1.9.4. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом и дугом пенултимом: *прѡсѡдѡст(/прѡсѡдѡст).*

5.3.3.1.9.5. Краткосилазни и дужина ван пенултима : краткоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *р̑̀здр̑̀г̑̀н̑̀ст(/р̑̀здр̑̀г̑̀н̑̀ст)*.

5.3.3.1.10. Варијабла: квалитет акцентованог и квантитет постакценатског слога

5.3.3.1.10.1. Краткосилазни с дужином : краткоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом и дугом ултимом: *зл̑̀ч̑̀н̑̀(/зл̑̀ч̑̀н̑̀)*.

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткоузлазним акцентом: *̀искуп(/̀иск̑̀п̑̀)*.

5.3.3.1.11. Варијабла: место, квантитет и квалитет акцента

5.3.3.1.11.1. Краткосилазни : дугоузлазни

РСЈ2011 даје предност варијанти с дугоузлазним акцентом на пенултими: *љубич̑̀и̑̀ца(/љубич̑̀и̑̀ца)*.

5.3.3.1.12. ТЕТРАПЛЕТИ

РСЈ2011 даје предност варијанти с краткосилазним акцентом: *х̑̀кс̑̀м̑̀тар/х̑̀кс̑̀м̑̀тар(/х̑̀кс̑̀м̑̀тар/х̑̀кс̑̀м̑̀тар)*.

5.3.3.2. ЛЕКСЕМА САМО У ЈЕДНОМ РЕЧНИКУ, И ЈЕДНА ВАРИЈАНТА У ЗАГРАДИ

Неколико варијантних именица се налази само у РСЈ2011, при чему се једна од варијаната сматра неравноправном:

- 1) квантитет силазних: *̀а̀то-шк̑̀ла(/̀а̀то-шк̑̀ла)*;
- 2) квантитет узлазних: *Мед̑̀ја(/Мед̑̀ја)*, *м̑̀т̑̀ница(/м̑̀т̑̀ница)*, *н̑̀ши̑̀вак(/н̑̀ши̑̀вак)*;
- 3) квалитет дугих акцената: *бол̑̀ро(/бол̑̀ро)*;

5.3.4.1.1.2. Пенултима

Тип *кàтедра/кàтēдра*:

- 1) с краткосилазним акцентом: *срдачност*;
- 2) с дугосилазним акцентом: *ктиторка*;
- 3) с краткоузлазним на антепенултими: *душебрижник, душобрижник, лаковерник*.

Тип *дàдѝља/дàдиља*:

- 1) с краткоузлазним акцентом на антепенултими: *безумност, бистроумље, везиља, дружељубље, користољубље, Михоље, носиља*;
- 2) с дугоузлазним акцентом на антепенултими: *сразмерност*.

5.3.4.1.1.3. Остало

зàсењенōст/зàсēњенōст

нáпōјница/нáпојница: невоспитаност.

5.3.4.1.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

пѐв/пѐв: ас и тас;

вр̑х/вр̑х: бок 1., гну, дрен 1., ђус 1., змај, коп (: копати), крем 1., лап 2., ној, прах, пук 1., рт, сквер, трг, туњ, шлог;

прѐдстава/прѐдстава: белкиња, брижност, вигань, вратник 1., глежањ, дворкиња, дворкињица, замама, затега, кантар, кондор, маржа, опијум, пасус, салдо, смушеност, томбола;

4) *кѹпка/кѹпка: гвожђе,¹⁴⁶ зеље,¹⁴⁷ ниска, шваља;*

5) *јѐдњāк/јѐдњāк.*

¹⁴⁶ Краткосилазни у загради у РСЈ2011.

¹⁴⁷ Краткосилазни у загради у РСЈ2011.

5.3.4.1.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.4.1.3.1. Пенултима

герѝла/герѝла: гвожђа, дулчинеја, еполета, замах, лажац, мадона, оса 2., поход.

ћóше/ћòше: ара, брванце, главња, климакс, колчић, крупа, ловство, малограђанство, мољац, наплат 1., политиканство, пространство, речца, сатљик, тренинг, итрингла.

5.3.4.1.3.2. Антепенултима

прèписка/прèписка: анегдотица, бркица, брусница, ватруштина, ветруштина, винџија, говоранџија, госпоштина, дахија, доступност, дремовац, држаљица, заклопац, закључак, измотанџија, језичњача, кирајџија, китњача,¹⁴⁸ копривњача, кубурлија, куртоазија, лончина, маџица, мераклија, Месија, надвожњак, надрепак, назимац, наткровље, поднебље, подуџије, полупроводник, порџија, присебност, пропорџија, радњица, рђуштина, срџица, хладњача, шаљивчина.

бèбица/бèбица: авантурица, борица 1., великодостојник, врстица 1., гаталац, горуштина 1., заглавље, заперак, зарезак, зарубак, зимњача, навртак, кифлица, кланица, кокичар, ластџица, малограђанштина, платџица 1., пругица, родица 2., ћерџица, џиглица, шољџица, итанглица.

5.3.4.1.3.3. Остало

прòпусница/прòпусница: беланчевина, горњоварошанин, закључница, закопина, зачкољица, маловарошанин, маловарошанка, наглавица,¹⁴⁹ назимица, наруквица, оптерећеност, пописничар, размирица.

нàродњааштво/нàродњааштво: засовница.

¹⁴⁸ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

¹⁴⁹ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

5.3.4.1.4. Варијабла: квантитет слогова

5.3.4.1.4.1. Краткосилазни и дужина : дугосилазни

ж̂амор/ж̄ам̄ор

5.3.4.1.4.2. Квантитет акцентованог и поста акценатског слога: узлазни акценти и дужина на ултими

пр̄ест̄ӣж/пр̄естӣж: краткоузлазни на пенултими: *гравер, печењак*.

5.3.4.1.4.3. Квантитет акцентованог и поста акценатског слога: узлазни акценти и дужина на пенултими

п̄ост̄о̄ље/п̄осто̄ље: *закриље, запешће*.

5.3.4.1.5. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.4.1.5.1. Акценат на пенултими

б̄ӯкв̄ар/б̄ӯкв̄ар: *бискуп, вата, гавун, група, гума, женска, јужњак, кербер, клобук 1., књижар, којот, кома 1., краул, купић, лагум, маска 1., нула, обол, плексус, рамстек, ранчер, раса 1., сервер, сируп, скутер, сума, такса, такси, трилер, херпес, хитац, целов, ченгел*.

ж̄е̄ља/ж̄е̄ља: *бодљар, вилаш, домар, дроњар, друмар, зечар, зулум, јагма, каља, клесар, копље, косник, крижар, крилаш, лампас, маестро, маштар, медар, мементо, месар, метлар, мркач, нотар, оквир, офсајд, пикник, североисток, спокој, стаза, стаклар, суза, тесар, торбар, тужба*

5.3.4.1.5.2. Акценат на антепенултими

г̄ӯмица/г̄ӯмица: *алкохол, ватреност, виндјакна, врпчица, вртарка, гаћанка, гробница, групица, дрвеност, Духови, ивица 2., кајгана, капсула, капула, кићенка,*

књижарка, куполка, ладица, леопард, метил-алкохол, мргодност, немати 1., опера, остица, пароброд, сподоба, споредност, суфицит, џепарош, шпенадла.

рèчитōст/рèчитōст: годиште, готица, грабовац, димњача, домарка, дружбеник, ђаволчад, жандарка, жељица, коњаник, корота, маслинка, мољење, наочњак, ноћиште, плеура, прђење, пусула, развратник, свођење, сељење, следбеник, тељење.

5.3.4.1.5.3. Остали случајеви

йверица/йверица: апостолка, везбалиште, јаловица, кићанчица, ладичица, нулерица.

слèдбеница/слèдбеница: беживотност, дружбеница, јаловина, карабоја, коричење, полугица, полужица, развратница, развратништво, следбеништво.

5.3.4.1.6. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.4.1.6.1. Акценат на пенултими

кўјна/кўјна: кварц-лампа;

дрвце/дрвце: жало, мараскино.

5.3.4.1.6.2. Акценат на антепенултими

кърлица/кърлица: грудница, кујница.

навада/навада: наплава.

5.3.4.1.7. Варијабла: место акцента

5.3.4.1.7.1. Место краткоузлазног

дружина/дружина: Голијат, колибри, колибрић, колумна, конопчић, копривар, мајмунче, подгрупа, пртинар, тамјаник.

једрилица/једрилица: зарукавље, једриличар, једриличарство, језичина, клубучина 2., кљунастица, крезубача,¹⁵⁰ михољача,¹⁵¹

ауторство/ауторство: лижисахан, набреклина, обешањак.

доколеница/доколеница: мађионица.

богочовек/богочовек: каравела, метатакса, млинарина, синегдоха.

Тројеручица/Тројеручица: заштеђевина, колотечина, шпекуланткиња.

слезина/слезина: брашњеник, бриљантност, гомољача, доксатић, домишљатост, ексерчић, китина, мајмуница, нарамчић, сачмарица, светосавље, сунђерчић, таванчић.

благоутробије/благоутробије

аутограм/аутограм: улазнина.

играоница/играоница; машингевџер/машињевџер; конституанта/конституанта

5.3.4.1.7.1.2. Место дугоузлазног

икавитица/икавитица: јекавитица.

5.3.4.1.7.1.3. Место дугоузлазног акцента, при чему је код првог лика и дужина на пенултими, а у другом дугоузлазни долази на тај слог

неваспитање/неваспитање; смећењаство/смећењаство

5.3.4.1.7.1.4. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуго слог је на пенултими)

сновиђење/сновиђење: ветровница, Дубровчанин, јеленче, крвомутница, обешањаство, препаратор, проткање, рђавитина, срамоћење, стотинка, цереалије, црногорство, чарапарство, штедионичарство.

донација/донација: Ваведење, ваиљивко, голуждравко, једарце 1., конкреција, кремација, магнолија.

5.3.4.1.7.1.5. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : краткоузлазни на месту где је та дужина (дуго слог је на пенултими, а краткоузлазни је испред ње)

¹⁵⁰ Краткоузлазни на антепенултими у загради у РСЈ2011.

¹⁵¹ Краткоузлазни на антепенултими у загради у РСЈ2011.

прѡдѡдија/прѡзѡдија: генералије, лудорија, оловчица.

мѡтѡрњѡк/мѡтѡрњѡк: ђечерма.

категѡрија/категѡрија: депресија, зеленчица, импресија, компресија, магарчина, опсесија, пнеумонија.

5.3.4.1.8. Варијабла: место и квалитет кратких акцената

5.3.4.1.8.1. Краткосилазни : краткоузлазни

вѡјводство/војводство: бестселер, жалосник, купола, маховњак, нокаут, праизвор, праинсект.

йстинитѡст/истйнитѡст: бременитост, бременица, гргољење, гргорење, грудоболник, жалосница, знаменитост, коловођа, кркорене, кућаница, лазарица, праизведба, праинсекат.

прѡпѡстѡјбина/прѡпѡстѡјбина

кѡрабатак/карабатак: међуигра, паратакса, полуоток.

натколеница/натколеница

мравѡјед/мравѡјед: даждевњак, епидерм, зимовњак, интелект, економ, обеликс, хороскоп, саркофаг, стенограм, телеграм, телеграф, теријер.

неѡбичнѡст/неѡбичнѡст: безизлазност, бокорене, гурманчина, економка, жалопојка, мачевалац, мишоловка, недоличност, непорочност, непосредност, окошталост, тренутачност, целисходност.

леукопласт/леукопласт; манастирйште/манастирйште.

5.3.4.1.8.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

прйвѡтнѡст/привѡтнѡст: богаљство, довољност, дремовност, дружевност, издаиност, куварство, кухарство, летлампа,¹⁵² млинарство, неважност, пракрилац, сестринство, сисанче.

брѡмѡнце/брѡмѡнце: врљавко, крчмарство.

¹⁵² Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

5.3.4.1.9. Варијабла: место акцената и квантитет слогова

5.3.4.1.9.1. Краткоузлазни : дугоузлазни

мòмаиштво/момáиштво: безбоиштво, бескрилац, двобрачност, заптија, изворац, јежсинац, небрижност, проходност.

кòришићēње/корíишићēње: загриженост, кориштење.

кафàница/кафáница: арбанаиштво, вариола, васиона, гладиола, домородац, дугокрилац, козаножац, краткокрилац, кривобожца, преподобност, равнокрилац, Средоземац, црнокожац, црнокорац, црнокрилац.

неймáишина/неимáишина: инокоишина, кукуружњача, кукурузница¹⁵³.

далекòсежнòст/далекосéжнòст: пероноспора, телекинеза, црвенокожац.

зубáтак/зùбатак, гильотíна/гìљотина, архимандрíтство/архимàндритство, матероубíца/матероубица, монокотиледòна/монокотилèдона.

5.3.4.1.9.2. Дугоузлазни : краткоузлазни

прíродња̋к/прирòдња̋к: рајетин.

5.3.4.1.9.3. Краткоузлазни : краткоузлазни и дужина на ултими

с̀упермаркет/супермáркѐт: лицитар.

5.3.4.1.9.4. Краткоузлазни пре антепенултима и дуга антепенултима : краткоузлазни на антепенултима

л̀удòрија/лудòрија;

магàрчина/мáгáрчина: зеленчица

5.3.4.1.9.5. Краткоузлазни и дужина на антепенултима, па краткоузлазни иза слога дужине

прòкáжени̋к/прокажèни̋к

¹⁵³ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

5.3.4.1.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.4.1.10.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими

бӯра/бӯра: врело 1., зналац, јеткост, крајак, ниша, клека, пеца, риза, младеж 1., синак.

јарбост/јарбост: драгост, жанр, зека 2., клоун, ланак, пудла, Тора, крма 1., крма 2., туја.

Акценат на антепенултими

пѣћица/пѣћица: брезница,¹⁵⁴ листавац, ложница, музница,¹⁵⁵ пликавац, смрађење.
пудлица/пудлица.

Остали случајеви

њокалица/њокалица.

5.3.4.1.10.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на пенултими

рѣмпа/рѣмпа: агенс, жедник, масник.

клишињѣк/клишињѣк.

Акценат на антепенултими

крвница/крвница

картица/картица: картица, пумпица.

¹⁵⁴ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

¹⁵⁵ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

Остали случајеви

пѝсаница/пѝсаница.

5.3.4.1.10.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

зѝтѣг/зѝтег.

5.3.4.1.10.4. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

дѝстѝжнѝст/дѝстижнѝст, пѝтреснѝст/пѝтрѣснѝст.

5.3.4.1.11. Варијабла: квалитет акцентованог и квантитет постакценатског слога

5.3.4.1.11.1. Краткосилазни : краткоузлазни с дужином на ултими

кѝблић/кѝблић: лавић,¹⁵⁶ ласић,¹⁵⁷

жѝри/жѝрѝ: реми 2.

5.3.4.1.11.2. Краткосилазни с дужином на ултими : краткоузлазни

дѝбѝд/дѝбод: дворед.

ѝсказ/ѝскѝз: орден, обрис 1., отказ, указ.

5.3.4.1.12. Варијабла: место, квантитет и квалитет акцента: краткосилазни : дугоузлазни

вѝница/вунѝца: вимешце.

дѝстрвљанин/острѝвљанин: никоговић, острвљанка.

¹⁵⁶ Лик с краткоузлазним и дугом ултимом у загради у РСЈ2011.

¹⁵⁷ Лик с краткоузлазним и дугом ултимом у загради у РСЈ2011.

прена́црт/прѣднацрт.

5.3.4.1.13. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет слогова

5.3.4.1.13.1. Краткосилазни на ултими : краткоузлазни и дужина

вирту̀о̀з/вѣртуоз: леукоцит, тромбоцит.

5.3.4.1.13.2. Краткосилазни и дужина на ултими : краткоузлазни

*зла̀торо̀г/златорог
окто̀под/до̀ктопод: одољен.*

5.3.4.1.13.3. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

до̀тежа̀ло̀ст/дотежа̀ло̀ст, неверо̀ватно̀ст/нѐверова̀тно̀ст

5.3.4.1.13.4. Краткосилазни и дужина на пенултими : дугоузлазни (не на слогу те дужине)

безна̀дежна̀ст/бѐзнадѐжна̀ст

5.3.4.2. РМС6 ДАЈЕ САМО ДРУГИ ЛИК ИЗ РСЈ2011

5.3.4.2.1. ВАРИЈАБЛА: КВАНТИТЕТ ПОСТАКЦЕНАТСКОГ СЛОГА

5.3.4.2.1.1. Ултима

ку̀мић/ку̀мић:

1) с краткосилазним акцентом: *кенгур*;

2) с краткоузлазним акцентом на пенултими: *власић, долић, змијић, кленић 1., котлет, крижић, маљић, сомчић;*

3) с дугоузлазним на пенултими: *напој, прибој, припој.*

вѐче/вѐче:

1) с краткоузлазним акцентом на пенултими: *богић, ерудит, жбунѝћ, језуит, клептоман, крокодил, мегаломан, мопед, наркоман, пират, пироман, сервиз, сервис;*

2) с дугоузлазним акцентом на пенултими: *навој.*

5.3.4.2.1.2. Пенултима

дѐцилѝтар/дѐцилитар:

1) с краткосилазним: *мразовник, недоба;*

2) с краткоузлазним на антепенултими: *котѝља.*

д̀обитнѝк/д̀обѝтнѝк: богохулник, гребенаља, кривоверник.

5.3.4.2.1.3. Остало

неиск̀оришѝћен̀ост/неиск̀оришѝћен̀ост: оружница.

д̀обитница/д̀обѝтница

5.3.4.2.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

кѝр/кѝр: јен и стрес 2.

л̀ѝм/л̀ѝм: спуст (: спустити се).

нѝжн̀ост/нѝжн̀ост: жртвиште, конто, мангала, силник, тајга;

квѝрта/квѝрта.

5.3.4.2.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.4.2.3.1. Пенултима

швѝргла/швѝргла;

достој̀анство/достој̀анство: асимптота, врдалама, дијабетес, доктрина, колитис, месце, миноловац, монструм, мраволовац, тајац.

5.3.4.2.3.2. Антепенултима

боёмитина/боёмитина: бединерка, врућиштина, грожење, заморче, застирка, италијанитина, кењчина, коровље, ловница 2., мађаритина, наглавак,¹⁵⁸

панталонице/панталонице: баљезгало, блузица, брошурица, горњача, давалац, лирица, наручник 2., перлица.

5.3.4.2.3.3. Остало

*заклонїиште/заклонїиште: закладница, заклоница, наковница, нановача,¹⁵⁹
мешалица/мешалица: нахоткиња, паркиралиште.*

5.3.4.2.4. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.4.2.4.1. Акценат на пенултими

глòд̄ар/глòд̄ар: дека 2., јантар, квислинг, кефир, колапс, комбајн, лајтнант, лакмус, наћвар, пракса, средњак;

грòб̄ар/грòб̄ар: бедак, блефер, дрхтур, клобук 2., клошар, котлар, кошмар, кречар, крпар, ланар, медњак, рогља, стрмац, струњар, токар, трачер.

5.3.4.2.4.2. Акценат на антепенултими

кїћ̄анка/кїћ̄анка: витичар, врзина 1., вртларка, гладилац, јантарњак, кочина 1., млађахност, муљало, помије, препуност, рустика, трачерка, шперплоча;

чòвечнòст/чòвечнòст: грашчица, гробарка, збориште, једрило, јечмиште, камера, клапина, кљаштрење, контрабас, кровиште, круниште, кушалац, ланиште, лупина, маскенбал, медница, неплодност, нескладност, правичност, пуслица, чвориште.

¹⁵⁸ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

¹⁵⁹ Дугоузлазни у загради у РСЈ2011.

5.3.4.2.4.3. Остали случајеви

мишићавџст/мишићавџст: гладилица, знатижеља, знатижељник, маховица, пливалиште, чаробништво;

Војводина/Војводина: Војвођанин, Војвођанка, каучуковац.

5.3.4.2.5. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.4.2.5.1. Акценат на пенултими

ла́мпа/ла̌мпа;

на́пад/на̌пад: кло́мпа, ма́зност.

5.3.4.2.5.2. Акценат на антепенултими

за́лиха/за̌лиха: за́пара.

5.3.4.2.6. Варијабла: место акцента

5.3.4.2.6.1. Место краткоузлазног

покло̀пчић/по̌клопчић: Израел, крупница,¹⁶⁰ опатица, стрвинар;

жа̀лошићѐње/жа̌лошићѐње¹⁶¹

светѝднѝк/свети̌днѝк: кропионица, посмртнина, светионичар, уметнина;

ма̀нускрипт/ману̀скрипт: бедреник, веругавост, гомољић, дупљина, капител, крајцараи, купусар, лопатар, манускрипт, нарукавље, паралакса, тоболчар;

господѝчић/госпо̌дичић, превара̀нтица/прева̀рантица, ко̀ваоница/кова̀дница;

ју̀гдисток/ју̌гойсток: дрвоточац, југоисточњак.

¹⁶⁰ Лик с краткоузлазним на антепенултими у загради у РСЈ2011.

¹⁶¹ Лик с краткоузлазним на антепенултими у загради у РСЈ2011.

5.3.4.2.6.2. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими)

отрѠвница/ѠтрѠвница: безбрачност, благозвучност, богумилство, вратилце, двополност, коритаице;
мàркāѠиѠа/маркāѠиѠа

5.3.4.2.6.3. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : краткоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими, а краткоузлазни је испред ње)

весѠлнѠк/вѠсѠлнѠк: ескадра;
весѠлница/вѠсѠлница, кàвѠрна/кавѠрна
хàвāриѠа/хавàриѠа: малвазиѠа, малвасиѠа.

5.3.4.2.7. ВариѠабла: место и квалитет кратких акцената

5.3.4.2.7.1. Краткосилазни : краткоузлазни

самѠтњāк/сāмотњāк: деверић, рудиѠа 1.
памѠтница/пāметница, прѠтхѠстѠриѠа/прѠтхѠстѠриѠа
сѠвѠзāч/сுவѠзāч: диѠаграм, епитаф, јаловак, лицемер, међукат, пароним, прѠтерит, пургатив, семеник, хидроген, хлорофил;
врѠменитѠст/врѠмѠнитѠст: миѠиѠакиња, матѠчиѠа, матѠчина, непошѠедност, пуномоћник;
мѠђурѠчѠе/међурѠчѠе: сујѠевера;
пѠномоћница/пунѠмоћница;
āутоѠром/аутѠѠром: просѠминар.

5.3.4.2.7.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

брѠмѠиѠце/брѠмѠиѠце: житарство, кукавност, наднаслов,¹⁶² смучарство;
тāнѠушнѠст/танѠушнѠст: кудравко, мизерност.

¹⁶² Лик с краткосилазним и дугом пенултимом у загради у РСЈ2011.

5.3.4.2.8. Варијабла: место акцената и квантитет слогова

5.3.4.2.8.1. Краткоузлазни, па дугоузлазни

безбóжнōст/бèзбожнōст: двокрилац, коврџак, маклура, орбита;
многобóиштво/многòбоиштво: бодљокожац, веслоножац, главноножац, једнокрилац,
кожокрилац, лилокрिलाц, листоножац, листорожац, многобожац, правокрилац,
разнокрилац, сувоземац, чанколизац;
Јèхова/Јехóва, бèспредрасуднōст/беспредрáсуднōст,
ерудита/ерудíта: богохулство, језуита, крвопилац;
кукурузòвница/кукурузóвница, дебелòкоиштво/дебелокóиштво

5.3.4.2.8.2. Краткоузлазни и дуга пенултима, па краткоузлазни на пенултими

весèлнѝк/вèсèлнѝк.

5.3.4.2.8.3. Краткоузлазни и дуга антепенултима, па краткоузлазни на антепенултими

весèлница/вèсèлнѝца.

5.3.4.2.8.4. Краткоузлазни, па краткоузлазни и дужина на ултими

нèсесер/несèсѣр.

5.3.4.2.9. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.4.2.9.1. Краткосилазни : дугоузлазни

хúла/хўла: данак 1., лођа, хула;
глўпōст/глўпōст: влашац, глупост, квадар, крља 2., леност, тане, жешља, пила 1.

5.3.4.2.9.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на пенултими: *у̀рма/у̀рма*.

Акценат на антепенултими: *ла̀мтица/ла̀мтица*.

5.3.4.2.9.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

за̀хват/за̀хва̀т, на̀врѣт/на̀врат.

5.3.4.2.10. Варијабла: квалитет акцентованог и квантитет постакценатског слога

по̀трѣс/по̀трес: двоглас, одсек, отпад, потрес.

5.3.4.2.11. Варијабла: место, квантитет и квалитет акцента

длака̀вљење/дла̀кављење;

сва̀товац/сва̀товац: жабинац, јадниче, јаловац, лахорац.

5.3.4.2.12. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет слогова

5.3.4.2.12.1. Краткосилазни и дужина на ултими : краткоузлазни

го̀лотрб/го̀лотр̀б 1., но̀госту̀п/но̀гоступ

5.3.4.2.12.2. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

ма̀лакса̀лѡст/ма̀лаксалѡст

5.3.4.3. РМС6 ДАЈЕ ДРУГАЧИЈЕ РЕШЕЊЕ НЕГО РСЈ2011

5.3.4.3.1. Варијабла: квантитет поста акценатског слога

5.3.4.3.1.1. Ултима

РМС6 даје сасвим друго решење:

- 1) *Мевлӯд* (РСЈ2011 *Мевлуд/Мевлӯд*);
- 2) *дренчић* (РСЈ2011 *дренчић/дренчић*);
- 3) *кабриолет* (мада, може бити да је *кабриолет* у РСЈ2011 омашка).

5.3.4.3.1.2. Пенултима

РМС6 даје сасвим друго решење:

- 1) *задӯије* (РСЈ2011 *задуије/задӯије*);
- 2) *коријандар* (РСЈ2011 *коријандар/коријандар*);
- 3) *наџжупник* (РСЈ2011 *наџжупник/наџжупник*).

5.3.4.2.2. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.4.2.2.1. Пенултима

РМС6 даје сасвим друго решење:

- 1) *китња* (РСЈ2011 *китња/китња*);
- 2) *самоплодња* (РСЈ2011 *самоплодња/самоплодња*);
- 3) *духоборац* (РСЈ2011 *духоборац/духоборац*).

5.3.4.2.2.2. Остало

РМС6 сасвим друго решење: *кућерица* (РСЈ2011 *кућерица/кућерица*).

5.3.4.2.3. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.4.2.3.1. Акценат на антепенултими

РМСб даје сасвим друго решење:

- 1) *дѡкѡнѡст* (РСЈ2011 *дѡконѡст/дѡконѡст*);
- 2) *кѡубѡј* (РСЈ2011 *кѡубој/кѡубој*);
- 3) *мѡсниѡа* (РСЈ2011 *мѡсниѡа/мѡсниѡа*).

5.3.4.2.3.2. Остали случајеви

РМСб сасвим друго решење: *мѡслилѡитво* (РСЈ2011 *мѡслилаитво/мѡслилаитво*).

5.3.4.2.4. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.4.2.4.1. Акценат на пенултими

РМСб даје сасвим друго решење:

- 1) *шѡна* (РСЈ2011 *шѡна/шѡна*)
- 2) *кѡнтранѡпад* (РСЈ2011 *контранѡпад/контранѡпад*)
- 3) *тѡчак* (РСЈ2011 *тѡчак/тѡчак*).

5.3.4.2.4.2. Акценат на антепенултими

РМСб даје сасвим друго решење: *зѡдриѡа* (РСЈ2011 *зѡдриѡа/зѡдриѡа*).

5.3.4.2.5. Варијабла: место акцента

5.3.4.2.5.1. Место краткоузлазног

РМСб даје сасвим друго решење:

- 1) *васпѡталѡите* (РСЈ2011 *васпѡталѡите/вѡспиталѡите*);
- 2) *мѡхалиѡа* (РСЈ2011 *мѡхалиѡа/мѡхѡлиѡа*);

- 3) *на̀дрикњѝжѣвнѝк* (РСЈ2011 *на̀дрикњѝжѣвнѝк/на̀дрикњѝжѣвнѝк*);
- 4) *ча̀робница* (РСЈ2011 *ча̀робница/ча̀робница*).

5.3.4.2.5.2. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими)

РМС6 даје сасвим другачије решење:

- 1) *грѡмаднѡст* (РСЈ2011 *грѡма̀днѡст/грѡма̀днѡст*);
- 2) *Ду̀брѡвчанка* (РСЈ2011 *Ду̀брѡвча̀нка/Ду̀брѡвча̀нка*);
- 3) *из̀браница* (РСЈ2011 *из̀бра̀ница/из̀бра̀ница*);
- 4) *ста̀ратељство* (РСЈ2011 *ста̀ратељство/ста̀ратељство*).

5.3.4.2.6. Варијабла: место и квалитет кратких акцената

5.3.4.2.6.1. Краткосилазни : краткоузлазни

РМС6 сасвим друго решење:

- 1) *гѡзбенѝк* (РСЈ2011 *гѡзбенѝк/гѡзбенѝк*);
- 2) *ѝмбецил* (РСЈ2011 *ѝмбецил/умбецил*);
- 3) *десетѡбој* (РСЈ2011 *десетѡбој/десетѡбој*);
- 4) *крѡждеднѝк* (РСЈ2011 *крѡждеднѝк/крѡждеднѝк*);
- 5) *тома̀хавк* (РСЈ2011 *тома̀хавк/тома̀хавк*).

5.3.4.2.6.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

РМС6 даје сасвим друго решење: *ку̀чиште*. (РСЈ2011 *ку̀чиште/ку̀чиште*).

5.3.4.2.7. Варијабла: место акцената и квантитет слогова

5.3.4.2.7.1. Краткоузлазни, па дугоузлазни

РМС6 даје сасвим друго решење: *грѡдѡбнѡст* (РСЈ2011 *грѡдѡбнѡст/грѡдѡбнѡст*).

5.3.4.2.7.2. Дугоузлазни, па краткоузлазни

РМС6 сасвим друго решење: *ка̀везић* (РСЈ2011 *ка̀везић/кавѐзић*).

5.3.4.2.8. Варијабла: квалитет акцентованог и квантитет постакценатског слога

РМС6 даје сасвим другачије решење: *дѐтлић* (РСЈ2011 *дѐтлић/дѐтлић*).

5.3.4.2.9. Варијабла: место, квантитет и квалитет акцента

РМС6 даје сасвим другачије решење: *д̀бошчић* (РСЈ2011 *д̀бошчић/д̀бошчић*).

5.3.4.2.10. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет слогова

5.3.4.2.10.1. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

РМС6 даје сасвим другачије решење:

- 1) *адекв́атнѝст* (РСЈ2011 *а̀декв́атнѝст/адѐкватнѝст*);
- 2) *апсолу́тнѝст* (РСЈ2011 *а̀псолу́тнѝст/апсѝлутнѝст*);
- 3) *резолу́тнѝст* (РСЈ2011 *рѐзолу́тнѝст/резѝлутнѝст*).

5.3.4.2.10.2. Краткосилазни и дужина на пенултими : дугоузлазни (не на слогу те дужине)

РМС6 даје сасвим другачије решење: *недѝступнѝст* (РСЈ2011 *нѐдѝступнѝст/недѝступнѝст*).

5.3.4.4. У РСЈ2011 ДУБЛЕТ, АЛИ ЈЕДАН У ЗАГРАДИ, А РСБ6 САМО ЈЕДАН АКЦЕНАТ

5.3.4.4.1. Варијабла: квантитет слогова

5.3.4.4.1.1. Ултиме

РСБ6 без дужине: *лупинг, мудрац,*

РСБ6 с дужином: *гејзер, греч, лигнит, лидит, лутан, малер (фр.), малишан, модруљ*

5.3.4.4.1.2. Пенултиме

РСБ6 има дужину: *изузетност*

5.3.4.4.1.3. Квантитет силазних акцената

РСБ6 само дугосилазни: *бик*

РСБ6 само краткосилазни: *корзо,*

РСБ6 само дугосилазни: *гвожђе, јуниор, зеље, јуниорка*

5.3.4.4.1.4. Квантитет узлазних акцената

Пенултима:

РСБ6 само краткоузлазни: *кавез, машина, мутер,*

РСБ6 само дугоузлазни: *минус, овца*

Антепенултима:

РСБ6 само краткоузлазни: *машница, напрасност*

РСБ6 само дугоузлазни: *наглавак*

Испред антепенултима:

РСБ6 само краткоузлазни: *наглавица, напраситост*

РСБ6 само дугоузлазни: *нановача,*

5.3.4.4.2. Варијабла: квалитет акцената

РМСб само краткосилазни: коричњак, ласичић, ласичица, луткар, разиграност, сировост, ласица, уиграност, лапор

РМСб само дугосилазни: јажа, папство

РМСб само краткоузлазни: маса, кипар 2., крајишник, ловина, наочитост, тужба, тужбалица, тужбица, игра

РМСб само дугоузлазни на пенултими: лумбаго

5.3.4.4.3. Варијабла: место узлазног акцента

РМСб краткоузлазни даље од антепенултима: михољача, организованост, крезубача

РМСб краткоузлазни на другом слогу (антепенултими): жалошћење, мандрагора, меандар, китњача, крупница, млинарина,

РМСб дугоузлазни на другом слогу (антепенултими): креација,

5.3.4.4.4. Варијабла: квантитет и квалитет акцента

РМСб краткосилазни: брезица, краба, мадеж, музлица, бреза, вуга 1., јерес, лавић, ласић,

РМСб краткоузлазни: галија, мафија, најгвирц, најквирц,

РМСб дугоузлазни: ласа,

5.3.4.4.5. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

РМСб краткоузлазни на пенултими и дужина на ултими: матадор,

РМСб краткоузлазни на антепенултими: крстоносац, кукурузница

5.3.4.4.6. Варијабла: место и квалитет акцента

РМСб краткосилазни: боловање, миоцен, луткарица, мрморење, летлампа, наднаслов

РМСб краткоузлазни на пенултими и дужина на ултими: заповедник, мулине,

РМСб краткоузлазни на пенултими: милодух, планина,

РМС6 краткоузлазни на антепенултими: заповедница,

5.3.4.4.7. Варијабла: место и квалитет акцента и квантитет слогова

РМС6 краткоузлазни на пенултими: монофтонг,

РМС6 дугоузлазни на антепенултими: натприродност

5.3.5. ДУБЛЕТ У РМС6, А НИЈЕ У РСЈ2011

У овој тачки наведене су именице које су варијантне у РМС6, док РСЈ2011 даје само један лик:

5.3.5.1. РСЈ2011 ДАЈЕ САМО ПРВИ ЛИК ИЗ РМС6

5.3.5.1.1. Варијабла: квантитет поста акценатског слога:

5.3.5.1.1.1. Ултима

òðgoj/òðgõj:

1) с краткосилазним акцентом: *ружмарин, фудбал;*

2) с краткоузлазним акцентом на пенултими: *Адам, банкрот, бугарофил, бугароман, галоман, детић, јаворић, кестенић, кестенчић, кокотић, нонпарел, психопат, рељеф;*

3) с краткоузлазним на антепенултими: *игуман;*

стрѸјомѐр/стрѸјомер¹⁶³:

1) с краткосилазним акцентом: *гуштер, рукомет, струјомјер;*

2) с краткоузлазним акцентом на пенултими: *апаиш, атол, аутомобил, вандал, вртигуз, геодет, домицил, зубун, јери, лицеј, лудов, љутик, најлон, низам, орангутан, ортак, пропелер, табурет, темат, тефлон, градић.*

¹⁶³ Са штампарском грешкома на акцентованом вокалу у РМС6.

5.3.5.1.1.2. Пенултима

небитно̄ст/небитно̄ст: алатка;

духовник/духовник:

1) с краткосилазним акцентом: *замаиност, саучеише, сочиво, темешце*;

2) с краткоузлазним акцентом на антепенултими: *ђаурка, комшика, нововерник, одличје, оруђе, оточје, отпремник, побрђе, побережје, подручје, самовлаише, сладостраише, танкопреља, учеише*

3) с краткоузлазним испред антепенултима: *директорка, љубитељство*

5.3.5.1.1.3. Остало

васпитаност/васпитаност;

припремљеност/припремљеност: *духовница, духовништво, натмуреност, отпремница, разуђеност, обезглављеност, уображеност.*

5.3.5.1.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

та̄ст/та̄ст: *чај 1., шеф, шиф 1., шраф, шут 1.*

со̄к/со̄к 1.: *гњев, грозд, нит 1., рок 1., смуђ, спол, трап 1., хам, чвор, чир;*

шӣнса/шӣнса: *багра, жубор, јетра, јетрица 1., клерик, менза, надница, рунда 2, скуша, ципал;*

ра̄справа/ра̄справа: *алга, живаљ, мрачњак, мрачњаиштво, пасош, разблуда, расправица, халва 1., цветњак.*

5.3.5.1.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.5.1.3.1. Пенултима

ло̄вац/ло̄вац: *ансамбл, балонче, врућац, досег, кобац, новчић, одабраник, одстрел, пудинг, синовац, синовчић, табу, удовац, цимер 1.;*

бóрац/бòрац: бандерола, натпис, појам, поклонство, првенство, премаз, препев, преплет, пресек, претрес, пунђа, харем, фушер, жирафа, салата, тапета, ујка, ујко, целац, шарко.

5.3.5.1.3.2. Акценат на антепенултими

прèзуме/прéзуме: авлија, великопоседник, дечурлија, зачетник, изјавилац, клупица, одабраница, паперје, патријаршија, узглавак, фризерка;

на̀следство/на̀следство: аветиња, акробација, засенак, линија, насилник, насилност, наследник, наследност, настојник, повученост, потресеност, развученост, растресеност, тамњење, увученост, утученост.

5.3.5.1.3.3. Остало

за̀четница/за̀четница: великопоседница, настреиница, настреишица, пустошење;

на̀следница/на̀следница: зујалица, насилништво, настојница, обитавалиште, разбојиште.

5.3.5.1.4. Варијабла: квантитет слогова

5.3.5.1.4.1. Квантитет акцентованог и поста акценатског слога: узлазни акценти и дужина на ултими

тѝгāњ/тѝгањ: метер.

5.3.5.1.4.2. Квантитет акцентованог и поста акценатског слога: узлазни акценти и дужина на ултими

за̀тишије/за̀тӣшије.

5.3.5.1.4.3. Узлазни акценти и дужина на антепенултими

за̀мо̀лница/за̀мо̀лница: фризерница;

5.3.5.1.5. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.5.1.5.1. Акценат на пенултими

pāshñāk/pāshñāk: вучјак 1., гласник, дувар, зират, кобник, лимун, мајур, очњак, пехар, печал, прџко, страсник, чадор;

nōhñīk/nōhñīk: вакуф, гвожђар, комар, кубе, лужњак, лула, натпоп, никл, основ, порез, рафал, точак, фелах, чабар.

5.3.5.1.5.2. Акценат на антепенултими

pōuka/pōuka: вадичеп, клизавост, лемљење, љупина, мањкавост, протокол, утока, ферибот, чизмарка;

ōsnova/ōsnova: газилац, гунђало, знаменка, знамење, мерилац, мучилац, мучитељ, неспремност, обланда, отава, порезник, потврдност, поткова, приправник, самилост, чабреник.

5.3.5.1.5.3. Остали случајеви

brēskovacha/brēskovacha: бресковина, клизавица;

pōtkoviца/pōtkoviца: гунђалица, мучилиште, основица, постепеност, потковичар, приправница, приправништво;

ākuzatīv/ākuzatīv

5.3.5.1.6. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.5.1.6.1. Акценат на пенултими

māfishi/māfishi;

snīmak/snīmak: варош, Ева, зрнце, њушка

5.3.5.1.6.2. Акценат на антепенултими

*нѝзија/нѝзија 1.: ажсио, арија;
збѝрница/збѝрница: сирница.*

5.3.5.1.6.3. Остали случајеви

âријица/âријица

5.3.5.1.7. Варијабла: место акцента

5.3.5.1.7.1. Место краткоузлазног акцента

пчѝлиња̄к/пчѝлиња̄к: аморфност, вањштина, глинењак, гусењак, директност, кожушчић, патуљчад, перверзност, перика, поклоник, послушник, пчѝлињак, робус(т)ност, трсковак, чабрењак;

ѝгрлица/ѝгрлица: авангарда, гризотина, захођење, креветина, махуница, навожење, нагоњење, наношење, нахођење, одвођење, одвожење, одношење, опхођење, петљавина, послушница, превођење, пробитачност, развођење, развожење, разношење, студенткиња, увођење 2., узношење, уношење, чобаница;

на̀теклина/на̀теклѝна, кривѝклетнѝк/кривѝклетнѝк

руководѝење/руководѝење: лаборанткиња, пацијенткиња, петодинарка;

кореспѝнденткиња/кореспѝндѝнткиња;

средѝна/средѝна: богатство, газела, галоша, дебата, каришик, кртина 1., либела, новела, орфеум, симплоха, табела, фукара, опанчар, опасник, пацијен(а)т, подрумар, фукарство, шубараш;

готовѝна/готовѝна: беспослењак, будитељица, водитељица, далековод, далекозор, љубитељица, околина, особина 2., отпремнина, посластичарница читатељица;

амбулѝнта/амбулѝнта: багатела, дијафрагма, парабелум, парадигма, паралела, петролеум, фармацевт;

фармацѝуткиња/фармацѝуткиња;

изумитѝељица/изумитѝељица: одгојитељица, узгојитељица;

идолопѝклонѝк/идолопѝклѝнѝк.

5.3.5.1.7.2. Место дугоузлазног акцента

не́маишина/нема́ишина: пучанство.

5.3.5.1.7.3. Место дугоузлазног акцента, при чему је код првог лика и дужина на пенултими, а у другом дугоузлазни долази на тај слог

спасе́ње/спа́сење: довршење, лишење, непробојност, питање, предсказање, пристојност, разочарање.

5.3.5.1.7.4. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими)

*по̀ређење/поређење: вртоглавство, послушништво;
по̀слѡвница/послѡвница: биберница, психијатар, петиција, позиција, посланица,
пословница, промоција, секреција, уморница;
новоро̀ђе́нче/новорође́нче;
ауди́то̀ријум/ауди́то́ријум: Југославија;
ја́јашице/ја̀јашице: бандера, безболност, безмерност, бескрајност, бешумност,
вазалство, групација, животињство, коалиција, љубимче, милозвучност,
многобројност, оплођење, опозиција, оставишина, партнерство, подрумарство,
пословност, притворност, пунокрвност, релација, сензација, фосилност;
књиго̀вѣ́зница/књиго̀вѣ́зница.*

5.3.5.1.7.5. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : краткоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими, а краткоузлазни је испред ње)

*по̀сла̀ни̋к/посла̀ни̋к: десетник, дивиденда, пропаганда, абразија, емболија, колонија,
мелодија, натуралије, пародија, редовник;
мѐло̀дијица/мело̀дијица;
опа̀сница/опа̀сница: агонија, акрибија, алегорија, нијанса, сеанса, мезалијанса.*

5.3.5.1.8. Варијабла: место и квалитет акцента

5.3.5.1.8.1. Краткосилазни : краткоузлазни

аорист/адрист: (х)ладолеж

приповѣтка/приповѣтка: глухонемост;

приповечица/приповечица;

загонѣтка/загонѣтка: велесила, глупонемост, грахорица, дрмација, изобразба, котарица, миљеница, незаситост, неодлучност, неосетност, непобитност, неправичност, непрактичност, одгонетка, полажајник, полубраћа, полукрвњак, полулопта, полупречник, трошаци(ј)ка, трошација;

нагомиланост/нагомиланост: јасеновина, полуистина, полуострво;

квалификатив/квалификатив;

нејунѣк/нејунѣк: акропол, јаворик, малиган, опсенар, северњак, флиспапир, цепелин;

дедница/дедница: деоничтво, литрењача, просјакиња, пуноглавац, теменица, темењача;

свакидашњица/свакидашњица: деоничар, царинарница;

животопис/животопис: деловодство, деловођство;

мучитељица/мучитељица

5.3.5.1.8.2. Краткосилазни на првом слогу и дужина : дугоузлазни на месту дужине

безукуност/безукуност: књижничарство, љускари;

новинарство/новинарство: бунтовност, велесајам, гљиварство, изградња, кућевност, немирко, опишрност, отпорност, живописност, несигурност.

5.3.5.1.8.3. Краткоузлазни : краткосилазни

веродисповѣд/веродисповѣд.

5.3.5.1.9. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

5.3.5.1.9.1. Краткоузлазни, па дугоузлазни

у̀чтивѡст/учтíвѡст: брадица, интрига, досежност;
пѣлинковац/пелíнковац, Швàбичица/Швабичíица
невàљац/неваља́ц: слабовидност;
дебелòглавац/дебелоглáвац
љубíмац/љ̀убимац: генеза, образац, протаза, сабирање, способност, шкембићи;
невина́ице/нèвинаице;
лаковѣрнѡст/лакѡвернѡст: вероломност, заборавак, истоверац, лаковерност,
милокрвност, парафраза, погорелац, првоборац, Фрушкогорац;
онтогенéза/онтогèнеза: патогенеза.

5.3.5.1.9.2. Дугоузлазни, па краткоузлазни

на̀борић/набòрић.

5.3.5.1.9.3. Краткоузлазни, па краткоузлазни и дужина на ултими

предìкàт/прèдикат: антимон, афион, баритон, предикат.

5.3.5.1.9.4. Краткоузлазни и дужина на антепенултими, па краткоузлазни иза слога дужине

подмићèнìк/пòдмићенìк.

5.3.5.1.9.5. Краткоузлазни и дужина на пенултими и антепенултими, па дугоузлазни на пенултими (дужина на антепенултими се скраћује)

гòвòрнìиштво/говорнíиштво: послаништво.

5.3.5.1.9.6. Краткоузлазни и дужина на пенултими : краткоузлазни на слогу те дужине и још дужина на ултими

торèāдор/торèāдōр

5.3.5.1.9.7. Краткоузлазни и дужина на антепенултими : дугоузлазни на слогу те дужине и дужина на пенултими

прим̄ријус/прим̄ријус.

5.3.5.1.9.8. Краткоузлазни пре антепенултима и дуг слог пре антепенултима : краткоузлазни пре антепенултима

мел̄одијица/мел̄одијица.

5.3.5.1.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.5.1.10.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими

л̄ажн̄ост/л̄ажн̄ост: каша 1., квота, сцена, тата, ћела 1., чакља, чигра, чунак 1.;
стр̄анац/стр̄анац: браца, грозност, драма, зрачност, јањац, кева, мажа, мута,
нана 1., помност, сивац, чорба.

Акценат на антепенултими

ч̄игрица/ч̄игрица: приказа;
спр̄ем̄ање/спр̄ем̄ање: гмазови, штићење.

5.3.5.1.10.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на пенултими

б̄лош/б̄лош 1.: бесник, цевњак, штитник;
(х)̄алка/(х)̄алка.

Акценат на антепенултими

на̀вика/на̀вика: гроница, рација.

Остали случајеви

мѝсаон̄ст/мѝсаон̄ст.

5.3.5.1.10.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

д̄д̄д̄ир/д̄д̄д̄ир: забит 1.;

прѐглед/прѐглед: заптив, прегиб 1., прекид, прекуп, прелет.

5.3.5.1.10.4. Краткосилазни с дужином на ултими : краткоузлазни

ѝзр̄аз/ѝзр̄аз: грмаљ, изгред, издах, кулак, одраз, удах;

о̀тров/о̀тр̄ов.

5.3.5.1.10.5. Краткосилазни : краткоузлазни с дужином на ултими

рѐми/рѐми 1.: вугић, зубар 1.;

та̀п̄ир/та̀п̄ир: алах, ланилист.

5.3.5.1.10.6. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

у̀тӣсак/у̀тӣсак: ванбрачност, отисак.

5.3.5.1.10.7. Дугосилазни : краткоузлазни и дужина на пенултими

ку̀рвӣћ/ку̀рвӣћ;

дѐм̄н/дѐм̄н: бекон, Мамон.

5.3.5.1.11. Варијабла: место и квалитет акцента и квантитет слогова

5.3.5.1.11.1. Краткосилазни : дугоузлазни

*нѣпостојѧнѡст/непѡстојѧнѡст: потанкост;
нестѧшко/нѣсташко.*

5.3.5.1.11.2. Дугосилазни : краткоузлазни

плѧћенѧк/плаћенѧк, варѡщица/вѧрошица

5.3.5.1.11.3. Дугосилазни : дугоузлазни

Азијаѡ/Ѧзијаѡ.

5.3.5.1.12. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет постакценатског слога

5.3.5.1.12.1. Краткосилазни и дужина : краткоузлазни

*пѡдохвѧт/подухват: аеростат, неукус;
горѡстас/гѡростѧс.*

5.3.5.1.12.2. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

*свѡобухвѧтнѡст/свеобухватнѡст: неумитност, правокутник, стереотип;
јѡзѡркиња/језѡркиња: незадовољник;
близѧнчићи/блѧзѧнчићи: деранчић.*

5.3.5.1.12.3. Краткосилазни и дужина даље од пенултима : краткоузлазни

бѡзѧѡиница/бозѧѡиница

5.3.5.2. РСЈ2011 ДАЈЕ САМО ДРУГИ ЛИК ИЗ РМС6

5.3.5.2.1. Варијабла: квантитет поста акценатског слога

5.3.5.2.1.1. Ултима

барѐљѐф/барѐљѐф;

жѐрић/жѐрић: аутомат, вагонет, детаљ, драмат, жилет 2., канон 1., петролеј, пилот, швалер, шеријат.

5.3.5.2.1.2. Пенултима

прѐвилнић/прѐвилнић: многогласје, фототисак;

рѐшѐтка/рѐшѐтка: ђаконство, замерка, хектолитар.

5.3.5.2.1.3. Остало

зѐкошенѐст/зѐкошенѐст.

5.3.5.2.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

скѐк/скѐк: гем 2., спис (: списати), трач и фил 1.

кѐзна/кѐзна;

жѐртва/жѐртва: засена, норма, сајла.

5.3.5.2.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента

5.3.5.2.3.1. Пенултима

ѐпис/ѐпис: звончић, фрталчић, число;

ѐѐмет/ѐѐмет: гротло, крзно, плавац 1., повез, рижа 2., фота.

5.3.5.2.3.2. Акценат на антепенултими

зáметак/зàметак: *заметак, зовина, изучаватељ, наплатак, ораница 1., парија, посусталост*;
зàгōрје/зáгōрје: *загорка*.

5.3.5.2.3.3. Остало

нерàзборитōст/нерáзборитōст: *закоровљеност, нарочитост*.

5.3.5.2.4. Варијабла: квантитет слогова

5.3.5.2.4.1. Краткосилазни : дугосилазни и дужина

*прêчнĭк/прѣчнĭк*¹⁶⁴.

5.3.5.2.5. Варијабла: квалитет кратких акцената:

5.3.5.2.5.1. Акценат на пенултими

рѹсвāј/рѹсвāј: *дијак*;
дѹāл/дѹāл: *лужник, моткаш, сирар, слалом, плетер*.

5.3.5.2.5.2. Акценат на антепенултими

прàдеда/прáдеда: *касица, облица, острвље, полица 1., совице, табиња*;
скĭјāње/скĭјāње: *ауто-пут, жаршиште, испаша, нетачност, пореза, спонтаност*.

5.3.5.2.5.3. Остали случајеви

сĭјалица/сĭјалица: *књижарница, тресетиште, тресетница, упртњака*.

¹⁶⁴ Одсуство дужине у речницима мора бити грешка, јер је реч о суфиксу чији је слог увек дуг.

5.3.5.2.6. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.5.2.6.1. Акценат на пенултими

сѝлос/сѝлос;

сѝња/сѝња 1.: разор 2.

5.3.5.2.6.2. Акценат на антепенултими

крѹжница/крѹжница: задрѹгѹр.

5.3.5.2.7. Варијабла: место акцента

5.3.5.2.7.1. Место краткоузлазног акцента

прòвођѣње/прòвођѣње: епител, живичњак, липсотина, надношење, перископ, повођење, подвођење, подвожење, покровец, увратине, ухођење, црница;

осмоѹгаонѝк/осмоѹгаонѝк;

његоватѣљица/његоватѣљица¹⁶⁵;

òсмина/осмѝна: аукција, галета, епистола, животић, кликерчић, косина, наутика, паушал, синкопа, центрија, шимпанзо;

кѹпатило/купѹтило: међудневица, наутичар, оклопњача, питомица, раскалуђер;

на̀дрилекѹр/на̀дрилекѹр: калуђерчић;

ѹчитѣљица/учитѣљица: молитѣљица, пазитѣљица, равнатѣљица, радионица, родитѣљица, рушитѣљица, спаситѣљица, списатѣљица, створитѣљица, тешитѣљица, чинитѣљица;

терѹнеут/терапѹт: амарела, гувернанта, камарила, катаплазма, патронеса;

хидрѹулика/хидраѹлика;

негòватѣљица/неговатѣљица: победитѣљица, покровитѣљица, починитѣљица, прогонитѣљица, продаваоница, управитѣљица, усређитѣљица, утешитѣљица;

петнаѣстина/петнаестѝна;

¹⁶⁵ Ово је вероватно грешка у одредници.

*ослободитељица/ослободитељица: упропаститељица, утемељитељица,
кућеназитељица, руководитељица.
сластичарница/сластичарница*

5.3.5.2.7.2. Место дугоузлазног акцента

немашина/немашина: пучанство.

5.3.5.2.7.3. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими)

*разонођење/разонођење;
венчање/венчање: безазленко, бесполност, двоженство, дезертерство, докочање,
драгуљарство, државност, дугменце, издржање, једнобојност, клесарство, коленце,
кривоверство, кунићарство, курварство, многоженство, надрилекарство, палачинке,
петорка, посластичарство, театар;
осећање/осећање: испоређење, саосећање.*

5.3.5.2.7.4. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : краткоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими, а краткоузлазни је испред ње)

*ковѐрта/ковѐрта: веровник, еквиноциј, катакомба;
еквиноцијум/еквиндцијум;
куртизана/куртизана: олеандар;
боѐмија/боѐмија: јесењача, хегемонија, хипокризија.*

5.3.5.2.8. Варијабла: место и квалитет акцента

КРАТКОСИЛАЗНИ НА ПРВОМ, А КРАТКОУЗЛАЗНИ ИЗА

*некритичност/некритичност: дионица, дионичар, диоништво;
миљеник/миљеник: ладолеж, матрица, отоман, павијан, пелена, полубрат,
семафор, хладолеж, циклотрон;
небодер/небодер: космодром, термостат, термофор;*

пoткoдишyлa/пoткoшyлa: крџалија, неумесност, неумешност, неутешност, нечовечност, стотинарка;

крџставчић/крстaвчић: гуштерић, паламар, паметар, пододбор, праменчић, простата, тинејџер;

сѝрoвина/сирoвина: раскраљица, северњака, сировина, школарина;

ѝспрeмeтaнoст/испрeмeтaнoст;

вeслeслoм/вeслaлoм: eмeнтaлeр.

КРАТКОСИЛАЗНИ НА ПРВОМ СЛОГУ И ДУЖИНА : ДУГОУЗЛАЗНИ НА МЕСТУ ДУЖИНЕ

симултaнoст/сѝмyлтaнoст;

oчѝнствo/oчѝнствo: дрљавкo, лyкaвствo, пaтрљaк;

лyкaвѝштинa/лyкaвѝштинa.

КРАТКОУЗЛАЗНИ : КРАТКОСИЛАЗНИ НА МЕСТУ ДУЖИНЕ

вeрoѝспoвeст/вeрoѝспoвeст: сaмoупрaвa.

5.3.5.2.9. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

5.3.5.2.9.1. Краткоузлазни, па дугоузлазни

кoнкрeтнoст/кoнкрeтнoст: дaирe 1.;

пoгoднoст/пoгoднoст: aскeтa, бyхaрa 3., гитaрa, мaргинa, питoмaц, пртљaгa, тpпaнaц;

врбичица/врбичица;

нeпoдoбнoст/нeпoдoбнoст: aхмeдија, злaтoљyбaц, кaрaктeрнoст, кривoвeрaц, љyдoждeрствo, нeзнaбoжaц, нeзнaбoштвo, нoвoвeрaц, oлимпѝјац,¹⁶⁶ пaрeнтeзa;

нeмилoсрднoст/нeмилoсрднoст: aурeолa, мoнoгeнeзa, филoгeнeзa;

пaртeнoгeнeзa/пaртeнoгeнeзa: биoгeнeзa.

¹⁶⁶ Универб ако се пође према творбеној парафрази „учесник *Олимпијских игара*”, а суфиксална твореница ако се, уместо од синтагме, изводи од већ постојећег универба *олимпијада* (уп. *олимпијада* у: Ђорић 2008: 31).

5.3.5.2.9.2. Дугоузлазни, па краткоузлазни

ваиàрїиште/вáшарїиште

5.3.5.2.9.3. Краткоузлазни, па краткоузлазни и дужина на ултими

пèдигре/педìгрè.

5.3.5.2.9.4. Дугоузлазни и дужина на ултими, па краткоузлазни

пríродопїс/природòпис.

5.3.5.2.9.5. Краткоузлазни пре антепенултима и дуга антепенултима : краткоузлазни на антепенултими

бòèмија/боèмија: јесењача.

5.3.5.2.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.5.2.10.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими:

пríснòст/прїснòст: висост, жмара;

глãгол/гláгол: глагол, мица 1., кеша, пања, сове.

Акценат на антепенултими:

шúрèње/шўрèње;

прèтежнòст/прéтежнòст: жмарèње, расудност.

5.3.5.2.10.2. Краткоузлазни : дугосилазни

Акценат на пенултими: *òжег/òжег 1.*

Акцент на антепенултими: *двѣјчица/двѣјчица*

5.3.5.2.10.3. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

дѣтѣв/дѣтѣв

5.3.5.2.10.4. Краткосилазни с дужином на ултими : краткоузлазни

ѣзрѣз/ѣзрѣз: тресет 2.

5.3.5.2.10.5. Краткосилазни : краткоузлазни с дужином на ултими

гѣздѣћ/гѣздѣћ;

пѣлић/пѣлић: јадов, пархет, тимпан.

5.3.5.2.10.6. Краткосилазни и дужина ван пенултима : краткоузлазни

пѣгибија/пѣгибија.

5.3.5.2.11. Варијабла: место и квалитет акцента и квантитет слогова

5.3.5.2.11.1. Краткосилазни : дугоузлазни

заравѣнак/зѣраванак;

ѣѣпарац/ѣѣпарац: мекушност, непогодност, панама, раменак 2., супротност, хидрофите.

5.3.5.2.11.2. Дугосилазни : краткоузлазни

пѣљеница/пѣљеница

5.3.5.2.12. Варијабла: место и квалитет акцента, и квантитет
постакценатског слога

5.3.5.2.12.1. Краткосилазни : краткоузлазни и дужина

ѐтимон/етимѡн.

5.3.5.2.12.2. Краткосилазни и дужина : краткоузлазни

жѡторѡд/житѡрод.

5.3.5.2.12.3. Краткосилазни и дужина на пенултими : краткоузлазни

непѡвратнѡст/нѐповрѡтнѡст: предузетност.

5.3.5.2.12.4. Дугосилазни и дужина на пенултими : дугоузлазни

зѡдругѡрство/зѡдругѡрство.

5.3.5.3. РСЈ2011 ДАЈЕ ДРУГАЧИЈЕ РЕШЕЊЕ НЕГО РМС6

5.3.5.3.1. Варијабла: квантитет постакценатског слога:

5.3.5.3.1.1. Ултима

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: РМС6 *перѡстѡл/перѡстѡл*, РСЈ2011 само *пѡристѡл*.

5.3.5.3.1.2. Пенултима

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: РМС6 *дѡскретнѡст/дѡскретност*, РСЈ2011 само *дѡскретнѡст*.

5.3.5.3.2. Варијабла: квантитет силазног акцента

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: према *гòлгетер/гòлгетер* у РМС6, у РСЈ2011 налазимо *голгèтер*.

5.3.5.3.3. Варијабла: квантитет узлазног акцента на антепенултими

РСЈ2011 неко друго решење: *васпитáње* (РМС6: *васпìтáње/васпìтáње*).

5.3.5.3.4. Варијабла: квантитет акцентованог и постакценатског слога: узлазни акценти и дужина на ултими

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: РМС6 *òвòј/òвој*, РСЈ2011 само *òвòј*.

5.3.5.3.5. Варијабла: квалитет кратких акцената

5.3.5.3.5.1. Акценат на пенултими

РСЈ2011 даје сасвим друго решење:

- 1) РМС6 *кòрнер/кòрнер*, РСЈ2011 само *кòрнèр*;
- 2) РМС6 *цèва/цèва*, РСЈ2011 само *цèва*.

5.3.5.3.5.2. Акценат на антепенултими

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *модèрнòст* (РМС6 *мòдèрнòст/мòдèрнòст*).

5.3.5.3.5.3. Остали случајеви

РСЈ2011 даје неко друго решење: *нèљубáзнòст* (РМС6 *нèљубазнòст/нèљубазнòст*).

5.3.5.3.6. Варијабла: квалитет дугих акцената

5.3.5.3.6.1. Акценат на пенултими

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *кòдекс* (РМС6 *кòдекс/кóдекс*).

5.3.5.3.6.2. Акценат на антепенултими

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *задр̀уг̃ар* (РМС6 *з̃адруг̃ар/з̃адруг̃ар*).

5.3.5.3.6.3. Остале позиције

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *задр̀уг̃арка* (РМС6 *з̃адруг̃арка/з̃адруг̃арка*).

5.3.5.3.7. Место акцента

5.3.5.3.7.1. Место краткоузлазног

РСЈ2011 даје сасвим друго решење:

- 1) *б̃езутешн̃ост* (РМС6 *б̃езутешн̃ост/б̃езутешн̃ост*);
- 2) *кривòкл̃етница* (РМС6 *кривòкл̃етница/кривокл̃етница*);
- 3) *полòјит̃ост* (РМС6 *полòјит̃ост/полòјит̃ост*);
- 4) *геод̃ета* (РМ6 *геод̃ета/г̃еод̃ета*).

5.3.5.3.7.2. Место узлазног акцента - краткоузлазни и дужина : дугоузлазни на месту где је та дужина (дуги слог је на пенултими)

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *йм̀ун̃ост* (РМС6 *йм̀ун̃ост/им̀ун̃ост*).

5.3.5.3.8. Варијабла: место и квалитет акцента

5.3.5.3.8.1. Краткосилазни на првом, а краткоузлазни иза

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење:

- 1) *кѡловѡз* (РМС6 *кѡловоз/колѡвоз*);
- 2) *купопрѡдаја* (РМС6 *кѡпопродаја/купопрѡдаја*);
- 3) *напирлитанѡст* (РМС6 *напирлитанѡст/напирлитанѡст*);
- 4) *сѡтона* (РМС6 *сѡтона/сотѡна*);
- 5) *поштовѡње* (РМС6 *пѡштовѡње/поштѡвѡње*);
- 6) *халваѡиѡница* (РМС6 *хѡлваѡиѡница/халвѡиѡница*).

5.3.5.3.9. Варијабла: место акцента и квантитет слогова

5.3.5.3.9.1. Краткоузлазни, па краткоузлазни и дужина на пенултими

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: *новорѡђенчѡд* (РМС6 *новѡрођенчѡд/новорѡђенчѡд*).

5.3.5.3.9.2. Краткоузлазни, па дугоузлазни

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *лѡвина* (РМС6 *лѡвина/лавѡна*).

5.3.5.3.9.3. Краткоузлазни, па краткоузлазни и дужина на ултими

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: *ѡмѡнијак* (РМС6 *амѡнијѡк/амонијѡк*).

5.3.5.3.10. Варијабла: квантитет слогова и квалитет акцената

5.3.5.3.10.1. Краткосилазни : дугоузлазни

Акценат на пенултими

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *Бурђевѡнак* (РМС6 *Бѡурђевѡнак/Бѡурђевѡнак*).

Остали случајеви

РСЈ2011 даје сасвим друго решење: *на̀киселѡст* (РМС6 *на̀киселѡст/на̀киселѡст*).

5.3.5.3.10.2. Краткосилазни и дужина на ултими : дугоузлазни

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: *за̀пах* (РМС6 *за̀пах/за̀пах*)

5.3.5.3.10.3. Краткосилазни с дужином на ултими : краткоузлазни

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: *азимут* (РМС6 *азимут/азимут*), *мрмор* (РМС6 *мрмор/мрмор*).

5.3.5.3.10.4. Краткосилазни : краткоузлазни с дужином на ултими

РСЈ2011 даје сасвим другачије решење: *дарма̀р* (РМС6 *дарма̀р/дарма̀р*) *рèкет*.

5.3.5.4. ОБРАДА ТРИПЛЕТА

Неусаглашености се јављају и код већине триплета:

5.3.5.5.1. именица је триплет у РСЈ2011, а дублет у РМС6, с двама заједничким варијантама:

РСЈ2011		
РМС6		
<i>ја̀мац</i>	<i>ја́мац</i>	<i>ја̀мац</i>
<i>ја̀мство</i>	<i>ја́мство</i>	<i>ја̀мство</i>
<i>јѐмац</i>	<i>је́мац</i>	<i>јѐмац</i>
<i>јѐмство</i>	<i>је́мство</i>	<i>јѐмство</i>

PCJ2011		
PMC6		
<i>кòриснòст</i>	<i>кòрїснòст</i>	<i>корїснòст</i> ¹⁶⁷
<i>краткòумнòст</i>	<i>краткоумнòст</i>	<i>краткòумнòст</i> ¹⁶⁸
<i>кùповина</i>	<i>куповїна</i>	<i>купòвина</i> ¹⁶⁹
<i>лакòумнòст</i>	<i>лакоумнòст</i>	<i>лакòумнòст</i> ¹⁷⁰
<i>малèшнòст</i>	<i>малешнòст</i>	<i>малèшнòст</i>
<i>мїна 1.</i>	<i>мїна 1.</i>	<i>міна 1.</i>
<i>мїна 2.</i>	<i>мїна 2.</i>	<i>міна 2.</i> ¹⁷¹

Лик *куповїна* је у загради у PMC6.

5.3.5.5.2. именица је триплет у PCJ2011, а дублет у PMC6, с једном заједничком варијантом:

PMC6		PCJ2011	
<i>оштрòумнòст</i>	<i>оштроумнòст</i>	<i>òштроумнòст</i>	<i>оштроумнòст</i>

5.3.5.5.3. именица је триплет у PMC6, а дублет у PCJ2011, с двома заједничким варијантама:

¹⁶⁷ Редослед варијаната у PCJ2011 је: *кòрїснòст/кòриснòст/корїснòст*.

¹⁶⁸ Редослед варијаната у PCJ2011 је: *краткòумнòст/краткòумнòст/краткоумнòст*.

¹⁶⁹ Редослед варијаната у PCJ2011 је: *купòвина/кùповина/куповїна*.

¹⁷⁰ Редослед варијаната у PCJ2011 је: *лакòумнòст/лакòумнòст/лакоумнòст*.

¹⁷¹ Редослед варијаната у PCJ2011 је: *мїна 2./міна 2./міна 2.*

PMS6		
PCJ2011		
<i>вѣсница</i>	<i>вѣсница</i>	<i>вѣсница</i> ¹⁷²
<i>зѡдужбинѡр</i>	<i>зѡдужбинѡр</i>	<i>зѡдужбинѡр</i>
<i>зѡпадњѡк</i> ¹⁷³	<i>зѡпѡдњѡк</i>	<i>зѡпадњѡк</i> ¹⁷⁴
<i>нѡвала</i>	<i>нѡвала</i> ¹⁷⁵	<i>нѡвала</i> ¹⁷⁶
<i>одаслѡнѡк</i>	<i>одаслѡнѡк</i> ¹⁷⁷	<i>одаслѡнѡк</i> ¹⁷⁸
<i>одаслѡница</i>	<i>одаслѡница</i> ¹⁷⁹	<i>одаслѡница</i> ¹⁸⁰
<i>пѡклић</i>	<i>пѡклић</i>	<i>пѡклић</i> ¹⁸¹
<i>прѡвосућѡ</i> ¹⁸²	<i>правѡсућѡ</i>	<i>правѡсућѡ</i> ¹⁸³
<i>рѡвнѡтельство</i>	<i>равнѡтѣльство</i>	<i>равнѡтѣльство</i>
<i>рѣчнѡк</i>	<i>рѣчнѡк</i>	<i>рѣчнѡк</i> ¹⁸⁴
<i>слѡнинѡца</i>	<i>слѡнинѡца</i>	<i>слѡнинѡца</i> ¹⁸⁵
<i>тѡва</i> ¹⁸⁶	<i>тѡва</i>	<i>тѡва</i> ¹⁸⁷
<i>трѡнаѣстина</i>	<i>трѡнаѣстина</i>	<i>трѡнаѣстина</i> ¹⁸⁸
<i>чѡвитѡр</i>	<i>чѡвитѡр</i>	<i>чѡвитѡр</i> ¹⁸⁹

¹⁷² У загради у PMS6.

¹⁷³ У загради у PMS6.

¹⁷⁴ Редослед варијаната у PMS6 је: *зѡпадњѡк/зѡпѡдњѡк/зѡпадњѡк*.

¹⁷⁵ У загради у PCJ2011.

¹⁷⁶ Редослед варијаната у PMS6 је: *нѡвала/нѡвала/нѡвала*.

¹⁷⁷ У загради у PMS6.

¹⁷⁸ Редослед варијаната у PMS6 је: *одаслѡнѡк/одаслѡнѡк/одаслѡнѡк*.

¹⁷⁹ У загради у PMS6.

¹⁸⁰ Редослед варијаната у PMS6 је: *одаслѡница/одаслѡница/одаслѡница*.

¹⁸¹ Редослед варијаната у PMS6 је: *пѡклић/ пѡклић/ пѡклић*.

¹⁸² У загради у PMS6.

¹⁸³ Редослед варијаната у PMS6 је: *правѡсућѡ/правѡсућѡ/прѡвосућѡ*.

¹⁸⁴ У загради у PMS6.

¹⁸⁵ У загради у PMS6.

¹⁸⁶ У загради у PCJ2011.

¹⁸⁷ Редослед варијаната у PMS6 је: *тѡва/тѡва/тѡва*.

¹⁸⁸ У загради у PMS6.

5.3.5.5.4. именица је триплет у РМС6, а дублет у РСЈ2011, при чему нема заједничких варијаната:

РСЈ2011		РМС6		
<i>zâpadňaitvo</i>	<i>zâpadňaitvo</i>	<i>západňaitvo</i>	<i>zǎpǎdňaitvo</i>	<i>zâpadňaitvo</i> ¹⁹⁰

5.3.5.5.5. именица је триплет у РСЈ2011, а РМС6 наводи само један лик, заједнички с РСЈ2011:

1) први лик у РСЈ2011:

РСЈ2011		
РМС6		
<i>жүјән</i>	<i>жүјән</i>	<i>жүјән</i>
<i>котарчица</i>	<i>кòтарчица</i>	<i>кòтарчица</i> ¹⁹¹
<i>милосрднòст</i>	<i>мйлосрднòст</i>	<i>милосрднòст</i>
<i>предуслов</i>	<i>предуслов</i>	<i>прèдуслов</i> ¹⁹²

2) трећи лик у РСЈ2011:

РСЈ2011		
		РМС6
<i>кòтарчица</i>	<i>кòтарчица</i>	<i>котарчица</i>

¹⁸⁹ Редослед варијаната у РМС6 је: *чивит̄ар/чйвит̄ар/чйвит̄ар*.

¹⁹⁰ У загради у РМС6.

¹⁹¹ Редослед варијаната у РМС6 је: *кòтарчица/кòтарчица/котарчица*.

¹⁹² У загради у РСЈ2011.

5.3.5.5.6. именица је триплет у РМС6, а РСЈ2011 наводи само један лик, заједнички с РМС6:

РМС6		
РСЈ2011		
<i>неугоднџст</i> ¹⁹³	<i>неугоднџст</i>	<i>неугоднџст</i> ¹⁹⁴
<i>неудџбнџст</i> ¹⁹⁵	<i>неудџбнџст</i>	<i>неудџбнџст</i> ¹⁹⁶
<i>неукуснџст</i>	<i>неукуснџст</i>	<i>неукуснџст</i> ¹⁹⁷
<i>џџмба</i>	<i>џџмба</i>	<i>џџмба</i>

5.3.5.5.7. именица је триплет и налази се само у РМС6:

дџвак/дџва̋к/дџвак, *западнакиња/западнакиња/западнакиња*¹⁹⁸,
пладњић/пладњић/пладњић, *неучтивџст/неучтивџст/неучтивџст*¹⁹⁹.

5.3.5.5. ЈЕДНА ИЛИ ДВЕ ЛЕКСЕМЕ У РЕЧНИКУ

Речници се у неколико случајева разликују у томе да ли одређена значења посматрају као део једне или две именице:

¹⁹³ У загради у РМС6.

¹⁹⁴ Редослед варијаната у РМС6 је: *неугоднџст/неугоднџст/неугоднџст*.

¹⁹⁵ У загради у РМС6.

¹⁹⁶ Редослед варијаната у РМС6 је: *неудџбнџст/неудџбнџст/неудџбнџст*.

¹⁹⁷ У загради у РМС6.

¹⁹⁸ Последњи лик у загради у РМС6.

¹⁹⁹ Последњи лик у загради у РМС6

1) *клинчић*

РСЈ2011:

клинчић, -а и клинчић, -ића м 1. дем. од *клинац* или *клин*.
2. бот. а. в. *каранфил* (а). б. в. *каранфилић* (2).

РСМ6:

клинчић¹ м дем. од *клинац*.
клинчић² м бот. 1. в. *каранфил*. 2. в.
каранфилић. Сим. Реч.

2) *лепак*:

РСЈ2011:

лепак и **лепак** јек. **лијепак** и **љепак**, -пка (мн. -пкови) 1. а. *мајерија која се употребљава као средство за лељење*. б. *вајерна трака превучена овом мајеријом, која служи да су на њу ухватице муве*. 2. а. *лељива беланчевинаста мајерија у зрну пшенице и других житарица, која често чини еластичним*. б. *беланчевинаста састојанца у животињском организму као саставни део везивних влакана, костију, хрскавице и др*. 3. бот. в. *имела*. • **ухватити се, хватати се на лепак** бићи *преварен, обманути, постоја(ја)ћи жртва преваре, обмане*. **ухватити, хватати (некога) на лепак** *придобити некога преваром, обманом, примамити, примамљивати, преварити, варати, обманути, обмањивати (некога)*.

лѣпак, -пка, ијек. лијѣпак и љѣпак, м (мн. лѣпци, ген. лѣпакѣ) *лепљива супстанца биљног или животињског порекла, средство за лепљење.* — *фиг. Мирно [си] немирне душе и залуд их мамио златном пјесмом на свој лијепак. Шен. Знао је да је то сигуран лепак којим се везују девојке. Бар.*
 Изр. *ухватити се (наићи, пасти и сл.) на ~ постати жртва преваре; ухватити на ~ (кога) преварити, на превару примамити (кога).*
љѣпак, -пка, ијек. љѣпак, м бот. в. *имела.* Вук Рј.

3) *марка:*

РСЈ2011:

м̄арка¹ и **м̄арка** ж (ген. мн. м̄арак̄а) фр. (итал., нем.) 1. *нарочити, обично четвртасити комадић самолепљивој папира са неким ликом (сликом и сл.) и ознаком новчане вредности, који се лежи на поштанске поштилке, одн. као таксена вредности на разна докуменџа или робу: поштанска ~, таксена ~.* 2. *фабрички заштитни знак који симболизује или садржи име произвођача, ознака којом произвођач обележава своје производе; производ заштитен знаком произвођача: аутомобил познате марке.* 3. *фиг. признати стваралац у некој области, ауторитет; уопште важна, уважена, значајна личности.*

м̄арка² и **м̄арка** ж (ген. мн. м̄арак̄а) нем. *новчана јединица (или некадашња новчана јединица) у неким земљама.*

ма́рка и ма̀рка ж фр.-нем. **1.** поштански или таксени знак, белег с неким ликом или сликом чега другог и бројном ознаком вредности, који се лети на писма или на акта: поштанска ~, таксена ~. — Види [де-чак] ... у мислима ... право писмо ... са маркама, поштанским жиговима. *Андр. И.* **2. а.** фабрички жиг, знак, ознака под којим фабрика, творница, предузеће производи неку врсту робе. — Коњак је најбоље марке. *Вин.* Појављивале [су се] разне марке аутомобила. *Аут. фиг. обележје, ознака, потпис.* — Приповетке су се тада тражиле, и са марком једног писца, као што је био Јакшић, нарочито су добро ишле. *Скерл.* **б.** белег који пас носи око врата, литар. — Псето без ... марке ипак не смије да преступи праг нашег главног ... града. *Крл.* **3.** немачка и финска новчана јединица. **4.** ист. граница, крајина; у средњовековној Немачкој погранично или административно подручје. — За сигурност границе оснује аварску или источну марку. *Пов. 2.*

4) тројке:

тројка (тројка) ж (дат. -јци; ген. мн. -ки) **1.** назив цифре 3, знак којим се обележава број три; бројна вредност означена том цифром: написати тројку; збир једнак тројци. **2. а.** оцена у систему оцењивања од 1 до 5 (задовољавајуће знање): добити тројку из биологије. **б.** назив за бића и предмете означене бројем три, одн. обележене цифром 3 или означене са три (обично истовешна) знака (*трија нр.*) (*шакмичар, историја, возило, касачко љрло и др.*): бодрити тројку, возити се тројком, држати предавање у тројци. **3.** три особе везане заједничким њсловом, иншерсом, задатком и сл., *трија од три лица*: растурити чету у тројке. **4.** мн. троје деце рођене три истом порођају. **5.** колска запрега од три коња; кола или санке с тројном коњском запрегом: руска ~. **6.** спорт. њодак у кошарци њошњу са удаљеношћу веће од 6,52 m.

PMC6:

трѳјка и **трѳјка** ж (дат. -јци; ген. мн. трѳјкѳ, трѳјкѳ и трѳјкѳ) **1.** назив броја 3, знак којим се обележава број три. **2. а.** оно што је обележено бројем три (просторија, возило, карта за игру, такмичар, касачко грло и др.). **б.** шк. оцена одређеног (у наше време најчешће доброг, задовољавајућег) успеха и владања. **3.** три особе везане заједничким послом, интересом, задатком и сл., група од три лица. — Штаб је решио да се чета растури у тројке. Чол. **4. а.** колска запрега од три коња. — Пожељет ћу трку најбјесније тројке. Франк. **б.** кола или санке са тројном коњском запрегом. — Ови се простори не би могли замислити без чувених руских тројки — санке са тројном коњском запрегом. Пол. 1973. **5.** буре од три акова. Р-К Реч. **6.** покр. врста винове лозе која више пута у току лета цвета и рађа. Вук Р1.

трѳјке и **трѳјке** ж мн. троје деце рођене при истом порођају; исп. тројци. — Родила [је] . . . тројке. Пол. 1957.

5) бедреница:

PCJ2011:

бѳдреница и **бѳдрѳница** ж **1.** вет. заразна болест домаћих животиња (говѳда, оваца и коња), а често и човека, коју изазива *Bacillus anthracis*, ѳросѳрел, анѳракс. **2.** бочна сѳрана нечѳла (нѳр. куће, креветѳа, колевке итд.). **3.** мн. два дужа камена који се сѳављају у ѳроб (ѳо један са обе бочне сѳране) кад се сахрањује мртѳвац без сандука. **4.** сабља која виси о бедру.

PMС6:

бѣдреница ж вет. = бѣдреници *говеђа болест слезине, прострел.* — Прегледао је ветеринар... краву и вели: бѣдреница. *Крл.*

бѣдрѣница ж песн. *сабља која виси о бедру.* — Марко сакова двије сабље бѣдрѣнице. *Наз.*

б) *купа:*

РСЈ2011:

кѹпа² ж **1.** мат. *геометријско шело ораничено равном, кружном површином у основи и облом површином која се постепено сужава и завршава у једној тачки у врху, конус.* **2.** *иланински врх, брдо, сѣна и сл. налик на куйу (1).* **3.** (и кѹпа) **а.** *снојови кукурузне шаше (турске и сл.) сложени у виду куйе (1); уошће наслаја, томила нечеја слична куйи (1).* **б.** *неколико или више љушача сложених тако да се врховима цевци наслањају једна на друћу.* **в.** *томилица од четри ораха (или некој друћој љлода) намештена тако да три чине основу а четврти стоји на њима у средини; дечја игра у којој се орахом (или неким друћим од тогарајућим љлодом) љађа у више таквих томилица док се све не оборе.* • мат. *зарубљена* ~ *део љраве куйе између њене базе и љресека који остане када се љрава куйа љресече једном равни љпаралелном са основом куйе.* *коса* ~ *куја са најућом средњом осом.* *права* (кружна, ротациона) ~ *куја која настаје обрћанем љравоућлој љроућла око дуже катѣте, љри чему краћа катѣта описује кружну основу.*

PMС6:

кўпа³ ж **1.** геометријско тело које настаје кад се права линија којој је један крај непомичан обрће по кружности, чун, стожац, конус. **2.** предмет сличног облика, највиши део, вршак чега, купола. — Негдје вулканска главица или купа буде саграђена од наслага вулканскога пепела, пијеска. *Тућ.* Докле око досеже — планине, литице ... лијево се види усамљена купа Јериње Главе. *Вуков.*

кўпа и кўпа⁵ ж **1.** гомила усправно наслаганих снопова (обично) кукурузовине. — Митраљезе смо поставили за једном купом кукурузовине. *Пол. 1944.* Крстине или купе расту са почишћеног тла у својим стварним облицима. *ЛМС 1951.* **2.** гомилица, хрстица. — Грах разасу по тлима и подијели га у купе: све по четири зрна у једну купу. *Ђор. 3.* војн. пушке прислоњене једна уз другу тако да су цеви окренуте нагоре. — Пушке се слажу у купе. *Ђос. Д.* Шумица је била начичкана купама партизанских пушака. *Поп. Ј.*

7) некрст:

РСЈ2011:

некрст ж зб. они који нису хришћани, нехришћански свети (обично о муслиманима).

некрст м а. онај који није хришћин, нехришћанин (обично муслиман).

PMC6:

нѣкрѣст ж и нѣкрѣст м онај који није крштен, нехришћанин (обично Турци). — Ево видиш како смо далеко, и опет она тешка воња од некрсти овде заудара. *Њег.* Да . . . видимо љуте ране које зада некрст крсту. *Горд.*

8) *царић*

PCJ2011:

царић м 1. а. дем. од цар; мали цар; цар мале државе. б. царев син, царевић. 2. зоол. мала птица певачица Troglodytes troglodytes из пор. грмуша (Sylviidae).

PMC6:

царић¹ м 1. дем. од цар; мали цар; цар мале државе. — Дошли царићи азовски и астрахански који никад дотле нису били у Пољској. *Кнеж. Л. 2. царев син, царевић.*

царић², -а и царѣћ, -ића м зоол. мала птица певачица из пор. грмуша, палчић (2) Troglodytes troglodytes. — Три птичице су се кренуле на пут . . . царић, црвендаћ и другарица шева. *Богдан.* Царић мали на граници од весеља све скакуће. *Шант.*

9) образовање:

РСЈ2011:

òбразовāње и образовāње с образованосћ, òпросвећеносћ; устѣанове у којима се неко образује, школује.

òбразовати, -зујѣм свр и несвр. 1. створити, стварати, сачинити, сачињавати, формирати. 2. òучавати некога, држати òпредавање некоме. ■ ~ се 1. створити се, стварати се, настати(ја)ти. 2. учити се, школовати се.

РСМ6:

òбразовāње с гл. им. од образовати (се).

образовāње с образованост: опште ~.
— Лабаво [му] бијаше образовање. *Матоси*.
Ценимо . . . вредноћу, образовање, духовитост. *Јанк*.

òбразовати, -зујѣм сврш. и несврш.
1. (на)чинити, устројити, устројавати, створити, стварати, сачинити, сачињавати, формирати. — Донео [сам] вест да ће наши образовати кабинет. *Нуш*. Најприје образоваше живи ланац. *Божих*. Север образују питоми брежуљци. *Уск*. 2. поучавати, предавати другом знање и науку. — Друге је звао руски Петар Велики да му образују поморски подмладак. *Вил*.

~ се 1. створити се, настати, стварати се, настајати. — То није особина која се у човеку самоникло образује. *Цар М*. Сутра ће се образовати прва народна влада у Хрватској. *Кол*. 2. учити се. — Оснује . . . интернат за хрватску дјецу, која ће се образовати за свећенике глагољаше. *Водн*.

5.3.5.6. ВАРИЈАНТЕ У ЛИТЕРАТУРИ КОЈИХ НЕМА У РЕЧНИЦИМА

5.3.5.6.1. Ј. Јокановић Михајлов лексему *дублет* сврстава у акценатске парадигме *јун̄а̄к* и *живот* (2012: 59). РМС6 наводи само *дублѐт*, *-ѐта* (дакле, по типу *јун̄а̄к*), а РСЈ2011 према номинативу *дублѐт* наводи генитиве *дублѐта* и *дублѐта*, сврставајући је тиме у Даничићеве парадигме *јун̄а̄к* и *бѐлѓв* (1925: 35).

5.3.5.6.2. Код Ј. Јокановић Михајлов налазимо *ѓрао/ѓрао* (2012: 60), који је у РСЈ2011 и РМС6 само с краткоузлазним акцентом.

5.3.5.6.3. Према Даничићу, именице *Петар* и *чешаљ* могу се акценатски понашати и као *ветар* и као *свекар* (1925: 33–34).

5.3.5.6.4. Суфиксална деадјективна твореница *кутња̄к* је код Ђ. Даничића *кӯтња̄к/кӯтња̄к* (1925: 34).

5.3.5.6.5. Именице *карта* и *банка* су дублетне за Ј. Јокановић Михајлов: *ка̄рта/ка̄рта*, *ба̄нка/ба̄нка* (2012: 60), док их РСЈ2011 и РМС6 бележе једино с дугосилазним акцентом.

5.3.5.6.6. Од дублетних ликова суфиксално девербативне творенице *ста̄ница/ста̄ница* код Ј. Јокановић Михајлов (2006: 196), РСЈ2011 и РМС6 бележе само први.

5.3.5.6.7. Псеудомотивисане именице на *-ција* *стагнација*, *локација* и *донација* Ј. Јокановић Михајлов доследно бележи дублетно по типу *стагна̄ција/стагна̄ција* (2007б: 197). Речници нису доследни: РСЈ2011 даје дублетно *дона̄ција/дон̄а̄ција*, али РМС6 само *дона̄ција*, док су *стагнација* и *локација* у РСЈ2011 и РМС6 само с дугоузлазним.

5.3.5.6.8. Коначно, код Ј. Јокановић Михајлов налазимо још три триплета (2006: 196–197):

1) суфиксалну девербативну именицу *имѓвина/ѓмовина/имовѓна* – РСЈ2011 и РМС6 признају само лик *ѓмовина*;

2) суфиксалну девербативну именицу *трѓвина/тр̄говина/трговѓна*, коју РСЈ2011 и РМС6 третирају као дублет различитих типова – *трѓвина/трговѓна* у РСЈ2011, *тр̄говина/трѓвина* у РМС6;

3) суфиксалну твореницу *пошта̄рина/п̄шитарина/пошитарѓна*, у РСЈ2011 наведена само с краткоузлазним на антепенултими.

5.3.5.7. ОСТАЈЕ ПОЈАВЕ

5.3.5.7.1. Број акцената

Поред лика *гардедама*, око којег се слажу РМС6 и РСЈ2011, РМС6 даје и варијанту с два акцента: *гàрдедама*.

5.3.5.7.2. Ортографска решења

Неподударности у акценатској обради именица могу произаћи и из различитог ортографског решења између полусложеничког и сложеничког писања:

- 1) у РСЈ2011 *àlājбег*, а у РМС6 и *àlāj-бèг* и *àlājбег*;
- 2) у РСЈ2011 *фотокóпија*, а у РМС6 само *фòто -кòпија/фòто-кòпија*.

Речници се слажу око *ци́ца-ма́ца* и *цицама́ца*.

Само у РМС6 налазимо варијантно *àlājчауш* и *àlāj-чāуш*, *алишвèр̄иш* и *àлиш-вèр̄иш*, *шејхул̄ислāм* и *шејхул-ислāм*, а само *хàир-дòва/хàир-дóва*^{РМС6}.

VI ЗАКЉУЧАК

6. ЗАКЉУЧАК

6.0. Акценатске варијанте дефинишемо као различите говорне реализације једне лексеме или морфосинтаксичке речи у истом језичком контексту према прозодијским параметрима реализованим на нивоу прозодијске речи тако да силабичка структура и семантика остају непромењени. Процес који се одвија између акценатских варијаната називамо *акценатском варијацијом* или *акценатском варијантношћу*, за прозодијске параметре које учествују у варијацији/варијантности користимо термин *варијабла*, а за јединицу с једном вредношћу варијабле термин *варијанта*.

6.1. На основу проученог корпуса акценатских варијаната именица ексцерпираних из до сада завршених речника стандардног српског језика, утврђено је да су у варијантности именица најприсутније следеће прозодијске варијабле:

6.1.1. независно од морфолошких и творбених категорија:

1) квантитет постакценатске ултимае, нпр. *брòдић* : *брòдић*, с укупно 399 примера (т. 1.1.1.1);

2) квалитет кратког акцента на антепенултими, нпр. *òсоба*/*òсоба*, с укупно 341 примером (т. 1.2.2.1);

3) место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног пре антепенултимае / на антепенултими, нпр. *мèзимица*/*мезìмица*, с укупно 337 примера (т. 1.3.1.3);

4) квантитет узлазног акцента на пенултими, нпр. *пàжња*/*пàжња*, с укупно 326 примера (т. 1.1.3.1);

5) квантитет узлазног акцента на антепенултими, нпр. *àзбука*/*àзбука*, с укупно 277 примера (т. 1.1.3.2);

6) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими, нпр. *ћ̀ирилица*/*ћ̀ирилица*, с укупно 263 примера (1.6.1.2);

7) квантитет силазног акцента, нпр. *мòре*/*мòре*, с укупно 257 примера (т. 1.1.2);

8) место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног на антепенултими / краткоузлазног на пенултими, нпр. *пра̀шина/праи́шина*, с укупно 211 примера (т. 1.3.1.1);

9) квантитет узлазног акцента испред антепенултима, нпр. *пòзорйи́ште/пóзорйи́ште*, с укупно 192 примера (т. 1.1.3.3);

10) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на пенултими, нпр. *суд̀бина/судб́йна*, с укупно 187 примера (т. 1.6.1.1);

при чему велики број именица с квантитетом ултима као варијаблом у парадигми радикално мења природу варијантности и прелази у групу с квантитетом слогова и место узлазног акцента као варијаблом, с варијантама краткоузлазни на антепенултими / дугоузлазни на пенултими, нпр. *ис̀куство/иску́ство* (т. 1.4.1.1);

6.1.2. у префиксацији:

1) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *на̀тконоба̀р/наткòноба̀р*^{PMС6};

2) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу и дуга пенултима / дугоузлазни на пенултими (т. 1.6.2.1), нпр. *пра̀сна̀га/прасна̀га*;

3) квалитет кратког акцента на антепенултими (1.2.2.1), нпр. *нѐзгода/не́згода*;

4) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на пенултими (т. 1.6.1.1), нпр. *прѐдиспит/предис̀пит*;

5) квантитет постаценатске пенултима (1.1.1.2), нпр. *пра̀доба/пра̀дба*;

6.1.3. у суфиксацији:

1) место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног пре антепенултима / на антепенултими (1.3.1.3), нпр. *ка̀луђерица/калуђ̀ерица*;

2) квалитет кратког акцента на антепенултими (1.2.2.1), нпр. *пра̀тилац/пра̀тилац*;

3) квантитет узлазног акцента на антепенултими (1.1.3.2), нпр. *шѝритељ/ши́ритељ*;

4) квантитет постаценатске ултима (1.1.1.1), нпр. *ва̀трома̀т/ва̀трома̀т*;

5) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *чу̀довйи́ште/чудòвйи́ште*;

6.1.4. у префиксално-суфиксалној творби:

1) квантитет постаценатске пенултима (1.1.1.2), нпр. *бѐшчаш̀иће/бе́шчаш̀иће*;

2) квантитет узлазног акцента на антепенултими (1.1.3.2), нпр. *прѝмòрје/при́мòрје*;

3) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *пѡтпалѹбље/потпалѹбље*;

4) квалитет кратког акцента испред антепенултима (т. 1.2.3.1), нпр. *ѹзбрежица/ѹзбрежица*;

5) квантитет узлазног акцента испред антепенултима (т. 1.1.3.3), нпр. *задужбина/задужбина*;

6.1.5. у оквиру творбе с префиксоидима и суфиксоидима:

1) у срастању префиксоида и именице:

1а) квантитет постакценатске пенултима (1.1.1.2), нпр. *миллиметар/миллиметар*;

1б) место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног пре антепенултима / на антепенултими (1.3.1.3), нпр. *чѹкунбаба/чукунбаба*;

1в) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *вѣлемѹстор/велѣмѹстор*;

1г) квантитет узлазног акцента на антепенултими (1.1.3.2), нпр. *аеролинија/аеролинија*;

2) у срастању префиксоида и суфиксоида:

2а) квантитет постакценатске пенултима (1.1.1.2), нпр. *тѣрмометар/тѣрмометар*;

2б) квантитет постакценатске ултима (1.1.1.1), нпр. *словенѡфил/словенѡфил*;

2в) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на пенултими (т. 1.6.1.1), нпр. *ѡеродром/аерѡдром*;

6.1.6. у слагању без интерфикса (срастању): место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног пре антепенултима / на антепенултими (1.3.1.3), нпр. *вѹцибатина/вѹцибатина*;

6.1.7. у слагању с интерфиксом:

1) квантитет слогова, место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни акценат на првом слогу и дуга ултима / краткоузлазни на пенултими (1.7.4), нпр. *кѡзорѡг/козорѡг*;

2) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на пенултими (т. 1.6.1.1), нпр. *крајѡлик/крајѡлик*;

3) квантитет слогова и место узлазног акцента, с варијантама краткоузлазни на антепенултими / дугоузлазни на пенултими (1.4.1.1), нпр. *женоѹбица/женоѹбица*;

4) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *вѣјсковођа/војскѡвођа*;

5) квантитет постакценатске ултима (1.1.1.1), нпр. *вѣдовод/вѣдовѡд*;

6.1.8. у сложено-суфиксалној творби:

1) место краткоузлазног акцента, с варијантама краткоузлазног пре антепенултима / на антепенултими (1.3.1.3), нпр. *Богѡродица/Богорѡдица*;

2) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни на првом слогу / краткоузлазни на антепенултими (т. 1.6.1.2), нпр. *рѡдолѣѡбље/родѡлѣѡбље*;

6.1.13. код немотивисаних именица:

1) квалитет кратког акцента на пенултими (1.2.1.1), нпр. *мѡшта/мѡшта*;

2) квалитет узлазног акцента на пенултими (1.3.1), нпр. *нѡжња/нѡжња*;

3) квантитет силазног акцента (1.1.2), нпр. *мѡре/мѡре*;

6.1.14. у флексији, код облика у оквиру исте акценатске парадигме:

1) према свим забележеним примерима у речницима и литератури:

1а) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни (на првом слогу) / краткоузлазни на пенултими (1.6.1.1), нпр. лок. јд. *мѡлости/милѡсти*;

1б) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни (на првом слогу) и дуга пенултима / дугоузлазни на пенултими (1.6.2.1), нпр. лок. јд. *кѡрѡку/корѡку*;

1в) квалитет дугих акцената на пенултими (1.2.1.2), нпр. акуз. јд. *брѡду/брѡду*;

1г) квалитет кратких акцената на пенултими (1.2.1.1), нпр. дат. јд. *вѡди/вѡди*;

1д) квалитет дугих акцената на антепенултими (1.2.2.2), нпр. дат./инстр./лок. мн. *цѣвима/цѣвима*;

2) узимајући у обзир само примере око којих се слажу РСЈ2011 и РМС6:

2а) место и квалитет акцента, с варијантама краткосилазни (на првом слогу) и дуга пенултима / дугоузлазни на пенултими (1.6.2.1), нпр. лок. јд. *кѡрѡку/корѡку*;

2б) квантитет слогова и квалитет акцента на антепенултими, с варијантама краткосилазни / дугоузлазни (1.5.1.2), нпр. *брѡкови/брѡкови*.

6.2. Највећи степен варијантности показују следећи творбени типови именица:

6.2.1. у префиксацији:

1) с префиксом *не-*, 58 потврда;

2) с префиксом *пра-*, 16 потврда;

3) с префиксом *су-*, 12 потврда;

4) с префиксом *пред-*, 7 потврда;

5) с префиксима *без-* и *међу-*, оба по 5 потврда;

6.2.2. у суфиксацији:

- 1) с придевском основом и суфиксом *-ост*: 326 потврда;
- 2) глаголске именице на *-(е)ње*: 296 потврда, и то:
 - 2а) на *-ње*: 184 потврда;
 - 2б) на *-ење*: 112 потврда;
- 3) деминутиви/хипокористици с именичком основом на *-ић*: 220 потврда;
- 4) с именичком основом и суфиксом *-ство*: 142 потврда;
- 5) девербативне именице са *-о*: 137 потврда;
- 6) деминутиви/хипокористици с именичком основом и суфиксом *-ица*: 112 потврда;
- 7) с придевском основом и суфиксом *-ик*: 106 потврда;
- 8) девербативне именице са суфиксом *-а*: 78 потврда;
- 9) с именичком или придевском основом и суфиксом *-(н)ица* с разноликим значењима која нису *fem.* и *nom. loci*: 69 потврда;
- 10) *fem.* с именичком основом и суфиксом *-ка*: 65 потврда;
- 11) *nomina professionis* с именичком основом и суфиксом *-ар*: 61 потврда;

6.2.3. у префиксално-суфиксалној творби:

- 1) највише на суфикс *-је*, и то:
 - 1а) с префиксом *без-*, 5 потврда;
 - 1б) с префиксима *по-* и *при-*, по 4 потврде;
 - 1в) с префиксима *на-* и *под-*, по 3 потврде;
- 2) с префиксом *на-* и суфиксом *-че*, 4 потврде;
- 3) с префиксом *о-* и суфиксом *-ина*, и префиксом *уз-* и суфиксом *-ица*, по 3 потврде;

6.2.4. у оквиру творбе с префиксоидима и суфиксоидима:

- 1) у срастању префиксоида и суфиксоида:
 - 1а) с префиксоидима уз *-метар* са значењем мерног уређаја: 58 потврда;
 - 1б) с префиксоидима уз суфиксоид *-фил*: 21 потврда;
 - 1в) с префиксоидима уз суфиксоид *-ман*: 12 потврда;
- 2) у срастању префиксоида и именице:
 - 2а) с префиксоидом *полу-*: 11 потврда;
 - 2б) с префиксоидом *веле-*: 8 потврда;
 - 2в) с префиксоидима код именица са значењем мерне јединице: уз *-метар* 8 потврда, уз *-литар* 6 потврда;
 - 2в) с префиксоидом *чукун-*: 4 потврде;

6.2.5. у слагању без интерфикса (срастању): императивне сложенице, 8 потврда;

6.2.6. у слагању с интерфиксом: сложенице с именичком првом основом, 34 потврде;

6.2.7. у сложено-суфиксалној творби:

1) именице са суфиксом *-(a)ц*, и то:

1а) с првом придевском и другом именичком основом: 16 потврда;

1б) с подједнаким бројем потврда, 13:

– с првом именичком и другом глаголском основом;

– с првом бројевном и другом именичком основом;

2) с првом именичком и другом глаголском основом и суфиксом *-ø*: 16 потврда;

3) именице са суфиксом *-je*:

3а) с првом именичком и другом глаголском основом: 9 потврда;

3б) с првом придевском и другом именичком основом: 6 потврда.

6.3. У творби именица доминантни су следећи типови варијантних акценатских алтернација између мотивне речи – акцента њеног ном. јд. у свим творбеним начинима где јој се други творбени формант додаје с леве стране, акцента облика из ког се узима граматичка основа у свим творбеним начинима где јој се други творбени формант додаје с десне стране, и јединог облика ако је реч о непроменљивој речи – и основног облика творенице:

6.3.1. у префиксацији:

1) према мотивној речи с узлазним акцентом, префиксалне творенице с краткосилазним (на првом слогу префикса) или с чувањем акцента мотивне речи, нпр. *Прѡсловѣн/Прасловѣн* (: *Словѣн*): више од 50 потврда;

2) према мотивној речи са силазним акцентом, префиксалне творенице с краткосилазним (на првом слогу префикса) или краткоузлазним непосредно пред првим слогом мотивне речи, нпр. *нѣистина/нѣистина* (: *ѣстина*): мало више од 20 потврда;

6.3.2. у суфиксацији:

1) суфиксалне творенице с чувањем акцента мотивне речи или акцентом непосредно пред суфиксом који није акценат мотивне речи, нпр. *пѡсластичѡр/посластичѡр* (: *пѡластица*): више од 270 потврда;

2) суфиксалне творенице са задржавањем варијантног акцента мотивне речи, нпр. *прѡзрѡчнѡст/прѡзрачнѡст* (: *прѡзрѡчан/прѡзрачан*): мало више од 200 потврда;

6.3.3. у префиксално-суфиксалној творби:

1) према мотивној речи с узлазним акцентом, префиксално-суфиксална твореница с узлазним акцентом дублетног квантитета непосредно испред првог слога мотивне речи, нпр. *за̀дужбина/за̀дужбина* (: *ду̀ша*): више од 15 потврда;

2) према мотивној речи са силазним акцентом, префиксално-суфиксална твореница с узлазним акцентом непосредно испред првог слога мотивне речи или с узлазним акцентом пред суфиксом, нпр. *на̀раменица/на̀раменица* (: *ра̀ме, -ена*): мало више од 10 потврда;

6.3.4. у оквиру творбе с префиксоидима и суфиксоидима:

1) у срастању префиксоида и именице:

1а) код мотивних речи са силазним акцентом, именице са значењем мерне јединице са:

– краткосилазним акцентом (на првом слогу префиксоида) код *кило-*, *мега-* и *микро-*:

– краткоузлазним акцентом на првом слогу префиксоида код *дека-*, *деци-*, *мили-*, *санти-*, *хекто-* и *центи-*;

и дублетним квантитетом слога мотивне именице: више од 15 потврда;

1б) код мотивних речи с узлазним акцентом, чување варијантног акцента мотивне именице, нпр. *велепòсед/велепòсед* (: *пòсед/пòсед*): више од 7 потврда;

2) у срастању префиксоида и суфиксоида:

2а) уз суфиксоид *-метар* именице са значењем мерног уређаја са:

– краткосилазним акцентом (на првом слогу префиксоида) код *алкохоло-*, *анемо-*, *арео-*, *волта-*, *волт-*, *газо-*, *галвано-*, *гео-*, *динамо-*, *електро-*, *ехо*, *карто-*, *кило-*, *крно-*, *курви-*, *лакто-*, *магнето-*, *микро-*, *фото-* и *хидро-*

– краткоузлазним акцентом на првом слогу префиксоида код *алти-*, *аудио-*, *блеси-*, *вибро-*, *галакто-*, *гонио-*, *грави-*, *дензи-*, *деси-*, *дија-*, *дози-*, *ерго-*, *калори-*, *мано-*, *омбро-*, *омо-*, *осмо-*, *педо-*, *пиро-*, *плани-*, *сахаро-*, *такса-*, *такси-*, *тахи-*, *тахо-*, *текзо-*, *теле-*, *тензио-*, *термо-*, *фоно-*, *хигро-*, *хипсо-*, *хроно-* и *цикло-*;

и чувањем квантитетске варијантности на првом слогу суфиксоида: више од 50 потврда;

2б) уз суфиксоиде *-ман*, *-пат*, *-фил* и *-фоб*: краткоузлазни пред суфиксоидом и дублетни квантитет слога суфиксоида: више од 40 потврда;

6.3.5. у слагању без интерфикса (срастању): према силазном акценту друге мотивне речи, императивне сложенице с дублетним квалитетом кратког акцента на првом слогу, нпр. *ру̀шитру̀д/ру̀шитру̀д* (: *тру̀д*): више од 3 потврде;

6.3.6. у слагању с интерфиксом:

1) према другој мотивној речи са силазним акцентом, сложенице с краткосилазним (на првом слогу) или краткоузлазним акцентом испред првог слога друге мотивне речи, тј. на интерфиксу, нпр. *кѡзорѡг/козѡрог* (: *рѡг*): више од 18 потврда;

2) према другој мотивној речи с узлазним акцентом, сложенице са задржавањем дублетног акцента мотивне речи, нпр. *земљопѡсед/земљопѡсед*: више од 13 потврда;

6.3.7. у сложено-суфиксалној творби:

1) именице с узлазним акцентом испред првог слога друге мотивне речи, тј. на интерфиксу, или узлазним акцентом пред суфиксом, нпр. *Богѡродица/Богорѡдица*: више од 36 потврда;

2) именице с краткосилазним акцентом (на првом слогу) или краткоузлазним акцентом испред првог слога друге мотивне речи, тј. на интерфиксу, нпр. *рѡдѡљуб/родѡљуб*: 28 потврда.

6.4. Унутар једне акценатске парадигме, највише варијација је забележено у следећим облицима:

- 1) дат. јд. именица III врсте: око 20 потврда;
- 2) лок. јд. и ген. мн. именица Ia врсте: подједнак број, око 19 потврда;
- 3) лок. јд. именица IV врсте: око 17 потврда;
- 4) акуз. јд. именица III врсте: око 15 потврда;
- 5) множина именица Ia врсте с интерфиксом *-ов/-ев-*: око 10 именица.

6.5. У варијантности именица по целим акценатским парадигмама, највећи број примера забележен је између парадигми:

- 1) *хлѣб*, *-а* и *слѡг*, *слѡга*: 28 потврда;
- 2) *грѡд*, *-а* и *кљѡч*, *кљѡча*: 22 потврде;
- 3) *пѡток*, *-а* и *живѡт*, *-ѡта*: 16 потврда;
- 4) *јунѡк*, *-ѡка* / *бѣлѡв*, *-ѡва*: 8 потврда;
- 5) с једнаким бројем потврда, по 5:
 - 5а) *грѡд*, *-а* и *мѡст*, *мѡста*;
 - 5б) *ѡшовче*, *-ѡта* и *дѣте*, *дѣтѡта*.

6.6. У флексији су доминантни следећи типови варијантних акценатских алтернација између генитива једнине, из којег се узима основни акценат парадигме, и варијантног облика именичке парадигме:

1) облик чува акценат ген. јд. или је с узлазним акцентом пред наставком за облик: 95 потврда;

2) облик чува акценат ген. јд. или се реализује силазни акценат (на првом слогу) који није одлика мотивне речи: 51 потврда;

6.7. Из утврђених и представљених типологија закључујемо да варијације вредности прозодијских обележја у савременом српском језику представљају различита разрешења неколико често супротстављених тежњи:

1) заједничких за творбу речи и флексију:

- чување акцента основе;
- померање акцента ка афиксу;
- неутралисање акцента основе;
- угледање на акценат фреквентних лексема;

2) специфичних за творбу речи:

- развијање секундарног акцента на првом слогу;
- метатонијско преношење силазног акцента ван првог слога;
- задржавање силазног акцента мотивне речи на унутрашњем слогу творенице при додавању форман(а)та с леве стране како би се, паралелно с фонемским и морфемским, унутар творенице чувало и прозодијско подударане са самосталном речју;

- ритмичко фаворизовање првог слога над другим слогом речи.

6.8. Велики број варијаната засебних облика у оквиру једне акценатске парадигме у флексији показује се лексикализованим, при чему је често реч о окамењеним реликтима ранијег акценатског стања у тим облицима.

6.9.0. Једно поглавље рада посвећено је тумачењу акценатске варијантности именица у оквирима теорије оптималности (ОТ).

Теорија оптималности конципира акценатске варијације (изузев допуштених лексикализованих изузетака) као резултат пермутација хијерархијски устројених вишедимензионалних *запрека* над прозодијским обележјима у деривацији оптималног *излаза* – у језику реализованог акценатског лика – од *улаза* – одговарајућих прозодијски спецификованих морфема које учествују у формирању речи.

6.9.1. За акценатски систем савременог српског језика предвиђамо следећу основну прозодијску организацију у ОТ:

1) као најмања акценатска јединица у савременом српском језику узима се прозодијска реч, а као њена основна ритмичка јединица бисилабичка стопа;

2) стопа која у прозодијској речи носи акценат назива се водећа стопа, а слог у стопи који носи иктус је водећи слог;

3) водећа стопа осим иктуса мора садржати и високи тон, а он може бити спецификован у улазу за одређени слог, додељен слогу деловањем неке запреке или у одсуству прва два случаја, реализован на првом слогу прве стопе прозодијске речи као неутрални акценат;

4) када прозодијска реч има спецификовани слог с високим тоном, водећа стопа се формира тако да садржи тај слог и образује водећи слог с иктусом непосредно испред тог слога.

6.9.2. Узимајући дате основне поставке, налазимо да главне акценатске варијације именица произилазе из пермутација у рангирању следећих врста запрека код различитих говорника:

1) запрека верности које у деривацији чувају прозодијски идентитет улаза, у овом случају постојање и(ли) позицију високог тона творбене/граматичке основе или афикса у улазу;

2) запрека противверности које теже да обришу високи тон из улаза;

3) запрека маркираности које захтевају високи тон у одређеном положају који није предодређен улазом;

4) запрека маркираности које подстичу трохејски ритам у прозодијској речи;

5) запрека које трансдеривационо повезују различите излазе заједничких фонолошких карактеристика, омогућавајући њихову кореспонденцију и уједначавање без обзира на њихове улазе.

Притом све запреке 2–5 могу бити позиционог карактера, у смислу да им као домен може бити прецизиран одређени творбени тип, облик или афикс.

6.9.3. Остављајући по страни лексикализоване варијанте и могуће грешке у речницима, изузетно сложени односи у варијантности именица у савременом српском језику почивају на томе што иначе потенцијално вишеструке пермутације запрека овде регулишу систем у којем функционишу прозодијска обележја и тона и иктуса и квантитета, систем који се служи улазима који су релативно разноврсни по спецификацији тих обележја, и систем који не ограничава строго та обележја метричким запрекама које би акценат усмеравале према ивици прозодијске речи или захтевале регуларни ритам у виду периодичног смењивања наглашених и ненаглашених слогова.

6.10.0. У раду се разматрају могућности примене уочених карактеристика варијантности у лексикографији.

6.10.1. Указује се на акценатске феномене које смо забележили у варијантности и за које мислимо да их треба бележити, а који традиционално остају ван речника, уз навођење свих одговарајућих примера које смо пронашли у грађи:

1) силазне акценте ван првог слога, где заступамо став да речници не треба да потпуно игноришу варијанте које су убедљиво доминантне у узусу, иако их норма не мора сматрати (потпуно) равноправним:

1а) у твореницама где се мотивна реч налази на другом месту и у истој форми као када је самостална, зато што систем не жели да наруши подудараче прозодијских карактеристика у та два њена вида која су фонемски и морфемски једнака;

1б) у ретким примерима у суфиксацији где се чува акценат друге основе у саставу мотивне речи;

1в) у немотивисаним позајмљеницама које су у узусу заступљене са силазним акцентима на унутрашњим слоговима (сем на другом слогу, где се силазни не изговара у четвороакценатским говорима и где га не треба ни бележити);

2) два акцента у речи (не рачунајући полусложенице), које предвиђамо за један број примера:

2а) у префиксацији;

2б) у творби с префиксоидима.

6.10.2. Све варијанте из корпуса делимо на пет класа према статусу за који мислимо да треба да имају у стандардном језику, и предлажемо начине њиховог обележавања у речницима:

1) потпуно равноправне варијанте – „X и Y” или „X/Y”;

2) системске варијанте од којих се једна осећа као неутралнија – X (Y);

3) системске варијанте од којих је једна, иако традиционално стандардна, толико ретка, необична у употреби да се може искључити из речника или, изузетно, наводити у формули X (необ. Y);

4) варијанте код којих једну сматрамо нестандардном;

5) именице са силазним акцентима ван првог слога и њиховим адаптираним варијантама код којих су статус у норми и фреквенција у узусу обрнуто сразмерни, и за које предлажемо бележење X (об. Y), пратећи став из претходне тачке.

6.10.3. Разматрајући питање редоследа навођења за варијанте које сматрамо равноправним у речницима и које би требало наводити без заграда, износимо начелни став да треба поштовати критеријуме следећим редоследом:

1) фреквенција варијанте;

2) уклопљеност варијанте у систем;

3) фонолошки критеријум;

и потом се усмеравамо на творбене типове и неке појединачне примере унутар њих, указујући, тамо где смо то приметили, варијанте за које мислимо да нису реалне у узусу и да их треба проверити. Када експлицитно наводимо редослед, варијанте којима смо дали предност сматрамо сигурно присутним у узусу, а за друге, не у свим случајевима, предлажемо испитивање по следећем приоритету:

1) због непознате мотивисаности акцента, суфиксалне творенице са силазним акцентом који није од мотивне речи и који није одлика творбеног типа;

2) суфиксалне творенице које упркос доминантном померању акцента ка суфиксу у том творбеном типу задржавају акценат мотивне речи, сумњајући да међу њима има примера које су лексикографи раније механички бележили пратећи акценат мотивних речи;

3) префиксалне творенице с двосложним префиксима од мотивних речи са силазним акцентом код којих је дат краткоузлазни на другом слогу префикса, дакле испред акцентованог слога мотивне речи, имајући у виду да префиксалне творенице типично образују краткосилазни на првом слогу у тим контекстима и да је варијанта с краткоузлазним можда механички добијена подражавањем метатоније;

4) остале примере.

6.10.4. У раду је скренута пажња и на знатан број конкретних примера свих примећених неподударности акценатских решења у речницима, које смо класификовали према врстама неслагања, како би се допринело њиховом будућем уједначавању.

6.11. На крају, због тога што се користила дата методологија и због природе корпуса, рад је остао ускраћен за детаљне експерименталне потврде приказаних варијантности у четвороакценатским говорима, што сматрамо приоритетом у даљем проучавању овог питања на грађи именица.

Сматрамо да би најоправданије било, ослањајући се на типолошке делове овог рада, а имајући на уму и задовољавајући статистичку релевантност испитивања, проверити варијантност у оквиру појединачних творбених типова и флективних облика, међусобни утицај и варијантност акценатских парадигми, немотивисане именице према варијаблама (од најчешћих надаље), као и статус именица које смо истакли као проблематичне у одељку о лексикографској обради, како би се с већом сигурношћу елиминисале у речницима сувишне реализације, а можда и потврдиле неке нове, као што су примери с два акцента на које смо више пута указали.

Користећи теоријски и методолошки апарат теорије оптималности, указали смо на један део општих тенденција прозодијске варијантности. Но, да би се могла формирати потпунија слика активних запрека на прозодијском нивоу, неопходна су обимна истраживања како варијантности у доменима других врста речи тако и темељних питања слога, прозодијских обележја и свеукупног ритма у савременом српском језику. Тек тада ће се с већом сигурношћу феномен прозодијске варијантности моћи сагледати и разрешити у свим његовим умреженим реализацијама и њиховим системским односима.

7. ЛИТЕРАТУРА

7.1. ИЗВОРИ

РМС6: *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Друго фототипско издање. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1990. [1967–1976]

ОР: Мирослав Николић, *Обратни речник српскога језика*. Београд: Палчић, 2000.

РСЈ2011: *Речник српскога језика*. Друго, измењено и поправљено издање. Нови Сад: Матица српска, 2011. [2007]

7.2. ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Алдерети 2001: John Alderete, *Morphologically Governed Accent in Optimality Theory*. New York – London: Routledge.

Ауер – Шмит 2010: Peter Auer and Jurgen Erich Schmidt, *Language and Space: Theories and Methods: An International Handbook of Linguistic Variation, Volume 1*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

Белић 1914: Александар Белић, *Акцентске студије*. Књ. 1. Посебна издања. Српска краљевска академија, књ. 42. Филозофски и филолошки списи, књ. 11. Београд: Српска краљевска академија.

Белић 1951: Александар Белић, „Из новије акцентуације (I)”, *Наш језик*, II/7–10, стр. 227–237.

Белић 1952: Александар Белић, „Из новије акцентуације (II)”, *Наш језик*, III/5–6, стр. 149–153.

Бетин 1998: Christina Y. Bethin, *Slavic Prosody: Language Change and Phonological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Брозовић 1952: Dalibor Brozović, „Bilješka o akcenatskim pseudodubletama”, *Jezik*, I, 3, str. 77–80.

Вокер 2010: James A. Walker, *Variation in Linguistic Systems*. New York – London: Routledge.

Даничић 1925: Ђура Даничић, *Српски акценати*. Београд–Земун: Графички завод „Макарије”.

Дешић 1976: Милорад Дешић. „Акценатске парадигме у српскохрватском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 5, стр. 689–704.

Дешић 1999: Милорад Дешић, „Граматицке категорије и акценат у новијим рјечницима српског језика”, *Српски језик*, IV, 1/2, стр. [243]–253.

Дешић 2000: Милорад Дешић, „Српски акценат и полисемија”, *Јужнословенски филолог*, LVI, 1/2, стр. [343]–355.

Дешић 2004: Милорад Дешић, „Акценатски дублети у савременом српском језику и Вук–Даничићева акцентуација”, *Српски језик*, IX, 1/2, стр. 149–160.

Дешић 2008а: Милорад Дешић, „Акценат у једнотомним описним рјечницима српског језика”, *Српски језик*, XIII, 1/2, стр. 113–120.

Дешић 2008б: Милорад Дешић, „Лексичко и граматичко значење и српски акценат”, *Зборник Матице српске за славистику*, LXXIII, стр. 107–113.

Дешић 2013: Милорад Дешић, „Акценат изведених и сложених ријечи у савременом српском језику с обзиром на акценат основне ријечи (основни типови)”, *Српски језик*, XVIII, стр. 23–34.

Дешић 2018: Милорад Дешић, „Српски стандардни акценат и префиксација именица”, *Српски језик*, XXIII, 1, стр. 179–189.

Драгићевић 2015: Рајна Драгићевић, „Префиксација у србистици и славистици”, *У простору лингвистичке славистике – зборник научних радова поводом 65 година живота академика Предрага Пипера*, стр. 353–366.

Ђукановић 1996: Петар Ђукановић, „Акценат генитива множине именица типа светац-свеца”, *Књижевност и језик*, XLIV, 1/2, стр. 121–125.

Ђукановић 1997: Петар Ђукановић, „О неким акценатским дублетима у новоштокавским говорима (дијалекатска база и прозодијска норма)”, *Трећи лингвистички скуп „Бошковићеви дани”: радови са научног скупа, Подгорица, 10. и 11. октобар 1995*, стр. 167–173.

Зец 1994: Draga Zec, “Footed Tones and Tonal Feet: Rhythmic Constituency in a Pitch Accent Language”, *Working Papers of the Cornell Phonetics Laboratory*, vol. 9, pp. 223–283.

Зец 1997: Драга Зец, „О прозодијској структури речи”, *Јужнословенски филолог*, ЛШ, стр. 35–58.

Зец – Жига 2010: Draga Zec, Elizabeth C. Zsiga, “Interaction of Tone and Stress in Standard Serbian”, *Formal Approaches to Slavic Linguistics*, 18, 536–555.

Ивић – Лехисте 1996: Павле Ивић, Илсе Лехисте, *Прозодија речи и реченице у српскохрватском језику*. Целокупна дела Павла Ивића, том VII/2. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Ивић – Лехисте 2002: Павле Ивић, Илсе Лехисте, *О српскохрватским акценцима*. Целокупна дела Павла Ивића, том VII/1. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Јип 2002: Moira Yip, *Tone*. New York: Cambridge University Press.

Јокановић Михајлов 2007а: Јелица Јокановић Михајлов, „Акцентски дублети у именичким облицима и њихов статус у савременом српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/1, стр. 83–90.

Јокановић Михајлов 2007б: Јелица Јокановић Михајлов, *Акцент и интонација говора на радију и телевизији*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Јокановић Михајлов 2012: Јелица Јокановић Михајлов, *Прозодија и говорна култура*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Кагер ⁸2008: René Kager, *Optimality Theory*. New York: Cambridge University Press. [1999]

Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Први део, Слагање и префиксација (Прилози граматици српскога језика I)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ. Нови Сад: Матица српска.

Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Други део, Суфиксација и конверзија (Прилози граматици српскога језика II)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ. Нови Сад : Матица српска.

Копривица 2006: Верица Копривица, *Творба именица од придева у чешком и српском језику*. Београд: Филолошки факултет – Смедерево: New press.

Краммер 2016: Martin Kramer, “Variation and change in Italian phonology: On the mutual dependence of grammar and lexicon in Optimality Theory“, [in:] Ermenegildo Bidese, Federica Cognola, Manuela Caterina Moroni, *Theoretical Approaches to Linguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins.

Лајонс 1995: John Lyons, *Linguistic Semantics: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.

Ломпар 2016: Ломпар Весна, *Врсте речи и граматичка пракса (од Вука до данас)*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Маројевић 2011: Радмило Маројевић, „Ријечи с побочним акцентима: прозодијско-интонациона интерпретација текста Луче микрокозма“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIV, стр. 101–114.

Матијашевић 2007а: Јелка Матијашевић, „Интерфикси у руској и српској творбеној терминологији“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, L, стр. 489–503.

Матијашевић 2007б: Јелка Матијашевић, „Реч са творбеног аспекта“, *Годишњак Филозофског факултета*, 32, стр. 387–396.

Мекарти 2002: John J McCarthy, *A Thematic Guide to Optimality Theory*. New York: Cambridge University Press.

Мекарти 2008: John McCarthy, *Doing Optimality Theory: Applying Theory to Data*. UK: Blackwell Publishing.

Милер и др. 2015: Peter O. Müller, Ingeborg Ohnheiser, Susan Olsen, Franz Rainer (Eds.), *Word-Formation: An International Handbook of the Languages of Europe*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

Николић 1962а: Берислав Николић, „Акценат изведених именица у српскохрватском књижевном језику“, *Наш језик*, XII, 7/10, стр. 270–279.

Николић 1962б: Берислав Николић, „Акценатске алтернације у савременом српскохрватском књижевном језику“, *Јужнословенски филолог*, XXV, стр. 185–196.

Николић 1963а: Берислав Николић, „Акценат изведених именица у српскохрватском књижевном језику (наставак)“, *Наш језик*, XIII, 1/2, стр. 95 –114.

Николић 1963б: Берислав Николић, „Прилог за утврђивање српскохрватске нормативне акцентуације“, *Наш језик*, XIII, 3/5, стр. [246]–264.

Николић 1968: Берислав Николић, „Ка основама акцентуације севернијих млађих новоштокавских говора“, *Наш језик*, XVII, 1/2, стр. 59–82.

Николић 1969а: Берислав Николић, „Ка основама акцентуације источнохерцеговачког дијалекта”, *Наш језик*, XVII, 3, стр. 155–169.

Николић 1969б: Берислав Николић, „Основне дијалекатске акценатске појаве у млађим новоштокавским говорима”, *Јужнословенски филолог*, XXVIII/1–2, стр. 189–208.

Николић 1970: Берислав Николић, *Основи млађе новоштокавске акцентуације*. Београд: Институт за српскохрватски језик.

Николић 1971а: Берислав Николић, „Акцент интернационализама у савременом српскохрватском књижевном језику”, *Наш језик*, XVIII, 4/5, стр. 220–228.

Николић 1971б: Берислав Николић, „Морфолошка структура Вукове и Даничићеве акцентуације”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, XXXVII/1–2, стр. 51–65.

Пецо 1996: Асим Пецо, „Именице на -еж у нашем језику (поријекло, значење и акценат)”, *Јужнословенски филолог*, LI, стр. [41]–55.

Принс – Смоленски 2004: Alan Prince, Paul Smolensky, *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*. UK: Blackwell Publishing.

Радић 2005: Јованка Радић, „Префиксална творба речи – деривација или композиција, наставни и ваннаставни аспект”, *Наш језик*, XXXVI/1–4, стр. 54–67.

Радовић Тешић 2002: Милица Радовић Тешић, *Именице с префиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Радосављевић 2015: Никола Радосављевић, „Акцент као семантичко-диференцијални знак у парадигми: именице”, *Књижевност и језик*, LXII, 1/2, стр. 41–58.

Радосављевић 2019: Никола Радосављевић, „Акцент у префиксалној творби именица”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 48/3, стр. 193–229.

Рајс 2007: Keren Rice, “Markedness in Phonology”, [in:] Paul De Lacy (Ed.), *The Cambridge Handbook of Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ракић 1992: Станимир Ракић, „Именички суфикси и акценти”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XXXV, 1, стр. 141–159.

Ракић 2000: Станимир Ракић, „О краћењу дужина првих компонената именичких сложеница у српском језику”, *Наш језик*, XXXIII, 3/4, стр. 236–243.

Ракић 2004: Станимир Ракић, „О акценту и дужини именичких сложеница”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XLVII/1–2, стр. 425–444.

Ристић 2008: Стана Ристић, „Преглед најновијих творбених процеса (по врстама речи)”, *Наш језик* XXXIX/1–4, стр. 77–90.

Санковић 2015: Никола Санковић, „О акценатским дублетима именица мушког рода”, *Наш језик*, XLVI, 3/4, стр. 77–92.

Симић 1976: Радоје Симић, „О могућним узроцима новоштокавске акценатске рецесије”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 5, стр. 605—610.

Симић 2007: Радоје Симић, „О акценту сложених речи”, *Српски језик*, XII, 1–2, стр. 7–34.

Симић 2008: Радоје Симић, „Творбена структура и акценат сложених речи са општим глаголским делом”, *Српски језик*, XIII/1–2, стр. 35–62.

Симић 2009: Радоје Симић, „О акценту императивних сложеница”, *Годишњак за српски језик и књижевност*, 22, 9, стр. [465]–478.

Средојевић 2017: Dejan Sredojević, *Fonetsko-fonološki opis akcenata u standardnom srpskom jeziku: od specifičnog ka opštem*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Средојевић – Суботић 2011: Дејан Средојевић и Љиљана Суботић, „Дугоузлазни акценат у новосадском говору: фонетске карактеристике и фонолошка интерпретација”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIV, 2, стр. 109–133.

Стевановић 1952: Михаило Стевановић, „Неки акценатски дублети”, *Наш језик*, III, 7–8, стр. 226–240.

Стевановић 1963: Михаило Стевановић, „За чување акценатског система књижевног језика”, *Наш језик*, XIII, 1/2, стр. [1]–10.

Стевановић 1991а: Михаило Стевановић, *Књига о акценту књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Стевановић 1991б: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) I*. Београд: Научна књига.

Стеријаде 1996: Donca Steriade, “Underspecification and Markedness”, [in:] John. Goldsmith (Ed.), *The Handbook of Phonological Theory*. Blackwell Publishing.

Трубецки 1969: Nikolay S. Trubetzkoy, *Principles of Phonology*. California: University of California Press.

Ђорић 2005: Божо Ђорић, „Дублети и језичка правилност”, *Књижевност и језик*, LI, 3/4, стр. 285–296.

Ђорић 2008а: Божо Ђорић, „Стране препозитивне компоненте у структури сложене номинативне јединице”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/3, стр. 33–59.

Ђорић 2008б: Божо Ђорић, *Творба именица у српском језику*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Ђорић 2008в: Божо Ђорић, „Традиционално и ново у творбеној терминологији”, *Гласник Одјелења умјетности ЦАНУ*, 26, стр. 13–39.

Ђорић 2015а: Божо Ђорић, „Кратак преглед творбе речи у српском језику”, *Путевима српског језика, књижевности и културе – скуп слависта, предавања 1*. Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, стр. 117–138.

Ђорић 2015б: Божо Ђорић, „О комбинованој творби речи на фону других блиских назива”, *Зборник Матице српске за славистику*, 87, стр. 11–23.

Фокс 2000: Anthony Fox, *Prosodic Features and Prosodic Structure*. New York: Oxford University Press.

Чомски – Хале 1968: Noam Chomsky, Morris Halle, *The Sound Pattern of English*. New York: Harper & Row.

Штасни 2010а: Гордана Штасни, „Деривациони статус мотивисаних лексема”, *Годишњак Филозофског факултета*, 35/2, стр. 381–391.

Штасни 2010б: Гордана Штасни, „Мотивациони смерови у деривационим процесима”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIII/ 2, стр. 89–97.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Никола Радосављевић је рођен 17. августа 1988. године у Горњем Милановцу, где је завршио основну и средњу школу. Основне академске студије на студијском програму *Српски језик и књижевност* на Филолошком факултету у Београду завршио је 2012. године, а мастер академске студије 2013. године, одбранивши мастер рад под називом: „Акцентски типови именица у префиксалној и префиксално-суфиксалној творби”, под вођством ментора проф. др Јелице Јокановић Михајлов.

Ради на Филолошком факултету од 2013. године, прво као сарадник у настави, а потом као асистент на предмету *Савремени српски језик*. За то време, држао је вежбе из предмета *Фонетика српског језика*, *Фонологија српског језика*, *Акцентологија српског језика I*, *Акцентологија српског језика II*, *Говорна култура* и *Интонација* за групу „Српски језик и књижевност”, и *Акцентологија* и *Савремени српски језик I* за групе „Српска књижевност и језик” и „Српска књижевност и језик са компаратистиком”.

Написао је неколико радова из акцентологије српског језика. Уже тематско подручје научног рада и усавршавања му је фонетика и фонологија српског језика.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани/а Никола Радосављевић

Број уписа 13013/Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Акцентска дублетност именица у савременом српском стандардном језику

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 21.10.2019.

Никола Радосављевић

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске верзије
докторског рада**

Име и презиме аутора Никола Радосављевић

Број уписа 13013/Д

Студијски програм Српски језик

Наслов рада Акцентска дублетност именица у савременом српском стандардном језику

Ментор др Ана Батас, доцент

Потписани Никола Радосављевић

изјављујем да је штампана верзија мог рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Сви лични подаци могу се објавити на мрежним станицама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 21. 10. 2019.

Никола Радосављевић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом

Акценатска дублетност именица у савременом српском стандардном језику,

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у погодном формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 21. 10. 2019.

Никола Рагсавић